

THE
ARCHITECTURE
OF
THE
CLASSICAL
ORDER
OF
THE
Doric
COLUMN
AND
ENTABLATURE
WITH
A
DESCRIPTION
OF
THE
SEVERAL
PARTS
AND
A
METHOD
OF
DRAWING
THE
SAME
IN
PERSPECTIVE
AND
ELEVATION
BY
J. VAN
BRUNN
1726

SERENISSIMO PRINCIPI AC
DOMINO, DOMINO GUILLELMO,
COMITI PALATINO AD RHENVM,
& vtriusque Bauariae Duci, &c. Domino suo Cle-
mentissimo.

VIDIT Ser^{ma} U.C. Virginiae Historiam, vidit & Floridae, vtramque ipsius no-
mini consecratam; priorem Gallico, alteram Germanico idiomate scriptam: nunc
tertiam adfero BRASILIAM, Latino sermone loquentem, quam non minus
gratam Ser^{ma} V. C. futuram confido, quam duae superiores, quas adeo benigno
excipere dignata est, quandoquidem illis auctior haec est, & rerum varietate
vtramque aliam longe superat.

Epistola dedicatoria.

Conscripta est autem à diuersæ nationis hominibus; priore Germano, qui ante quadraginta annos in ea regione captus, multas ærumnas passus est: altero Gallo, qui aliquot post annos in eandem regionem uentus, plurima incommoda, præsertim in reditu, portulit. Utrumque tamen Deus pro sua immensa benignitate è tantis periculis eripuit.

Magnum porro inter incolas istarum Regionum est discrimen, cum in cultu, tum in moribus & Religione. Nam priores uerecundi magnam corporis partem tegunt, pacis amantes sunt & prouisi ad ueram Religionem (si monitorem nanciscantur) amplectendam, quandoquidem animorum immortalitatem credunt: Alij uerenda quidè tegunt, sed reliqua parte corporis nudi incedunt, uasfr & uindictæ cupidi Solem adorant. Hi uero abiecto omni pudore, omnino nudi semper ambulāt tam uiri quam femine: ne minima quidè ulla corporis parte tecta, & tam efferata sunt rabie, ut quotquot hostes in ipsorum potestatem ueniunt, pecudum instar mactent, atque insuper uorent: nullum præterea numen agnoscunt, præter fructum quendam imiectis lapillis crepitantem, ita à suis Sacerdotibus persuasi.

Ceterum ut nitidior in lucem prodiret hæc Historia, illam multis figuris affabre in areas tabulas incisiss, illustraui, quas nemo æstimet quantis meis impensis, & quanto meo meorumque librorum labore constiterint: nam singule figura multo plura continent, quam ulla superiorum. Adieci præterea Chorographiam non modo totius illius Regionis, sed etiam uicinarum Prouinciarum summa diligentia concinnatam, ut Historiæ plus ornamenti & lucis accedat, & Lectores tanto facilius Regionis illius situm obseruare possint.

Benigne ergo excipere dignabitur Ser^m V. C. hanc BRASILIANAM Historiã ipsius nomini consecratam, perinde atque duas superiores, & me meosque apud ipsam clementer commendatos esse patietur.

DEVS opt. max. omni felicitatis genere prosequatur Ser^m V. C. Francofurti ad Mœnum Kal. Martij, M D X C II.

Ser^m V. C.

humilimus cliens

THEODORVS de BRY
Lcodiensis.

THEODORVS de BRY
LECTORI.

QVANDO QUIDEM, beneuole Lector, Diuino instinctu Primam & Secundam Americæ partem euulgavi, Deique beneficio hanc Historiam cum prioribus VIRGINIÆ & FLORIDÆ descriptionibus plurimam affinitatem habentem nactus sum: mei officii esse putavi illam denuo in lucem dare, eiconibus tamen ad uiuum expressis, & à me meisque liberis in æs incisus, non mediocriter illustratam, quemadmodum & superiores, ad facilius demonstrandum, quanta sit in feris his hominibus diuersitas, cum in moribus & vitæ ratione, tû in corporis ornatu, ita ut nullo negotio (licet nudi incedant) dignosci possint. Nam Virginiam incolæ, gallinacæ cristæ instar capitis capillos præscindunt, obscenasque corporis partes tegunt viri & feminae ab umbilico aut supra, ad genua usque. Floridenses contra comam alunt, quam in nodum colligant, ut petasum capiti imposuisse videantur, verendaque tegunt, viri quidem cingulo è pelle ceruina confecto, feminae vero arborum musco? & differenter utraque natio punctiunculis corpus pingit, ut obseruare potuisti in eorum Historia. At quos tibi nunc propono: vulsis crinibus caput nudant, occipite excepto, cuius capillos tondent monachorum modo, & sine pudore omnino nudi incedunt viri & feminae. Ipsorum Religio non minus differens est: Virginienfes enim Deum esse credunt, qui omnia condidit, sine vlla tamen eius notitia, nisi quod mortuorum resurrectionem credunt: Floridenses, alium Deum non agnoscunt præter Solem & Lunam: Isti autem in nullam rem credunt, sed magnum rotundumque quendam fructum instar oui Struthiocameli (ita à suis Sacerdotibus persuasi) pro numine habent, tanta ignorantia premuntur miseri isti homines. Moribus præterea valde inter se differunt: nam Virginiam incolæ placidi sunt, simplices, & ad recipiendam veritatem proni: Floridenses vafri & maligni, quique difficulter ad veram Religionis cognitionem pertrahi possunt: Brasiliiani adeo pertinaces sunt, ut (licet à dæmonibus sæpissime cædantur & torqueantur) nulla ratione ad fidem amplectendam induci queant: verum quidem est, subinde polliceri illam amplexuros, sed statim ad ingenium redeuntes, in tantum furorem euadunt, ut sese mutuo vorare non vereantur, quemadmodum ex huius Historiæ lectione deprehendes.

Hæc porro sunt immensa Dei opera, è quibus, qui communi iudicio non carent, si considerabunt quantum à Dei cognitione absint miseri isti homines,
amplam

Ad Lectorem Præfatio.

amplam inueniant materiam gratias illi agendi, ipsumq; celebrandi, quod diuina sua prouidentia illis veram salutis viam patefecerit. Nostrum igitur est, o Christiani, hæc diligenter perpendere, Deoq; gratias agere, pro ingenti misericordia, qua erga nos usus est, & cottidie adhuc utitur. Cuius sane exemplum insigne apparuit in utroq; nostro Auctore, primo Germano, altero Gallo, qui, ob collocatam in Deum fidem, à tam variis mortis periculis sunt liberati.

Quia vero prior, vt diximus, Germanus fuit, in cõmunis patriæ gratiam, Cæsareæ Maiestatis, Serenissimorumq; Principum Electorum insignia in æs incidi, quæ huic Historiæ præfigerentur. Tuum igitur est, candide Lector, eo quo tibi offeruntur animo, hæc accipere, aliaque à me expectare maioris momenti, si Deus huius lucis vsuram diutius concesserit; quem rogo, vt omnia prospera tibi largiatur, gratiamque Sancti sui Spiritus communicet, quo perfectiore eius notitia adeptus, gratias immortales illi agere queas.

EXEMPLAR CÆSAREI PRIVILEGII

RUDOLPHVS II. Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, Germania, Hungaria, Bohemia, Dalmatia, Croatia, Sclauonia, &c. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniola, Wirtembergae, &c. Comes Tyrolis, &c. Recognoscimus & notum facimus tenore presentium vniuersis, nobis & Imperio dilectum Theodoricum de Bry, ciuem Francofurti ad Mœnum, humiliter nobis exponendum curasse, quod magna cura & magnis sumptibus Incolarum Americae habitus, ritus & mores in aeneas tabulas incidere, quod opus libenter in lucem emittere cuperet, demisso etiam supplicasse (quandoquidem nemini id aduersum, sed multis gratum futurum sit, magnique in eam rem sumptus sint ipsi faciendi) vt Cæsareo nostro priuilegio eum munire clementer dignemur, ne cuiquam alteri, qui suum commodum cum ipsius summo detrimento querit, aeneas istas tabulas aut icones vel hoc opus imitari aut exprimere liceat. Nos illius humilibus precibus annuentes, ex certa nostra Cæsareae Maiestatis scientia & autoritate hanc gratiam & priuilegium predicto Theodorico de Bry concedimus, vt predictos typos & icones in lucem edat, & ne intra quadriennium ab huius operis editione supputandum, quispiam, quicumque tandem ille sit, istas icones ad imitationem excudat, aut sic impressas inuehat, importet, aut vendat. Quapropter inhibemus singulis nostris & sacri Imperij subditis & fidelibus, cuiuscunque dignitatis, status & conditionis sint, praesertim autem omnibus Typographis, bibliopolis, aliisque librariam negociationem exercentibus, nisi nostram indignationem & grauem poenam incurrere velint, & vetamus, ne quis eorum, aut alius eorum nomine, predictas aeneas tabulas & icones, quas saepe memoratus Theodoricus de Bry excudet, intra dictum quadriennium ad imitationem imprimat, aut sic impressas circumuehat, venales proponat aut quoquo modo distribuatur, aliosve id facere permittat, sub poena nostrae indignationis & amissionis singulorum exemplarium dictae impressionis, quae saepedictus Theodoricus de Bry, vbiicumque locorum nactus fuerit, per se, vel suos, propria autoritate & sine impedimento sibi vendicare, atque illis pro suo arbitrio vti poterit, libere, & sine detrimento.

Debet tamen saepe praefatus Theodoricus de Bry, nisi hac nostra gratia & priuilegio priuari velit, tria praefatae impressionis exemplaria propriis impensis ad nostram Imperialem Cancellariam transmittere. Harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum, & sigilli nostri impressione munitarum, Datum in nostra Regia arce Praga, vigesima quarta Martij, Anno Domini Millesimo quingentesimo & nonagesimo, Regnorum nostrorum Romani decimoquinto, Hungarici decimo octauo, & Bohemici etiam decimoquinto.

Rudolphus.

Ad mandatum factae Cæs.
Maiest. proprium.

Iacob Kurz von
Senfftenau.

A. Erstenberger.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO, DOMINO PHILIPPO

LANDGRAVIO HASSIÆ, COMITI CATTIMELI-

bocensi, Dietzij, Zigenhanij & Niddæ &c Domino &
Principi suo clementiss.

ILLVSTRISIME ac clementissime Princeps, Regius ille
Propheta David in Psalmo suo CVIII. magnifice in hæc verba
canit:

*Qui descenderunt mare in nauibus, perficientes negociatio-
nem in aquis multis.*

Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo:

Dixit, & stetit Spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus eius:

*Ascendunt vsque ad calos, & descendunt vsque ad abyssos: anima eorum
in malis tabescebat.*

*Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deu-
rata est.*

*Et clamauerunt ad Dominum, cum tribularentur, & de necessitatibus eo-
rum eduxit eos:*

Et statuit procellam eius in auram, & siluerunt fluctus eius:

*Et letati sunt, quia siluerunt, & deduxit eos in portum voluntatis
eorum.*

*Confiteantur Domino misericordie eius, & mirabilia eius filiis homi-
num.*

*Et exaltent eum in ecclesia plebis, & in cathedra seniorum laudent
eum.*

Pares & me referre gratias Deo, Conditori omnipotenti caelestium & ter-
restrium omnium, & eorum quæcunque mare vastum ingenti complectitur
alueo: pares quoque filio eius Iesu Christo, & Spiritui Paraclito grates agere
me, æquum est, pro inexhausta illa misericordia, quæ in me præter omnem
humani ingenij captum collata fuit, dum immanissima nouem mensium ca-
ptiuitate pressus, in summo versarer vitæ discrimine, & virtute Sacrosanctæ

b

Præfatio.

Trinitatis multa grauissima mala & pericula superans, vitam inter homines traherem ferocissimos, in regione Brasiliensium, cuius incolæ sunt Tuppin Imba, genus in homines ipsos crudelissimum, & *in hunc modum*

Nec vero me quisquam ingratum, & huius beneficij vnquam arguet immemorem, quod videlicet post diuturna & varia hæc exantlata pericula, tuæ ditioni, Princeps clementissime, & patriæ meæ longe charissimæ tandem sim redditus sospes & incolumis. Hos itaque itineris mei siue nauigationis labores humillime Illustrissimæ V. C. expositos volui: quos in compendium redegi, vt Ill. V. C. tempore sibi maxime opportuno ex eorum lectione intelligat, quænam maria circumuectus, in quas terras delatus, & quæ dictu audituque miranda, diuina gratia aspirante, expertus sim. Ne vero Illma V. C. de meæ narrationis fide dubitet, meas salui conductus, vt vocant, litteras (quæ huic narrationi multum lucis adferre possunt) eidem Illma V. C. ipsemet offerre decreui. Soli DEO gloria. Datum Wolfthagij 20. die Iunij, Anno Domini 1556.

Illma V. C.

humillimus subditus,

Ioannes Stadius Hombergensis
Hessus, cuius modo
Wolfthagij.

GENEROSO DOMINO, DOMINO
PHILIPPO, COMITI NASSAVIÆ ET SARBRVCK,
DOMINO SVO CLEMENTISSIMO
S. P. D. Ioannes Dryander.

INSTITIT apud me honestus & egregius vir Ioannes Stadius, auctor huius operis, siue Historiolæ suæ recens publicandæ, vti eam, antequam in manus Lectoris veniret, censuræ meæ submitterem, tum reuidendo eam, tum corrigendo, & sicubi opus foret, etiam reformando & restituendo. Huic petitioni multis sane de causis locum dedi. Quarum vti prima, ita præcipua est hæc, quod pater huius auctoris iam circiter annos quinquaginta mihi familiariter notus fuerit: est enim is popularis meus, siquidem vterque nostrum V Veteras, oppidum Hassiæ, patriam & nutricem nostram agnoscimus. Illum vero ego non tantum V Vetteris in patria, sed & Hombergæ Hessorum (qua ciuitate nunc donatus est) semper virum bonum, honestum, & egregium ciuem cognoui, qui mediocriter etiam in literis humanioribus versatus sit. Quod itaque venustissime & grauissime Poeta canit:

Est in iuuenis, est in equis patrum

Virtus, nec imbellem feroces

Progenerant aquilæ columbam,

non temere & hunc Ioannem nostrum Stadium, laudati patris filium, virtute & pietate parentis vestigiis insistere iudicabimus.

Deinde & hunc censuræ laborem animo alacriore & promptiore subeo, quod plurimum delecter Historiis, quæ cum Mathematicis disciplinis aliquid commune habent, qualia quidem Cosmographica exercitia censerem debent, quæ delineationem & dimensionem regionum, terrarum & urbium, locorumque distantias multifariam proponunt, vt in hoc opusculo nō pauca eiusmodi leguntur. Magis autem afficior hoc argumenti genere, si candorem historiæ, & fidem relationis deprehendo; quemadmodum de hoc nostro Stadio minime dubitare velim, quin Historiam suam, & profectioem minime aliorum relatu, sed sua ipsius experientia comprobata, bona fide, sincere & ingenue proferat, absque omni fuce; siquidem eam animo nec ambizioso, nec gloriæ alicuius auido, sed in gratam saltem commemorationem beneficiorum suæ redemptionis, & in honorem diuinæ maiestatis conscribat, & in lucem edat; vt palam fiat, quam præter omnem spem & expectationem, solius Dei beneficio ac nutu liberatus, & in Hassiam patriam suam charissimam, incolumis reductus sit, ex tyrannide crudelissimorum hominum, inter quos nouem menses vitam

Præfatio.

miferrime traduxerat, singulis momentis atrocissimam mortem expectans, & se deuoratum iri existimans.

Hæc reputans, & vt animum DEO gratum pro ineffabili misericordia, beneficiorumque memorem declararet, historiam suam in testimonium diuinæ celebrationis publice proflare voluit. Sed dum honestum hoc institutum in effectum deducere cogitat, ordo postulat, vt seriem actorum & peregrinationis nouem annorum, quibus à patria abfuit, consequenter obseruet.

Accedit etiam hoc ad fidem huius historiæ asserendam, quod stilo adeo humili & simplici, nec vllis verborum phaleris siue ampullis, vel argumentorum argutia & apparatu vlllo vtatur. Quod si vtique falsa pro veris reponeret, quid quæso commodi illum sperare inde credas?

Incolunt sedem fixam & stabilem in his oris, tam auctor ipse quam ipsius parentes; nec agyrtarum aut circulatorum more circum oppida & regiones oberrat: vnde si vim veritati inferret, nullo negotio à viris peregrinantibus, quibus res ea aliter perspecta esset, conueniri, & mendacii conuinci posset.

Nitor autem maxime sequenti argumento, quo veritatem huius relationis asserere non dubito, quod tam accurate circumstantias describat, locum, tempus, &c. in quo ~~in Germania~~ Eobani Hessi filius, Heliodorus nomine (quem iam longo tempore inter peregrinos abesse norunt omnes, nec fere nostri in viuis superesse crediderunt) secum conuersatus fuerit in exteris illis mundi partibus, & is præsens spectarit, quam misere in manus ferocium istorum inciderit, adeoque abreptus sit. Quod si Heliodorus hic serius ocyus, quod precamur, in patriam reuertatur, & narrationem hanc fabulosam comperiat, certe futilem hunc virum arguere, illumque infamem reddere non immerito posset.

Sed hæc hæctenus in fidem certitudinis pro auctore nostro adducta sint. Nunc causas breuiter explicabo, qui fiat, quod eiusmodi narrationibus fides adeo derogetur.

Principio id fit propter absurda & impudentissima vanissimorum hominum erronea mendacia: nam cum illi præter nugas nihil proferant, in causa sunt, vt viris fide dignis, qui peregrina loca perlustrarunt, simul fides abrogetur. Hinc vulgo obiicitur: quandoquidem fidem nemo in iis tantopere expetat, vt eam propria experientia vel oculari obseruatione probatam velit.

Hæc vero ad rem ipsam nihil omnino faciunt, siquidem iniquissimum erit, vt veritas pro mendacio luat. Quare hoc potius considerandum, plurima esse vulgo quidem incredibilia, quæ intelligentibus tamen certissima & probatissima esse demonstrantur.

Eam rem vno atque altero exemplo ex Astronomia petito declarabo. Qui habitamus Germaniæ superficiem, vsu edocti callemus, quo anni spatio æstas ferueat, quo hyems rigeat, & quæ reliquorum vices sint. Nouimus item solstitiorum metas & dimensiones in nostro horizonte. Si vero auditum fuerit esse in orbe loca, in quibus Sol per semestre non occidat, ita vt dies longissimus apud illos orbis incolas sex mensibus continuetur (quod similiter de brumæ

Præfatio.

ma tempore accipi debet) item aliquibus in locis quatuor anni tempora duplicata recurrere vno eodemq; anno, ita vt hyems illic certo bis redeat, & æstas similiter secundo reuoluatur, &c. item solem & reliquas stellas, licet minutissime humanis oculis appareant, orbem tamen terrarum mole sua longe superare, atque alia eiusmodi complura: hæc si vulgus audit, risu excipit, contemnit, & impossibilia censet.

Sed hæc naturaliter se ita habere à Mathematicis adeo luculenter demonstratum est, vt nemo artis vel mediocriter peritus de iis ambigat.

Proinde non necessario inferitur, quod quæ vulgo fabulosa creduntur, re vera falsa esse deprehendantur.

Pessime sane cum Astronomiæ studio ageretur, nisi demonstrationes corporum cœlestium edocere, & ex certis fundamentis Ecclipses eorum multis ante seculis exacte prædicere nosset; quæ deinceps per ipsam experientiam liquido comprobantur. Sed audi caluam ignorantiae excusationem. Quis cœlum (inquiunt) ita digito attigit, & tam præcise ea delineauit? His respondetur, quoniam experientia quotidiana demonstrationibus correspondet, tam hæc vera esse necesse est, quam quod tria & duo iuncta quinque efficere notorium sit. Ex iisdem etiam artis fundamentis certa iniri potest supputatio, quanta sit hinc ad Lunarem globum distantia, & inde ad reliquos Planetas, postremo ad ipsum vsque firmamentum: quanta etiam Solis & reliquorum cœlestium corporum sit amplitudo, tum collatione proportionali facta Astronomiæ cum Geometria, præcise elicimus terreni globi quantitatem, secundum omnes suas dimensiones. Quæ sane omnia vulgo abscondita sunt, & tanquam absurda æstimantur.

Hæc vero licet supina ignorantia, rudi forsan plebeculæ facile condonari posset, vt quæ non admodum de Philosophicis studiis sollicita sit: sed quod viri auctoritate graues, & in liberalibus disciplinis non mediocriter versati, hunc errorem tuentur; illud profecto non minus noxium & damnosum, quam absurdum est & ridiculum, siquidem vulgus imperitum illorum auctoritate nititur, & his ignorantiae tam crassæ patrocinantibus, non veretur veritatem hisce & similibus argumentis confidenter ac palam oppugnare, ad eum modum inferens; quod si hæc se ita haberent, non confutata esset opinio à tantæ auctoritatis hominibus: sequitur ergo, &c. Diuus Augustinus & Lactantius Firmianus, vterque sanctitate & doctrina insignes, & in artibus liberalibus viri probe exercitati, in dubium vocant, & negant posse fieri, vt Antipodes in orbe reperiantur, hoc est, esse quosdam homines, qui in altera orbis parte nobis aduersa habitent, & ex opposito versis contra nos pedibus inambulent, capite & reliquo corpore deorsum versus cœlum vergente, nec tamen de statione decidant. Auribus quidem hæc insueta sunt; nihilominus tamen doctis ea probantur, & re vera ita se habent, quantumuis id viri tam sancti, tamq; eruditi, quos modo citavi, impugnent. Necessario enim & indubitato sequitur, eos qui ex diametro per centrum terræ habitent esse Antipodas. Vera item est propositio. *Omne versus cœlum vergens ubicunque locorum sursum est.* Nec opus habemus, vt in orbe inferiore Antipodas quæramus, siquidem & in hac superficie superiore præstò sunt.

Præfatio.

Si enim extremas occidentis oras, hoc est, Hispaniam opponas finibus orientis in India, videbis hos vtrinque extremos hominum, quandam Antipodum rationem habere.

Hinc aliqui ex Theologis colligunt, petitionem matris filiorum Zebedæi ratam esse factam, quæ CHRISTVM rogabat, vt alter filiorum ad dextram, alter ad sinistram eius sederet. Diui enim Iacobi Apostoli in Compostella non procul à Celtico siue Nerio Promontorio, quod vulgo Capo de finis terræ dicitur, sepulchrale monumentum extare, & magna in veneratione haberi: alterum in India, hoc est, in Oriente, sepultum conuiescere.

Et hoc pacto eiusmodi Antipodes iam ante multa secula in nostro hemisphærio extiterunt. Nec obstat, quod America siue nouus ille orbis, qui ex diametro in inferiori parte terræ nobis oppositus est, tempore Augustini nondum cognitus fuerit: possunt enim eo quo dixi modo & alii demonstrari. Quidam Theologorum, præcipue vero Nicolaus Lyra, qui alias vir excellens est, contendunt globum terræ ita aquæ innatare, vt alterum hemisphærium, quod à nobis inhabitatur, supra aquam sese exerat, alterum vero demersum in aquis subsidat, & ob id nullo modo habitari possit.

Hæc omnia cum Cosmographiæ demonstrationibus aperte pugnant, & à frequentibus Hispanorum & Lusitanorum nauigationibus secus multo esse compertum est, orbem videlicet terrarum ab omni parte habitabilem esse, imò sub Zona etiam torrida colis; cui tamen paradoxo veteres vno ore reclamant. Aromata, quæ nobis quotidiano in vsu, saccharum, vniones & eiusmodi mercimonia ad nos ex illis regionibus aduecta, manifeste ea omnia conuincunt. Multa sunt & alia, quæ huic meæ sententiæ suffragantur, quibus recensendis modo supersedeo, ne Epistola hac verbosiore nauseam & tædium generosæ tuæ Clementiæ conciliem.

Sufficiant ergo duo illa paradoxa huic instituto, quorum alterum de Antipodibus, alterum de dimensione corporum cœlestium tractat, quæ non sine causâ hoc loco explicanda mihi proposui.

Et legentur eiusmodi complura in libro ~~de rebus in seculis~~ *Cassari Goltvvrms* ~~de rebus in seculis~~ *Uitpanga*: is in sex tomos distinctus, varia miraculorum & prodigiorum genera, cum Paradoxis insolentibus, qualia præteritis seculis, & hac etiam nostra ætate obseruata sunt, explicabit, & breui lucem videbit. Ad hunc ergo miraculorum Thesaurum, & alios eiusdem argumenti libros, quales sunt *Galeotti scripta De rebus vulgo incredibilibus*, lectorem remitto, vnde vberiorum horum cognitionem petere poterit.

Satis itaq; superq; demonstratū esse arbitror, veritatē rei nō ex vulgi iudicio pendere, qualis quidē hæc est Historia, quæ homines eius regionis plane nudos commemorat, qui nec iumenta alunt, nec alia vitæ necessaria comparant, quibus nos in humanos vsus abundamus, vtpote vestimentis, lectis plumeis, equis, porcis, bubus, imo nec vino illi, nec cereuisia, sed suo more vitā vtcunque sustentant.

Nunc ergo Præfationem ad vmblicum deducturus, perstringam prius causas, quibus auctor ad editionem vtriusq; sui Itinerarii siue Nauigationis impulsus

Præfatio.

sius fuit. Multi enim sinistre hoc factum interpretabuntur, non aliter ac si inane nomen inde gloriam venetur. Ego vero multo secius ex ipso auctore intellexi, & animum eius longe diuersum esse deprehēdi, quod passim per totam Historiam videre est. Is enim propter tot exhausta pericula, totque aduersitates, & labores exantlatos, cum maximo sæpe vitæ discrimine, vnde nec fumum, quod dicitur, de patriis laribus, nec vllam libertatis spem ne somniare quidem potuisset: diuinæ tamen Maiestatis nutu atque numine, cui soli se precibus ardentissimis semper commendabat, non solum hostium immanitatem effugit, sed precibus suis tantum apud Deum valuit, vt non vno modo Deus se inter infideles hosce & Barbaros patefecerit, se verum & æternum numen omnipotentia & maiestate sua etiam nunc suis præsto esse. Satis constat, preces fidelium Deo nullo modo præscribere: sin Deo visum fuit, omnipotentiam suam per Ioannem hunc Stadium inter homines illos efferos & indomitos ad eam rationem exerere, quis refragabitur? Cui non abunde animaduersum est, ærumnas, tribulationes, fortunam aduersam, animiq; & corporis ægritudines, quam maxime homines ad diuinum auxilium implorandos adducere? & longe ardentioribus votis in ipso discriminis articulo, quam extra periculi aleam positos, DEVM exposcere? Itaque ne hic Ioannes Stadium vlllo ingratitude vitio laborare, neve tantorum beneficiorum immemor esse putetur, Deo opt. max. per hanc historiæ suæ commemorationem, & eiusdem publicationem gratias agere, animoque homine Christiano digno, opera & mirabilia Dei, quæ ipsi contigerunt, publica esse, & in ore populi decantari voluit. Et nisi ad hunc scopum tam laudabilem tamq; honestum respexisset, à laboribus & impensis, quæ non leues in editionis huius adornationem, ob iconum apparatus, & sumptus typographicos factæ sunt, à curis item molestiisque abstinere potuisset.

Licet vero Historia hæc per auctorem ipsum humiliter dedicata sit Illustrissimo Principi ac Domino, Domino Philippo Landgrauio Hassiæ, Comiti Cattimelibocensi, Dietzij, Zigenhanij & Niddæ, &c. Principi ac Domino suo Clementissimo, in cuius ditione viuit: multo tamen ante tempore ab eodem Principe & Domino nostro Clementiss. tum in mea ipsius tum in aliorū multorum præsentia, Ioannes Stadium super ea accurate interrogatus, & de singulis itineris & captiuitatis suæ articulis specialiter, probe & diligenter, examinatus fuit: quod ipsum iam pridem tum G. T. Cel. tum aliis viris heroicis abunde aliquoties commemorauit: nihilominus tamen cum dudum obseruauerim, G. T. C. singulari studio ac beneuolentia profequi hæc Astronomiæ & Cosmographiæ exercitia, hanc meam Præfationem ipsius nomini consecrare, & officiose dedicare volui. Quod Generositas tua pro sua clementia tantisper boni consulat, donec maius aliquod opus sub eiusdem nominis tui celebritate in lucem proferam. Hisce ergo me simul, meaque G. T. Cel.

officiose offero. Datum Marpurgi, feriis D.

Thomæ Apostoli, Anno

1556.

ARGUMENTVM TOTIVS
NARRATIONIS.

I.

Summatim describuntur duo itineraria naualia, quae confecit Ioannes Stadius intra nonnennium.

Primum ex Portugallia in Brasiliam instituitur.

II.

Secundum ex Hispania, in noui orbis Americae Prouinciam, Rio de Plata, suscipitur.

III.

Selope. arii vicem obit Ioannes Stadius, & arci ab incurfu hostili defendenda praeficitur, in Brasiliae quadam parte cuius incolae Tuppin Ikinsii sunt, & Lusitaniae Regi subest.

IV.

Capitur ab hostibus Barbaris & misere abripitur, ubi nouem mensium captiuitatem sustinet, non nisi in cruentam hostibus escam reseruatus.

V.

Liberatur tandem miraculo potius diuinae Maiestatis, quam vlllo vel rationis vel humanitatis beneficio, & incolumis patriae suae dilectae redditur.

Ipse DEVS vigili nisi munit oppida cura,

Proficiet vigilum prouida cura nihil:

Et Deus in medio nisi dirigat equore classem,

Vana gubernantum sollicitudo perit.

ARGV.

Americæ Tertia pars.

ARGUMENTVM.

Prima partis Historie Brasiliæ Ioannis Stadij Hessi, in qua summatim describuntur eius duo itinera, quæ consecit intra nouennium. Horum primum è Lusitania in Brasiliam instituitur.

CAPVT I.

Primum iter Nauale Ioannis Stadij, factum ex Vlyssibona Portugallie in Brasiliam, India Orientalis siue America Prouinciam.

A

A M E R I C A E.

2

I O A N N E S ego cognomento Stadius, patria Hombergensis, natione Hesus, Indiam perillustrare in animo meo proposueram. Bremam itaque Westphaliae oppidum transiens, Hollandiam petii, eò delatus, offendi in vrbe Campensi naves, quæ salis inuehendi causa in Portugalliam nauigabant: iis ego me socium adiungo, & mensem integrum continuando, ad tertium kal. Maij Anni 1547. appello, ad urbem Setubal dictam: Hinc emensis quinq; miliaribus veni Vlyssibonam. Istic aliquandiu commoratus, hospiti meo, viro ex Germania oriundo, propositum meum expono, ex quo cum intelligo classem regiam ante aduentum meum soluisse, rogo, vt ad aliam me classem promoveat, vtpote cui idioma eius gentis familiare foret. Eius ope nauem conscendo, in qua sclopetarii vicem obirem. Capitaneus eius classis, qui Pintiadus erat nomine, negotiationis ergo Brasiliam petebat: illi potestas à Regia Maiestate naues, quas in Barbaria cum infidelibus commercia instituentes, & quæcunque Gallorum nauigia cū Brasiliensibus contrahentia offendisset, hostiliter adoriendi, atque deprædandi facta erat: adhæc captiuos secum ducebat quosdam Regios, qui capitis damnati, ad colonias in nouas illas prouincias deducendas deportandi reseruabatur. Classis nostra erat instructissima, ab omni apparatu bellico, qui in naualibus vsui esse solet. Tres autem omnino erant Germani inter ceteros in nauis nostra, Ioannes videlicet Brachusius, Henricus Brandt Bremensis, & Ioannes ego Stadius.

C A P.

CAPVT II.

De ijs que acciderunt circa primam navigationem.

A 2

Soluimus Vlyssibona, & naui alia minore adiuncta, quæ sub eodem nostro erat Capitaneo, deferimur primum ad Insulam, cui Madera cognomen: hæc Portugalliæ Regem agnoscit, & à Lusitanis incolitur, vini & sacchari fertilis: prope oppidum huius Insulæ quod Funtschallū dicunt, nauim nostram commeatū denuo instruximus. Hinc in Barbariam ad urbem Capo de Gel, (quæ nunc Mauritanorum cuidā Regi Scheriff dicto parer, Regi Portugalliæ ab eodem vi erepta) prouecti, in spē erigebamur, fore, vt istic in naues cum infidelibus contrahentes incidere-
mus: offendentes autem quandam piscatorū Castiliensū multitudinem certiores reddimur naues quasdam apud eam urbem esse. Dū aduehimur vela ex portu facit quædam probe onusta, ea nos potimur vi, sed quos ue-
hebat homines, scapham ingressi, sibi fuga consuluerant. Interea vacuam linternam peropportune in littore conspicimus, quā naui captæ pro præda deportanda, quæ ex saccharo, amygdalis, dactylis, corio caprino, & gummi Arabico constabat, jungimus. Mauritani in magna copia pro linternâ defendenda equis aduolabant, sed re infecta tormētis nostris bellicis repulsi sunt. Hac præda potiti repetimus Insulam de Madera, celocem nostrā versus Vlyssibonam præmittentes, nunciatū Regi factum, & simul quid de præda nobis facto opus sit, consultum. Valentinorum enim & Castilianorum mercatorum erant eæ merces, quas in potestatem redegeramus.

Rex vt relicta in ea Insula præda, iter nostrum prosequamur, mandat, donec interea temporis Maiestas sua de circumstantijs penitus edoceatur. Nos dicto audientes & iter versus Cape de Gelremensi, sed aduerso vento luctantes, incassum prædam ulterius prosequimur.

Nocte Kal. Nou. præcedente, impetuoso turbine acti Barbaria relicta Brasiliam cõtendimus: cum nunc quadringentis milliaribus à Barbaria in altum prouecti essemus, multi pisces ad nostrum nauigium adnatarunt, quorum plerosque hamis cepimus, nauæ maiores eorum Albakore dicunt, minores Bonitte, alios vero Dorado. Aderat & aliud piscium genus, Halccis instar, sed vtrinque alatum more vespertilionis, hisce reliqui maiores piscium admodum infesti erant: proinde simul ac à tergo sibi instantes hostes animaduertissent, supra mare ad duas orgyias eleuati, alij supra summam aquam tantum, cateruatim volabant, & intra conspectum nostrum vndas repetebant, non raro per noctem in naues delapsos offendimus. Hi Portugallensium lingua vocantur Pisce Bolador hoc est, Piscis volans.

Deinde ad altitudinem liniæ æquinoctialis peruenimus, quæ quia circa tempus diei meridionale nobis verticalis erat, æstū duplicabat. Ventiper dies aliquot plane siluerunt, nisi quod noctu interdū tonitrua imbribus & vento permixta subito exoriebantur, repente etiam sedabantur: quos attente admodum obseruare necesse erat, ne nos sub velis latentes improuiso obruerent.

Exoriens autē denuo ventus, tēpestatem nobis aduersam p aliquot dies

Albakore.
Bonitte.
Dorado.

Pisce Bolador.

dies excitavit, quæ metū nobis attulit (si diu p̄sisteret) ne fame periclitaremur. Propterea Deū orare cœpimus vt secundū ventum nobis immitteret. Sed ecce, dum impetuosiores ventorū procellæ quadā nocte irruerent, & multū laboraremus apparuerunt nobis in naui multæ flammulæ coloris cærulei, quales à me prius visas non memineram: in ipsa autem prora, qua fluctus maxime æstuabant, conspiciebantur. Portugallenses omen hoc faustum agnoscentes, & cælum serenum prædicentes (nec enim sine numine in summo discrimine ea apparere aiebant) Deo gratias egerunt, precibus exactis simul illa luminaria, quæ Santelmo, siue Corpora sancta vocant, disparuerunt.

*Santelmo,
Corpora sancta.*

Postquam illuxisset, serena se cæli facies explicauit, venti que secundi aspirarunt, ita vt manifeste videremus, eiusmodi lumina admirandum Dei opus esse. Secundo igitur vento delati, ad 82. Ianuarij in conspectum nobis venit terræ quidā angulus, Capo de Sanct Augustin vocatus, vnde ad octo milliaria progressi portū Fernanbucō intrauimus, octuaginta octo dies inter fluctus continue versati.

*Promontoriū
S. August.*

Portugallenses eo in loco oppidulum extruxerant, cui Marino nomen indiderant. Præerat hisce Artus Coellius, cui captiuos aduectos cum mercibus quibusdam aliis tradidimus, & illic nos expedientes, iam vltterius vela tendere constituimus, ad locum videlicet, in quo naues mercibus instruere animus erat.

Marinum.

CAPVT III.

Siluestres in Fernanbuco. seditione orta, ad quoddam Portugallensium oppidum dehastrandum accinguntur.

Garasu.

Accidit interea, vt siluestres incolæ eius loci contra Lusitanos insurgerent, cuius seditionis ipsi Lusitani auctores erant: nam ante hac nihil eiusmodi in ipsos tentatum fuerat. Præfectus itaque nos precibus suis sollicitauit, vt oppidum Garasu (quod à Marino milliaria circiter quinque abest, & à Barbaris tum oppugnabatur) præsidio nostro defenderemus. Incolæ Mariniani nihil suppetiarum vicinis suis afferre poterant, siquidem & ipsi similem obsidionem metuebant. Nos itaque Garasuans cum 40. viris ex nostris hominibus in defensionem concessis, & scapha eo legatis subuenimus. Oppidum illud in sinu maris, quod ad duo milliaria in continentem protendebatur, erat conditum. Omne in eo præsidium, ex 90. viris Christianis, & 30. Æthiopibus ac mancipiis Brasiliensibus constabat. Qui vero nos oppugnatum venerant, ad octo millia barbarorum censebantur. Nos qui obsidebamur nullo alio propugnaculo, præterquam sepe ex perticis erectis contexta circumvallabamur.

CAP.

Ilua obsessum cingebat oppidum, in ea hostes duas munitiones e truncis arborum construxerant, in quas noctu se reciperent, si forte eruptione facta illos adoriri nobis libitum fuisset. Oppidum ipsum circumquaque latibulis effossis occupauerant, in illis latitabant interdum, & incursionibus in nos pugnabant. Petiti telis nostris, prout ad terram omnes prosternebantur, si qua teli iactum ad eum modum declinare valerent. Omnem autem aditum nobis intercludentes ad ipsa moenia appropinquabant & missis in altum jaculis relapsu eorum nos feriendo putabant. Tela in super bombace & cera religata atque incensa in aedificiorum tecta spargebant, minis nos territantes, & quam crudeliter nos dentibus dilaniaturi forent, si victoria potirentur, significantes.

Dum haec geruntur, victus in castris nostris fere jam defecerat. nam pro consuetudine eius regionis singulis diebus, aut ad summum alternis radices recenter effodiunt, ex quibus farinam molunt, ac liba pinsunt, sed hostes vias omnes praecloserant, quo minus illae peti possent. Videntes ergo victus penuriam. duas scaphas ad conquirendam in vico Tamaraka annonam instruimus. Hostes gregatim utrinque ripas tenentes grandes arbores transversas flumini obiecerant quae nobis progressis impedimento essent. Nos vi illorum molimina perumpimus. Interea aestu nos deferente in sicco haesimus, nihil tamen ab hostibus detrimenti afferri poterat. Ipsi autem ligna arida confertim inter ripam & nauim nostram coniiciunt, quibus incensis illud genus piperis quo terra ea abundat, inspergere & fumo hinc exundante nauibus nos exturbare tentabant. Sed conatus illorum fuerant irriti. Interea aestu marino redeunte, in vicum Tamaraka incolumes peruenimus, a cuius incolis com meatu accepto, ad oppidum obsessum reuertebamur: sed hostes eodem, quo prius loco iter denuo obstruxerant, hoc quidem pacto. Arbores ut ante transflumen strauerant, ripam utrinque occupantes, tum alias item duas fere resectas non omnino inciderant, ad earum cacumina religatis lentis quibusdam sarmentis Sippo illis dictis, lupuli sarmentis non absimilibus, nisi quod paulo sint crassiora, extremitates huiusmodi funium in oppugnaculis suis retinebant, eo videlicet animo, ut cum obiecta rursus perumpere tentarem, arbores incisae, tractis funibus in naues nostras corruerent. Nos ad remigantes obiecta deturbamus, illi arbores nutantes in ruinam attrahunt: corruit vna versus munitionem ipsorum, altera praecise post nauem nostram vix elapsam in flumen concidit.

Priusquam vero obiectum illud in flumine obstaculum demoliri conaremur, alta voce socios nostros obsidione cinctos in clamabamus, ut subsidio nobis adessent: quanto nos vocem acrius intendebamus, tanto intensius hostes clamorem tollebant, adeo ut non exaudiremur a quocquam nostrum, obiecta enim silua nostrum conspectum illis adimebat, alioquin voci audiendae satis vicini si absque hostium clamoribus fuisset. Annona in oppidulum inuecta, cum hostes viderent se molimine suo frustra-

I I I. Pars.

9

mum repetunt. Obsidionis tempus fere ad mensem integrum trahebatur. Ceciderunt quidam ex hostibus, sed nullus ex nostris desideratus. Pacatis ergo iam Barbaris, ad nauem nostram onerariam reuertimur, quæ ante Marinum in anchoris hærebat, illic aqua dulci & farina radicis Mandiocæ in naues assumptis, & Præfecto qui nobis humanissime grates egit, salutato digressi sumus.

B

CAPVT V.

Ex Fernanbuco digressi petimus regionem Buttugaris, sed in nauem Gallicam incidentes, prælio cum ea decertabamus.

Hinc

Inc soluentes, & circiter milliaria quadraginta emensi, in portum nomine Buttugaris intramus, vt nauem ibi ligno Brasilico oneremus, & annonam à Barbaris redimamus. Ingressi nauem Gallicanam, ligno Brasilico onustam conspicimus, eam hostiliter inuadimus, potiri ea sperantes, verum maiorem nauis nostræ malum tormēti per illos emissi ictu corruerunt, & vela confregerunt. Pars nostrorum nautarum globulis pixidariis vulnerata fuit, pars traiecta occubuit.

His actis constituimus cursum in Portugalliam conuertere, quia venti nobis erant aduersi, vt portum in quo annonam conquirere in animo erat, ingrederemur. Victu ergo admodum tenui Portugallia repetitur, fame adeo conflictamur, vt pars nostrorum coria hircina, quibus nauis onerata erat, deuoraret. Cuilibet in diem sextarius aquæ dulcis præbebatur, & modicum farinæ radicis Brasilianæ. Dies centum & octo in pelago ^{lat. Acores.} versati, ad 12. Augusti in Insulas Acores vulgo nuncupatas deferimur, quæ Regis Portugallia Imperio subsunt. Iacta hic anchora respirantes piscando tempus fallimus. Interim in mari nauim conspicimus, & piraticam esse agnoscentes vi adorimur, & strenue sese defendentem superiores facti capimus, piraticis ipsis in cymba elapsis versus insulas. abundabat ea nauis vino & pane, quibus vires restaurantes in alias in super quinque incidimus, quæ ad Regem Portugallia pertinebant, missæ vt redeuntes ex India iuxta has Insulas opperirentur, & eas in Portugalliam deducerent. Quibus nos ^{Tercera.} adiungentes, vnā ex India reuersam in Insulam Terceram dictam deduximus, ibique substitimus. Plurimæ interim ex noua India reuertentes istuc congregatæ, quarum aliæ Hispaniam, aliæ Lusitaniam petebant. Naues circiter centum numero socio agmine ex Tercera soluentes, Vlyssibonam ad 5. Idus Octobr. Anni 1548. deuenimus, Mensibus sedecim in ea navigatione insumptis. Vlyssibonæ me aliquantulum quieti dedi, donec animum inducerem, cum Hispanis in nouas, quas occuparunt orbis partes, nauigationem instituere. Conscendi ergo nauem quandam Anglicam, qua ad urbem, cui Portus S. Mariæ nomē est, in Bætica sitam, delatus sum, quo in loco ii qui aduenerant, nauem vino onerare constituerant. Hinc in urbem Hispalim pergo, vbi tres naues instructas ad iter in Regionem Americæ, quæ ad flumen Rio de Platto dictum sita est, suscipiendum reperio. Sunt autem Regio illa ad flumen Argenteum sita, & regnum illud Peruanum auro fertilissimum, & Brasilia ipsa perpetuum continens, non Insulæ mari circumfusæ, vel in pelago sparsæ.

Ante annos iam aliquot naues in eam Regionem dimissæ erāt, vt eam porro occuparent: vna ex iis redierat, quæ auxilia relictis mitti petebat, & multa de auri fertilitate huius regionis magnifice prædicabat, quæ auxilia apparabantur, indicta trium nauium classe, cuius Præfectus Don Diego de Senabria dicebatur: illi à Rege Præfectura in eam Regionem commissa erat. Tota ea classis erat instructissima, cui & ego me comitem adiungo.

Secunda pars.

A R G V M E N T V M.

Stadius secunda Navigatione ab Hispali in eam America partem, que Flumine vulgo dicto Rio de Plata irrigatur, proficiscens, post longos errores Naufragium patitur.

C A P. VI.

Secundum iter Nauale, susceptum in Prouinciam America Rio de Plata, ex Hispali Hispaniarum vrbe institutum.

S. Lucae.

ISPALI ergo soluens ad S. Lucam portum peruenimus, vbi Bætis fluuius Hispalim alluens, in mare se exonerat. Hic ventos secundos opperiri constitutum erat.

Anno ergo 1549. feria quarta à festo Paschatis à S. Luca soluens, aduerso flante vento Vlyssibonæ portum ingressi sumus: secundis deinde flantibus ventis ad Insulas Canarias cursum dirigimus: anchoram autem prope palmam (quæ & ipsa vna est ex prædictis) in profundum demittentes, aquas illic dulces pro classe nostra haurimus. Naucleri quoque scopum sibi definiunt, ad quem nimirum se colligerent, si forte tempestatibus acti in mari despergerentur, videlicet gradum 8. ad latus meridionale lineæ æquinoctialis.

Capo Verde.

Insula S. Thomæ.

Ex Palma nauigantes Hesperion cornu, quod vulgo Capo Verde, id est, Caput viride dicitur, vento petimus: is locus in Æthiopia situs est, & parum abfuit, quin istuc naufragium faceremus: sed & hinc progressi Cosam nostram sequebamur. Ventus aduersus aliquoties nos terræ Guineæ allidebat, quæ similiter ab Æthiopibus incolitur. Tandem ad Insulam S. Thomæ deferimur, quæ Regi Portugalliæ subest, & saccharo abundat, sed aer in ea parum salubris habetur. Eam Portugallenses habitant, qui multa secum ex Æthiopum genere mancipia alunt: nos aqua hausta iter institutum prosequimur. Interea duæ nostræ naues sociæ nocturno turbine è conspectu nostro sublatae solos nos destituerant: venti autem nobis valde aduersi erant. Ea enim est natura illorum in hoc mari, vt sole peragrante latus Septentrionale æquatoris, à meridie flent, sin vero Sol ad meridiem declinet, venti à Septentrione irruant. Et hunc quoque morem constanter

ter tuentur, vt per quinque menses continue ex vno loco profient. ita factum est vt moram quatuor mensium ducere, necessum habuerimus: nec enim aliter Cossam nostram directe instituere nobis possibile fuerat. Mense itaque Septembriam ingruente, venti conuersi à Septemtrione spirabant. Cossam itaque inter Austrum & Austro-africanum dirigentes, versus Americam cursum tenuimus.

B 3

CAP. VII.

*Ad altitudinem 28. graduum peruenientes, Americam contingimus: Portum
autem vnanimi consensu designatum, non agnoscimus:
exoritur turba insolens circum
littora.*

AD 18. Nouembris diem, Nauclerus altitudinem graduum explorat, seque ad 28. peruenisse deprehendit. Nos itaque in occasum vergentes, terram inuestigamus. Ad 24. mensis iam memorati diem apparet tellus. Sex menses mare inter grauissima pericula emetientes, & iam continenti viciniore facti, nec oram eam, nec portum à Nauclero designatum agnoscimus, nec tutum remur ignotum portum ingredi. Secus tellurem ergo radentes oras cursum tenebamus: ventus interea ingrauescebat in tantum, vt de vita nobis in istis scopulis certo periclitandum videretur. Proinde dolia puluere tormentario implemus, eaque obturamus, & illis arma nostra alligamus, vt si fors naufragium faciendum foret, & aliqui euassissent, si arma sua in littore requirerent, siquidem doliis à fluctibus eiectis affixa essent.

Velis obliquis nauigare cœpimus, vt oras terræ declinarem, & in altum efferri possemus, sed nihil profecimus, ventorum enim impetu in scopulos fluctibus coopertos, & ad quatuor orgyiarum altitudinem subtus vndis latitantes impellimur, ac propter æstum maris nimium intumescentem, ad terram tendere cogimur, nihil aliud æstimantes, quam nos fluctibus hauriendos.

DE O tamen aliter prouidente, vicini scopulis facti, quidam ex sociis nostris portum vicinum ex insperato conspicit, in quem illabimur. Ibidem conspecta Cymba quædam fugit, & post insulam è conspectu nostro se abdidit, vt quænam illa fuerit non licuerit tum cognoscere, nec eam vltius insequeremur, sed iacta anchora Deo pro liberatione benedicentes quieuiamus, & vestimenta desiccata refecimus.

Circiter secundam pomeridianam anchoram iecimus. Vespera ingruente, aduentarunt ad nauem nostram onerariam plurimi eius oræ incolæ, aduerti in scapha satis capace, qui cum sermones nobiscum miscere cuperent, à nostris ægre, & ex parte tantum intellecti accipiebant quosdam cultellos & hamos, quibus se domum recipiebant. Eadem nocte & alia denuo scapha ad nos nudis istis hominibus onusta adnauigat, ac inter cæteros duo Lusitani, hi quærant ex nobis qui simus & vnde: respondemus nos Hispania aduenisse: hoc audito, dicebant, oportet vos Nauclerum admodum sagacem & peritum habere, qui portum eum ingredi ausi fueritis: se quidem portum perspectum habere, sed tali cœlo nunquam id tentaturos. Nos factum illis exponimus, ventos & fluctus naufragium minitatos fuisse, & cum iam de nobis actum crederemus, insperato portum apparuisse, **D**E V M nobis ducem adfuisse, & à naufragio seruasse. Nobis verò ne nunc quidem constare, quonam locorum ageremus. Perceptis iis, in admirationem adducuntur, & **D**E O acceptum referentes, portum eum Supravvai dici aiebant, & abesse nos ad octodecim circiter milliaria ab Insula S. Vincentii, quæ imperium Portugalliæ Regis agnosceret, cuius se esse inquilinos affirmabant. Tum vero eos, quos in scapha se post Insulam abdere paulo ante conspexissemus, credidisse nos Gallos fuisse, & ob id sibi fuga prospexisse innuebant. Porro de situ & distantia Insulæ S. Catharinæ quæsi, quod eo nobis proficiscendum esset, respondebant eam ad triginta milliaria abesse, ad

meridiem sitam, nationem Barbarorum istic esse Carios nuncupatorum, quos
circumspecte admodum cauisse oporteat, Barbaros qui circa portum præsen-
tem habitent, Tuppin Ikinfios appellari, quibus familiariter ipsi vtantur, nec ab
illis quicquam nobis imminere periculi. De altitudine item Solis in ea regione
ex illis sciscitantibus, 28. graduum esse nobis indicatum, quod quidem
ita se habebat. Ceterum & alia nobis eius oræ dignoscendæ
signa & notas per humaniter com-
monstrarunt.

CAP.

CAPVT VIII.

*De regressu ex portu supra VVay, & inuestigatione
terrae nobis definitae.*

SILENTE Vulturno, quem nauæ Septentrionales Ost Sud Ost appellant, tempestas serena cooritur, ventus autem Aquilo proflabat. Nos itaque plenis velis iter remetimur, portum determinatum inuestigantes, verum toto biduo nullo modo eumprehendimus, terra tamen ipsa indicium erroris faciebat, & nos præteruectos arguebat. Sole enim sub nubibus latitante, de altitudine eius apparebat. Ad hæc ventis infestantibus acti, diuersi huc illuc errabamus.

DEVS vero, qui in angustiis consolatur, nobis in auxilium vocatus adfuit, siquidem exactis vespertinis precibus, quibus à Deo veniam petebamus, & antequam nox irruisset, nubes ex meridie, qua nos vento abacti eramus, condensantur; Aquilo quidem adeo conticescere, vt vix in sensus incurreret. A meridie vero Auster procedens, qui sub id tempus rarissime suum imperium exercet, tantis tonitruis & fulgetris ingrauescere, vt horrorem mortalibus incuteret, Mare erat æstuosissimū, siquidem Auster & Boreas certatim vtrinque fluctus inspirare, Tenebræ insuper tantæ oboriri, vt omnem oculis conspectum eriperent. Tum vero mortales quotquot aderant, & ipsi nauæ quoque consternati coruscationes tam formidabiles, & horrenda illa tonitrua expauescere, vt quid prius quid posterius in conuertendis velis corriperēt, dubii plane & incerti ambigerent, nec aliter vnicuique persuasum erat, quam omnibus ea nocte simul pereundum esse. Sed tempestas ea Dei beneficio paulo post sedata viam velis præbebat, vt iter quod de die factum erat, de nocte illa retro legeremus, & de integro portum nostrum requireremus, sed nullo nobis indicio eum dignoscere concedebatur, quando quidem plures Insulæ propter continentem istic essent. Post vbi 28. gradum denuo contigimus, Præfectus noster Nauclerum post insulam nauem deducere, & anchoram istic figere iubet, exploraturus quidnam terrarum occurrisset. Duas itaque vtrinque positas tellures medio transeuntes, portum amœnissimum intramus, & anchoram fundo affigimus, constituentes cymba demissa portum eum vltterius explorare.

CAP. IX.

*Cymba speculatum missa, quidam nostrorum portum explorantes,
crucem in scopulo positam reperiunt.*

Hinc

ERIIIS D. Catharinæ Anno 1549. anchoram fundamus, & eodem die quidam ex nostris probe instructi, speculatum in nauicula mittuntur portus illius opportunitatem. Videbamur enim intrasse flumen Sancti Francisci, quod in illa prouincia etiam est: quo longius progredimur hoc latius patet portus. circumactis ergo circumquaque oculis sicubi fumum conspiceremus, sed nullus apparuit. Interea tuguria prope desertum conspiciamus in conualle: accedimus, videmus casas quasdam ruinosas, hominibus desolatas: pergimus, interea nox ruit. Erat in flumine Insula non ita magna, ad quam tendimus, ut istuc noctem traduceremus, siquidem custodiam commodius istuc disponi posse credimus, sed ob noctis tenebras non satis tutum erat terræ nos exponi, ut quiete in ea reficeremur: erant qui nihilominus insulam circumirent, sed neminem inueniunt. focum ergo instruimus, palmam arborescens incidimus, encephalum eius comedimus, & istuc pernoctauimus. Mane summo diluculo iter instamus. nec enim absistere propositum erat, priusquam de hominum præsentia constaret: ex indicio enim conspensorum tuguriorum facile de incolis colligere erat. Dum propositum urgemus, casu lignum procul conspiciamus in scopulo erectum, formam crucis referens, quod multis absurdum videbatur. Appropinquantes videmus ingentem crucem esse ligneam, lapidibus impactis in scopulo firmiter herentem, cui tabulæ pars de dolij orificio alligata erat, in tabula characteres incisi visebantur, non admodum legibiles. Miramur quænam naues hoc monumentum statuisent, dubij de portu, vtrum determinatum ingressi fuerimus nec ne. Progredimur hinc longius, assumpta tabula illa dolij: dum vehimur, quidam literas tabulæ insculptas examinans, paulatim eas colligit & sensum elicit. Erant autem Hispanico idiomate hæc verba in ea consignata: Si ven por ventura aqui la armada de su Majestad, tiren vn tire y averan recado. quorum sensus est: Si forte Maiestatis suæ naues huc delatæ fuerint, eæ prodant se disploto tormento bellico, & certiores fient de reliquis. Confestim ergo locum crucis repetentes, incenso tormento, quod Falconetum dicunt, signum præsentia nostræ damus, porro remigantes nihilominus. Conspicimus interea quinque scaphas plenas Barbarorum, illæ nos recta petunt: nos pixides nostras sulphureas directe illis opponimus. Vbi appropinquassent, videmus hominem stantem in prora, barbatum & vestitum, agnoscimus esse Christianum, inclamamus eos ut consistant, & vna scapha præmissa in colloquium ille adueniat. Aduectum interrogamus de portu: Respondet, dici eum Barbaris Schirmi rein, sed ut rectius assequamini, esse Portum Sanctæ Catharinæ; quod nomen illi ab inuentoribus inditum sit.

Gratulamur ergo inuicem nobis de inuenta statione, quam inscii in ipso S. Catharinæ die appulissimus. Hinc sane euidenter constat, quantum valeant preces afflictorum apud Deum, si ex animo proueniant.

Quærenti de aduentu nostro, significamus, nos esse Regis Hispaniæ, & petere prouinciam Rio de Plata, affuturas & alias propediem naues, si DEO ita visum foret: constituisse enim in eo portu conuenire. Hæc audiens nobis gratulatur, & simul commemorat, quod ante triennium ex prouincia illa Rio de Plata

à loco qui Assumptio vocatur, & Hispanis paret, descendisset per trecenta miliaria ad mare, vbi nunc ageret, vt nationem eam Barbarorum, quæ Carios dicitur, & bene cum Hispanis conuenientem, hortaretur ad radices colendas, quas Mandiocas vocant, vt naues eo delatæ, si penuria premerentur eo in loco, com meatu à Barbaris petito reficerentur. Quod Capitaneus Salasar, qui Hispanis de rebus Indicis retulerat, ita fieri curasset. Is Capitaneus in nauibus nostris focijs iam reuertebatur.

Demum cum homine illo ad tuguria illorum deucti, humanissime pro more & facultate eius gentis accepti fumus.

CAP.

CAPVT X.

*Scapha plena Barbaris mittor ad nauem nostram
onerariam.*

Ein Capitaneus hospitem nostrum rogat, vt scapha instructa aliquem ex nostris ad nauem onerariam relictam mittat, eam adductum.

Mittorego, iussu Capitanei. iam triduum abfueramus, socijs quid de nobis actum esset ignorantibus.

Vbi intra teli iactum ad nauem accessi, qui inerant, clamore sublato ad arma accelerant, atcentes me cum Barbarorum comitatu; inclament, & quæ hæc noua sit facies exquirunt: vbi reliqui hæreant: vbi quid solus ego cum tot Barbaris adueniam. Cōticesco, nec respondeo quicquam. Capitaneus enim me informarat, vt vultu essem tristi, quo videret quid qui in nauis tentarent. Illi cum nihil à me responsi ferrent, turbantur, inuicem dicentes, non salua hæc res est, reliqui procul omni dubio interierunt, hunc autem solum adducunt, alijs forsitan in insidijs locatis, quo nauem tali apparatu occupent. Hæc versantes, ad tormenta in nos dispergenda accinguntur, denuo tamen me inclament. Hic demum subridens illos placide alloquor, & melius sperare iubeo bonum omen nuncians, faciant modo accessum liberum, vt quid apporrem intelligant. Accedo, rem enarro; illi præ gaudio exultant. Barbari interea domum remeant. Nos nauem castris Barbarorum subducimus, & iacta anchora reliquorum, qui per tempestatem dispersi erant, aduentum expectamus.

Vicus in quem Barbari nos exceperunt, Acutia vocatur. quem offenderamus inter illos virum, Ioannes Ferdinandus erat, Cantaber ex Bilbao oppido oriundus. Natio illa Carios dicta, ferinam & pisces in copia nobis offerebat, pro quibus nos hamos ferreos rependimus.

CAPVT XI.

*Socia Nauis quæ vento abacta erat, aduentat: illa
Nauarchum vehebat.*

TRIBVS illic septimanis exactis venit in portum nauis, quæ Nauarchum vehebat. Sed tertia quæ nobis socia fuerat, perierat, nec quicquam de ea relatum fuit.

Nauibus ergo in sex menses annona instructis, itineri, quod trecentorum miliarium restabat, perficiundo accingimur. Paratis iam rebus omnibus nauem onerariam in ipso portu amittimus, quo casu insperato, mora nostræ profectio iniecta.

Hæsimus biennium in deserto illo loco, fame conflictantes. Esca erant laerti, glires, cochleæ petris affixæ, & alia insolita.

Barbari qui primo victum sufficientem ministrarant, postquam satis mercium sibi parauerant, in diuersas oras commigrabant, nec satis erat tutum illis per omnia fidere.

Pertæsi ergo & loci & penuriæ, vnanimiter decernimus vt maior pars pedibus iter in Prouinciam Assumptionis nomine insignitam conficeret, (aberat illa ad trecenta miliaria) reliqui in nauis residua subsequerentur.

Capitaneus delegit quos secum nauis auerere constituerat. Qui pedestre iter ingressi erant, victum pro deserti transitu capiebant, iunctis sibi quibusdam ex Barbaris. Pars illorum fame in itinere perierat, reliqui ad metam deuenierant, quod ex aliorum relatu nobis postmodum innotuit. Sed nec nauis ferendis omnibus, quos Capitaneus reseruarat, satis capax erat.

CAP. XII.

*De Consilio inito Insulam S. Vincentii petendi, quam Lusitani possident, spe
nauem ab ipsis obtinendi, atque itineri ita finem imponendi: sed
orta tempestate naufragium facimus, cœli
locique ignari.*

Portu-

PORTUGALLENSES tenent Insulam non longe à continente sitam, quam vocant S. Vincentij, Barbari vero Vibioneme: is locus ad 70. miliaria aberat: proponimus nobis cursum eo dirigere, vt nauem à Lusitanis conduceremus, qua in Prouinciam Rio de Plata iremus, nec enim ea quæ restabat omnibus sufficiebat. Dilecti ergo qui duce Salasare eam Insulam peterent, nec erat quisquam, qui hoc iter prius tentasset, præter quendam Romanum nomine, is videbatur sibi, se iter hoc relegere posse.

Vela itaque ex Portu Byassape facimus, qui ad 28. gradum & dimidium ab Æquatore positus est, intra biduum ad Insulam ferimur, quæ de Alkatrafes dicitur, 40. circiter miliaribus distantem ab eo loco vnde solueramus: venti autem aduersi nos ad anchoram fugere compellunt. In hac insula frequens est genus auium marinarum, Alkatrafes eas vocant, nullo labore capi possunt, & forte sub id tempus aduecti eramus quo pullos ex ouis excludere solent.

Ingredimur, & quærentes fontes aquarum dulces reperimus casas desolatæ, & ollarum testas hinc inde sparsas: inuenimus etiam venam exilem seu scaturiginem aquæ, è rupe promanantem. Aues quas commemoravi in magna copia captas cum ouis nauis inferimus, & dapes ex ijs instruimus. Postquam iam cibo refecti eramus, consurgit Auster tanta cum violentia, vt vix anchoram redixerimus, solliciti ergo, ne ad scopulos ventorum impetu allideremur, & vespera iam ingruente, portum tamen Carinee contingere præsumimus. Nox autem nos anteuertit, proinde littus declinantes, in maximo versabamur periculo: fluctus nauem tanta importunitate verberabant, vt de nauis actum putarem, si quidem fluctus ad oras terræ magis intumescunt, quam in alto. Ea nocte tanto interuallo à littore abacti sumus, vt orto sole ne conspectus quidem eius appareret.

Redit tandem tellus in conspectum, tanta tamen erat turbinis importunitas, vt vix subsisteremus. Romanus ille credebat se insulam S. Vincentij agnoscere: vela eò dirigimus, sed terra nubibus ac nebulis cooperta atque inuoluta dignoscenda non erat. nauem ergo propter procellarum impetum exonerare cogimur, suppellectile grauiore submersa. His constituti in angustijs vela vtcunq; facimus, quærentes portum Potugallensium, sed labor omnis in cassum abit. Disiectis vtcunq; nubibus, Romanus portum illum in conspectu esse affirmat, nobis modo rectè in scopulos iter instituendum, post quos ille lateret. Aduecti nihil præter diræ mortis horrendam contuemur imaginem, nam & portus omnis aberat, & in oppositam terram recta incursum erat propter ventos impellentes, & naufragium faciendum. Procellæ littus tanto impetu feriebant, vt horrorem animis incuterent. Deo ergo iam supplices, ac delictorum veniam atq; animæ salutem rogantes præsentis animo in periculum ineuitabile accingimur. Littori viciniore facti, adeo in fluctibus sublimes ibamus, vt cernui in profundum non aliter ac de muro prærupto despiceremus. Nauis primo ictu ad littus collisa tota fathiscit. Pars saltu corpora in mare mittentes, tranādo euadit, pars in tabulis correptis ad littus adigitur, & omnes tandem diuina seruati omnipotētia incolumes terram contingimus, ventis autem, & imbribus omnes dirigimus.

CAPVT XIII.

*Certiores reddimur de loco & regione Barbarorum, in qua
naufragium feceramus.*

Terra

TERRÆ incolumes redditi, DEO grates soluimus, solliciti admodum de finibus. Romanus eam Regionem non satis agnoscebat, vnde de situ Insulæ S. Vincentij nihil plane affirmare norat, nec leuis nos metus Barbarorum terrebat, si qui ex vicinia forsitan nobis imminerent. Interim quidam sociorum temere per littus discurrens, vt agitatione & motu membra excalefaceret (erat is Claudius nomine, Gallus natione) pagum post siluam conspicit, in quo ædificia ad formam Christianorum constructa erant: accurrit, videt esse castellum quod Portugallenses incolunt: Nomen illi est Itenge Ehm, & duo miliaria ab Insula S. Vincentij distat. Edocet ergo incolas de naufragio nostro, & madidos omnes horrere, nec quo se refocillent, habere conqueritur. Illi intellectis nostrorum miserijs, obuiam nobis procurrunt, ædibus suis nos excipiunt, & necessaria pro vestitu conferunt, Hic respirantes per aliquot dies commorati sumus.

Post, S. Vincentij Insulam pedestri itinere petimus, vbi à Portugallensibus honorificentissime excepti, aliquandiu publicis sumptibus vitam sustinemus, tandem vnusquisque se certo vitæ generi applicat, vnde vitæ necessaria pararet. Destituti iam omnibus nauigijs, Capitaneus noster quendam ex Portugallensibus ad socios in Byasape relictos ablegat, qui illos aduehendos curaret. Et factum est quod imperauerat

Capitaneus.

D 2

CAP. XIV.

De situ Insulae S. Vincentii.

QUAE S. Vincentij nomine fertur, ea Insula est continenti fere iuncta: sunt inibi extructa duo Castella, quorum alterum Portugallensibus quidem S. Vincentij, Barbaris vero Orbioneme, alterum circiter sesquimiliare distitum Barbaris Yvvavva. Super dictum est: Sunt & tuguria quaedam, *Ingenio* vocata, saccharo praeparando destinata. Habitat a Portugallensibus, qui amicitiae foedus colunt, cum natione, qui Tuppin Ikinsij nomen habent. Regio eius nationis, quam incolunt, patet in interiorem continentem, ad octoginta miliaria, sed ad mare extenditur in quadraginta.

Natio ea utrinque ad Meridiem videlicet & Septentrionem vicinos sibi infestos habet, qui meridionales sunt Carios, qui vero Boreales Tuppin Imbae appellatur. Ipsi vero Tuppin Ikinsij ab utrisque suis hostibus Tavvayar, quod hostem sonat, appellantur. Hoc posterius Tuppin Imbarum genus multa saepe & magna damna intulit Portugallensibus, & in hunc quoque diem ipsis metuiatque terrori existit.

Tertia

Tertia pars.

ARGUMENTVM

Sclopetarij vicem obit Ioannes Stadius, & arci ab incurſu hoſtili defendenda præficitur, in Regione cuius incolæ Tuppin Ikinſii ſunt, & à Portugallorum Rege gubernantur.

CAP. XV.

De Situ & Nomine loci, ex quo Tuppin Ikinſiis plus damni ab hoſtibus, quam ex alijs inferebatur.

ST locus ad quinque miliaria à S. Vincentio ſitus, Brickioca illi nomen eſt, illic primum congregabantur hoſtes Tuppin Ikinſiorum, & iter medium inter Inſulam S. Marci & continentem tenentes, illac tranſire aſſueuerant.

Hunc tranſitum hoſtibus præcludere conabantur quinque fratres Germani, patre Luſitano & matre Braſiliana nati, religionem Chriſtianam amplectentes: callebant autem vtriuſque gentis, tam Chriſtianorum, quam Barbarorum mores, ingenia, & idiomata. Nomina eorum hæc ſunt, 1. Ioannes, 2. Diego, 3. Dominicus, 4. Franciſcus, 5. Andreas. Patri etiam Diego, omnibus ſimul cognomen erat de Praga.

Hi quinque fratres iunctis aliquibus Barbaris, qui illis confœderati erant, conſtituerant biennio ante meum aduentum, munitionem in eum locum contra hoſtium incurſus conſtruere, more & forma Barbaris uſitata, & quidem executi illud iam fuerant.

Id cum viderent aliqui Luſitani, eo commigrarunt & ipſi: erat enim amœnus & peropportunus locus. Hoc Tuppin Imbæ hoſtes illorum explorant, & ſe in ſua regione, cuius fines circiter quinque miliaria inde abſunt, omni apparatu bellico, pro more gentis probe inſtruxerant, ac ſeptuaginta ſcaphis noctu aduectis, mane hora vna ante diluculum, quod uſitatum illis eſt, hoſ adorti fuerant. Quinque ergo illi fratres, cum Portugallenſibus domum quandam ex luto confectam occupantes, in hoſtes fortiter pugnarunt. Reliqui qui

adfuerant Barbari coniunctim in tugurijs suis se defenderunt, dum vires sufficerent, & donec plurimi hostium occubuissent. Tandem hostes superiores facti vicum Brickioca incendio vastant, & Barbaros capiunt. Christiani, quorum octo vel circiter fuerant, & fratres illi quinque nihil damni tulerant. nam se strenue in domo illa gesserant: Deus enim illorum protector erat. Barbaros autem, quos ceperant, absque mora dissectos inuicem distribuerant, & in patriam suam hoc peracto facinore remeantes discesserant.

CAP.

CAP. XVI.

*Portugallenses post restorationem Brickiocæ, Propugnaculum quoque
in Insula S. Maro instruunt.*

DE VASTATO eo vico, Seniores & ipse populus Portugallensium vnanimi consensu decernunt locum dirutum denuo restaurare, & quam possint munitissimum reddere: nec enim consultum videbatur, vt desertus relinqueretur, siquidem solus tanquam murus, pro tota ea regione in hostes opponebatur. Restauratur ergo Brickioca.

Hac re ab hostibus animaduersa, munitionem eam firmiorem videlicet factam, quam vt expugnari ab illis posset, noctu nihilominus transitum illac scaphis tentant, & simul vi secum abripiunt, quemcumque capere possent, in confinio S. Vincentij.

Qui in medio regionis habitabant, securos se viuere propter Brickiocam restauratam & munitam existimabant, sed hæc confidentia seu securitas ipsis damnosa erat.

Commodum ergo videbatur incolis, vt aliud quoddam propugnaculum quoque struerent, in vincina insula S. Maro (quæ è regione Brickiocæ est) ad fluminis ripam & tormentis illud æneis, ac præsidio firmo instruerent, vt hostibus transitus eo expeditius intercluderetur.

Cœperant illud moliri, sed imperfectum reliquerant: causa erat, vt ab ipsis mihi relatum fuit, quod nemo Sclopetariorum Portugallensium, se illi credere auderet.

Ego speculatum illud eo: incolæ vbi me Germanum intellexissent, & aliquam rei tormentariæ peritiam habere, instant vt tuendi Propugnaculi curam suscipiam, & si ita opus factum esset in hostes strenue depugnarem, promittentes se socios mihi addituros, & honesto stipendio donaturos. Addunt simul fauorem & Regis beneuolentiam promeriturum, si id muneris obirem, siquidem Rex esset benignissimus in omnes, qui in regionibus istis recens inuentis consilio atque ope sua ipsi adesse non vererentur.

Pacifcor cum illis in menses quatuor, dum Capitaneus ex Hispania à Regia Maiestate cum classe missus adueheretur, & ex lapidibus illud Propugnaculum instauraret & perficeret, quod postea in effectum deductum fuit. Ego, adiunctis saltem duobus, assidue fere me contineo in propugnaculo, instructus aliquot tormentis, non tamen sine ingenti periculo, propter imminentes Barbaros. Aedificium per se non satis erat munitum, & excubiæ noctu maxime

agenda, ne hostes tenebris freti clam præterirent, quod licet aliquoties tentarent, ab excubantibus tamen obseruati sunt. Elapsis aliquot mensibus Capitaneus, cuius supra facta est mentio, à Rege legatus aduentat. Senatus enim Regem per literas monuerat, de insolentia hostium, ab illa parte, tum de amœnitate loci, qui non temere deserendus esset. Quare vt consuleret huic malo, Capitaneus, Thomas de Suse, cum Regia potestate missus, locum collustrat, de quo muniendo populus scripserat.

Adhęc exponunt Capitaneo præstita à me officia, in domo illa protegenda, quod nemo tentare ausus fuerit, ob loci & ædificij infirmitatem.

Is laudabat factum, & se apud Regem negotium meum diligenter acturum pollicitabatur, vbi Deo volente Portugalliam repeteret, meque re ipsa cogniturum pondus aliquot suæ commendationis fuisse.

Pactum tempus Præfecturæ meæ elapsum erat, peto ergo officium resignari. Sed Capitaneus & ipsi Primores populi me hortantur solliciti, vt in officio persistam. Obtempero precibus illorum, & in biennium meam addico operam, ea tamen conditione, vt elapso termino cū prima quaq; naue in Portugalliam reuerti absq; tergiversatione permittar, & precium meritorum accipiam. Capitaneus illud nomine Regis signatis literis ratum facit, & priuilegio mihi cauet, qualiter Sclopetarijs Regijs petentibus illud fieri moris & iuris est:

Institatur ergo propugnaculum ex lapidibus, & maioribus tormentis instruitur, ego præficio, & de excubijs & officio commisso sedulo obeundo admoneor.

CAP.

CAP. XVII.

Statis quibusdam anni temporibus, hostes ob certas causas accuratius obseruandi erant.

DVOBUS præcipue anni temporibus, hostes nostri frequentiores imminebant, & violenta manu suorum inimicorum fines ingrediebantur. Primum Nouembri mense accidebat, cum fructus illis Auati dicti maturescunt, ex quo illi potum Kaavvy coquunt, cui interdum miscent radicem Mandioca, quæ apud illos in copia prouenit. Is potus causatur expeditionem eam, circa tempus messis seu maturitatis Auati, quem reuersi ex prælio in immolatione captorum hostium solenniter potent. Illud tempus per totum anni circulum magno desiderio expectunt.

Deinde Augusto etiam mense impressiones plerumque faciunt, quando videlicet genus quoddam piscium sequuntur, quod ex mari conscendit in flumina aquarum dulcium, & in illis concipit: Barbaris Bratti, Hispanis vero Lysles dicuntur. Circa iam dictum mensem armati, & cum vicinis depugnare parati, fines egrediuntur, ut penum instructiorem reddant, & frugalius victitent.

Capiuntur ab illis, reticulis, ab alijs sagittis petuntur, post tostidomum reportantur. Sunt qui ex tostis illis piscibus farinam molant, quæ Pirakui nuncupatur.

Pirakui.

E

Quarta pars.

A R G V M E N T V M.

Capitur ab hostibus Barbaris, & misere abripitur, ubi nouem mensium captiuitatem sustinet, non nisi in cruentam hostibus escam reseruatus.

C A P. XVIII.

Quomodo & qua ratione in hostium manus incidere.

Habe

imminebant. Priusquam scaphæ in vndas reductæ essent, manus vinculis innectunt. Qui aderant non ex eodem vico progressi omnes erant. Ergo male quosdam habebat, quod præda vacui domum reuerti cogerentur, exoptulantes cum fratribus illis duobus, qui me asseruabant, quoniam æque vicinos se fuisse in capiendo aiebant, hinc sibi quoque partem prædæ deberi contendunt, & simul in conspectu me obruncare festinant.

Ego inter sacrum saxumque constitutus Deum inuoco, & clamantem anxie respectans in mortis discrimine versor. Tandem Regulus, in cuius eram potestate, talibus inquit: Viuum deducamus eum domum, vt & conjuges nostræ hoc spectaculo recreentur; deinde Kavvi pepike morietur, hoc est adornaturi illud potionis genus, quod victimis solenne est, festum celebraturi, & publico epulo exhibito illum manducaturi sumus. Huic sententiæ acquiescunt, & quatuor funes à collo religant, in scapham me protrahunt, & extremitates quatuor illorum funium ad oras scaphæ expansas affigunt in littore constituti, tandem in flumen eas protrudunt, & domum repetunt.

CAP. XIX.

Dum Aues Vvvaras speculatum regrediuntur, nostri homines aduentant, qui me recuperare certant: sed illi, in quorum potestate eram, conuersi cum illis congregiuntur, & aperto Marte decertant.

VICINA Insulæ, vbi in manus hostiles incidi, est quædam alia non perinde magna: in ea nidulantur aquaticæ quædam aues, rubeis velatæ corpora pennis, quas Vvvara vocant. Sciscitantur ex me nunquid Tuppin Ikinsij hostes sui eam illo anno ingressi, ceperint grandiores pullis incubantes: affirmo factum: illi nihilo minus insulam adire instituunt, quia pennæ illarum magno æstimantur, & omnis eorum ornatus vt plurimum ex plumis constat. Insuper hoc proprium est auibus istis, vt pullis primum cinerei coloris plumæ succrescât, post adultis commutentur in fuscum colorem. Hoc colore induti annum circiter integrum vagantur, tandem conuertuntur in elegantem rubrum colorem. Has itaque captatum ibant. Dum ad vnus atque alterius displosi globi spatium progressi forent, conspiciantur à tergo adueniētes conferto agmine Tuppin Ikinsios, & illis mixtos Portugallenses. Namque mancipio comitatus in siluam abieram: illud me capto fuga sibi consulens vicinos euocarat, qui pro me recuperando accelerarent.

Iamque

Iamque instantes prouocant Tuppin Imbas, vt si viri essent congregiantur. Conuertunt ergo scaphas in hostes, & hinc inde sagittis & tormentis acerrime certant. Ibi manus meas vinculis exsoluunt, funibus ta-

men à collo striete ligatis. Tradunt mihi pixidem sclopetariam, & modicum sulphuris, quam à Gallis pro ligno Brasiliano acceptam gestabat Regulus meus, eam in hostes displodere cogor. Dum hæc geruntur, verentur Tuppin Imbæ, ne hostes scaphis allati suppetias alijs ferant, & per flumen se insequantur. Vela igitur conuertunt, tribus nihilominus ex ipsorum numero globo plumbeo læsis, ac Brickiocacense propugnaculum, cui ego præfectus fueram, intra Falconij tormenti displosi spatium præterlabuntur. In transitu erectum me in scapha sistunt, vt a nostris conspicerer. qui in propugnaculo erant, nos duobus maioribus globis petunt, sed breuius æquo iactum collimant. Iamque aderant Brickiocacenses in lintribus, sed Tuppin Imbæ acriter insistentes remos fortiter impellebant. Sic re infecta Brickiocacenses absistunt.

CAP. XX.

*De iis quæ acciderunt in itinere versus fines Tuppin
Imbarum.*

BI Brickiocam ad 7. miliaria versus fines suos Tuppin Imbaræ prætergressi erant, quantum ex solis altitudine conijci poterat, imminebat quarta pomeridiana. Illo ipso quo me ceperant die allabuntur ad Insulam, in qua pernoctare constituerant, subducunt scaphas, meque in solum pertrahunt: terræ expositus nec oculis cernere, ob faciem verberibus tumidam, nec pedibus insistere ob vulnus femori inflictum, valeo: illi me in arenam proiectum circumstant, & acerba de me deuorando minitantur.

His calamitatibus expositus, voluebam in animo meo, quæ sane nunquam prius in mentem venerant, quam ærumnosa hæc vita esset, quam caduca & fluxa: & obortis lachrymis, ex intimis animi penetralibus melodiam insequentis Psalmi canere incipio:

*Dum vita in medio conuertitur anxia luctu,
Imploro superi numinis eger opem.
Tu DEVS atque hominum Rector miserere precantis,
Et patula querulas aure reconde preces.
& reliqua quæ sequuntur.*

Hæc audientes Barbari: Ecce, inquiunt, iam lamentatur, & sortem suam infelix deplorat.

Sed locus is non videbatur commodus pernoctationi: terram igitur continentem repetunt, vbi tuguria quædam deserta occupant, ab ipsis antea extructa (nox autem intempesta aduentates præoccupauerat) scaphas in terram subducunt, focumque instruunt, cui & me admouent. Deinde in pensilem retiformem lectum cubitum deducunt, hoc Barbaris Inni vocatur: nec enim lectos plumeos in vsu habent. Inni illud ad duos palos supra terram, si in siluis egerint, ad arbores suspensum alligant; funes quos collo gestabam, ad arborem colligant, & circumcirca accubant, tum illudentes, tum sua lingua captum incessentes, Schere Inbau ende, quod idem sonat, ac si dicas: Tu es bestia mea, quam vincitam detineo. Antequam illucesceret iter ingrediuntur, & toto eo die remos impellunt: restabant

bant duo miliaria ad locum, ubi pernoctandum erat, cum adueesperasce-
ret. Conspicit interea nubes densissima, & formidanda nos pone sequens:
illam cernentes, ut tempestatem euitarent, remos qua possunt agilitate
impellunt. Sed ubi illam effugere se non posse vident, his me verbis aggre-
diuntur: Ne mungitta dee Tuppan do Quabe, amanafu y, an dee Imme
Ranni me sis se. quorum sensus hic est: Tu precibus apud Deum tuum ef-
fice, ne tempestas hæc nos obruat. Conticebam & clam preces ad Deum
in animo fundens his verbi inuoco: Omnipotens æterne Deus, cæli ter-
ræque Monarcha, qui omnes nomen tuum inuocantes exaudis, & à pe-
riculis protegis vel inter medios etiam infideles, fac mecum misericor-
diam tuam, ut videam quod tu Deus præsto mihi sis, & gentes hæc, quæ te
non cognorunt, intelligant, quod preces meas exaudias.

Hæc orans in naui vincetus & proiectus iacebam, nec ceruices ad nu-
bem inflectere potis eram, reliqui autem assidue respectantes, O qua moa
amanafu, inquit, id est, tempestas illa tremenda retrorsum agitur. Hæc
audiens subleuo me paulum, sed ægre admodum, & nubes dissipari vi-
dens, Deo ex animo grates agebam. Postquam ad terram appulimus, pri-
stinos illi mores retinentes, ad arborem me colligant, & circum excubant,
& se postridie sub noctem ad suos reuersuros lætabundi gloriantur.

Verum ego non admodum mihi de eo
gratulabar.

CAP. XXI.

*Quid eo die mecum designarint, quo ad eorum mansiones
deuentum.*

VBSEQUENTIS diei pomeridiano tempore, cum sol ad occasum inclinaret, conspiciamus habitationes petitas, tri- duo integro in reditum insumpto: triginta enim miliari- bus aberamus à Brickioca, quo in loco in manus hostium incideram. Vicini facti, video esse vicum non perinde ma- gnum, septem tugurijs duntaxat constantem, cui Barbari nomen fecerant Vvattibi. Scaphas ad littus appellimus istic in vicinia v- xores horum inter radices Mandiocæ agebant, occupatæ eis euellendis. Eas me his verbis compellare iubent: A lune sche been ermi vramme, quod est, En adsum vobis ego esca vestra. Nobis è nauibus egressis, omnes cateruatim ex tugurijs, tam senes quam iuuenes spectatum me confluunt. Viri armati arcibus & pharetris ad tuguria procedunt, & me mulieribus tractandum committunt. Illæ medium assumptum, pars præibant, pars pone sequebantur, cantantes, & ad numerum saltantes, vt solent cum captiuos mactationi destinatos comitantur. Cum iam me ad tugurio- rum suorum mœnia, illis Yvvara dicta, quæ ex crassis perticis ac contis ere- ctis constant, & sepi hortum ambientis instar extructa sunt, ad sua habi- tacula contra hostes defendenda, perduxissent: ingressum mulierculæ ca- teruatim incurrunt, & pugnis miserum male mulctant, tum barbam vel- licant lingua illis familiari dicentes: Sche innamme Pepikea, e, hanc pla- gam luis nomine amici mei, quem hostes nostri, inter quos vixisti intere- merunt.

In habitaculum deductus in luni lectum pensilem componere me debui: mulieres autem vndiquaque nunc tundeant, nunc vellicabant miserum, & me deuoratum iri minitabantur.

Kaavy.

Tammataka.

Viri alio in loco simul congregati potione Kaavy se exhilarabant, nu- mina sua Tammataka vocata, apud se habentes, quibus honorifice acci- nebant, pro responso tam veraci, quod præda se potituros prædixissent.

Cantus quidem exaudiebam, sed intra horæ mediæ spacium, nullus virorum me adiit, sed à solis mulierculis & pueris mirum in modum exagitabar.

CAP.

CAP. XXII.

*Vterque herus significant mihi se dono dedisse me cuidam amicorum, qui me asser-
uaturus, & ad solennitatem Epularum, quando opportunum
videatur, ipse obtruncaturus sit.*

Ores huius gentis non tam perspectos prius habebam, quam post edoctus didicerim: credebam ergo viros interea apparare ea, quæ macerationi vsui forent. Sed non longe interuallo accedunt me duo illi fratres, qui me primi ceperant, alter leppipo Wasu, alter vero Alkindar Miri nomine, significant quod meamicitiæ ergo dono dederint patruo suo Ipperu Wasu, in cuius custodia posthac futurus, & à quo, si tempus epularum adueniat, obtruncandus sim: vnde nominis aliquam gloriam adipiscatur. Anno præterito ceperat mancipium quoddam idem Ipperu Wasu, quod beneuolentiæ gratia Alkindari Miro concesserat, qui cæde illius nomen acquisiuerat, sed ea tamen lege, vt primum, quemcunque Alkindar capiat, in vicem Ipperu patruo remuneret. Huic pacto soluendo me modo fors parum fida destinarat. Præterea hoc mihi commemorant: iam aderunt tibi mulierculæ, & deducunt te Aprasse. Eius verbi sensum non assequebar, sed nostra lingua, saltare, est. Restibus ergo ceruici innexis me in aream protrahunt, quæ ante tuguria strata erat. Confluunt quotquot in septem illis tuguriis erant mulierculæ, & nudum pro libitu contrectant. Viris aliò abscedentibus, aliæ brachiis me comprehendunt, aliæ funibus ceruici innexis ductitant, adeo stringendes vt ægre respirarem: deducor ignarus quid de me fieri deberet. Hic subiit miseranda imago sacrosanctæ passionis Domini ac redemptoris nostri IESU CHRISTI, qui sub perfidissimis ludæis mortem ignominiosissimam pertulit. hac consolatione erigebam, & sufferebam æquiore animo tribulationes. Promoueor interea ad mansionem Vratinge Wasu Reguli, id si nomen interpreteris, magnam & candidam auem sonat. In vestibulo seu proscenio terræ recens fossæ cumulus aggregatus erat, cui me imponunt, & ne corruerem, erant quæ me sustentarent. Hic mortem sane in oculis esse credebam, & circumspiciebam an claua Ywara Pemme, qua homines macerare solent, parata esset: sciscitor, num mihi illico moriendum sit, negant; accedit mulier fragmentum cristallinum ligno insertum inflexo, tãquam vimini gestitans, eo instrumento mihi palpebras superciliis deradebat. Barbam autem eodem refecare tentantem repuli, cum barba, dicens, moriar; illæ relicta barba respondens nondum instare tempus cædis, nihilominus paucis diebus post forcipe à Gallis accepta eam detondebant.

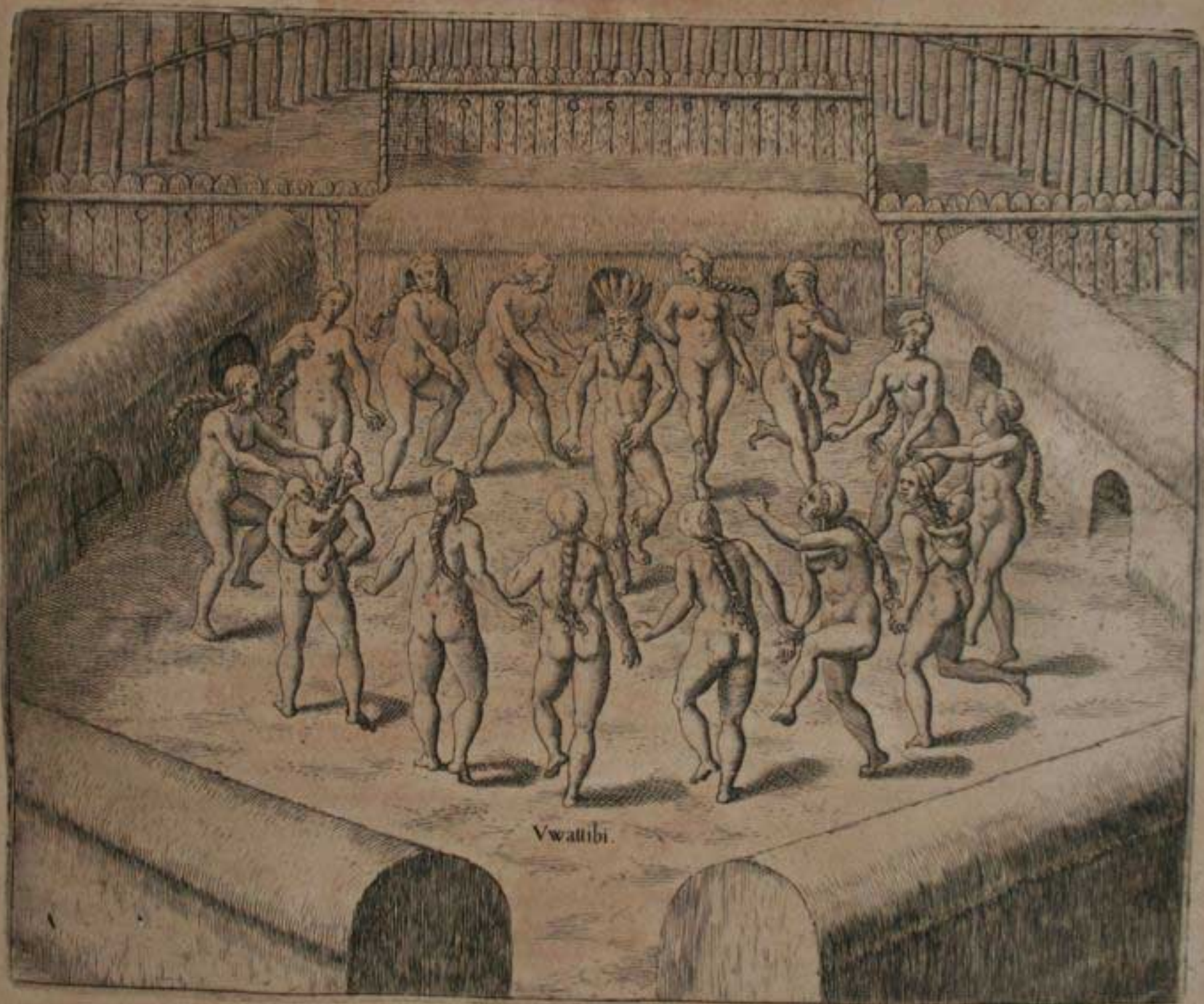
CAP.

CAP. XXIII.

*Choreas mecum instituunt ante tuguria, in quibus Tamaraka numina
illa sua seu idola reposita asseruabant.*

F 2

Hinc relinquentes locum tonstrinae procedunt in vestibulum tabernaculi, in quo idola sua Tammataka reposuerant. Ibi in circum me cingunt, in medio cum duabus mulieribus à latere vtrinque positis constitutum: tum ad crura religant quedam crepitacula ex filo pendentia, post tergum ad ceruices flabellum ex cauda auium quadrata forma concinnatum, & supra ceruices eminenti annectunt, quod illorum idiomate Arafoya nominatur. Dehinc mulierum turba vno ore cantiones inchoat; ego ad vocis concentum pedibus, quibus crepitacula innexuerant, terram ferio, vt crepitaculorum resonantia cum concentu illarum congrueret, quanquam crus ex accepto vulnere, nec dum religato, tantopere doleret, vt ægre subsisterem.

CAP.

CAP. XXIV.

*Post Chororum ritus deducor ad Jyperu Wafu, qui me
maclaret.*

Initis choreis trador in manus Ipperu Wafu; ille significat mihi superesse adhuc tempus aliquod vitæ meæ: deinde in publicum producunt idola illa seu numina sua, quotquot in tabernaculo habebant, & me in medio illorum cōstituto, affirmant, horum numine & responso prædictum fuisse, Lusitanum siue Portugallensem captum iri.

Ego contra arguebam, nullum esse numen idolorum istorum, nec ea vocis beneficio esse prædita, mentiri etiam in hoc, quod me ex Portugallia oriundum prædicent, esse enim amicum Gallorum & cōfoederatum, patriam meam Alemaniam dici. His auditis, mentiri me illis dicebant, siquidem si amicus Gallorum forem, ut quid inter Portugallenses versatus sim. Sibi satis constare Gallos æque cum Portugallis inimicitias exercere atque se ipsos. Gallos etiam quotannis aduectos commutare cum ipsis cultros, secures, specula, pectines & forfices pro ligno Brasiliano, Bombace, pipere, & præciosis auium suarum pennis ac plumis. Ab his Portugallenses multum dislidere, & longe aliter in se affectos, utpote qui iam ante annos aliquot, eas oras ingressi, cum hostibus suis amicitias contraxerint, & domicilia in illorum Regione extruxerint, quæ etiamnum incolant. Post ad se Tuppin Imbas quoque commerciorum gratia nauibus progressos, ad quorum nauigia dum, animo nihil sinistri suspicante aduecti, & ea ingressi essent (non aliter ac nunc quoque ipsis Gallis conuersari assueverint) post ubi illi naues hospitibus compleverint, tum comprehensos vinculis cōstrinxisse, atq; in manus hostium tradidisse, à quibus trucidati & deuorati sint. Multos insuper ex Tuppin Imbis, globulis pixidariis traiectos procubuisse, & ut rem verbo expediam, Portugallenses damna intulisse ipsis plurima, cum summa insolentia. Ad hæc cum hostibus sæpius pugnatum, seque captatum venisse.

CAP. XXV.

Illi in quorum custodia eram animo indignante mihi conqueruntur de trucidato patre suo à Portugallensibus, quod factum in me vlcisci statuerint.

Omni memòrabant mihi fratres illi duo, qui me captiuum detinebant, vt Portugallenses patrem suum brachio vno cum pixidario globulo truncharint, ex qua plaga vitam finierit: quem parentis sui interitum, ego iam deberem luere. Respondeo, vt quid in me hoc vlcisci velint, me nō esse ex ea natione; sed paulo ante cum Castilionensibus ex naufragio eo delatum, hoc modo inter ipsos hæsisse.

Aderat adolescens quidam ex hoc ipso hominum genere, qui Portugallensium mancipium ante fuerat. Nam ea natio Barbarorum, inter quos Portugallenses habitant, armata manu Tuppin Imbarum dominium ingressi integrum pagum ceperant. Seniores ex captis deuorant iuniores quosdam, quorum ex numero & hic adolescens in confinio Brickioeæ apud herum suum ex Gallicia oriundum, Anthonium Agodinum nomine, seruitutem seruierat. Hic ante tres menses ab iisdem, à quibus & ego denuo, captus fuerat.

Sed quod esset ex eorum genere, vitam illi condonarant: ex hoc igitur, vt cui à facie notus eram, de statu meo sciscitabantur, is affirmabat nauem in illa ora periisse, & qui euaserint Castilionenses appellatos, quibus cum Portugallensibus amicitia intercederet, meque vnum ex illis tum fuisse, nihil vltius sibi de me constare.

Cum ergo audirem, quod & ante iam perceperam, inter hos homines versari Gallos, qui eo nauigare solerent, constanter protestabat me ex Gallorum confœderatis esse, ne me proinde mactarent, priusquam à Gallis agnitus forem. custodiunt me interim magna cum diligentia.

Versabantur autem inter ipsos aliquot Galli, qui à negotiatoribus piperi colligendo istuc relictæ fuerant.

CAP.

CAP. XXVI.

*Gallus quidam à negociatoribus istuc relictus me inuisit, is deuorandum me esse pronun-
tiat, falso me Portugallensem dicitans.*

Vatuor à tugurio meo miliaribus aberat Gallus, is accersitus in-
greditur tugurium illud, quod mihi è regione positum erat. Bar-
bari igitur ad me accurrentes; Venit iam, aiebant, homo Gallus:
hinc nobis constabit, vtrum & tu Gallus sis nec ne.

Ego equidem mihi de aduentu eius gratulabar, reputans
vtique hominem esse Christianum, nec fieri posse quin pro me
sententiam ferat.

Deducor ad eum nudus planie, nulloq; velamine tectus: video hominem
iuuenem, Karwattuware ab illis vocitatum: eius me compellantis Gallice verba
non satis assequebar. Barbari circumfusi auscultabant: vbi non exacte respon-
sum expedire vidit, Barbaris illorum lingua ait: occidite hunc, & deuorate ho-
minem nequam. Lusitanus est, vtrisque nostrum & hostis & infestus.

Hæc verba satis intelligens, per sacra rogo hominem, vt cum illis agat, ne
me dilanient: ille autem, deuorabunt te, referebat.

Tum alte suspirans, recordabat verba Ieremiæ Prophetæ, vbi ait Cap. 17.
Maledictus qui confidit in homine. atque ita summa animi consternatione
digrediebar.

Humeros forte tunc integebam panno linteo, quem ab illis acceperam,
quamuis vnde haberent non constabat: eum inde deripiēs, ad pedes istius Galli
proiicio: si vtique mihi moriendum, dico, ad quid carnem meam alterius in-
gluuiçi reseruauero?

Reducor inde in tuguriolum meum circumspecte custodiendus, illic me
in stratum retiforme coniicio. Deum testem facio, quibus angustiis animus
tum contristatus fuerit, inchoo voce admodum lamentabili paragraphum hy-
mni subsequētis primum:

*Sanctum precemur Spiritum
Vera beare nos fide,
Vt nos in hac reseruet:
In sine nempe vita*

Hinc quando commigramus

Doloribus soluti

Kyrie eleison.

Ecce inquit, vere hic Portugallensis, iam horrore mortis eiulat. Gallus prædictus biduum in tuguriis illis commoratus, tertio demum die perrexit. Barbari autem primo quoque die simul ac omnia in promptu haberent, neci me tradere decreuerant. Interea asservabar accuratissime, sed & ab omnibus petulantissime proscindebar.

CAP.

CAP. XXXVII.

Grauiſſimis dentium doloribus diuexor.

DUm tot in ærumnis vitam traho, verum eſſe quod dicitur, nul-
lum malum euenire ſolum, re ipſa comperio. Namque ex den-
tis dolore adeo laborabam, vt marceſcerem. Herus percontaba-
tur me, qui fieret quod tam parce cibum ſumerem, reſpondeo,
me dentis cruciatu infeſtari. Affert inſtrumentum ligneum,
quo dolentem euelleret, ego dolorem ſedatum iam deſuiſſe dico.
Ille nihilominus extrahere inſtat. Reſiſto ego quantum poteram maxime, do-
nec inceptum relinqueret. Monet ergo vt comedam, niſi probe ſagineſ oc-
cumbendum anteiuſtum tempus. O quoties, ſi ita viſum fuiſſet ſuperis, inopi-
na morte interciderem optabam, ſaltem ne impiam eorum & inſatiabilem exple-
rem ingluuiem.

G

CAP. XXVIII.

Sistor coram Rege Konyan Bebe, qui in reliquos omnes eius nationis Regulos imperium obtinebat, ubi variis modis excipior.

Diebus aliquot elapsis, in vicum Arirab ad summum eorum Regem Konyan Bebe deducor, qui reliquis omnibus imperabat. Spectatum eo conuenerant plures, tanquam ad solenne quoddam festum, ipse etiam ex Regis mandato adueneram. Cum appropinquarem tugurio, ingens tubarum clangor & exultantium iubilatio exauditur. ante vestibulum præfixa in contis seu perticis capita circiter quindecim erigebantur, ab hostibus suis deuoratis, quibus Markayas nomen est, ablata: hæc inter deducendum mihi monstrabant, gloriantes has exuuias hostibus suis Markayas detractas. Totus equidem angebar animo, de me similiter agendum suspicans. Ingredientem tabernaculi portam, præcurrit quidam ex custodibus mihi adhibitis, alta voce exclamans: Producimus in conspectum vestrum mancipium Portugallense. Persuasum enim habebant egregium quippiam esse, hostem suum in potestate habere.

Hæc ergo & alia multa blaterans me coram Rege sistit, qui simul cum reliquis in potando erat strenuus, donec ex potione illa simul incalescerent; illi vero toruum me intuentes dicebant: venisti tandem o hostis noster. quibus refero, Veni quidem, sed animo minime in vos hostili. quo audito & mihi poculum hauriendum præbuerunt.

Pridem iam mihi innotuerat fama Regis huius Konyan Bebe, quod & vir magnus esset, & tyrannus in vorandis humanis carnibus crudelissimus. Videbam autem quem inter illos ex coniectura Regem esse suspicor, accedo & compello hominem idiomate ipsis familiari, sed verbis satis inconditis, & utcumque in buccam venerant: Tunc, inquam, es Konyan ille Bebe, & aura adhuc vesceris? Viuo ego equidem refert ille tum laudes illius prædico: nomen tuum, dico, valde celebratur, & magnanimitas tua multum laudis meretur. His auditis, fastu intumescens, assurgit, & in conspectu meo obambulat.

Ex labiis eius pendeat pro more gentis lapis crassus viridis, haud exiguae magnitudinis: ex collo suspenderat monile globulis, è cochleæ marinæ genere quodam confectis, & serie quadam iunctis ad orgyiarum fere sex longitudinem, quod mihi indicium fecit, ut inde eum vel ex primoribus aliquem esse conicerem, vel Regem ipsum.

Rex interea denuo sessum iuit, deinde ex me quærebat, quid hostes sui Tuppin Ikinfij & Portugallenses consilij contra ipsum capiant, & cur nam eum globo

globobombardico petere in confinio Brickiocæ non sum veritus, resciverat enim illie me scelopetarium egisse. Responsum fert, me per Portugallenses in eam stationem locatum, & mandato meo munere ac officio perfunctum fuisse. Sed & me Portugallensem diētitabat, adducens testem Gallum illum, quem filii nomine dignabatur: (erat ille, qui supra in colloquium ad me vocatus venerat) cuius me linguam non callere dicebat, & ob id me vere Portugallensem etiam natione esse. Affirmo, me quidem linguæ Gallicæ non perinde peritum, quod diuturna absentia eam dedicerim. Sed se quinque iam cepisse & deuorasse Portugallenses, aiebat, qui similiter falso se Gallos venditarint. Vnde de salute desperans Deo me commendo, omnes enim pariter mihi moriendum esse innuebant. Rex plura percontabatur, de Portugallensibus, quidnam de ipso sentirent, aut quem virum eum existiment, num & illis formidini terrorive foret. Verum esse aio, quod satis experti sint, qui vir fiet, & quas ipsis clades inferat, verum Propugnaculum Brickiocacense iam validius esse, & munitum firmitus assero: infert ille, eodem ergo modo eos, quo & ego fuerim, per siluas aucupandos esse. Ad hæc præmoneo ipsum: Hostes tui, dicens, Tuppin lkinsij 25. scaphas expediunt, quibus propediem te aggredientur (quod euentus paulo post probauit.) Illo sciscitante reliqui auscultant, & vt rem expediam, multa quæritans, multa iactitans de variis gloriabatur, præsertim quot iam ex Portugallensibus, & reliquis hostibus fudisset.

Potus interea eius tugurii exhaustus fuit, quare ad aliud procedunt, vbi similiter quod biberent in promptu erat: vnde finis colloquio nostro impositus est.

Tugurium ingressi, variis me scommatibus & ludibriis denuo proscindunt. Regius in eo filius tribus nexibus alternatis crura mihi religauerat: & ita constitutum plano pede per solum insultare cogebat: illi risu dissolui, dicentes, Ecce subsultantem nostram hanc escam. Compello herum meum, qui me adduxerat, & num eo in loco mihi moriendum sciscitor: negat is quidem, Sed hos tamen ritus de more institui cum mancipiis exoticis dicebat.

His actis vincula laxantes, & circumfusi membra mea petulanter contrectant, hic capitis cutem, alter femoris carnem sibi destinando.

Nec hæc satis, cantantem quoque me audire volebāt, canto, quos solitus, hymnos pro tempore sacros: eos vt interpretarer hortantur; ego me laudes Deo meo concinuisse aio; illi Deum meum impurum conuitiantur, quod illorum lingua Teuire sonat. Ægerrime profecto hoc ferens, animo meo immensam Dei indulgentiam in hos reputabam.

Finito eo per vicum spectaculo, postridie REX KONYAN BEBECUSTODIBUS meis iniungit, vt diligenter me obseruent.

Eductum ita ex vico vt in pagum V^Watribi reducerent, vbi me maectandum volebant, sarcasmis amaris insequuntur, videlicet breui ad herum meum se accessuros, & de morte mea, deque epulo ex me adornando deliberaturos. Herus autem meus assidue formidantem consolatur, nondum imminere mortem dicens, iubetque animo esse æquiore.

CAP. XXIX.

*Tuppin Ikinsij, de quibus Regem prae monueram, pagum in quo diuertebat oppugnant,
& tabernaculum, in quo morabar, diripere aggrediuntur.*

Interea

Interea 25. scaphis aduecti Tuppin Ikinsij, hostes huius nationis & cum Portugallensibus contederati (quos supra antequam reducebar, dixi expeditionem in hanc oram adornare) summo diluculo pagum, in quo detinebar, hostiliter adoriuntur, & ad casas nostras diripiendas accelerant: volant iam vtrinque tela, illi in tectis trepidabāt, & mulieres se in pedes conijcere decreuerāt.

Tum eos his verbis aggredior: Vos quidem me hostem vestrum creditis, suppeditate iam nunc arcum mihi atque sagittas, & laxate vincula, & me tuguriorum vestrorum protectorem modo strenuum experiemini. Illi arma expediunt, ego exhortando, in clamando, & tela dispergendo quibuscunque modis poteram, illorum ritus & mores imitabar egregie. Hortor vt forti & praesenti animo hostium impetum sustineant, nihil imminere periculi. Sed nihilominus paratus eram crates seu cancellos obtensos perumpere, & ad hostes transire, quibus satis iam ante innotueram, & quod ibi detinerer eos non latebat, sed nimis diligenter obseruabar.

Videntes ergo Tuppin Ikinsij conatus suos irritos, & se spe frustratos, cymbas repetunt, & abeunt. Pulsis & fugatis hostibus, ego pristinae reddor custodiae.

CAPVT XXX.

*Primores populi ad Lunam vesperi conuentus
agunt.*

Odem quo hostes depulsi erant die, sub vesperam Luna exorta, in aream intra tuguria patentem, conueniunt, deliberant, & tempus decernunt, quo me solenniter mactent, ipsum quoque in medio statuunt, & deluso multa minantur atrociam. Co-tristabar & Lunam fixis oculis intuens, Deum ex animo rogebam, vt finem tandem beatum malorum horum omnium largiatur. Interrogant illi me, vt quid Lunam tam intente suspiciam: respondeo, apparet in ea manifeste, quod admodum ira commota sit, (figura enim qua in orbe Lunae cernitur, aspectu tam formidabilis mihi videbatur, vt Deo simul & omnibus creaturis me infensum crederem) Regulus Ippipo Wasu, qui comitia de capite meo instituerat, rogat cui na Luna indignaretur. Tuam, inquam habitationem respicit, ob quod responsum verbis me asperis obiurgat. Ego vt effata alio detorquerem: Non equidem tibi indignari existimo, sed Caryos illud seruile genus (sunt enim & ipsi Barbarorum quaedam natio) toruo & concitato vultu intuetur. Sic esto, inquit ille, & omnino eos pessime perdat.

CAP.

CAP. XXXI.

Tuppin Ikinsij pagum Mambukaben in transitu igne deuastant.

Postero die nunciatur nobis de pago Mambukabe, quem Tuppin Ikinsij in transitu oppugnarunt, & incolis fuga elapsis, vno duntaxat relicto puero, quem abripuerunt, ædificia illorum incensa destruxerunt. Ippipo Wasu penes quem omne ius meum erat, quique me inclementissime tractabat, eo proficiscitur, ut amicis & confœderatis, in restaurandis tuguriis subueniret, adiungit sibi plerosque omnes, quos domi habebat consanguineos, & simul proponit lutum figulinum, & farinam radicum in solennitatem ex me instituendam inde aduehere. Discedens diligenter me commendat Ipperu Wasu, cui dono me miserat (abfuturos enim se ultra quindecim dies) & quæ festo celebrando opus erant, conquireret.

CAP.

CAP. XXXII.

Navis ex S. Vincentij Insula aduentans, de statu meo sciscitatur, sed responsum frigidum refert.

Intera

INTEREA ex Brikioca Lusitanorum nauis appellit, ea in vicinia anchoram iacit, atq; aduentum tormento disploso indicat, quo Barbari audito in colloquium aduentarent. Illi animaduersa nauis, hisce me alloquuntur: Ad sunt amici tui Portugallenses exploratum forsā, num superstes adhuc sis, & precio te redempturi. Respondeo, fratrem forsā meum adesse: facile enim mihi persuadebam, si qua Portugallensium naues isthac præterirent, eas quo in statu viuerem quæsituras. Ne vero Barbari me Portugallensem suspicarentur, prætendebam fratrem meum inter Portugallenses versari, natione similiter Galum, quem aduenisse fingebam. Illi autem me non alium nisi vere Portugallensem semper credebant. Ad nauem ergo in colloquium aduecti, quid de me fieret interrogatur, sed responsum adeo frigidum reddunt, vt vltèrius nihil ex ipsis quæsitum sit. Nauis discedit, persuasum forsā habens, me iam pridem è medio sublatum. Quis mihi tunc animus talia cernenti fuerit, Deum testem habeo. Barbari autem mutuo sibi gratulantes, inuicem dicebant, hic ipse est quem volumus, quemque habemus: naues in eius gratiam missæ exploratum veniunt.

H

CAPVT XXXIII.

Frater Reguli Ippipo VVasu, ex pago Mambukabe reuersus, conqueritur de fratre suo, de matre, & reliquis simul omnibus agrotantibus, petit vt cum Deo meo agam, quo valetudini restituantur.

DVM indies aduentum eorum, qui necessaria in mei immolationem conquisitum profecti erant, anxie expecto; exaudio interea eiulatum in absentis Reguli tugurio. Trepidabam equidem valde eos iam reuersos existimans (Barbarorum enim consuetudine, si vel per quadriduum absens reuertatur, eum cum lachrymis & ploratu præ gaudio excipiunt.) Non longo interiecto interuallo accedit ad me, qui indicaret aduenisse fratrem heri mei, nuntiantem reliquos omnes grauiter decumbere. hoc audito, gaudeo in sinum tacite, & Deum aliquid miraculi operaturum confido. Paulo post idem frater Reguli me conuenit, affidet, & plorans conqueritur fratrem ipsum, matrem, & fratris liberos omnes morbo correptos esse, se autem missum vt diceret, quo apud Deum meum pro salute ipsorum intercederem. Frater meus, inquit ille, plane sibi persuasum habet, Deum tuum ira in ipsum suosque admodum commotum esse. Omnino vobis, inquam, Deus irascitur, qui me hominem vobis amicum deuorare instituitis, in quem finem etiam profectionem in Mambukaben suscepistis, vt istic necessaria compareretis. Adhæc me Portugallensem dicitatis, cum nihil minus sim. Iubeo autem ad fratrem abeat, & illi nuntiet, vt reuertatur, ad tugurium suum, vbi cum Deo acturus sim, vt plane conualescat. Respondet ille, viribus eum adeo prostratis esse, vt mutando loco non sufficiat, se tamen esse eius fiduciæ, & satis ex antea actis perspexisse, si precibus saltem cum Deo agam, aut animo in ipsos essem beneuolo, valetudini pristina restitutum iri. Affirmo, tantum illi virium superesse, vt ad domum suam redeat, istic salutem plene recuperaturum. Hoc accepto responso regreditur in pagum Mambukaben, qui milliaribus circiter quatuor aberat.

CAPVT XXXIV.

*Jeppipo Vvasu Regulus eger cum suis domum
reuertitur.*

DIEBUS aliquot elapsis, domum reuertuntur omnes ægri sistor
 coram leppipo VValu vocatus, is enarrat, vt omnes valetudi-
 nem amiserint, cuius rei præscijs fuerim: se enim recordari ver-
 ba mea, qui Lunam irasci suis ædibus prædixerim. Audito hoc
 eius sermone, ipse mecum reputo, plane nutu diuino factum es-
 se, quod de Luna sub vesperam illam vaticinatus fuerim. Læta-
 bar admodum, & Deum hoc ipso die manifesto numine mihi præsto esse agno-
 scēbam. Annuo ergo, & aio, omne hoc malum ex eo esse, quod me, cum hostis
 non sim, nihilominus deuorare velit. Ille fidem facit me saluum posthac & tu-
 tum fore, efficiet, in modo vt valetudini reddatur. Hærebam dubius quid prius
 facerem. cogitabam enim, si conualuerit, æque mihi pereundum erit, si mo-
 ritur, dicent ceteri; Occidamus hunc, priusquam nobis plus mali ab eo immi-
 neat. & hi quidem sermones inter ipsos iam tum spargebantur. Quapropter
 Deo rem omnem committo. leppipo instat apud me precibus, vt ipsis in hoc
 discrimine præsto esse velim: circumibam, & manus in capita eorum impone-
 bam, quando quidem ita fieri ipsi à me flagitabant, sed Deo visum erat aliter: illi
 animas paulatim efflant. Infans primum expirat, dehinc mater eius mulier ad-
 modum decrepita: hæc occupata fuerat in parandis vasis fictilibus ad potio-
 nes coquendas necessariis, quando epulum ex me institueretur. Aliquot die-
 rum interuallo post frater illius decessit, & infans alius; mox frater item alius, is
 nimirum, qui primus nuntiarat, illos ægros esse. leppipo videns liberos, & ma-
 trem cum fratribus iam mortuos, de sua & coniugis salute admodum sollici-
 tus, orat me vt Deum rogem, quo iræ suæ moderaretur, nec odiis vltius ten-
 deret, vitam reliquam ipsi condonet: consolor ipsum magnifice, & melius spe-
 rare iubeo; saltem ne de me trucidando posthac vbi melius habuerit, in ani-
 mum inducat. Neget se id facturum, & simul omnibus per tugurium illud se-
 no edicit, ne mihi posthac negotium facessant, neve mortem minitentur. De-
 cubuit is quidem adhuc aliquanto tempore: verum valetudini integræ vna
 cum coniuge tandem redditus est. Perierant autem circiter octo, sanguine
 I. uic Regulo iuncti, præter ceteros, omnes dum viuerent,
 mihi molestissimi.

CAP.

CAP. XXXV.

*Duo præterea Reguli ex teteris tuguriis me aduertes somnia visa enarrant,
mitius ipse ab illis deinceps tractor.*

PRÆERANT præterea duo Reguli, alter Vratinge VVafu, alter vero Kenrimakui nomine. Vratinge ille VVafu in somnis viderat, me coram ipso comparentem mortem ipsi prædicere: is summo mane me accedit, & somnium recitat. Ego melius ipsum sentire iubeo, & si in meam internecionem nõ consentiat, nec reliquos consilio iuuet, ipsum euasurum incolumem dico: protestatur ergo se nec consilia sua conferre, nec damni mihi quicquam inferre in animum inducturum, maxime cum videat eos, qui me cepissent, se continere: aut si utique immoler, se tamen ab esu carniū mearum abstinere decreuisse.

Viderat & alter Kenrimakui somnium, ex quo admodum consternebatur. aduocat me in tugurium suum, & conqueritur, quod Portugallensem aliquando à se captum, & occisum, tam auide manducasset, ut ex eo etiam nunc pectoris angustia laboraret, proinde posthac illorum carnes se non appetiturum. Nunc vero somnium adeo horrendum de me illi apparuisse, ut sibi mortem inde præfagiat. Hortor ego eum, ut sibi nihil inde metuat, modo ne carnibus humanis posthac vescatur.

Vetulae præterea mulierculæ, quæ passim per tuguria minis, vellicationibus & plagis me plurimū diuexerant, iam me Scheraeire vocant, quod idem sonat, ac si dicas, mi fili esto salutis meæ propitius. Namque quod de modis tam indignis tractauimus, factum id fuit à nobis persuasis te Portugallensem fuisse: illud enim genus hominum extreme odimus. Nam & nos Portugallenses iam aliquot absumpsimus, nec tamen illorum Deum adeo irritauimus. Hinc vero nobis iam liquido constat, te non esse Lusitanum.

Inter illos ergo aliquandiu versor, incertos vtrum Gallus an Lusitanus essem: barbam enim rubere mihi instar Galli dicebant, visos autem sibi Portugallenses, barbæ plerunque nigras alere.

Incusso hoc illis terrore, & hero meo iam conualescente, conticebant reliqui de esca ex me sibi paranda: Interim nihilo fecius custodibus adhibitis obseruor, nec libere inter eos vagari etiam dum mihi concedebatur.

C A P V T XXXVI.

*Gallus, qui me Barbaris manducandum prodiderat, reuersus, rogatur
ut me sibi adiuncto abitum paret: verum neuter
herus permisit.*

ALLVS Karvattuvvare, postquam, vt supra monui, Barbaris comitantibus, à me discessisset, & colligendis mercibus in ea regione natis, vtpote piperi, & cuidam plumarum generi, ab aui- bus apud illos etiam vulgaribus vulsis, varia iam loca peragra- set, illi transeundum erat in reditu per pagum mansionis meæ, si loca maritima Mungu VVappe & Iterro enne vocata, vbi naues appellere solent, petere destinaret. Is digrediens primo non aliter colligere poterat, quam quod me deuoraturi essent, vt præceperat, & quia diutius iam ab- fuisset, plane me deuoratum esse existimabat. Is reuersus in tugurium meum, alloquitur me vinculis solutis libere incedentem, lingua barbara, & quid adhuc in viuis super sim rogitat: annuo, & id Deo acceptum ferre me dico. Quoniam vero à Barbaris intellexisset, vt facile colligere poteram, quid interea temporis acciderit, seorsim eum auoco, ne colloquium nostri Barbari obseruarent, & in hanc sententiã compello. Vides ò amice, inquam, quod ex diuina gratia super- sim, nec sim ex Portugallia oriundus, sed Germanus natione, cum Hispanis au- tem naufragium passus ad Portugallenses euaserim: propterea Barbaros ea de re plenius edoce, quod videlicet ex confœderatis Gallorum amicis originem traham, & ad nauium stationem, quam petis, me adiuncto proficiscere; metue- bam enim (nisi hoc diceret) mendacii me insimulaturos, & tandem, cum ira corriperentur, me necaturos. Adhæc lingua ipsum Barbaris familiari obtestor, vt ingenue pronuntiet, quid senserit, num animum Christianæ charitatis igni- culo delibutum habuerit, siue futuræ vitæ memoriam recoluerit, quod cædis meæ autorem se & reum fieri non fuerit veritus. Ille resipiscens respondit, sibi non aliter persuasum, quam me Lusitanum esse, qui adeo crudeles sint, vt si quos Gallorum in Brasiliana prouincia obseruent, illico suspendio eos afficiant. & res se non aliter quidem habet. Adhæc tempore hoc in loco esse inseruien- dum, ac multa ferenda ac facienda in Barbarorum gratiam, quorum sententiæ & consuetudini tractandis hostibus suis, æquum sit acquiescere, quandoqui- dem illi forent Portugallensium hostes insensissimi.

Tantum ergo preces meæ valuerunt, vt me Barbaris excusaret, qui princi- pio ab ipso non agnotus fuerim, & Alemannum natione Gallis amica esse di- ceret,

ceret, cupere etiam me sibi comitem ad nauium stationem habere. sed ab heris meis responsum, non me dimissum iri, nisi pater meus aut fratres ipsimet adueniant cum naue instructa ex securibus, speculis, cultris, pectinibus & forficibus, quibus redimere me filium suum velint: esse enim me modo seruum ipsorum & mancipium, siquidem in hostium territorio per ipsos captus sim.

His perceptis, satis, inquit, assequeris, quod te non dimittent: obsecro itaque hominem, ut curet me prima classe auocari, & in Galliam deportari: ille data fide, hoc securaturum recipit, & Barbaris, ut mei rationem habeant, & saluti consulant, hortatur, affuturos enim propediem consanguineos meos, & magno me redempturos: quibus finitis ad iter ille accingitur. Post abitum Galli istius quærebat ex heris meis alter, Alkindar Miri, quidnam ab Karvattuvvare Gallo acceperim dono? & nunquid conterraneus meus ille fuerit? annuo fuisse. pergit animo concitato, ut quid ergo cuktellum, aut quid eiusmodi tibi non tradidit, quod mihi offerres?

Illi omnes tandem valetudini pristinae redditi, denuo succensent, & animo in me abalienato murmurant; Gallos simul & Portugallenses eiusdem farinae esse dicentes.

CAPVT XXXVII.

Manducant captiuum quoddam mancipium, & me spectatum illud sibi adiungunt.

LIQVOT diebus post, captiuum quendam, quem habebant epulandum, apparant, in pago Tickquarippe ad sex milliaria ab eo loco, vbi captiuus detinebar, dislito: qui ex nostro tugurio illis epulis interesse cupiebant, me sibi comitem adiungunt. Mancipium esca futurum, natione Markaya erat. Scapha ergo eo vecti sumus.

Vbi tempus potationi destinatum aduenit (mos enim est vt hominem deuoraturi, potionem Kavvai appellatam è radicibus conficiant, qua epota, demum victimam cadant) sub vesperam quæ præcedebat diem victimæ, accedo & compello eum: Age tu, inquam, iam probe neci accinctus es? Affirmat subridens, & omnia sic satis parata, ait, præter Musluranam (ea est retinaculum seu funis deuinciendis captiuus ex Bombace contortus, & digiti crassitudinem excedens) quæ æquo breuior sit, & sex orgyis eam longiorem esse conueniat, qualis quidem in patria, vt aiebat, sua, multo foret excellentior. Verbis eiusmodi festiuis ille tanquam sacris aut ludis affuturus animum demulcebat suum.

Habebam forte librum in manibus, lingua Portugallica scriptum, quem Barbari in naui ope Gallorum capta acceperant, mihi que obtulerant. Relinquo captum illum hominem miserum, & librum lego; sed dolens vicem eius, reuertor paulo post ad eum denuo, (est enim natio ea Markayas amicitiaæ foedere Lusitanis iuncta) & his verbis consolor eum: O amice, ne putes me tui vorandi causa huc aduentasse, sum enim perinde captiuus ac tu: sed heri mei huc me perduxerunt. Tum ille, Satis, inquit, mihi constat, vos humana carne non vesci.

Addo etiam animum illi, quia carnem duntaxat eius deuoratum iri, animam vero aliò (quo nimirum & nostræ solent, vbi gaudia infinita regnent) commigraturam. Quærit ille, num vera commemorem? omnino affirmo: sed Deum se oculis, ait, nunquam vidisse: at in futura vita id contingere respondeo, & finem colloquii faciens digredior.

Oboritur sequente nocte tanta tempestas, ventique tanto impetu conflant, vt tecta ædificiorum partim diruerent.

Barbari

Barbari indignari, atque sua lingua dicere: Apo Meiren geuppauoy Wittu Wafu Immou, hoc est, Scelestus ille homo diuinator hos ventos causatur. Vidi-
mus eum heri pelles tonitruum reuoluere (hac periphrafi librum à me inspe-
ctum describebant) quoniam victima sit ex amicis Lusitanorum, vt eo pacto
tempestatibus coortis festiuitas impediatur. Verum ego Deo supplicans his
verbis precabar: Domine, fuisti haectenus protector meus, ne subtrahe manum
tuam, quoniam fremebunda Barbarorum turba in me confurgit ferociter.

Sol mane sereno caelo procedit, illi potiones suas animo pacato pro more
euacuarunt. Redeo ad mancipium caedi destinatum, & Deum in praeterita ven-
torum procella animum eius ablatum venisse significo. Postridie eius diei cae-
sus ille & deuoratus fuit.

Quos vero ritus inter haec sacra obseruari mos sit, lector beneuolus in se-
cundo libro, capite 29. requiret.

I

CAP. XXXVIII.

De iis qui acciderunt in reditu post co:restum illud mancipium.

Peracta

Reracta ea solennitate, habitationes nostras repetimus : herus meus portionem assæ carnis in reditum assumpserat. Triduum autem in itinere, quod alias vnius diei erat, insumpsimus. Ventus enim vehemens nobis aduersabatur, & pluuiæ erant continuæ. Sub noctem primi diei cum tuguriola in siluis parabamus, instabant Barbari, vt efficerem, quo tempestate dissipata celi serenitas effulgeret. Erat puer inter nos, qui carnes ossi ex epulis reseruati adhuc inhaerentes dentibus rodebat, quod cernens, iubeo illud proiicere. Ille autem & simul reliqui fremebundi respondent, has esse lauticias ipsorum.

Iam quartam miliaris partem duntaxat domo aberamus, sed ob ventos aduersos, & fluctus æstuanter vltius tendere non licebat. Scapham ergo subducimus, postridie domum in ea reuersuri, si æstus maris placaretur : sed tempestas nihil remiserat. Conuenitur de itinere pedibus ingrediendo, & scapham pulsibus nubibus reducendo.

Dum itineri paramur, quisque quod in promptu erat comedunt. Puer, quem supra dixi, os suum rodebat gnauiter, donec probe rosum tandem proieceret. Illo proiecto pedibus iter facimus, cælum renitescit. Videtis iam nunc, aio, nunquid illu serim vobis, cum Deum iratum dicerem, ob puerum, humanum os illud rodentem ? illi respondent, nihil futurum fuisse periculi, dummodo me in scio comedisset.

Vt in tugurium redii, interrogat me alter eorum, in cuius potestate eram Alkindar nomine, nunquid vidissem, quod in hostes suos statuerent ? vidisse quidam aio, sed epulas illas multo crudeliores, quam mortem ipsam me existimare. Ita est, inquit, & hunc morem in ipsis etiam Portugallensibus obseruamus.

Erat Alkindar ille mihi admodum infestus, atque optasset, vt cui dono me dederat, me occideret. Nam Ipperu^W asu, vt dictum est, eidem donauerat mancipium, cædendum, vt maiorem nominis gloriam ex eo cæso sibi adquiret. Alkindar contra se primum quemcunque cepisset, illi donaturum promiserat. Quod pactum cum in me non exsoluere ipsi liceret, nihilominus grata ipsi cædes mea fuisset : sed obstabat frater, qui sibi plura infortunia inde metuebat.

Insuper, priusquam ad festiuitatem epularum superius institutam cum reliquis profisciscerer, denuo mortem minitatus mihi erat Alkindar.

In absentia mea tantopere ex oculis laborare occeperat, vt decumbere cogere, ad tempus plane cæcutiens. Urget ergo me assidue, vt cum Deo agam de oculorum suorum valetudine. Adsentior, sed ea lege, ne post-

hac iterum in me irretitur: quod vbi promississet, visum paucis diebus præteritis recuperat.

CAP. XXXIX.

*Alia denuo navis à Lusitanis ad statum meum explorandum
mittitur.*

Mensem

Ensem iam quintum inter miseras hæc vitam ægerrime trahebam, cum denuo alia nauis ex Insula S. Vincentij aduentabat. Lusitani enim etiam hostium suorum fines, probe tamen instructi ingredi solent negotiationis ergo, permutantes cultros & falces messorias pro farina Mandiocæ, quæ apud Incolas illas abunde quibusdam locis asseruatur. Hac maxime indigent Lusitani, qui mancipiis abundant, quorum opera ad coquendum saccharum vtuntur, vt ea sustentare possint.

Moris autem est, dum qui in nauibus sunt, negotiationem cum Barbaris exercent, vt vnus atq; alter ex Barbaris in scapha ad eos accedant, & merces suas quam possunt ocyus offerat, repositas vicissim, quæ sibi maxime vsui videntur, quæ à Lusitanis accepta expedite auferunt. Interim dum duo isti in contrahendo occupantur, aliæ adhuc scaphæ Barbaris refertæ è longinquo hos obseruant, donec se expediant, quo factò Barbari sparsis iaculis sæpius acriter cum Lusitanis ex scaphis præliantur, & tum demum reuertuntur domum.

Nauis, quam supra diximus, tormentum bellicum in aduentus sui indicium explodit: Barbari scaphis appropinquant, ex quibus an adhuc ego supersim quærunt. His affirmantibus, vt in conspectum venirem petunt: esse enim cistam p. nes se mercibus plenam, à fratre meo etiam Gallo, qui ea in nauis simul aduectus sit, mihi apportatam.

Erat autem in nauis inter Portugallenses quidam natione Gallus, Claudius Mirandus nomine, quo antehac familiariter vsus fueram: cum ego fratrem meum dictitabam, & cum illis quæsitum me aduentasse, vtpote qui in proxima nauigatione quoque iam ante adfuisset.

Reuersis itaque & referentibus mihi fratrem meum cum cista mercibus referta denuo aduentasse, & conspectum meum expetere, peto vt à longe me ad nauem vehant, vt in fratris colloquium venirem. Portugallenses nostram linguam non assequi posse. Illi quoque me iniuncturum dico, vt reuersus domum, patrem hortetur, quo naue probe instructa, variis mercibus me redemptum veniat. Illi quidem contenti erant, sed verebantur, ne nostrum colloquium etiam Portugallenses assequerentur, quandoquidem graue bellum ad mensum Augustum proximum in oras Brickiocacenses apparabant, & quod omnium illorum consiliorum particeps essem, metuebant ne quid ipsis proderem. Sed constanter affirmantem Portugallenses nostræ linguæ plane ignaros, intra lapidis iactum me ad nauem aduectant, nudum plane, vti semper inter ipsos versabat.

Aduectus saluto eos, & vt vnus quispiam ipsorum solus mecum colloquiū instituat, hortor, nec non nisi me Gallum profiteatur. Incipit quidam Ioannes Sanches Cantaber, mihi familiarissime notus, his verbis: Tui gratia, o frater optatissime, aduenimus, dubij de incolumitate tua, quâdoquidem prior nauis in hoc missa, plane nihil de te nobis relatum affirmare poterat.

Bras cupas Capitaneus, qui in Sancto est, nobis iniunxit, vt si te superstitem videremus, de redimendo te actionem instituamus, sin hac non procedat, vt quosdam ex hostibus capiamus, quorum permutatione re recuperare liceat.

Respondeo, Deum hoc officij recompensaturum, me quidem in extremo versari periculo, nec scire quid de me posthac statuere velint, & nisi Deus tam clementer auertisset, iam dudum ipsorum esca fuisset; de redimendo me ne cogitent, saltem constanter me natione Gallum dicant, & hamos ac cultros propter Deum mihi communicent. Offerunt illi prompte quod rogabam; & Barbarorum quidam scapha ad nauem aduectus merces oblatas excipit.

Animaduertens autem non ulterius mihi per Barbaros colloquium concedi, prae-moneo Portugallenses de bello, quod denuo contra Brickiocacenses magno apparatu adornent, ad quae & illi similia respondent: nihilo segnius enim etiam suos Barbaros idem moliri, qui recta ad pagum, in quo ego detinear, deua statum venturi sint, proinde iubent esse animo forti, Deum omnia in melius dispositurum, me ipsum satis intelligere, modo nihil cum fructu posse confici, ad quae talibus respondeo: cum haec peccatorum meorum culpa sit, satius esse in hac vita eam, quam in futura luere. Intercedant & ipsi pro me apud Deum, ut liberum ex his malis me pro sua clementia eripere dignetur. Hisce colloquium abrumpens, licet illi potrahere cuperent, valedico illis, siquidem Barbari domum me abducentes id verabant.

Cultellos autem & hamos ipsis trado, quae à fratre meo Gallo me accepisse affirmo. Quærun- t ex me: quidnam frater meus tam longo sermone sibi voluerit & quid ego responderim? dico, fratri me iniunxisse, ut à Portugallensibus aufugiat; ac patriam repetat, ubi nauem mercibus oneret, quibus me redimat, quoniam vos viros probos experior, qui me satis humaniter tractetis, quae pro beneficio gratiam allata naue vobis relaturus sim. Hac ratione omnia, quae ipsis arridebant loquendo, mihi deliniendi erant, idque maximopere ipsis gratum erat.

Hinc se vltro inuicem compellantes, dicebant: Reuera Gallus est aestimandus, eaque causa clementius deinceps cum eo erit agendum. Si ergo tempus inter illos terens, frequenter nauem propediem affore inculcabam, tractent modo me interim humanius. Siluas ergo libere cum illis frequentabam, tum si quid conficiendum erat, & ego in partem laboris simul adhibebam.

CAP. XL.

*Mancipium quoddam me apud Barbaros frequenter calumniabatur, optans, ut ab illis
deuoratus perirem; vice autem versa id ipsum casum, me presente,
voratur.*

Agebat inter illos mancipium natione Carios, qui & ipsi inimicitias agunt cum Barbaris, quibus Lusitani amicis utuntur. Aufugerat autem iste à Lusitanis, in quorum potestate fuerat, & ad hos se receperat. Nec vero ad se confugientes occidunt, nisi quid magni designarint, sed pro seruis habentes, illorum opera atque ministerio utuntur.

Carios ille iam per triennium inter Tuppin Imbas vitam traduxerat, affirmabat nihilominus impudentissime, quod me inter Portugallenses vidisset aliquoties globis petentem Tuppin Imbas, quando militatum eò aduentassent.

Lusitani ante annos aliquot traiecerant globo quendam ex Regulis Tuppin Imbarum: id per me factum ille mentiebatur, & vndiquaque calumniandi occasionem captabat, ut me occiderent: esse enim me ex ipsorum infensissimis hostibus, seque testem horum oculatum assererat, cum tamen omnia malitiose essent conficta. Nam ille iam triennium inter istos vixerat, ego vero vix anno elapso in S. Vincētii insulam delatus fueram, vnde iste aufugerat. Deum itaque assidue rogabam, ut ab improbo hoc calumniatore me defenderet.

Accidit ergo præter spem anno 1554. Mense sexto, ex quo in potestate horum fueram, ut Carios iste grauius ægrotaret. Rogat me ipse herus, ut illi consulam, & ægrotanti subueniam, quo feras nobis venaretur in vitæ subsidiū, quippe qui me participem quoque prædæ faciat, quotiescunque cepisset quippiam: Sin de salute ipsius desperem, alteri cuidam a nico dono daturum, qui eade eius nomen sibi illustret, decubuerat autem iam dies circiter decem.

Utuntur in curandis morbis dente, ex ore animalis, cui Backe nomen est, desumpto: illum solerter acuunt, illoque cutem, vbi sanguis molestus est, incidunt, ex qua sectione sanguis profluens imminuitur, quod perinde est, atque si apud nos quispiam cucurbitulis seu scarificatione utatur.

Ego arrepto dente conabar illi venam brachii dextri quæ media est, siue hepaticam, incidere: sed instrumentum hebetius erat, quam ut penetrare posset. circumfistebant autem me plurimi: deserentem ergo agrum desperatum, rogitant, num valetudini restitui queat? Dico, me nihil profecisse, nec sanguinem more debito potuisse elicere, ipsos quoque præsentem hoc obseruasse. Ergo actum est, ut videmus de eo inquirunt, proinde occidamus eum, priusquàm moriatur. Interdico id illis, quod forsàn pristinae valetudini restitui posset. Sed incassum resisto illorum conatibus. Protrahitur in proscenium tugurii Vratinge V Vatu, duo nutantem sustentant: Vires enim adeo prostratae erant, ut nec subsisteret, nec quid de se fieret animaduerneret. Accedit cui dono oblatus erat, & clauam tanto impetu occipiti impingit, ut cerebrum dispergeretur. Hoc peccato relinquunt eum in area, & necessaria ad epulandum apparant: quod cum prohiberem, & cadauer verius morbosum quàm hominem fuisse dicerem, vnde & ipsi contagio inficerentur, dubii hærent quid facto prius fore arbitrentur. His superuenit ex meo tugurio, qui mulieres conuocat, edicit focum secus occisum instruant, & simul caput à trunco aufert: fuerat enim vnoculus, & ex morbo luridus, ob id caput abiiciens, truncum flammis utulabat, ad cutis vsq; decortica-

decorticationem, post in æquales partes sectum distribuit pro more inter reliquos comedendum, excepto capite & intestinis, à quibus abhorrebant, quod morbosus fuisset.

Dum per tuguria obambulo, & hic crura, istic brachia, alibi segmina lumborum supra prunas torrerè video, simul illis hæc commemoro: Carios ille, iniquiens, dum viueret, studio me apud vos assidue calumniatus fuit, dictitans me ex amicis vestris quosdam globis peremisse, dum inter Portugallenses egerim, quod mendacium sane impudentissimum fuit: nam me nunquam istic conspexit. Omnibus autem vobis abunde constat, & notorium, quod iam annos aliquot vobiscum iste transegerit, valetudine vsus satis commoda. Is mendacio suo Deum meum irritauit, qui ipsi morbum immisit, & vt cæsus à vobis comederetur, animos vestros incitauit. Hoc exemplum Deus in omnes peruersos statuet, qui mihi molesti extiterunt, aut in posterum negocium faceissent. Hæc audientes multi ex ipsis consternebantur. Ego vero Deo omnipotenti grates immensas agebam, qui in omnibus se tam præsto, tamque propitium mihi exhiberet.

Hæc scribens beneuolum lectorem obtestor, vt attendat meæ narrationi: nec enim hæc quod animus nouis delectetur, in lucem protuli, sed vt mirabilia Dei, & beneficia in me collata palam confitear, quod quicquid huius laboris est, subire non grauatus fui.

Interea tempus militiæ appropinquabat, cui sese tribus iam mēsis præpararant, & sperabam fore, vt domi mecum mulieribus relinquerent: quod si fecissent, ego fuga in illorum absentia elabi dectueram.

K

CAP. XLI.

*Appellit naus Gallica: qui inerant, redimunt à Barbaris Gossippium, & lignum Brasilicum.
huic ego me committere optabam, sed Deus non permisit.*

Otiduo

Quiduo circiter antè, quam domo egredi militatum decreuis-
sent, nauis quædam ex Gallia aduenerat, & ingressa erat Portum,
Portugallèsiu lingua Rio de lenero, Barbaris vero Iteronne vo-
citatum, ad miliaria octo à mansionem meam distitum, vbi Galli
plerunque lignum Brasilianum nauibus auhendum conqui-
runt. Aduentant ergo lintre ad vicum in quo eram, & piper, Cer-
copithecòs & Psittacos à Barbaris commutatione accipiunt. Quidam è nauis
in terram descendit, Iacobus nomine, qui Barbarum idioma callebat, is contra-
hebat cum ipsis. Ego precibus apud illum insto, vt me in nauem suscipiat: sed he-
ri mei abnuebant: nec enim me nisi magno redemptum dimittere statuerant.
Ago cum illis, vt ipsi me ad naues comitentur, vbi mercium abunde ab amicis
meis accepturi sint: negant se facturos: nec enim hosce esse, qui vere mihi amici
sint: siquidem ij qui lintre aduenerant, vel me sic nudum incedentem interula
aliqua donassent, sed vides inquit, quod te non admodum curent (id res ipsa
docebat.) Ego id in nauis oneraria futurum dico, vbi accesserim: sed illi nauem
non tam cito soluturam, sed expeditionem prius conficiendam aiunt, quibus
peractis, comitatus ad nauem accedere deberem.

Cymba abitum parante, quæ vna nocte ad anchoram hæserat, prope vi-
cum nostrum, sic mecum rationes instituo: Si & hæc nauis me relicto discesserit,
procul dubio mihi inter hos erit pereundum, qui longe sunt perfidissimi. Hæc
ita voluens, simul tuguria desero, littus sequor: at illi præsentientes, insequun-
tur, & præcurrentem occupare contendunt: proximum ego quinque vi repel-
lo, & licet me subsequerentur omnes eius vici incolæ, euado tamen, & tranan-
do ad lintrem peruenio, quam vbi conscendere tentabam, repellor à Gallis, ve-
rentibus ne si me inuitis Barbaris suscepissent, contra se illi hostili animo insur-
gerent. Ergo ripam anxius renatando repeto, & Deo visum esse diutius me hæc
mala tolerare statuo: qui nisi vere fugam tentassem, me ipsum incusassem, & in
culpa fuisse credidissem.

Ad terram reuersum cum vident, gratulatur sibi: Salua, inquit, res est, vl-
tro ad nos reuertitur. Ego vero succensens illis: putatis ne tam perfide me au-
fugiturum, inquam? Accessi ad lintrem, & conterraneos premonui vt se parent?
quo mercibus vobis offerendis instructi sint, quando ex bello
reuerfi, me illis sistetis: probant illi factum, & animo in
me placato, tali responso placide ac-
quiescunt.

CAP. XLII.

*De expeditione à Barbaris suscepta, cui me socium faciunt, & de iis que
in itinere acciderunt.*

Inter

Ntra proximum octiduum congregatae ad vicum nostrum scaphae quaedam, quae expeditioni accinctae erant. Adfuit & supremus ille Konyan Bebe, stipatus suorum caterua, herus meus & me in hoc bellum socium sibi esse vult; ego ut me domi relinquat insto, quod quidem factum fuisset, nisi Konyan Bebe tecus sensisset. Volebam utique videri inuitus quasi consentire, ne si me promptum intellexissent, de fuga suspicio illis oboriretur, ubi ad fines hostium ventum esset. Si vero domi me reliquissent, nauem Gallicam requirere, & eam conscendere omnino mecum decreueram. Profectus ergo cum exercitu triginta octo scaphis instructo, quarum singulae viginti octo milites plus minus vehebant, & erant qui responsa ab idolis suis super hac expeditione quaesierant, alij somniauerant, alij, nescio quid ineptiarum pro more consulerant, vnde animo alacriore, & fiducia pleno expeditionem hanc suscipiebant. Constituerant autem fines Brickiocacenses, ubi me ceperant, recta ingredi, & per siluam circa oppidum latitando, obuios quosque corripere, & secum auerere.

Haec expeditio suscepta circa 14. Augusti diem, Anno 1554. quo tempore genus quoddam piscium, ut supra monui, alueum maris relinquens, in flumina aquarum dulcium conscendit, ut in illis concipiat. Vocantur autem pisces illi Lusitanis Doynges, Hispanis Lysses, Barbaris vero Bratti & Leitpirakaen. Circa illud tempus, utrinque fines suos Barbari egressi, armata manu hosce insequuntur, ut captos in victus commoditatem referunt. In profectioe remos leniter ducunt, sed reuertentes, quanta possunt contentione, eos impellunt.

Interim sperabam fore, ut nobis obuiam procederet ea quoque Barbarorum natio, quae Portugallensibus confederata est, quae similiter in horum fines impressionem facere constituerat, ut supra ex Portugallensibus intellexeram.

Inter nauigandum frequenter ex me sciscitantur, quid mihi de hac expeditione videatur, num aliquos ex hostibus capturi simus? Ego, ne crabrones irritarem, affirmo ita fore, & hostes obuiam nobis processuros pronuncio. Pernoctabamus tum forte in loco, cui idem cum vico, in quo commorabar, nomen erat V Watabi. Illic pisces Bratti, qui mediocris Lucij piscis magnitudinem aequant, in magna copia capiebamus. Ventus ea nocte fuit admodum vehemens, super quo illi varia ex me sciscitantur. Respondeo eam ventorum procellam multa hominum cadauera perflare. Namque alia eiusdem nationis caterua in tribus militatum nos praecesserat, aduerso flumine Paraibe in interiora continentis progressa. Forsan ergo, inquit, socij & amici nostri iam hostes adorti sunt, & pars illorum procubuerunt, quod post euentus probauit.

Itinere iam vnus diei distantes a loco, in quem expeditionem destinarant, castra disponunt per siluam prope Insulam S. Sebastiani Lusitanis, Barbaris May enbipe dictam. Vespera ingruente, supremus Rex Konyan Bebe per castra incedit, & hanc orationem habet: iam fines hostium vicini sunt; proinde singuli somnium suum per eam noctem diligenter obseruent, curentque, ut ea sint

prospera. Finita concione, saltarunt cum idolis suis, in multam noctem, deinde cubitum se contulerunt omnes. Herus meus cubitum iturus, iubet vt & faustum aliquid somniem: ego somnia inania & fallacia, nec me de iis sollicitum esse dico: At tu nihilominus cum Deo tuo agas, inquit, vt hostes frequentes capiamus.

Orto sole primores militiae ad patinam coctis piscibus plenam conueniunt, pisces comedunt, & somnia visa exponunt, quae satis concinna & apposita illis visa. Alij interea choreas cum idolis instituunt. Animus autem erat eo die fines hostium contingere, & ingredi circa locum quendam, Boy Wassu kange nominatum, eo in loco ad vesperam vsque commoraturi.

Deserentes manelocum May-enbipe, denuo sciscitantur quid sentiant: tum ego in euentum pronuncio hostes prope Boy-Wassu kange affuturos, & vt animo sint forti exhortor. Statueram autem vbi illuc ventum esset aufugere, quia locus, vbi ab ipsis captus fueram, tantum sex miliaribus istinc aberat.

Dum

Dum littus legimus, cernimus post insulam quandam scaphas nobis aduerfum procedere. Nostri acclamant: En hostes nostros Tuppin Ikinsios. scaphas tamen post rupem abscondere tentant, vt improuisè illi in nos inciderent; verum obseruauerant nos Tuppin Ikinsij, ideoque in patriam fuga sibi confulere tentant. Nos ocysime remis ad 4. horas cōtinuas aētis eos insequimur, nec absistimus, donec illos assequuti, manus consereremus. Quinque erant omnino scaphæ, & omnes qui iis vehebantur Brickiocacenses, optime mihi noti. vna illarum sex vehebat Christianos Brasilia matre natos, sacro Baptismatis fonte ablutos, inter quos duo fratres, iacobus & Dominicus de Praga, vterque in hostes strenue se gessit, alter quidem sclopeto, alter arcu pugnantes, & soli ad duas horas hostium impetum, in pluribus quam triginta scaphis ipsos oppugnantium fortissime sustinuerunt, donec iaculis omnibus dispersis à Tuppinimbis obruti caperentur. Pars cæsa quam primum & iaculis transfixa procubuit: Fratres illi duo illesi quidem perstiterunt, sed duo alij ipsorum sodales cum quibusdam ex Tuppin Ikinsiis, & muliere quadam grauiter vulnerati & abrepti sunt.

CAP. XLIII.

Quomodo captiuos in reditu suo tractarint?

Ad

AD duo miliaria satis ampla in altum subuecti erant, vbi in manus hostium inciderant. Tuppin Imbæ hac præda potiti, magna contentione & studio cymbas impellunt, vt in eodem loco deno pernoctarent, in quo priorem noctem transegerat. Vbi ergo fines May-enbipe contigimus, iam ad uesperascebat, & sol in occasum inclinauerat.

Captiuos quisque suum in domicilium sibi destinatum deducunt: qui vero lethaliter sauciati erant, protractos in terram obruncant, & in partes (pro suo more) sectos assant. Inter eos, qui ea nocte tosti sunt, duo erant Christiani; alter Portugallensis, Georgius Ferrero Capitanei filius, quem ex fœmina Brasiliiana susceperat; alter Hieronymus cōsanguineus Iacobi de Praga, quem ceperat Barbarus quidam eiusdem, in quo habitabam, domicilii, Parvva dictus: is noctu assabat Hieronymum inter vnus passus spatium à meo cubili.

Sub eam vesperam, vbi se stratis reliqui composuerant, ingredior tugurium, in qua fratres illi duo asseruabantur, vt cum ijs conferrem sermones: amici enim mei non vulgares ante meam captiuitatem fuerant in Brickioca. Querunt illi ex me, num & ipsi esca Barbaris futuri sint? respondeo, id penes Deum esse conditorem, & filium eius Dominum nostrum Iesum Christum, qui pro peccatis nostris crucifixus sit, & in cuius nomine cum ipso simul in mortē baptisati simus: illi nos fidere decere, qui me hucusque inter infideles clementissime protexerit. Quicquid ergo de nobis ipse in posterum pro sua benignitate statuatur, illi nos acquiescere, æquum esse. Quærebant insuper de Hieronymo suo consanguineo, eum ad prunas positum assari, tum partem etiam de filio Ferreri iam manducari vidisse refero. Hæc audientibus lachrymæ oboriuntur; sed erigebam illos vicissim consolatione, me illis exemplum proponens, qui iam ad menses circiter octo inter hos diuina fauente gratia conseruatus sim, quam & ipsis, si fiduciam suam in Deum collocent, contingere non impossibile sit. Addo etiam, quod ea calamitas me propius tangat, qui ex remotissimis orbis partibus aduenerim, infuetus rituum, & ferociæ tam immanis, ipsos vero istuc natos, ac à teneris hisce moribus assuefactos: sed illi me iam ad ea mala adeo obduruisse dicebant, vt negligere.

Dum hæc cum illis communicabam, Barbari me iubent secedere, & quidnam tam prolixè cum illis egerim rogitant. Miserebat me illorum, moneo itaque, vt euentum omnem Deo committant: ante oculos enim omnibus esse positum, quales & quantæ miseriæ in hac lachrymarum valle nobis subinde deuorandæ sint. Illi se nunc demum intelligere respondent: proinde cum fataliter morti obnoxij sint, animo hoc æquiore eam oppetere decreuisse, quod me sibi socium adhuc superstitem videant. Talibus tugurium illud desero, & reliqua castrorum tentoria peragrans, visitabam passim omnes captiuos, solus nullo custode inambulans. Et fuisset quidem tum commodissima fugæ occasio, siquidem prope Insulam Mayenbipen consideramus, quæ circiter decem miliaria à Brickioca abest, sed propter captiuos Christianos, quorum adhuc quatuor in viuis erant, nihil eiusmodi tentant, sic colligens, si in pedes me coniecero, irritauero Barbaros, & Christianos simul ad vnum omnes interneconi

tradent; atqui forsan omnes diuina clementia seruati, simul liberabimur: quare apud illos hærere, & consolando subleuare consternatos (quod sedulo & constanter à me factum) in animo propono meum. Ego equidem Barbaros habebam admodum beneuolos, quod forte fortuna ipsis vaticinatus essem aduentum hostium, qui cum prædictioni respondisset, certiore me prophetandi spiritu præditum esse, quam Maraka sua prædicabant.

CAP.

CAPVT XLIV.

Chorea cum hostibus instituta in loco, ubi pernoctandum erat.

Post die non longe à finibus patriis, ad præaltum montem, Oc-
carasu vocatum peruenimus. Illic per noctem castra figunt. Ego
tentorium summi Regis Konyan Bebe ingredior, & inquirō, quid
in Christianos captos statuat. Respondet ille, in escam sibi futu-
ros, & mihi simul colloquium cum illis interdicit, seque illis val-
de succensere, quod se hostibus ipsius adiunxissent, cum domi il-
lis hæere licuisset. Moneo eum, vt vita illis condonata, amicis defendat, sed fru-
stra intercedo, quippe qui illos epulis destinarat.

Rex ille Konyan Bebe ingentem corbem humanis carnibus plenam sibi ap-
positam habebat, & femur mandebat, quod ad os meum admouens, rogat, num
liberet manducare. Respondeo, nec bruta quidem animalia vix sese mutuo vo-
rare: quæ ista est immanitas, vt homo hominem deuoret? Ille dentes carni infi-
gens, ait lavvare sche: Tygris ego sum, & his fruor delitijs. Tum illum suis relin-
quens moribus digredior.

Sub vesperam edicit, vt quisque suum captiuum in planitiem prope siluam
ad ripas fluminis producat. Illi parentes dicto, in magnum se & amplum circum
cogunt, captiuos in medio sistunt, quos simul concinere, & crepitacula cum i-
dolis seu numinibus suis Tammaraka pro more insonare iubent. Cationibus
absolutis, capti hæc verba simul omnes ordine magna audacia pronuntiant: Nos
egressi sumus fines nostros tanquam viri strenui, vos hostes nostros captaturi &
deuoraturi: victoria autem penes vos stetit, & redegistis nos in potestatem ve-
stram, quod equidem parum nos sollicitos habet: viri enim bellicosi & fortes in
hostili terra gloriose & viriliter occumbunt. Regio insuper nostra satis ampla est,
& viris habitata pugnacibus, qui cædem nostram inultam non sinent. Tum re-
liqui ad ea respondent: Imo ex nostris iam complures sustulistis, quod nunc in
vobis vlciscemur. Finitis his sermonibus, quisque suum in stationem reducit
mancipium.

Tertio demum die sedibus nostris redditi domum suam quisque repetit,
& simul quos ceperat, abducit. Qui pagum Vvattibi, ubi ego commorabar,

incolabant, illi octo Barbaris viuis potiti erant, & tribus illis Christianis, videlicet Iacobo, ipsius fratre, & Antonio, quem herilis filius ceperat. Præterea duos alios Christianos iam affatos domum retulerunt, istic vorandos: vnde cum omnino diebus in expeditionem insumptis.

CAPVT

CAPVT XLV.

Nauiſ Gallica nondum abitum parauerat, ad quam me deducere promiferant, vbi ex bello reuerſi eſſent.

Eueros rogabam, vt ad Gallorum nauem me abducerent, quoniam & militatum cum ipsis profectus eſſem, & eos in capiendis hoſtibus iuiſſem, à quibus ſatis cognorint, me minime Luſitanum eſſe. Conſentiunt, vbi prius tamen reſpiratum, & ſe cum Mokaen reſecerint, hoc eſt, carne toſta Chilianorum.

C A P V T XLVI.

Alterum ex tostis Christianis comedunt Georgium Ferrerium, Capitanei apud Lusitanos filium.

R egulus Tatamiri directe è regione nostri tugurij habitans, assauerat Ferrerium. Is potiones pro more gentis confici curat, conueniunt plurimi, compotant, concinunt, & genialiter conuiuuntur. Postridie carnem tostam denuo bullitione coquunt, absumunt. Hieronymi autem caro ad tres septimanas in calathosupra focum mei tugurii pependit, & fumo indurata fuit fere ad tres septimanas, vt tam arida, quam lignum redderetur. Causa dilationis erat, quod Parvva, ad quem spectabat, radices pro potionibus in solemnia pocula conficiendis, conquisitum peregre abierat. Nec enim ante ad nauem me comitari statuerant, quam Hieronymi carnes solemniter epulati essent. Interea Gallorum nauis discedit, quæ circiter octo miliaria à nostris mapalibus abfuerat. Quod nuncium vbi accepi, non mediocriter contristatus sum: sed cum Barbari quotannis ipsorum aduentum se expectare dicerent, perforandum fuit.

CAP.

CAPVT XLVII

Prodigium diuinitus factum.

CRUCEM ex transuerso ligno in vestibulo nostri tugurij erexeram, ad hanc prostratus sæpe preces ad Deum fundebam. Edixeram autem Barbaris, ne eam demolirentur, nisi infortunium sibi accersere vellent: illi securi mea verba contemnunt. Forte cum illis piscatum aliquando procedo, fœmina quædam euulsam crucem viro offert, vt sibi sphærulas ex cochleis marinis confectas in ligno eius læuigaret, ob commoditatem formę rotundæ. Ægre id tuli admodum: Interim magni cadunt imbres, & venti aliquot diebus perflant. Accedunt illi me, & rogant, vt à meo Deo pluuiarum finem impetrem, ne plantationem, cuius tempus instabat, impedirent. Culpam pluuiarum in illos regero, & coortas ob reuulsum lignum, cui facto Deus meus succenseat, pluuias eas affirmo, quod id signum, vbi colloquia cum Deo instituerem, fuisset. Illis ita à me persuasis, herlis filius in alia erigenda mihi auxilio fuit, circa horam primam pomeridianam. Ea erecta, simul nubes discedunt, & cœlum serenum effulget. Illi admiratione suspensi, plane sibi persuadebant, Deum à nutu meo totum pendere.

CAPVT XLVIII.

Dum sub vesperam cum Barbaris piscibus retia tendo, Deus miraculose pluuiis & tempestatibus ad preces meas imperat.

Parvva, qui Hieronymum torruerat, & ex primatibus erat, adiuncto me & alio quodam tertio, piscibus retia tendit. Sub vespertinum crepusculum pluuiæ large decidunt, cum ingenti fragore, nec longe à nobis, sic vt eas venti in nos propellerent. Instat apud me socii cum meo Deo agam de auertendis pluuijs, vt piscatio foeliciter procedat: nō enim me esse ignarum, nullam amplius in mapalibus superesse annonam. His motus Deo ex animo supplico, vt omnipotentiam suam manifestet Barbaris id petentibus, quo suum numen semper mihi propitium, & præsto esse intelligant. Vix preces finieram, ventus propellit ad nos nubes & imbres magno impetu, intra tamē sex passus à loco, in quo constiteramus, perstiterunt. Tum Parvva ad me: nunc manifeste intelligo, quod apud Deum tuum intercesseris pro nobis. Retibus ergo pisces aliquot, ad vitæ subsidium includimus.

Reuersi in habitationem, vterque quid factum esset, reliquis exponunt, enumerantes singula ordine: quod in magnam admirationem eos rapuit.

CAP.

CAPVT XLIX.

*Ut alterum è carnibus Hieronymi epulum insti-
tuitur.*

M

Arvva instructus ab omnibus, quæ necessaria erant, potiones Hieronymo depotando conficit. Illis exhaustis, adducunt ad me duos illos fratres captos, & Antonium, quem herilis filius ceperat, & quatuor nobis Christianis iunctis propinant, nos priusquam biberemus, Deo supplices pro animis defunctorum, & ut nobis ipsis in hora mortis propitius sit, oramus. Barbari sermones nobiscum conferunt, & animo erant hilari; at nos crudelitatem intuentes epularum non admodum lætabamur. Postridie carnes ebullitione recoquunt, & breui spatio, vniuersas absument. Eo ipso die alio abducor alteri donandus. Discedentem me rogant fratres illi duo, ut Deum votis meis pro salute ipsorum sollicitarem: ego vero & id me facturum polliceor, & demonstro simul viam, quam per montium deuia sequerentur, si fuga forsân elabi possent, ne à Barbaris inuestigati deprehendantur: perspecta enim habebam omnia montium diuerticula. Illos dictorum memores, vinculis solutis, fuga sibi consuluisse postmodum intellexi, sed num salui euaserint, ne dum quidem compertum habeo.

CAP.

CAPVT L.

Deducor alteri dono offerendus

Deducor in vicum Trackvvarasutibi, vt Regulo isti dono cederem. Dum scapham aliquatenus promoueramus, conuerto me respiciens vicum vnde excesseramus, animaduerto supra illud formidabiles nubes consistere. Eas fociis commonstro, & Deum ob Christianorum carnes deuoratas iratum dico. Vbi ad locum destinatum venimus, tradunt me Regulo Abbati Bossange, & simul illi iniungunt, ne vel ipse me molestet, vel per alium mihi negocium faceat, siquidem Deus ille, quem diuino cultu afficiam, grauiter puniat omnes, qui mihi vim inferant: manifesto indicio sibi id constare, dum inter ipsos vixerim. Hortor & ipse Regem, ac fratrem meum cum nauis prope onusta propediem affuturum dico, agant proinde mecum humaniter, me fratris aduentu mercibus id abunde compensaturum. Certo autem mihi constare, Deum secundo vento fratris nauem, non longo interiecto tempore feliciter in portum deducturum. Rex delectatus hac oratione, filii appellatione me dignatur: & libere per siluas venatum progressus, filiis Regis comitatus incedo.

M 2

CAP. LI.

Barbari commemorant mihi de abitu nauis Gallorum.

Significant mihi Barbari illi, nauem Gallorum, quæ Mariæ Belle te nomine insignata erat, & à Diepa aduenerat, merces iusto o- nere sufficientes ab illis accepisse, utpote ligna Brasiliana, piper, Xylon, plumas, Cercopithecus, Psittacos, & alia eiusmodi, quæ apud illos proueniant. Adhæc quod nauem Portugallensem in Rio de Ienero vi occuparint, & captum quendam Lusitanum donarint Regulo Itavvu, qui eum vorarit. Tum Gallum eum, qui Barbaris in- iunxerat, ut me deuorarent, in ea nauis patriam suam repetere. Erat autem hæc ea ipsa nauis, quam supra commemorauimus, ad cuius lintrem profugus adnataue- ram, sed à Gallis repulsus fui. Perierat autem ea dum domum repetit: nec enim quicquam de eius reditu in patria constabat, cum Diepam perueni, ut postea dicitur.

Quinta

Quinta pars.

A R G V M E N T V M.

*Liberatur tandem miraculo potius diuinæ Maiestatis, quam ullo vel rationis, vel humanitatis beneficio, & incolumis patriæ suæ dilectæ red-
ditur.*

C A P V T L I I.

De alia naui, quæ breui post ex Gallia ad eas oras appulit, Catharina Vattauilla dicta: tum, quomodo ab ijs, qui in naui erant, diuina prouidentia motis redemptus sit.

Postequam quindecim diebus in vico Tackavvara Suttibi vixissem, apud Regulum Abbatii Bossange, Barbari quidam nunciant, exauditum esse displosum tormentum, ex Ieronnensi portu, qui aliàs Rio de Ienero vocatur. Certus ergo quandam nauem aduenisse, peto vt me eo deducant, forsân enim fratrem ea vehi. Assentiuntur illi quidem, sed nihilominus id per dies aliquot differunt.

Interea Galli, qui aduenerant, certiores de statu meo redduntur. Capitaneus duos sociorum, & aliquot Reges Barbarorum (quibus amice utebantur, & in naui simul aduenerant) ablegat in vicum, vbi commorabar. Aduentantes ingrediuntur mapale, cuius Regulus Sovvarasu vocatus erat, contiguum tugurio, in quo versabar, nunciatur mihi illorum aduentus per Barbaros: hoc autem gratulor mihi ex animo, accedo, & saluto homines Barbarorum lingua.

Illi intuentes miseriam meam, sortem miseruntur, & vestes suas mihi communicant. Sciscitor ex illis, vt quid aduenerint. Respondent in mei gratiam aduectos, & habere in mandatis, vt quibus possint modis & rationibus, efficiant, quo nauem eam conscendam. Hæc audienti, animus de ingenti misericordia Dei effuse latatur. Tum alterum illorum Perottum nomine, qui Barbarorum linguam didicerat, talibus instruo, vt videlicet se fratrem meum simulet, & attulisse mihi cistas quasdam mercibus plenas, ac petere, vt nauem ingressus,

cas accipiam. Tum instruo eum vt simulet, fore vt istic inter Barbaros mihi commorandum sit, ad piper & alia id genus congerenda, donec anno sequente naues reuertantur. His ita compositis, impetrat mihi liberum in nauem ingressum, sed & herus meus ipsemet comitabatur me. Quotquot in ea erant aduenti condolent, & omnia inopi humanitatis officia deferunt.

Diebus circiter quinque in nauis transactis, quaerit ex me herus & Regulus meus Abbati Bossange, vbinam cistæ istæ sint, eas mihi tradi iuberem, quo tempestiue domum redeamus. Ego Præfecto nauis mentem Reguli expono, is monet vt quas possem morandi causas nececerem, donec iusto onere & sufficientibus mercibus nauis instructa esset, vt expeditis sibi, minus ab illis metuendum sit, si forsan irritati vim molirentur, aut turbas alicui mouerent, si videant mihi in nauis retento non reuerti licere. Est enim genus hominum infidum, nec vlla virtute præditum. Herus vero meus non aliter persuasum habebat, quam se domum rediturum. Ego verbis eum ductito, & ne tantopere festinet oro, ipsam non latere, aio amicos fures esse temporis, qui si inter peregrinos conueniant non facile diuelli inuicem, causasque moræ vndiquaque conquirere: quando vero nauis instructa iam itineri accingentur, tum & nos domum reuersuros, his rationibus ipsum distinui.

Tandem paratis iam omnibus, Galli in nauis simul omnes in vnum congregantur, accedo & ego, illisq; me adiungo: aderat etiam herus meus Regulus cum ea Barbarorum turba, quæ ipsum comitata fuerat. Capitaneus Regem Barbarorum talibus per interpretem alloquitur: Se pro magno id beneficio ducere, quod vitæ capti pepercerint, quem inter hostes suos ceperint: addit præterea, vt me honestius ab ipsis abduceret, ea lege me in nauem vocatum, vt merces quasdam mihi communicaret, quibus tam fidam & liberalem custodiam recompensarem: tum quod decreuerit, alias apud me merces deponere, ac constituerit, vt diutius, quoniam moribus & lingua illorum iam assuetus essem, inter ipsos hærerem, ac piperi atq; aliis ipsis necessariis colligendis interea occuperem, donec ipse anno elapso reuertatur. Sed conuentum erat inter nos, vt decem plus minus nautæ, qui quodammodo facie me referrent, vno ore me fratrem suum dicerent, ac vnamini, et atque pertinaciter me repetant secum in patriam reducendum. Proponitur ergo Barbaris hæc nostrorum sententia, videlicet fratres meos nullo modo concedere velle, vt in terram reuerterer, sed recta in patriam pergerem, vrgere, quoniam pater conspectum meum desideret antequam moriatur. Capitaneus se Barbaris ad eum modum excusat: Se quidem Præfectum classis esse dicens, & maluisse, vt hero comitatus reuerterer: verum se solum, fratres autem meos numero complures quibus omnibus resistere non valeat. Sed hic prætextus in eum tantum finem fiebat, vt saluo honore, & amicitia à Barbaris commodissime discederet. Tum ipse quoq; hero meo Regi sic me purgo, cupere me utique cum ipso regredi, sed importuna fratrum meorum flagitatione impediri.

Vbi ergo hæc ordine percepisset, lamentari & eiulare occipit, quod si utique me ducere velint, orat, vt proxima nauigatione me reducant, se filii me lo
codi-

co dilexisse, & grauiter indignari in incolas Vvattibicenses, qui mortem mihi comminati fuerant.

Aderat vna ex vxoribus Regis, eam me lachrymis suis pro more gentis prosequi Rex ipse iubet: tum ego, eosdem ritus obseruans, eiulatus inuicem reddebam. Finitis ergo ploratibus, Capitaneus Regi offert nonnullas merces, que precium quinque scutorum æstimari poterant, cultros videlicet, secures, specula, & pectines: quibus assumptis, ad terram, & in habitacula sua redeunt.

Hunc ad modum omnipotens & misericors Dominus, Deus Abraham, Isaac & Iacob, de potestate & truculentia tyrannorum immanissimorum me clementissime eripuit: cui soli laus, honor & gloria, per Christum Iesum filium eius dilectum & redemptorem nostrum, Amen.

CAP. LIII.

De nominibus Praefectorum in nauis, & cuias ea fuerit: Item de iis, quae acciderunt, antequam portum relinqueremus, & quantum temporis in Galliam redeundo insumptum.

Nomen

Omen Præfecti eius Navis erat VVilhelmus de Moner: Naucle-
ri, Franciscus de Champs: Navis ipsius, Catharina de Vattauil-
la, &c.

Dum nauem instruunt, vt Galliam repetant, nec dum portu
tamen Rio de Ienero egressi effemus, conspecta nobis summo
mane nauicula Portugallensium, quæ merces cum Barbaris ijs
commutarat, quos sibi deuinctos habent, & Markayas vocitantur: sunt autem
vicini Tuppin Imbarum, quibus Galli familiariter vtuntur, quæ ambæ natio-
nes inuicem inimicitias exercent. Erat ea ipsa nauis, quæ me ante quæsitum ve-
nerat, vt supra monui, spectans ad Petrum Rosselium, curatorem negotiorum
pro mercatoribus quibusdam. Videntes igitur Galli, eam è portu egredi tentare,
tormenta per lintrem disponunt, nauiculam inuadunt animo deprædandi. Ad-
iungunt etiam me, vt illos de deditioe compellarem: cōgredimur ergo, sed re-
pellimur, & quidam ex Gallis traiecti procumbunt, quidam sauciantur; sed &
ipse multo grauius vulnus accipio, quam quisquam sauciorum. In hoc discrimi-
mine cōstitutus (nec enim, nisi mortis angustiis circumdatus eram) Deum im-
ploro, & ardentibus votis exposco, vt vitam mihi suppeditare dignetur, donec
inter Christianos beneficia in me collata, pleno ore deprædicare liceat, quando-
quidem me ab immanissima tyrannide liberari: Restituor ergo pristinae valetu-
dini, quod sane beneficium soli Deo Opt. Maxim. acceptum refero, cuius laus &
gloria internum.

Anno 1554. vltimo Octobris die vela in portu Rio de Ienero expandimus, iter
versus Galliam instituentes. Ferebamur ventis adeo prosperis, vt nautis ipsis ad-
mirationi esset, & pro singulari Diuinæ Maiestatis beneficio, ventis tam secun-
dis metam vsquequaque contindere agnoscerent: quod manifesto etiam mira-
culo Deus in medio mari nobis comprobauit.

Pridie enim Natalitiorum Saluatoris nostri Iesu Christi, Delp'hines magno
agmine ad naues nostras alludebant, eos in tanta copia capimus, vt ad dies ali-
quot nobis sufficerent. Similiter quinta Ianuarij pisces ad sâcietatem nobis se of-
ferunt: nec enim fere alius victus, præterquam qui ex mari obuenerat, nobis sup-
petebat.

Tandem ad 25. Febr. Anno 1555. appellimus ad Regnum Gallia prope oppidu-
lum Honflor in Normandia, nec vlla per totum iter nobis tellus, totis fere qua-
tuor mensibus apparuerat. Nauem itaq; exonerantibus, & ipse operam meam
locabam. Hoc demum labore cōfecto, omnibus gratias ago pro beneficiis mihi
præstitis immortales, & tandem à Capitaneo veniam, & literas rogo liberi trãsi-
tus. Maluisset is quidem me iter denuo in eas oras cum ipso suscipere, sed vbi me
induci non posse videt, impetrat mihi à Gubernatore Normadiæ, Domino Ad-
mirallio siue Thalassiarcho, vt honesto testimonio dimitterer, qui de aduentu
meo certior redditus, vocat me in colloquium, & ipse literas signatas præsentem
mihi tradit. Capitaneus vero meus de viatico mihi prospicit. Venia er-
go impetrata, Honfleur, Hableneuf, & inde Diepam

proficiscor.

N

CAPVT LIV.

Diepe ingredior ades matrona, cuius coniux erat Capitaneus in nauis Bellete, quæ velis nos ex Brasilia præcesserat, sed nec dum quidem in patriam reuersa erat.

IN vrbe Diepenfi, à qua exierat nauis Bellete, quæ vehēbat interpretem illum, qui me Barbaris deuorandum propinauerat, & similiter in Galliam tendebat, spectans ad eos, qui me profugum à lintre repulerant, cuius etiam Capitaneus Barbaris Lusitanum ad deuorandum donauerat (vt ipsimet Barbari retulerant) occupata nauis quadam Portugallensibus erepta, vt supra monui. Ea nauis nondum, sub aduentum meum in patriam redierat, quanquam tribus mensibus præcessisset nauem Vattauillam, quæ me redemptum vehēbat.

Illorum, quos nauis Bellete vexerat, vxores & consanguinei accedunt me, & rogitant, num obseruassem eos: omnino respondeo, sunt ex ijs multi homines impij, quocunque demum locorum agant, tum commemoro, quendam ipsorum, qui inter Barbaros vixerit, & nauim eam conscenderit, Barbaris suasisse, vt me deuorarent, sed diuina tamen prouidentia seruatum fuisse. Adde etiam, vt lintre ad tuguria nostra accesserint, permutantes merces pro pipere & Cercopithecis, ipse vero à Barbaris profugus ad lintrem tranārim, sed ab ipsis nulla mei miseratione commotis repulsus, terram Barbarorum repetere coactus fuerim, quod sane me extreme cruciarit.

Insuper Barbaris obtulisse virum Christianum Portugallensem deuorandum. Ex quibus me iam colligere, id ex singulari Dei prouidentia factum, vt præcederem illos incolumis, & redux vobis nuntiarem, quæ euenerint.

Appellant illi quocunque licuerit, interea augur vobis ero, non impunitam illis fore tyrannidem illam & crudelitatem, quam in me exercuerint, in media illa Barbarie, quocunque demum id fiat tempore: manifestum autem esse preces meas ardentissimas, Deum ipsum in cœlis exaudiuisse. Tum recenseo, quam secundis in reditu fuissent vsi ventis, qui me à Barbaris pretio redemptum in naues assumpserint, quod sane res ipsa docuit. Deus enim cœlum nobis serenissimum, ventosque secundissimos largitus est, & in medio mari pisces abunde in vitæ subsidium suppeditauit.

Hæc

Hæc audientes animis prorsus fuerant consternati, sciscitantes anxie, quid tandem ergo sperare ipsos iubeam, num qua spes salutis ipsorum & reditus adhuc superesse putandum sit. Ego, ne plane desperarent, fieri posse aio, vt patriam contingant reduces: pleriq; tamen nostrum firmiter credebamus, nauem ipsam cum hominibus perijsse.

Finitis tandem hisce omnibus, digredior ab illis, & reliquis aduentum meum, vbi sospites patriæ fines contigerint, annunciare iubeo.

Diepam ergo deserens, Londinum Angliæ metropolim naue aduehor, illic diebus aliquot transactis, Selandiam peto, & tandem Antuerpiam.

Atque hæc est mea peregrinatio, qua, confectis & exhaustis immensis malis & laboribus, ex solius numinis omnipotentia, superata, in dulce patriæ solum saluus & incolumis reductus sum, cui laus & honor in secula.

Precatio, qua in Barbarorum potestate constitutus, & destinatus epulis, Deo supplicem fiebam.

O immensa Dei omnipotentia, per quam cælum ipsum & terra fundata sunt!
 O Deus maiorum nostrorum Abraham, Isaac & Iacob, qui populum tuum Israeliticum valida manu eduxisti de potestate hostium per rubri maris aquas, qui inter Leones seruasti Prophetam Daniel, te æternum mundi gubernatorem rogo, per dilectum filium tuum Iesum Christum, qui omnes nos ab æterno redemit carcere, vt me quoque ex manu horum tyrannorum eripere digneris, qui in tenebris ambulantes te non cognouerunt. Sin, ô Domine, hæc voluntas tua est, vt vitam tam truculenta morte finiam, inter gentes has, quibus tui notitia abscondita est, quique audientes per me nomen tuum annunciari, nullum tibi numen inesse effutiunt, neque potestatem ex manu illorum liberandi me, tunc spiritum meum in hora mortis vltimæ corroborato, quando hostis cæde mea se fatiabit, ne desperem, nec de tua misericordia diffidam, ô Domine: tu quietum & placidum mihi finem, vitæque tranquillitatem posthac largire, meque ab æternis cruciatibus clementissime defende, quos formidarunt omnes quotquot fuerunt maiores nostri. Sed, ô Deus, tua hæc est potestas, ex manu illorum liberandi me: adesto mihi & eripe me, tu enim adiutor meus es. Si eripueris me, non fortunæ illud neque euentui ascribam, sed opus brachij tui erit. Non enim est homo, nec potestas in terris, quæ eripere me valeat. Vbi ergo eripueris me de potestate illorum, beneficium illud & misericordiam tuam palam faciam, & prædicabo eam inter omnes gentes,

A M E N.

Non ego crediderim quemquam penetrabilibus imis
 Pectoris ardentibus funderet posse preces:
 Ni medios inter versabitur anxius hostes,
 Et miser erumnas perforat ipse graues.
 Nam caro si libitis genialiter errat habenis,
 Sape creatori commouet arma suo.
 Ergo reluctantem, qui senseris undique sortem,
 Hic tibi iam placidum noueris esse Deum.
 Nec dubita, tibi numen adest, tu vincere certus,
 Saluificam placida concipe mente fidem.
 Tuque age tranquillam, qui vis traducere vitam,
 Et bene prospectum prolibus esse cupis:
 Responso edoceas diuina fideliter illos,
 Unde salus misero tempore certa venit.
 Cum vita in medio conuertitur obruta luctu.
 Et stat in ancipiti sors malefida loco.
 Qui vis iudicium de nostro ferre libello,
 Nolo putes famam nominis inde peti.
 Queritur at hereo non gloria vana tonanti,
 Intima qui praesens mentis ubiq; videt.
 Illius arbitrio teque Et tua consecro Lector,
 Ille animi faciat prospera vota mei.

Libri prioris exitus.

HISTO.

HISTORIÆ
 Brasilianæ Ioannis Stadii Hefsi

LIBER SECVNDVS,

*Continens succinētam quidem, sed fide dignam Expositionem de rebus
 & moribus Tuppin Imbarum, quorum Regio in America, sub vi-
 cesimo quarto gradu ultra Equatorem versus Antarcticum sita
 est, illi plagæ contigua, ex qua Fluvius de Ienero à Lusitanis cogno-
 minatus in Oceanum influit. Apud quos nouem fere mensium spa-
 tio captiuus fuit.*

CAPVT I.

*De instituenda nauigatione in eam America oram, quam flumen Ite-
 ronne Brasilianis, Lusitanis vero Rio de Ienero vocatum irri-
 gat, & Tropico Capricorni, siue 24 gradui poli
 Antarctici subiacet.*

LYSSIBONA ciuitas est Lusitanorum, cuius eleuatio triginta nouem graduum ad Arctos: qui hinc soluunt petituri prouinciam, quæ est ad flumen de Ienero in Brasilia America, primum ad Insulas Canarias feruntur, quæ Hispanis parent, & quarum sex nomina hic recensentur. I. Gran Canaria. II. Lancerotta. III. Fortè Ventura. IV. il Ferro. V. la Palma. VI. Teneriffè. Hinc occurrunt Insulæ, quæ vocantur las Islas de Capo Verde, hoc est, Insulæ Capitis Viridis (Gorgones siue Hesperides olim dictæ.) Id Caput siue Promontorium in Æthiopia est, quæ à quibusdam Guineæ appellatione insignitur. Insulæ hæc, quas modo dixi, omnes sunt sub Tropico Cancris, & Regem Portugalix agnoscunt.

Illis relictis, in vasto hoc Oceano iter dirigendum est inter Austrum & Austroafricum, versus Brasiliam, eaque nauigatio sæpissime trium mensium, aut plurium est, priusquam in Brasiliam deuenias. Superato ergo primum Tro-

pico Cancrj, Æquator transmittendus est; quo retro aëto, & Septentrionali plaga iam decursa, neutra Vrsarum, nec Helice, nec Cynosura vsquam apparet, qui-

bus polus noster Arcticus describitur. Post per ipsam Ecclipticam ad Tropicum Capricorni conscenditur. Vbi ergo trans brumale illud signum præteruectus fueris, solem iam ad Septentrionalem plagam conuersum circumagi inclinato orbe conspicias. Æstus inter Tropicos est perpetuus: inter quos Brasilia ex parte iacet.

CAPVT

CAPVT II.

De situ Brasilia, quam ex parte ipsemet perlustravi, & simul de habitu seu vestitu nationis Carios.

Brasilia per se ampla est Regio, multas Barbarorum nationes complectens, quæ inter se linguis variant. Varia ferarum genera nutrit. Ipsa cōspectu est amœnissima: arbores enim perpetuo virent, nec fere vllam cum nostris similitudinem habent; homines nudi incedentes, obscenas corporis partes nullo integunt velamine.

Ea Regionis pars, quæ inter Tropicos posita est, nunquam adeo frigescit, vt cum autumno nostro conferenda sit. Altera vero, quæ vltra Capricorni signum extenditur, paulo rigidior est, vbi natio Carios habitat, quæ tergoribus ferarum commode sibi preparatis obuelatur. Mulieres eius nationis contextunt ex Bombace indusia sine manicis, ad facci formam vtrinque aperti, quibus se induunt, ea sua lingua Typpoy nuncupant. Sunt in ea regione fruges quædam, & arbores etiam frugifera, quæ victum hominibus pariter & animantibus præbent. Corporis color illis à Sole adustus est aquilinus. Agiles sunt, & iusta membrorum proportione, vafri & malitiosi admodum, hostibus suis adeo infesti, vt extreme eos prosequantur, & captos deuorent. Regio ipsorum aliquot centena miliaria patet inter Septentrionem & meridiem, quorum quidem vel quingenta ipse maris oras legens emensus sum, & pleraque etiam continentis eius loca perlustravi.

CAPVT III.

De montibus eius Regionis eminentissimis, & de natione quadam Barbarorum in yisdem versante, quam VVaygannates vocant.

Sunt montes in ea regione, qui intra tria miliaria, & alicubi longius, ad mare pertingunt. Ii paulatim consurgunt prope vicum Boiga de Todoslos Sanctos, quem construxerunt & incolunt Portugallenses. Secundum littus maris plus vltra ducenta quatuor miliaria protenduntur illi montes, & sub vicesimum nonum gradum vltra Æquatorem, versus polum antarcticum desinunt. Quibusdam vero locis octo miliaria in latitudinem patent. Vltra illos est planities aperta: tum plurimi fontes ex illis scaturiunt; feras insuper educant in copia.

Natio quædam Barbarorum habitat in ipsis montibus, VVayganna dicta, quæ nullis certis sedibus fixa hæret, reliquorum more, qui citra & vltra montes

incolunt, hæc etiam sola in cæteros omnes bella mouet, ac captos nullo discrimine deuorat, à singulis rursus paria expectans.

Feras per deferta venatur, quas ingeniose admodum iaculis configere nouit, tum multa alia in venatione habet compendia, utpote cassibus positis, & decipulis.

Vescitur melle etiam apum siluestrium, quod illic abundat.

Norunt adhuc ferarum voces & clamores, tum auium linguas & concentus ingeniose imitari, quo facilius illis imponant, & iaculis etiam consequantur.

Focum instruentes more reliquorum scintillas ex lignis collisis, seu sibi inuicem attritis eliciunt.

Carnes quibus vescuntur, ut plurimum ad ignem torrent.

Libere autem per montes vna cum liberis & vxoribus vagantur.

Quando prope fines hostium castrametantur, tum sentes ac dumos circum casas detortos intexunt, ne de improviso obruantur ab hostibus, & ut tygres arceant. Adhuc spinas acutas circum tuguria figunt, Maraga eibe iu dictas, perinde ac nos murices: fit autem ab illis hoc præ metu hostium. Tota nocte viuum alunt ignem, quem illuscæte die extinguunt, ne fumo proditi ab hostibus comprehendantur.

Comam alunt, & vngues non præcidunt, tum crepitacula illa Maraka pariter cum reliquis pro numinibus colunt, & paribus etiam potionibus & saltationibus indulgent. Præterea dentibus ferarum in secundo vtuntur: lapideis etiam cuneis ad ligna cædenda vicem securis præbentibus, quales reliquis quoque nationibus in vsu fuerant, antequam cum nauibus commercia instituerent.

Nec raro ad hostes captandos progrediuntur, in insidijs post truncos seu arbores aridas prope hostium tuguria positas latitantes, donec illi ligna petitum veniant, & ita casses eorum incidant.

Sunt autem longe crudeliores in suos hostes, quam illi in ipsos, quippe qui sæpe viuos ex mero odio brachijs simul & cruribus detruncant: cum tamen ipsi à reliquis prius morte affecti in partes demum dissecentur.

C A P.

C A P. IIII.

Tuppin Imbarum, quorum captiuus fui, Regio à quibus nationibus cineta sit.

Tuppin Imbæ ad mare habitant, ante mootes illos supra commemoratos, & post eosdem eorum Regio ad 60. miliaria patet. Ex ipsis montibus promanat fluuius, cuius ripam ex altera parte tenent, eius nomen est Paracibe. Quæ ad mare habitant, plaga ea ad 28. miliaria secundum littus extenditur. Vndique autem ab hostibus premuntur. A Septentrione imminet ipsis, quos VVeitaka appellant, ad meridiem Tuppin Ikinfij, in interiore regione Karayæ. In montibus autem ipsis VVaygannas, insuper & Markayates inter ipsos habitantes, & quidem infestissimos habent, à quibus posterioribus maximæ affliguntur. Reliquæ nationes inter se ipsas etiam dissident, & bella inuicem gerunt, & quos vtrinque ceperint, eos deuorant.

Ædificant plerunq; prope siluas & flumina, vt feras, pisces, & ligna in promptu habeant. Vbi locum aliquem deuastarunt, commutant eum cum alio.

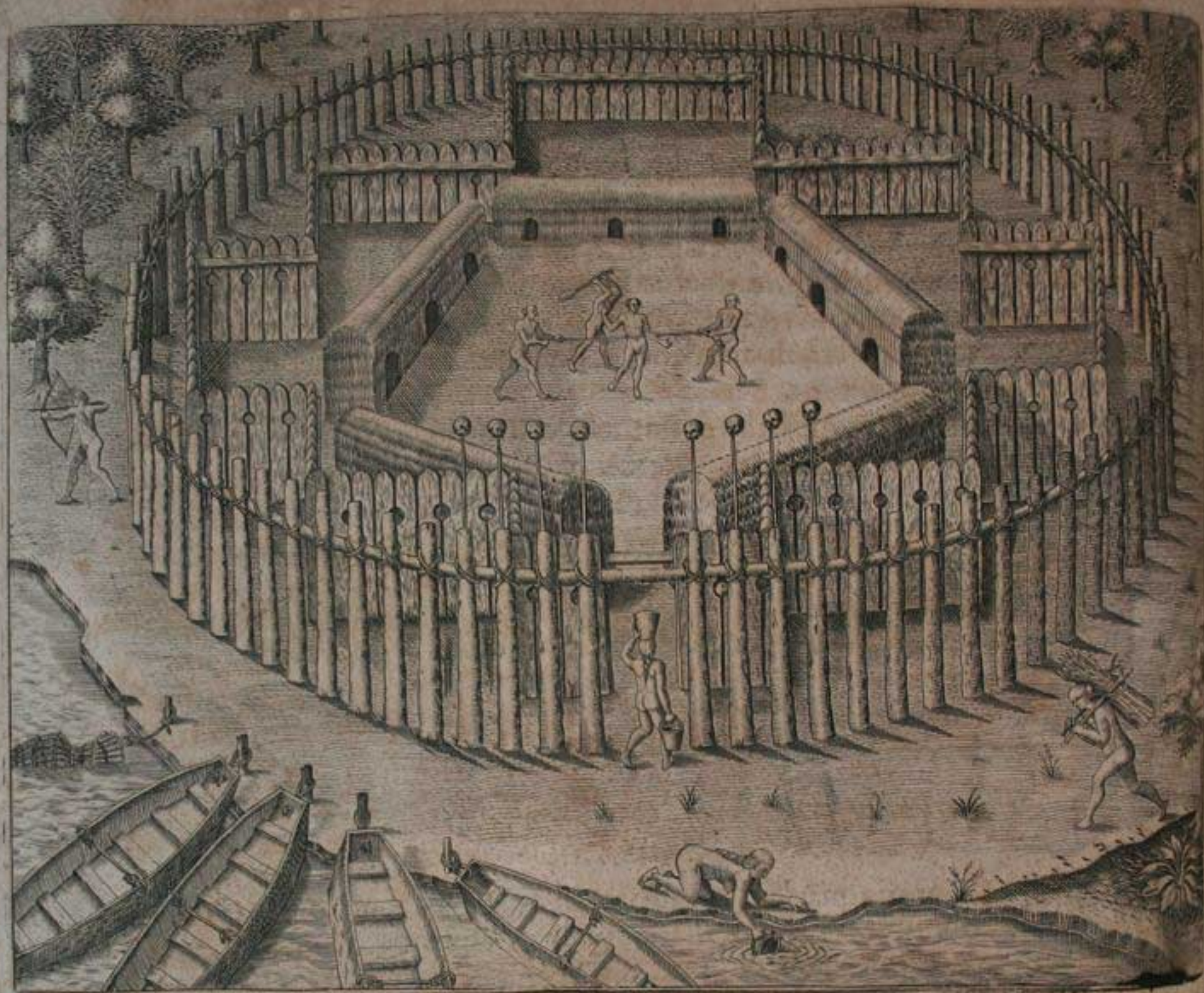
C A P V T V.

Tuguriorum forma, & quo genere valli, ipsorum vicini muniantur.

Si Tuguria quædam construere in animo habent, tum Regulus conuocat vel 40. familias: conueniunt tam viri, quam fœminæ, quotquot haberi possunt, qui vt plurimum omnes inter se cognati sunt. Tum casam construunt, quæ in latum quatuordecim pedes, in longum autem centum quinquaginta patet, prout plures eam inhabitauerint: in altum autem duas circiter orgyias asurgit. Lacunar conuexum est, in formam cellæ vinariæ, quod ramis palmarum solide insternunt, vt imbres arceat. Casa ipsa nullo interstitio distincta est, nec sunt in ea conclauia: quodque par, vir videlicet cum fœmina locum peculiarem occupant, ex vno latere ad duodecim pedes latum; ex altero similiter fit ab alijs, donec totum tugurium compleatur: singulæ autem familiæ suum peculiarem focum habent. Regulus eius tugurij in medio locum occupat. Casæ ipsæ pleræque omnes tribus duntaxat foribus seu ostiis patent, ad vtramque videlicet extremitatem & in medio: sunt autem humiliores, quam vt erecti ingredi possint.

O

Raro vicum videas, qui ultra septem eiusmodi casas contineat, in quarum medio area est, immolandis captiuis destinata.

Muniunt tuguria ad hunc modum: includunt ea circumcirca palmarum truncis sesqui orgyiam, siue nouem pedes altis, per medium fissis, & ex ordine erectis, ac satis arcte coniunctis, ne qua fissura sagittæ transitum præbeat. Ipsi autem foramina minuta aperiunt, per quæ spicula sua dispergant. Tum vero circa hanc munitionem crates circumstruunt, ex præaltis & robustis palis factas, non tamen adeo arcte compactas, nec etiã adeo laxas, vt quis perumpere possit subducto corpore. Quibusdam moris est capita occisorum & deuoratorum illis præfigere in ipso introitu tuguriorum.

CAPVT VI.

De modo ignem eliciendi.

Igna illis nascuntur, quæ vocant Vrakuciba, illa exiccant, dehinc duo ex illis digiti vnius crassitudinem æquantia inuicem terunt, ex quo attritu puluis deraditur, qui calore attritorum lignorum inflammatur, atque hoc modo focum instruunt.

CAPVT VII.

De stratis, quibus noctu incubant.

Noctu indormiunt reti ex Gossipio contexto (Inni vocant) & ad duos palos supra terram religato. Focus autem tota nocte collucet, nec facile in tenebris tuguria egrediuntur, vt naturæ opus reddant, nisi ignem prælucentem habeant; adeo Dæmonium, In-gange ipsorum lingua dictum, exhorrent, quod sæpius ipsis obuium conspiciunt.

CAPVT VIII.

Quam sint exercitati in feris ac piscibus iaculis configendis.

Sive nemora petant, siue flumina, vbiuis arcu ac sagittis instructi incedunt. In siluis obuerrantes, oculos sursum in arborum cacumina perpetuo figunt, si quas ex maiorum auium genere conspiciant, vel Cercopithecus, aut alia animalcula, quæ in arboribus versari solita. Vbi quid deprehenderit, eo vsque sectantur, donec prædam nanciscantur, raro admodum vacui domum reuertentes, si venatum exeant. Pisces non minus solerter inuestigant in ipso litore: viso enim acuto præditi sunt. Vbi quem natantem viderint, eum iaculis figunt, vix vnquam aberrantes. Fixum autem natando quam primum consequuntur. Sunt quidam maiores pisces, qui vbi vulnus senserint, fundum petunt. Illos ipsos etiam, sese sub aquas mergentes, vel ad sex orgyias in profundum sequuntur, & captos protrahunt.

Sunt & illis reticula, contexta ex filo detracto è folijs quibusdam oblongis & acutis, ipsorum lingua Tockaun vocatis: quo reti, si piscari instituunt, conueniunt aliquot, quisque suum affert, ingrediuntur mare, quæ vnda alta non est, & reticula ea in circum componunt, tum alij orbem eum ingrediuntur, & aquas ietibus verberant, quo facto, pisces profundum petere volentes, in retia incidunt. Qui plures ceperint, diuidunt eos cum reliquis:

Sæpenumero & illi, qui longe à mari absunt, aduentantes pisces eiusmodi in magna copia capiunt, & ad ignem torrefactos contundunt in farinam, quam probe exiccant, vt ætatem ferre possit, sic præparatam domum auerunt, & cum farina radicum mixtam comedunt: sin pisces torridos auerent, corrumpentur illi ante iustum tempus, vtpote qui sale macerati non sunt. Adhæc farina arctius conuasatur, quam pisces integri, licet aridi.

C A P V T I X.

De statura, & habitu corporis eius gentis.

Ens est concinna & iusta corporis proportionem prædita, in utroque sexu, nec differt à nostris hominibus, nisi quod à sole adusti colore sint aquilino, quippe qui nudi incedant, cuiuscunque vel ætatis vel sexus demum fuerint, nec ipsa verenda aliquo modo contegant. Deformant autem se ipsos coloribus ascutitijs. Barbam non alunt, sed pilos radicitus euellunt, quotiescunque succrescunt. Perforant etiam labia, & auriculas, quibus lapillos appendunt in ornatum scilicet corporis. Adhæc varie se plumis exornant.

C A P V T X.

De instrumentis, quibus in secando & findendo vtuntur, ijs videlicet in locis, in quæ cultri, secures & forfices non perferuntur.

Riusquam naues in eas oras appellerent, & nunc quoque quibusdam in locis, quo nullæ vehuntur, quoddam genus lapidis colore veneto aut cæruleo saturo in modum cunei formant, tum partem latiore obtuso modo acuunt: is spitamæ longitudinem habet, palmæ autem latitudinem, & duorum digitorum crassitiam; variant autem magnitudine: hinc lignum aliquod summa parte inflectunt in angulum, cui lapidem inferunt, & vimine astrictum innodant.

Eadem forma est ferreis illis cuneis, quos à Christianis quandoque accipiunt. Sed nunc manubria aliter formant: foramen enim in summo conficiunt, cui lapidem inferunt, & quiduis pro libitu ita secant.

Pars dentes aprugnos in medio acuunt, quos ligno duplici includunt, & sagittas ac arcus suos illis radunt, tamque glabras & rotundas reddunt, ac si torno læuigata ac perpolita essent.

Est & aliud dentis genus in usu, animantis cuiusdam, Pacca illis vocati: illum
ina-

in apice acuunt, & si sanguis intercus ipsis molestus est, locum scabunt eo, donec sanguinem eliciant, vt quanda[m] sacrificacionis rationem referat.

CAPVT XI.

De pane, quo vescuntur, & de nominibus frugum, item de satione & preparatione eorum in vsum & victum quotidianum.

Arbores ijs in locis incidunt, quo plantationem suam instituere constituerunt, incisas relinquunt ad menses tres, donec exiccantur, hinc igne supposito eas comburunt, & plantant radices medio inter truncos spatio, quibus vescuntur: eæ nomine Mandiocæ vocantur, & nascuntur instar fruticis sex pedum alti, singuli tres radices proferunt. Quando succreuerunt, euellunt fruticem, & radices decerpunt: caulis autem ramulos abruptos terræ defigunt, ij radices agunt; quæ semestri spatio succrescentes, vsui rursus esse possunt Præparantur autem tribus potissimum modis. Primus est, vt super lapidem contritæ in minutissima frustula comminuantur: & succus exprimatur, quod fit instrumento ex folijs ramorum palmæ parato, cui nomē est Tippiti: expressæ siccantur, post per cribrum transmittuntur, ex farina autem illa liba pinsitant. Instrumentum illud, in quo farinam torrent & pinsunt, ex luto figulino confectum est, formâ patinæ capacioris.

Alter modus est, quando radices recentes in aqua macerant, donec putrescāt, putrefactas in fumum suspēdunt, donec exiccantur: aridas eiusmodi radices vocant Keinrima, & multo durant tempore, vbi in vsum adhibere eas cogitant, in mortario ligneo contundunt: ea farina tam pura, tamque candida euadit, vt triticæ non cedat, hinc liba pinsitant, quorum nomen est Byyv.

Tertius modus est, cum accipiunt probe putrefactas Mandiocas, antequam exiccantur, & illis aridam farinam, & aliam adhuc recentem commiscent, mixtam post desiccant, quæ integrum annum incorrupta seruatur, & perinde est efficax: hæc ad eum modum præparata, vocatur illis V. Y. than.

Sunt & aliæ rationes farinam conficiendi, ex carnibus videlicet & piscibus paratam, & quidem hoc pacto: Carnes vel pisces super ignem in fumo & flamma assatos penitus indurant; hinc frustulatim captos denuo super igne in vase seu sartagine vstulant & torrefaciunt. Vasa eain hos vsus cocta sunt, & Y. nepaun illis dicuntur, post in mortario ligneo minutissime teruntur & cribrantur. Atque ita farina efficitur, quæ diu asseruatur: nec enim vel pisces vel carnes vllas sale condire apud eos moris est. Hanc autem farinam cum altera extradicibus mixtam comedunt, nec omnino ingrati saporis est.

De modo coquendi cibos, & de nouo quodam salis genere.

Pleraque ex illis nationes sale non vescuntur: erant tamen quidam inter eos, qui me ceperat, sale assueti, edocti id à Gallis, quorum commercio fruuntur. Insuper commemorabant, esse nationem sibi vicinam, Karaya nomine, quæ ex palmis sale conficeret in condimentum ciborum, verum qui eo liberalius vterentur, vitæ esse breuioris. Illud autem eo modo parant, quo & ipse parari vidi, & in parando ipso iuui. Palmam prægrandem incidunt, quam scindunt minutim, hinc struem ex lignis aridis conficiunt, cui palmæ segmina superimponunt, & omnia simul ignibus subiectis cremant: hinc ex cineribus illis lixiuium parant, quod coctum cogitur, & sal illud producit. Ego quidem nitrum esse arbitrabar, sed ignis exploratione secus se rem habere deprehendi, sal sapiebat, & colore erat cinereo.

Quicquid coquant, siue carnes siue pisces fuerint, vt plurimum pipere viridi condiunt: vbi coctio fere consummata est, ex iure depromunt, & in liquidam puluem redigunt (Mingau eam vocant) quam ex cucurbitis, quibus pro vasis videntur, sorbent.

Si vel carnes vel pisces coquant, quos aliquandiu durare cupiunt, eos supra focum ad 4. spatamas eleuatos in cratibus ligneis deponunt, tum ignem satis luculentum instruunt, atque fumo flammisq; vstulant, donec humor omnis deficiat. Mensis autem eiusmodi carnes non nisi bullitione recoctas apponunt, quas illi sua lingua Mockaein vocant.

C A P V T XIII.

De Magistratu, & legibus siue iure ipsorum.

Nillis legibus, nec iure fere vlllo reguntur: singula tuguria suos habent Præfectos, quos illi Regulos vocant: quotquot autem præfunt, eodem sanguine fere omnes prognati sunt, & pares Magistratus obtinent, quæquid alij sentiant. Fieri tamen potest, vt alter in bellis sit exercitator, ac proinde maioris existimationis habeatur, & reliquis in expeditionibus præferatur, qualis supra memoratus Konyan ille Bebe. Præter id sane nullas alias peculiare constitutiones inter ipsos deprehendi, nisi quod iuniores in omnibus, quæ consuetudo ipsorum probauit, senioribus prompte obsequantur, & morigeri sint.

Si inter ipsos homicidium vel ex telo, vel alio modo eueniat, consanguinei eius, qui cæsus est, ad supplicium de homicida sumendum parati sunt, quæquam id raro admodum vsu veniat.

Præ-

Præterea omnes Primario cuidam sui tugurij parent: is si cui quid mandat, animo prompto id conficitur, nec minus aut vi vlla opus est: sunt enim per se parati & expediti.

CAPVT XIII.

Quomodo ollæ & vasa fornacibus excoquantur, quorum apud ipsos vsus est.

Mulieres vasa, quæ in vsu habent, hoc modo præparant: Lutum figulinum subigunt, donec tractabile reddatur, hinc vasa diuersa pro libitu instituunt, quæ ad tempus in aere ficcant, & lineis verficoloribus ductis affabre distinguunt. Vbi illa iam ignibus excoquere volunt, inuersa lapidibus imponunt, & circumquaque siccos arborum cortices struunt, ignemq; supponunt: quo tandem modo excoquantur, & tam candentia, quam in quouis fornace fiunt.

CAPVT XV.

De modo præparandi potiones, quibus inebriantur, & de moribus inter comptandum receptis.

As potiones hac ratione apparant mulieres. Radices mandiocas in ollis satis capacibus decoquunt, coctas in aliud vas siue patellam infundunt, donec defuerint: tepesactis puellas & virgines admouent, quæ ore eas mastificant, masticas in peculiare poculum reponunt.

Vbi omnes ad eum modum dentibus comminutæ fuerint, refundunt eas in priores ollas, quas aqua ad summum complent, ignemque admouent, donec incipiant bullire.

Hinc peculiaria vasa in promptu habent, quæ ad medietatem in terram defossa sunt: ea his potionibus asseruandis parata sunt, non secus ac nostra dolia vinaria seu cereuisiaria. In ea decoctiones illas infundunt, & probe obturant: per biduum ita relictæ fermentantur, & inde maioris fit efficaciam, atque generosioris ea potio; & cum sit crassioris substantiæ probe nutrit. Hac se genialiter reficiunt, atque etiam inebriantur.

Singula mapalia suum potum præparant. Cum ergo eiusdem vici incolæ genio indulgere constitutum habent, quod fere semel in mense accidit, primum omnes in vnum tugurium congregantur, & illius potum omnem exhauriunt. Hinc ordine similiter ad alia procedunt, donec potum vniuersum per omnia tuguria euacuarint.

Quando compotant, confidunt circum vasa, alij titiones pro sellis habent, alij nudo pavimento insternuntur, tum mulieres ex ordine illis decenter potum præbent, pars stantes concinunt, pars choreas circum vasa instituunt. Veficam exoneraturi in eodem, quo confedere vel constitere loco vrinam reddunt.

Computationes per totam noctem continuantur: nonnunquam inter titiones disiectos saltant, clamores inconditos tollunt, & buccinas inflant. Inebriati mire tumultuantur, & horrendos clamores ac vociferationes edunt. Raro inter se dissidentes videas, aut rixas vel iurgia sibi mouentes. Optime autem inter ipsos conuenit, & fauore mutuo inuicem certant, ita, vt si cui plus esca suppetat, ille cum reliquis prompte communicet.

CAPVT

CAPVT XVI.

De cultu seu ornatu virili, deque coloribus adscititijs eorum, tum qualia sibi nomina imponant.

Radunt verticem, & coronam ex capillis circumquaque relinquunt, more monachorum. Sæpe illos interrogavi, vnde formam eam tondendi acceperint: Illi autem responderunt, obseruasse eam maiores suos olim in viro, cui nomē fuerit Meire humane, qui multa miracula inter ipsos ediderit. Sunt qui contendunt, eum vel Prophetam, vel ex Apostolis aliquem fuisse.

Interrogati, quo instrumento vsi fuerint in tondendis capillis, antequam forfices à nauigantibus acceperint, retulerunt id lapideo cuneo fieri solitum fuisse, cui aliud quiddam supposuerint, in quo crines collisos, con fractosque feriendo decurtarint: verticem autem fragmento lapilli cuiusdam pellucidi rasisse; cuius adhuc in tonsoria multus apud ipsos vsus est.

Porro ex pennis rubeis confarcinatum habent redimiculum, quod Kannitare illis dicitur: id circum caput religant.

In labijs inferioribus foramen satis amplum retinent, quod in pueritia adhuc conformant, acuminato osse seu apice cornu ceruini labia terebrantes, & vulnere lapillum aut lignum inferentes, & vnguentis solitis inungentes.

Illud foramen postmodum non consolidatur, post vbi adoleuerint, vt armis iam habiles esse credatur, ampliant illud, & lapillum viridem mediocris magnitudinis illi inferunt. Pars concisior intrat labia, quæ crassior est foras appendit. Inferiora labia omnes habent pendula, ex pondere lapidis affixi. Similiter lapillum in vtraque maxilla gestant, sed minorem.

Sunt qui ex cristallo lapillos eos conficiant, & forma quidem oblonga.

Est & aliud illis ornamentum genus, ex cochlearum marinarum Mattepue vocatarum, testis conformatum, instar Lunæ semiplenæ candidum, quod à collo appendunt, & Bogessy appellant.

Tum spherulas ex marinis cochleis operose & multo labore adornant, culmi crassitudine, quas ordine iunctas, pari modo à collo suspendunt.

Brachijs etiam plumaceas cristas imponunt, tum cutem nigro colore distinguunt, pennasque nigras ac rubras alternas corpori agglutināt, cum viscosa quadam materia, quæ ex arboribus profluit, quam corporis partibus plumis decorandis illinunt, vnde pennæ appositæ tenaciter adhærescunt. Tum brachia ipsa

alternis coloribus variat, hoc rubro, illud nigro colore inficientes: idem faciunt in cruribus & reliquo corpore.

Aliud insuper habent gestamen ex Struthiocameli pennis compositum, rotundum & amplum, hoc supra nares post tergum religant, cum belligeratum hostes exeunt, aut festiuitatem aliquam celebrant: Enduap nomen illi est.

Nomina propria cum feris ac beluis communia habent, nec vno aliquo solo gaudent, sed plura sibi imponunt, ea tamen differentia. Recens natis vnum aliquod singulare additur, illud tam diu retinent, donec bello & hostibus occidendis idonei sint: quo ergo quis plures hostes internecioni dederit, eo nomina sibi numerosiora facit.

C A P V T X V I I.

Mundus muliebris.

Mulieres faciei & vniuerso corpori fucum coloribus inducunt, eodem quo viri modo, sed hæ comam alunt, quemadmodum nostræ mulieres, quo ornatu solo fere gaudent, præterquam, quod auriculas perforatas habeant, ex quibus suspēdunt quoddam Clenodii genus, illis Nambibeia dictum, spiritamē longitudine, ex marinis illis cochleis, Matte pue dictis, efformatum.

Nomina muliebria ab auibus, piscibus, & arborum fructibus desumpta sunt, & quæque sibi peculiare à primis incunabulis fortitur atque retinet, sed adultæ, pro numero mancipiorum, quæ mariti occiderint, ea multiplicant.

Pediculis sibi mutuo caput purgantes, eos comedunt: si causam rogatæ, respondent, cum in capitibus ipsorum victum quærerent, pro hostibus haberi, & proinde id supplicium in illos statui.

Non habent obstetrices ordinarias: quando pariunt, indiscrete accurrit quisque proximus, siue vir is fuerit, siue foemina. Vidi ipse ante quatrimum vix enixas expedite obambulare.

Infantes suos baiulant supra dorsum, in fascijs quibusdam, ex Gossipio textis inuolutos, & ita onustæ nihilo segnius laboribus funguntur: infantes aurem somnum placide interim capiunt, & satis se commode habent, quantumcunque sane quassentur, & interturbentur.

CAPVT XVIII.

De ritu imponendi prima infantibus nomina.

Xor alterius heri mei, qui me ceperat, enixa est filium, paucis diebus post partum recens editum, conuocat eos, qui proximi illi latere erant in eodem tabernaculo, cōsultant, quid nominis nato recens puerulo imponendū videatur, quod & virile sit, & tremendum. Enumerant aduocāti varia, quorum nullum patri aridebat. Tandem ipse constituit, à quatuor maioribus suis nomen mutuari, & id boni ominis esse affirmabat, quippe qui ab illis denominentur, foeliciter & prospere succrescere, & sagaces fieri in capiendis hostium mancipijs. Tunc recenset ex ordine nomina illorum. Krimen erat primus; secundus Hermittan; tertius Koem; quartus memoria mihi excidit. Cum audirem nomē Koem, suspicabar fuisse Cham: verum Koem illorum lingua idem est, quod nostris, aurora. Ego qui praesens aderam, hortabar herū, vt retineret nomen Koem, vt qui utique ex maioribus illis fuerit. Puer ergo natus vnum ex illis nominibus retinuit. Atque haec est infantibus nomina indendi ratio, nullo Baptismo, nulla circumcissione adhibita.

CAPVT XIX.

De vxoribus ducendis, & de conuersatione cum iisdem.

Maiore ex parte vna aliqua vxore contenti sunt, non defunt tamē qui plures habeant. Quidam ex Regulis, vel tredecim quatuordecimue superinducūt. Is cui vltimo dono cesseram, à quo Galli me redemerant, Abbati Bossange nomine, complures in coniugio habebat. Sed quam primam sibi iunxerat, supremā erat: quaelibet in tugurio priuatum suum habebat conclaue, & peculiarem focum instruebat, adhuc proprios agros radicibus colebat. Versabatur autem Rex in illius contubernio, cum qua noctem traducturus esset, eadem ipsi cibum praebat. Ipse autem ordine ad singulas procedebat.

Proles, quas ex coniugio suscipiunt, masculi quidem, vbi adoleuerint, venatui student, praedam quisque suae offert matri, quam illae percoquunt, & reliquis communicant: optime autem inter vxores illas & coniuges conuenit.

Moris praeterea est, vt si pertaesum alicuius vxoris sit, eam alteri dono offerat: de filiabus etiam & sororibus idem fit.

De Sponsalibus.

DEspondent filias adhuc puellas, & impuberes adultis, & iam viro maturis detondent capillos. Dorso peculiare quasdam rimas ac vulnera in scalpunt; de collo suspendunt dentes ferarum, donec capilli succrescant, & vulnera consolidentur, nihilominus notis seu vestigijs remanentibus, si quidem ita vulnere medicatur, ut signa nigricantia relinquuntur post curationem, quod maxime sibi illæ honori ducunt.

Finitis ceremonijs, sponso nuptam offerunt, ferme absque vllis solemnitatibus. Coniuges se decenter & modeste in maritalibus gerunt, clam debitum sibi soluentes.

Vidi ego Præfectum quendam summo mane transeuntem per omnia tuguria, & infantum crura acuta piscis dente affricantem, quo terrorem illis incuteret, & formidolosos efficeret, vbi à parentibus commonefierent imminentis monstri, si quando insolenter fletibus & eiulatibus indulgerent.

C A P V T XXI.

De bonis, facultatibus, & diuitiis ipsorum.

Nihil negociantur, nec monetam vllam norunt. Thesaurus illis sunt auium pennæ, quo, qui illis magis abundat, eo ditior censetur: tum, qui ex labijs lapillos habet propendentes, inter locupletiores reputatur.

Quodque coniugii par, suos agros proprios colit radicibus, vnde vitam sustentat.

C A P V T XXII.

De honoribus & dignitatibus inter ipsos.

HÆc præcipua & maxima inter ipsos est dignitas, quæ confertur illi, qui plures hostium cepit & occidit. Receptum enim habent consuetudine, ut tot numero sibi quisque nomina adsciscat, quot hostes ipse à se captos propria manu confecerit. Illi ergo reliquis præferuntur, qui plura sibi nomina comparauerint.

CAPVT XXIII.

De Numinibus siue Dijs, in quos credunt.

Ructus quidā modo cucurbitæ apud illos nascitur, cauus, duorum sextariorum capax: per hunc, ab eius videlicet imo ad summum, figunt baculum, & in latere foramen ad oris formam incidunt, tum vero lapillos iniiciunt, qui moti strepitum seu sonū concitant. Tamaraka ab illis appellatur.

Hæc illorum numina solis viris propria sunt, quorum quisque suum peculiare retinet.

Sunt autem quidam inter illos mantici generis, qui cum nostris magis seu diuinatoribus conferri possunt: Paygi illis dicuntur, puto hægios dicere velle. Illi semel in anno totam regionem peragrantes singula tuguria visitant, dictitantes spiritum sibi familiarem ex remotis orbis partibus adfuisse; & potestatem concessisse, vt quotquot ipsi velint Tamaraka efficerent fatidica voce prædita, ac facultatem illis concederent, consulentibus responsa dare, ac votorum compotes reddere.

Interea illi inter se certant studijs, & suo quisque tintinnabulo hoc beneficij impetrare festinat. Festum celebre apparant, computationibus, choreis, diuinationibus, varijsque & miris ceremonijs indulgentes. Dehinc vates decernunt diem, & tugurium designant, in quod conueniant: illud expurgant, impedimenta remouent, mulieres puerosque arcent. Edicunt vates, vt quisque suum Tamaraka rubris pennis condecoratum secum in illud tugurium apportet, vbi vocis facultatem accipiat. Conueniunt in loco cōstituto, vates supremum locum occupant, & sua Tamaraka infigunt terræ, prope illa reliquorū quoque defiguntur, & quisque pro se vatibus dona offerunt, sagittas, pennas, & inaures, ne forte incauti vates ea negligant. Vbi iam omnes in vnum cōgregati sunt; vates quodlibet Tamaraka assumptum suffitu quodam ex herba, Petun illis dicta, lustrat. Inde ori illud suo admouet, concutit, ac talibus affatur, Nee Kora. Loquere ergo & vocem ede, si intus habitas. Hæc effatus gracili voce verba profert, quæ ægre auribus percipiuntur, vt dubites vtrum à Mago, an ab idolo edita sint: vulgus idoli retur, sed reuera Magi ipsius vox est, atque ita ordine cum singulis agitur. Persuasi itaque magnum suis idolis iam inesse numen, à Magis admonentur, vt bellum suscipiant, & hostes capiant, siquidem spiritus eos, qui Tamaraka inhabitent, gestire carnibus mancipiorum exsaturari: quibus auctoibus expeditionem suscipiunt.

Postquam vates Paygi numen afflauit omnibus illis crepitaculis, quisque suum suscipit, & dilecti filij nomine ipsi adblandiens, repositorium componit, vbi conseruetur, tum dapes illi apponit, & omnia vitæ necessaria, non secus ac

nos à vero, Deos ab illis exposcit. Hæc ergo sunt illis numina, nec solliciti sunt de Deo conditore cœli ac terræ, sed cœlum volui, & terram constare, antiquitus ita acceptum, & vsum inualuisse dicunt, neque de mundi primordijs accuratiorem habent aliam notitiam.

Commemoratur tamen ab illis quoddam diluuium, quod omnes olim maiores illorum perdidit præter paucos, qui partim scaphis elapsi, partim in arboribus salutem consuluerint. Suspicio autem quædam vestigia fatalis illius diluuij, quod in Genesi describitur, inter ipsos relicta esse.

Cum primum inter eos versarer, & intelligerem ex ipsis, quod responsa ab his Tamarakis peterent, diabolicas quasdam præstigias credebam: verum cum & ipse interesset Magorum ceremonijs, qui numen his communicare promittebant, intelligens dolum & imposturam, subducens me, mirabar tantam gentis cæcitatem.

C A P V T XXIIII.

De mulieribus Manticis, & quibus ceremonijs tales efficiantur.

Onueniunt primum in quoddam tugurium, deinde Magi omnes mulieres eius tugurij ordine suffitu lustrant: mulier autem ita lustrata, vocem, quantum potest, intendere, & subsultare cogitur, tum in orbem cursitat, donec in terram concidat, exanimatae similis. Hinc vates infit, ecce iam expirauit, paulo post in vitam ego reducam eam: vbi ergo ad se redijt, pronuntiat eam sagacem esse, & futuris prædicendis idoneam. Quare prælium initari, & has mulieres de euentu eius consulunt.

Vxor heri mei, cui maectandus eram oblatus, quadam nocte vaticinari cepit, & sibi spiritum peregre oblatum adfuisse aiebat viro suo, qui certior esse velit de morte mea, & quærebat de claua, vbi illa lateret, cum qua mancipia obtruncant.

Vir eius respondebat, in promptu esse eam, cætera etiam parata, nisi quod videatur sibi, me non esse Portugallensem, sed Gallum potius.

Vbi desierat illa vaticinari, quæro ex ea, vt quid vitæ meæ adeo infidiaretur, cum hostis eorum non sim; an non vereatur, ne quid mali sibi adsciscat, si Deum mecum iratum habeat. Illa me quietum esse iubet, siquidem spiritus illi peregre allati, certiores saltem de salute mea fieri velint. Hæc ergo & aliæ complures eiusmodi ceremoniæ illis in vsum sunt.

De materia & forma nauium, quibus vehuntur.

Sunt arbores in ea regione, Yga Yvvera dictæ: hæc integras decorticant, à summo vsque ad imum, & vt cortex illeſus detrahatur, peculiari apparatu arbores cingunt.

Hinc cortices detractos in montes prope mare ferunt, & ignibus excalectos in vtraque extremitate multum incuruant, per medium ligna tranſuerſa religant, ne dilatentur, & scaphas ita conformant, quarum ſingulæ vel triginta viros armatos bello inuehere ſufficiant. Cortex hic pollicaris eſt craſſitudinis, latus quatuor circiter pedes, lōgus vero quadraginta, alij etiam longiores ſunt, alij breuiores.

Has illi ſcaphas ſumma agilitate impellunt, & quolibet locorum in ijs vehuntur, ſi mare impetuoſum eſt, ſubducunt eas in terram, donec ſerenitas redeat. Ultra duo miliaria in altum quidem non progrediuntur, ſed ſecus littus pro libitu procul excurrunt.

Cauſa cur hoſtes ſeſe inuicem vorent.

Non urgente quidem fame, ſed odiis acerbiffimis inuicem flagrant ſe mutuo deuorant: quando in aduerſos pugnant, hinc inde ſe inſclamant talibus: Dete immeraya ſchermiuramme heivvoe: Dij te male perdant, eſca mihi nunc futura. De Kange luca cypota Kurine; hoc ipſo adhuc die caput tuum comminuam, ſche innamme pepike reſeagu: ad ſum, vt cædem amicorum meorum nunc vlcifcar in te. Yandefeo ſchemocken ſera quora oſſorime rire, &c. Caro tua hodie ante ſolis occaſum mihi lautitias ad prunas toſta præbebit. Fit ergo ex merito odio naturali, vt mutuo in ſe tam ſint crudeles.

Quomodo conſilia ineant, cum expeditionem in hoſtium terram ſuſcipiunt.

Qum in hoſtes bella mouere ſtatuunt, Duces conueniunt, ineuntque conſilia, de inſtituenda & perficienda expeditione, conſulta de hinc per tuguria paſſim edicunt, vt ſe bello parent, definiuntque tempus nominato cuiuſdam arboris fructu, qui cum maturuerit, belli tempus adeſſe ſciant: nec enim vllam

anni aut dierum distinctionem norunt. Præterea profectionem determinant piscis cuiusdam, qui illis Pratti dicitur, partus tempore, partus vero tempus ab illis Pirakaen vocatur: ad illud ergo tempus scaphas interim & sagittas adornant, & ficcatarum radicum farinam, quam V.Y.than vocant, in annonam. Tandem etiam Pagyos sacerdotes suos in consilium adhibent, & responsa de victoria petunt. Fit interim, vt ad illorum nutum sententiam ferant. Nihilominus mandant, vt somnia obseruent accurate, quæ de hostibus aliquid præfigurent. Vbi maior pars somniant, hostium carnes assari, victoriam sibi pollicentur: sin seipfos ad ignem torrerè viderint, malum omen agnoscunt, & propterea expeditionem differunt.

Quando somnia prospera apparuerint, per singula tuguria potiones conficiunt in copia, quibus se largiter ingurgitant, & cum idolis suis Tamaraka saltationes lætabundi celebrant: quisque suo supplicat, vt ipsius auxilio hostium aliquem in suam potestatem redigere possit. Hoc peracto, profectionem instituunt,

I I I . Pars.

tuunt, vbi vero hostibus iam vicinioreſ facti ſunt; Duces ſingulis mandant ſub
eam noctem, quæ præcedit impreſſionem, vt ſomnia eius noctis fideliter rec-
dentur.

Ipfemet aliquando cum illis militatum profectus obſeruauit, quod vbi ho-
ſtium finibus appropinquaffemus, dux belli per caſtra incedens, ſub veſperam
proxime præcedentem conflictum, monuerit; ne ſomnia ea nocte viſa obliui-
ſcerentur, & adoleſcentibus iniunxerit, vt orto ſole ſeras venarentur, piſceſque
caperent. Poſtquam illa mandata exſequuti ſunt, Dux prædam ignibus decoqui
curauit: & reliquis Regulis ad eſſe imperauit. Illi parati ad Ducis caſtra venerunt,
& humi in orbem cõſederunt, Dux dapẽs apponi illis imperauit; præſi ſomnia
ordine expoſuerunt, quæ ſatis commoda videri poterant, præ gaudio itaq; cho-
reas cum idolis ductitarunt.

Hoſtium habitacula noctũ ſpeculantur, & priuſquam illuceſcat, ipſa aurora
hoſteſ vi adoriuntur. Si lethãliter ſauciatum ceperint, euſtigio illum obtrun-
cant, & carneſ toſtas domũ auchunt: incolumes viuos abducunt, & in domi-
cilijs ſuis maectant. Horrẽdo clamore ſublato hoſteſ adoriuntur, terramque a-
criter pedibus feriũnt, ac tubas ex cucurbitis conſtanteſ horribiliter inflant: fu-
niculis omneſ ſuccincti ſunt, quibus hoſteſ captos vincire deſtinant, tum ru-
bris penniſ diſtinguuntur, vt à reliquiſ differant: in iaculando ſunt agileſ, & i-
gnita tela in tecta hoſtilia diſpergũnt, vt incenſa exurantur. Si qui eorum
ſauciantur, in promptu ſunt herbæ vulnerariæ, quibus
læſiſ medentur.

De armis & telis Barbarorum.

Tuntur arcubus & sagittis, quarum cuspites osseo probe acuto mucrone adalligato præmuniunt. Similia spicula ex dentibus piscium marinorum, Tiberaun nomine, fiunt. Præterea Bombacem cera illitam ad cuspides sagittarum religant, & igne addito spargunt: hæc illis ignita tela sunt.

Scuta adhæc in vsu habent ex arborum corticibus, & ferarum tergoribus: tum spinas defossas infigunt pauimento, quemadmodum nos ferreis muricibus vtimur.

Audiui

Audiui quidem, sed præfenti cernere non contigit, quod hostes ex castris profugare possint pipere, quod apud illos prouenit, & tali quidem pacto: Luculentum ignem excitare, flante vento, cui magnam copiam piperis inspergerent, uti fumus hostium castra oppleat, sicque illos in fugam verti necesse sit. Quod sane, ut credam, facile adducor. Fui enim ipse inter Portugallenses, apud Fernanbuco, ut supra expositum est, & cum naui nostra alicubi in sicco hæisset ob fluctuum reciprocationem, Barbari in nos irruerant, sperantes se superiores fore; verum spe sua frustrati, coniectis sarmentis aridis inter littus & nauem, atque insperfo pipere, fumo nos ex naui deturbare conati sunt: sed & spes eos in hac re refellit, quia ligna ignem non conceperunt.

CAPVT XXIX.

De ceremoniis in hostium cede & sepultione vsitatis, de instrumento, quo captos obtruncant, & de reliquis circumstantijs.

Hostem primo domum deductum, mulieres atque pueri misere verberibus excipiunt. Hinc pennis cinericei coloris illum pingunt, supercilia deradunt: saltant in gyrum; funiculis valide astringunt, ne aufugiat, mulierem illi adiungunt, quæ & eius custodiam habeat, & cum ipso etiam consuetudinem: si vero ex illius consuetudine grauida fiat, puerum natum educant, donec adolescat, adultum ubi commodum illis videtur, obtruncant & deuorant. Captum ad tempus alunt, & probe saginant: interim necessaria parant, vasa asseruandis potionibus multa effingunt, peculiaria etiam ignibus excoquunt, ad excipiendum & conseruandum colores pingendis miseris paratos. Nodos ex plumis componunt clauæ fatali alligandos. Contorquent funem prælongum, Mussurana vocitant, quo constringitur iam morti destinatus. Vbi omnia expedita sunt, tempus macerationi definiunt. Inuitant reliquos etiam vicinos, qui pagos proximos incolunt, ut solemnitati isti intersint. Hinc vasa omnia potu implent. Vno vero aut altero die, antequam mulieres potionem illam coquant, captum in aream semel atque iterum protrahunt, eoque in medio constituto, choreas circum eundem instituunt.

Vbi inuitati omnes iam comparuerunt, Præfectus tugurij aduentum ipsorum gratulatur, his verbis: Adeste o amici, & conuiuium hoc de hoste vestro comedentes, nobiscum læti celebrate. Pridie quam computationes instituant,

Mussuranam aptiuo ad collum creligant, & eodem die clauam illam ligneam, Iyvera Pemme vocatam, coloribus suis distinguunt: sex pedes longitudine supe-

rat, illi viscosam quandam materiam illinunt, hinc ouorum putamina cinerici coloris ab aue, cui Mackukayva nomen est positorum, in subtilissimum puluerem redigunt, quæ clauæ viscidæ inspergunt, quo facto, mulier in puluerem illû ouorum aspersum notas describit, siue incondite verius scalpit, & dum picturæ eiusmodi intenta est, reliquæ cantantes eam gregatim circumstant. Clauam ergo Iyvara Pemme, iam vt decet, exornatam plumarum fasciculis & alijs eo pertinentibus, de pertica suspendunt in vacuo tugurio: mulieres autem totam eam noctem cantionibus circum appensam decantatis infumunt.

Similiter & faciem capto pingunt, ac dum foemina ea picturam absoluit, reliquæ cantiones continuant.

Quando computationes iam inchoant, captum illis quoque adhibent, & eisdem potum ministrantes, sermones cum eo miscent.

Exhau-

Exhausto potu postridie respirant, & capto tuguriolum in area cædi destina-
ta extruunt, in quo ad sequentem vsque diem pernoctet custodibus accurate ta-

men adhibitis: summo mane, antequam illucescat, denuo clauam fatalem can-
tionibus & saltationibus suis circumcirca lustrant, donec dies procedat. No-
cte pulsa captum ex suo ergastulo protrahunt, & illud rursus demoliuntur, are-
amque patentem & planam sternunt. Hinc Mussuranam à collo capti soluunt,
& eam lumbis eius circumdant, stricte eam vtrinque extendentes, stat medius
ipse & impeditus. Extremitates Mussuranæ comprehensas astringunt complu-
res. Hoc habitu ille aliquandiu consistit miser, cui scrupulos apponunt, quibus
mulieres circumcursitantes, & deglutitionem minitantes, si velit, impetat. Illæ
autem ipsæ coloribus pictæ, & in hoc ordinatæ sunt, vt & misero negotium fa-
cessant, & cum primum in partes dissectus fuerit, primarias quatuor prompte
corripiant, & manu tenentes circum tuguria cursitent. Quo spectaculo illi affa-
tim delectantur.

Confectis ergo ceremonijs illis, ignem instruunt, ad duos passus à mancipio distantem, vt miser suum rogam intueri possit. Post accurrit mulier gestans clauam Iuvara Pemme, nodulos plumeos sursum vergentes quatiens, exultans, & præ gaudio vocem attollens, vinctum prætercurfitat, vt fatale lignum conspicerenolens volens cogatur.

Dehinc ex viris quispiam clauam accipit, & coram capto consistens, præ tendit eam, vt fixis oculis ad fastidium contueatur. Dum hæc fiunt, proceditis, qui nomen ex cæde reportaturus est, comitatus quatuordecim, aut quindecim viris, & cinere asperso totum corpus fuscari, pergunt in eam aream, in qua captiuus est. Is vero, qui ante illum cum claua constiterat, venienti eam offert. Accedit autem Regulus tabernaculi, clauam corripit, & nouo cædis auctori eam intra crura transmittit. Qui ritus honoris causa inter eos obseruantur. Post execu-

tor cædis clauam corripit, & nouo cædis auctori eam intra crura transmittit. Qui ritus honoris causa inter eos obseruantur. Post execu-
tor cædis clauam corripit, & nouo cædis auctori eam intra crura transmittit. Qui ritus honoris causa inter eos obseruantur. Post execu-
& tui multos ex amicis meis obruncatunt, deuoratuntque. Huic respon-
det

detis, qui morti destinatus est: Facilis iactura vitæ, quam si eripueris, vlciscentur eadem cum amici mei, qui mihi sunt adhuc numerosi.

His dictis, simul clauam occipiti impingit tanto impetu, vt cerebrum dispergatur. Adfunt quamprimum mulieres, cadauer abripiunt, flammis vstulāt, hinc cutem circumquaque deradunt, vt truncus totus niteat, tum ligno inferiorem gutturem obturant, ne quid inter tractandum amittat forte.

Vbi cutis denudata fuerit, vir lanio opus vltius aggreditur, & crura supra genua, brachia autem præcise ad humeros detruncat. Accedunt quatuor mulieres in hoc ordinatæ, quæ quatuor eas dissectas partes, crura videlicet & brachia abripiunt, & sublatis illis circum tuguria in gyrum cursitant, clamoresque præ lætitia tollunt. Hinc truncum diuidunt in duas partes æquales, ita vt femora seu coxas, & inferiorem ventrem à superiore, seu pectore & thorace per medium separent, quas inter se patiuntur. Lactes & reliquas internas partes mulieribus relinquunt, quæ eas coquunt, iusculum autem decoctum ex illis in pul-

tem subigunt, Mingau vocatam, quam illæ adhibitæ liberis absorbent. Lactes comedunt, tum carnes circa caput derodunt. Cerebrum, lingua, & quicquid e-

sui est in capite. pueris cedit. Finitis hisce ritibus, singuli domum repetunt, assumpta portione sua. Auctor cædis aliud adhuc nomen sibi imponit. Regulus tugarij brachiorum musculos supernos scalpit dente cuiusdam animalis occisori: ubi vulnus consolidatum est, relinquitur vestigium, quod honori magno ducitur. Quo die cædes perpetrata est, auctor eius se quieti dare necesse habet, & in lecto suo retiformi decumbere totum eum diem: præbetur illi arcus non ita magnus, cum sagitta, quibus tempus fallit, & scopum ex cera adornatum petit. Quod fit, ne brachia ex terrore cædis obtusa, seu exterrita fiant tremula in sagittando. Hisce omnibus ego spectator, & testis oculatus interfui.

Numeros non ultra quinarium norunt: si res numerandæ quinarium excedant, indicant eas digitis pedum & manuum pro numero demonstratis. Quod si nu-

si nu-

si numerus & horum multiplicationem excedat, coniungant aliquot personas, & pro multitudine digitorum in illis res notant & numerant.

CAPVT XXX.

De quibusdam animalibus, que fert ea Regio.

Vnt in ea regione Capreoli, quales nostri. Aprorum duo genera: alij enim nostris similes; alij cum porcellis vel nefrendibus conferri possunt. Nomē illorum est Teygasu Tattu: ægre admodum capiuntur decipulis, quibus Barbari in venatu vtuntur.

Cercopithecorum sunt illic tria illorum genera. Primum Key vocatur, quod ad nos perfertur. Alterum est Ackakey, quod caeuatim in arboribus salis, magnosq; per syluas clamores edit. Tertium genus Pricki ruffum est, barbarum more capri, mediocris canis magnitudinem habes.

CAPVT XXXI.

Figura animalculi Dattu.

Est quoddam illic genus animalculi Dattu vocatum, palmæ expansæ altitudine, lōgitudine pedali: toto corpore armatum, præterquam in ventre: armatura cornea est, & iuncturis complicatur, instar nostrorum thoracum ferreorum. Rostrum prælōgum habet & acuminatum, caudam etiam trahit satis prolixam. Circa rupes versatur, nutritur formicis: Carnem habet præpinguem, quam non raro appositam comedi.

CAPVT XXXII.

De fera Sarvvoy.

Est & fera quædam Sarvvoy, felis magnitudine, colore cinericeo, interdum fusco, caudam etiam instar felis habet. Cum factum edit, enititur circiter sex proles. In aluo fissuram habet, ad dimidiæ spitamæ lōgitudinem, intra eam alia cutis subest. Nec enim aluus hiat aut fathiscit: in eo sinu sunt vbera: quocunque obambulat, proles secum gestat, intra sinum eum latitantes, & vtraque cute inuolutas. Aliquoties easdem ipse venatus sum, & catulos ex sinu ipsemet deprompsi.

Sunt præterea & multæ Tigrides, exitiosæ hominibus & magna daimna inferentes. Sunt etiam Leopardi, & alia diuersa & insolita animalia, inter que Cat-

tiuare dictum, amphibium, vescens iunceo quodam genere, in ripis aquarum dulcium nascente: si metus ipsum inuadit, fugit in aquas vsque ad imum: ouem magnitudine superat; caput leporino conforme est, crassius tamen & minus aurium: caudam obtusam & breuem habet, crura satis alta. Veloci etiam per terram cursu ex flumine alio in aliud fugit. Pilos subnigros & in pedibus tres digitos habet. Suillam sapit, si comedas. Sunt & lacertæ illic, amphibix, quæ palato non ingratae sunt.

C A P V T XXXIII.

De quodam vermiculi genere, Barbaris Attun vocato, quod cum pulicibus nostris conferri potest.

Vermiculi pulicibus nostris minores apud illos nascuntur, Attun illis nomen est, ex sordibus humanis per tuguria proueniunt: illi se in cutem pedum humanorum abdunt, pruritu intra carnem excitato, dum intro repunt, hinc paulatim carnes erodentes, subsidunt in imo, antequam sentias malum. Si serius animaduertes subrepentes, nec mature exemeris, semen numerosum capitis lentibus simile cumulatim in carne prognerant, pisi magnitudine & forma aceros ponentes. Vbi præsenferis demum, & hosce syrones expurgaueris, relinquitur foramen in carne tam amplum, vt pisum recipere possit. Vidi ego cum primum cum Hispanis in eas oras deferrer, quod multis ex sociis meis pedes plane corrosi perirent ex hoc malo, dum negligerent primo, & principijs non obstarent.

C A P V T XXXIV.

De Vespertilionibus quibusdam, pedes & facies hominum noctu per somnum arrodentibus.

Genus Vespertilionum maius nostrate illic vagatur noctu, & tuguria inuolat, lectisternia illa retiformia, in quibus cubare solitum est, infestans; si non abiguntur, & homines sopitos sentierint, ad pedes aut facies aduolant, & buccella carnis mordicuse uulsa abscedunt.

Dum versarer inter illos, sæpius mihi pedum digitos arrodabant, experrectus cruentos aspectabam. Barbarorum autem plerunque frontem appetebant.

C A P V T

De Apibus eius ora.

Triagenera apum illic proueniunt. Primum fere cum nostris cōferri potest: alterum nigrum est, & muscarum magnitudine: tertium minus est, nec culices superat. Hæ omnes in arboribus exsistunt mellificant. Ipse cum Barbaris sæpius mel de triplicis huius generis aluearijs exemptum collegi: quod minimum vero earum genus confecerat, vt plurimum præstabat. Sed nec illæ aculeos habent tam acres atque nostræ. Vidi enim cum mella depromerent Barbari, apes confertim in illos irruentes, quas manibus vix de nuda cute remouere sufficerent. Adhæc ipse interfui eidem operi, sed primo adeo compungebar, vt ferre nō possem, sed flumen petens, insidentes submergendo abigere cogerer: nec enim aliter à cute fugare eas vllō modo poteram.

CAPVT XXXVI.

De auibus eius Regionis.

Miras aues illic est videre: aliæ Vvvara Pirangē, secundum mare escam quærentes, & in scopulis nidulantes, qui non longe à terra absunt; gallinarum nostrarum magnitudine, rostro prælongo, pedibus Ardeæ fere æqualibus, paulo tamen pressioribus.

Sunt aues eæ tali natura præditæ, vt plumæ, quæ pullis primo succrescunt, sunt plumbei coloris, quæ adultis in fuscas mutantur, & tali habitu integrum annum obuersantur, tandem elapso anno vno pennæ per totam auem mutantur in tantam rubedinem, vt quemuis rubrum colorem vincat, atque hæc in illis perdurat, nec mutatur deinceps. Pennæ autem eiusmodi sunt in magno pretio apud Barbaros.

CAPVT XXXVII.

Descriptio arborum quarundam eius Regionis.

Barbari vocant quasdam arbores Iuni Pappēyvva, illæ fructum ferunt à pomis nostris non multum discrepantem, quem Barbari dentibus comminuere solent, & succum in vaticulum exprimunt, hinc corpora sua eo varie pingunt. Cum primum cuti illinitur, nil nisi aqueum quiddam apparet, paulo post cutis tam atra euadit, quam si atramento scriptorio eam intecisses. Hic color in nonum diem permanet, nec euanescit citius, quantumuis corpora lymphis abluant.

De Bombace siue Xylo, quomodo proueniat. De pipere item Brasiliano, & quibusdam radicibus aliis, quas Barbari magna cura plantare in usum victus quotidiani consueuerunt.

Xylon in arbusculis nascitur tres fere cubitos altis, multos circumquaque ramusculos spargentibus. Quando in flore est, nodulos seu capita multa efformat, quæ postquam maturuerit, aperta fatiscunt: lana ipsa conspicitur, tegens grana minuta nigricantia, è quibus satis attribulæ proueniunt: abundant autem eiusmodi arbuta capitibus illis.

Duo genera piperis istic sunt, alterum flauescens, alterum vero rubescens, eodem fere modo ac forma succrescentia: dum viret Cynosboti habet magnitudinem; frutex per se humilis est, sesquicubitum altus, folijs exiguis, sed abundans pipere, quod acriter in ore mordicat: maturum decerpunt, & soli expositum siccant.

Est & tertium genus piperis, sed minoribus granulis, à prædictis non multum dissidens, quod similiter sub sole torretur. Sunt illi radices Iettiki dictæ, satis boni saporis, quas si plantare instituunt, conscindunt eas in minuta frustra, quæ terra obruta radices agunt, & sarmenta in lupuli modum late supra terræ superficiem spargunt, & radices abunde producant.

F I N I S.

JOAN.

JOANNES STADIVS PRECATVR

Lectori salutem plurimam.

AMICE Lector causa itinerarij mei fuit, vt intelligeres, qua occasione ad terras & populos hosce feroces, & in eorundem potestatem deuenerim, vt & patefieret, quam potenter ex horum tyrannide solius DEI nutu ac ope erectus sim: ac vt omnibus innotesceret, DEVM omnipotentem etiam nostro saeculo sibi fideles inter Ethnicos & Barbaros miraculose defendere ac tutari, non minus, quam quauis aetate praeterita. Tum vt pro beneficio hoc, DEO quique gratias mecum agat, & in periculis firmiter in eum confidat. Dicit enim Dominus: Inuoca me in die tribulationis, & eripiam te, & praedicabis nomen meum.

Dicet quis, si omnia in aetna referre & publicare velim, quae per omnem aetatem expertus, & quorum praesens spectator fuerim, ingens volumen prodeat, necesse sit. Huic ego quidem refragabor, & si hic scopus mihi foret propositus, multa sane & alia haberem, quae literis mandare non erubescerem.

Sed hoc non mei est instituti, & abunde passim animum meum declarauim, quo hunc libellum publice prostare velim. Tamen si absque hoc esset, omnes tamen Deo grati esse tenemur, pro paterna protectione, qua nos ab ineunte aetate in hunc usque diem clementissime conseruat.

Nec me fugit argumentum huius libelli quibusdam absurdum videri, sed quis illorum stupori medebitur? Ego vero minime primus omnium in hac oras delatus, nec postremus ex iisdem reuersus sum: sunt enim alij multi, qui eas nauigationes emensi sint, terrasque illas atque populos probe perspexerint, qui sane non ludendo tantas labores exantlarunt, aut postmodum eosdem subibunt.

Quis vero nescit longe aliter esse affectum eum, qui mortui iam vicinus praesens intuetur periculum, quam qui spectatori astat, aut ab alio factum narrari audit? Ad haec, si omnibus in hostium manus deueniendum sit, qui Americam petunt, quis quae so tandem id oneris subire audeat?

Hoc certo equidem affirmare ausim, multos probos & honestos viros in Castilia, Lusitania, Gallia, tum Antuerpiae, qui Americam perlustrarunt, mihi testimonium perhibere, de fide & sinceritate narrationis ac historiae meae. Si qui sunt, quos haec incognita latent, illos ego productis testibus conuincere non grauabor.

Prima mea nauigatio in Americam facta est in naue Lusitana, cuius Capitaneus Pintiadus erat. Comites tum habebam duos praeterea Germanos, Henricum Brandt Bremensem, & Ioannem a Bruckhausen.

Secunda instituebatur ex Hispali Hispaniæ in Prouinciam Rio de Platta, quæ in America est: Capitaneus eius Classis erat Don Diego de Senabria, nec præter me quisquam alius erat in eo itinere natione Germanus. Traducto tandem biennio inter varia pericula & labores mari terraque exantlatos, naufragium passi sumus prope Insulam S. Vincentij, quæ non procul à continenti Brasiliæ Regionis abest, & à Portugallensibus occupatur. Illic offendi egregij Poetæ Eobani Hefsi filium, qui perhumaniter equidem me excepit. Præter huc Mercatorum quorundam Antuerpianorum, quorum cognomen die Schæse / Curatorem negotiorum, Petrum Rosselium: vterque horum testari possunt aduentum meum, & captiuitatem, in quam incideram.

Nautæ illi præterea, qui me captum à Barbaris redemerunt, ex Normandia Galliæ Prouincia aduenerant, cuius nauis, V Vattavilla dictæ, Capitaneus erat V Vilhelmus de Moner; Nauclerus vero Franciscus des Champs, ex Horfleur oriundus, eius popularis erat Perottus, qui interpretis vices obibat. His mihi subuenientibus, in Galliam reductus sum, (qui vtinam æternam à Deo mercedem pro hoc beneficio omnes referant.) Adhæc illi ipsi auxiliati sunt mihi in impetrandis salui conductus literis; vestitum etiam & viaticum benigniter egenti suppeditantes. Hi minime sane inficias ibunt, vbinam gentium me exceperint.

Post Diepam linquens, naue Londinum Angliæ aduectus sum, illic mercatorum ministri per nautam, qui me aduexerant, de statu meo certiores redditi, & conuiujs me excipientes honorarium ac viaticum mihi dederunt. Hinc soluens in Germaniam ventis tandè delatus sum: Antuerpiæ ingredior ædes, quas Aquigranenses cognominant, conuenio mercatorem Casparum Schetum, cuius ex parte erat curator ille negotiorum in S. Vincentio Petrus Rosselius, nuncio illi de naue Curatoris sui à Gallis hostiliter adorta in portu Rio de Ienero, & de Gallis ab ea depulsis: donauit me ille duobus aureis ducatis in viaticum, pro quo honorario Deus retributor bonorum ipsi gratiam referat.

Si cui ergo adolescentum hæc mea scripta & testimonia non satisfacient, is, vt hunc scrupulum animo eximat, diuino implorato auxilio, iter hoc bonis auiibus ingrediatur: siquidem indicia ipsi satis manifesta in hoc scripto præbui, quæ tuto inuestigare possit. Cui enim Deus præsto erit, vel totus orbis non erit inuius.

*Soli Deo sit Maximo,
Honor, Decus, Laus, Gloria,
Per seculorum secula.*

A M E N.

NAVIGATIO

3 N

BRASILIAM AMERICÆ, QVA AV-
CTORIS NAVIGATIO, QVÆ
MEMORIÆ PRODENDA IN MARI VIDE-
RIT, BRASILIENSIVM VICTVS ET MORES A NOSTRIS

VALDE ALIENI, ANIMALIA ETIAM, ARBORES, HERBÆ, ET
reliqua singularia nostris penitus incognita describuntur: adiectus
insuper Dialogus eorum lingua conscriptus.

A JOANNE LERIO BVRGVNDO

Gallicè primum scripta, deinde latinitate donata.

Variis autem figuris illustrata per Theodorum de Bry, Læo.

FRANCOFVRTI

Venales reperiuntur in Officina Theodori de Bry.

NAVIGATIO

IN

BRASILIAM A

MERICAE QVA

TORIS NAVIGATIO QVA

MORIE PROBANDA IN MARI

BRASILIENSIS MORS ET MORIS A NOBIS

PER ALIUM ANTIQVAM ET ALIUM

PER ALIUM ANTIQVAM ET ALIUM

PER ALIUM ANTIQVAM ET ALIUM

PER ALIUM ANTIQVAM ET ALIUM

PER ALIUM ANTIQVAM ET ALIUM

PER ALIUM ANTIQVAM ET ALIUM

FRANCISCVS

FRANCISCVS

ΕΙΣ ΑΒΡΑΙΟΝ.

Ἐν δ' οἷ μάλ' αὖ θυμὸς ἰμοὶ φίλ', ὡς σ' ὀνομαζέτω
 ἢ Λαερτιάδῳ, ἢ Μελποσιγέτῳ.
 Πρὶν γὰρ πολλὰ πάθει τ' εἶδες τ', ἰδ' ἰσὺν ἰπαλιθεῖς
 Ὅψ' ἀπειθήσας, ἄλλοις ἰὼν Ὀδυσσεύς.
 Οὐ μὲν γὰρ σφιδάπορτος ἰὼν μᾶλλον δ' ἰπαλίτας
 Κείνους ποιήσων, ἢ σπέρικτοιο, Θεῶ.
 Νῦν δ' αὖ Ὀκείανόν τε λέγων ἔπειρα γαίης
 Καὶ Λαιστρυγασίῳ, ἑλομένους τ' ἀτίμους.
 Κύμα γὰρ τ' ὀκείοντα, δ' ὀπλομήδους τί ἰταίρους,
 Πῶς ἢ ἄλλοις ἴφους φίλ' αὖ Μελποσιγέτης.

Is. Cal.

 AD IOANNEM LERIVM AMERICANÆ
 Historiæ Scriptorem.

*Ignotas quondam & nostro procul orbe remotas
 Gentes monstrosa Barbarieque feras;
 Stridentesque sonos lingua, ventresque nefandos,
 Humanis saturos carnibus, ecce, refert.
 Credo equidem Leræ: Doces nam visa, Sed euge,
 Te dignum nodum undice solue precor.
 Talia, dic, portenta hominum, tam rara benigni
 Temperies cæli num generare queat?
 Et quos inculta mites creat arbore fructus,
 Mite solum indomita fertilitate nitens?
 Horrida monstra hominum, quaris, num gignat amæna
 Temperies cæli, fertilitasque soli?
 Gignit. Sed causas doceant qui semina rerum,
 Quique arcana tenent interiora viri.
 Num maiora vides hominum portenta creari,
 Quæ cælum multo mitius atque solum?
 Testis culta nouem studiis Europa sororum,
 Quæ toto, princeps, erigit orbe caput.
 Hic quam horrenda vigent pudeat memorare, libellis
 Ut possit nostris maior adesse fides.*

I. I. B.

S

IN HISTORIAM AMERICAM AB
Ioanne Lero conscriptam.

*Immanes mores tu qui audis & effera monstra,
Quae fert terra orbis nomine dicta noui:
Miraris pectus plusquam gestare ferinum
Humanos vultus, oraq; sucta polo.
Primorum sunt hac noxa monumenta parentum,
Infecit tristi quae genus omne malo:
Hic veri quondam simulachrum numinis, amens,
In saenas meruit degenerasse feras.
Sunt quibus indulsit caeli clementia larga,
Unde foret cultu mitius ingenium.
Cultior his mores, ni vita temperet usus,
Omnes consimilis barbaries teneat.*

ST. T.

IN IOANNEM LERIVM EIVSQUE DE AME-
ricana peregrinatione historiam.

*Tanta noui, Lerae, refers miracula mundi,
Tamque nouas rerum, tamq; hominum facies,
Ut cupiam lustrare oculis iam singula ni me
Terreat unda furens, Barbariesq; virum.
Atqui tolle moras, cupidum perq; omnia deduc:
Nobis Oceano sat via tuta patet.
Tuto inter sauos, humanaq; viscera flammis
Torrentes, fas est viuere Lastrigonas.
Oceanum rabie superat gens Galla furentem,
Et superat sauos, barbara, Lastrigonas.*

G. M. N.

TOTIVS

TOTIVS HISTORIÆ SVMMA

CAPITA.

CAP. I.

Auctoris scopus.

CAP. II.

Ascensus in naues Iuliobonæ: itemq; occurfus nauium & expugnatio: tempestates, littoraq; & Insulæ primum obuia.

CAP. III.

Bonitæ, Albakoræ, Auratæque, & fues marini, piscesq; volatiles: alii- que quos tum vidimus, tum cepimus sub Zona torrida.

CAP. IV.

De Æquinoctiali circulo, tempestatibus, ventorum inconstantia, pluuiis corruptis, caloribus, siti, aliisque incommoditatibus, quas circa illam mundi plagam sustinuimus.

CAP. V.

De primo Indiæ Occidentalis conspectu, & incolentium Barbarorum: deq; iis, quæ nobis in mari acciderunt ad tropicum vsq; Capricorni.

CAP. VI.

Descriptio sinus Ganabaræ, qui & Geneurensis appellatur: Insulæ castelliq; Colignii, atque Insularum adiacentium.

CAP. VII.

De ingenio, robore, statura, nuditate, ornamentis corporis virorum & feminarum Brasiliensium, apud quos annum fere sum commoratus.

CAP. VIII.

De crassis radicibus, & crasso milio, ex quibus Barbari farinam conficiunt, qua in panis vtuntur locum: deque eorum potione quam *Caou-in* appellant.

CAP. IX.

De feris, prægrandibus lacertis, serpentibus, aliisque Americæ monstrosis animantibus.

CAP. X.

De variis Americanis auibus à nostris dissidentibus, de magnis vespertilionibus, apibus, muscis, culicibus, aliisque regionis illius insectis.

CAP. XI.

De nonnullis piscibus apud Americanos maxime vulgaribus, deq; eorum piscatu.

CAP. XII.

De arboribus, herbis, radicibus, exquisitissimisque fructibus, qui in Americano proueniunt solo.

CAP. XIII.

De bello, præliis, fortitudine, & armis Barbarorum.

CAP. XIV.

Captiuos duos quo tractent modo Barbari, quibusque ceremoniis in iisdem mactandis & deuorandis vtantur: quibus per occasionem immatissimæ crudelitatis alia exempla adiecta sunt.

CAP. XV.

Quid nomine religionis apud Barbaros Americanos veniat; de erroribus in quos ab impostoribus, quos *Caraibes* vocant, inducuntur; deque crassissima Dei ignorance, quæ apud eos obtinet.

CAP. XVI.

De coniugio polygamia, & consanguinitatis gradibus, quos Barbari obseruant; deque liberorum apud eos educatione.

CAP. XVII.

Quid leges, quidque politia apud Brasilienses nuncupari possit: quam humaniter excipiant hospites; deque lachrymis ac fictis sermonibus, quibus hospites in ipso ingressu à mulieribus excipiuntur.

CAP. XVIII.

Quam curam morbis suis adhibeant Barbari; de eorum sepultura & exequiis; deque infano eorum circa mortuos luctu.

CAP. XIX.

Colloquium in ipso aditu Brasiliensis oræ inter indigenas *Tououpinambaultios Tououpinenkin* Brasiliice ac Latine conscriptum.

CAP. XX.

De nostro ab America discessu, deque naufragiis, & aliis non minimis periculis, quæ primum in reditu nostro euasimus.

CAP. XXI.

De extrema fame, tempestatibus, aliisque non paucis periculis, à quibus in Galliam redeuntes diuina ope erepti sumus.

AUCTORES IN HAC
HISTORIA CITATI.

Biblia sacra.

Josephus.

Eusebius.

Nicephorus.

Plutarchus.

Cicero.

Ouidius.

Appianus.

Orosius.

Gomara.

Benzo.

Calchondylus.

Viretus.

Hist. Eccles. Gallica.

Matthiolus.

Bodinus.

Popelinerius.

IOANNIS LERII
IN HISTORIAM SVAM
PRÆFATIO.

ANte quam Historiam meam Navigationis in Brasiliam America Prouinciam exordiar, pauca quadam de meo instituto dicenda esse duxi.

Religionem inter ea quæ diligenti obseruatione digna censentur, primum obtinere locum nemo vnquam negauit. Hinc fit vt (quamuis fusius quænam à Barbaris colatur huius libri cap. 16. sim dicturus) hoc loco nonnulla obiter attingere mihi videatur necesse: præsertim cum narrationis initium à quæstione fecerim quam satis suspicere (meo quidem iudicio) non possum, nedum vt à me soluatur. Video igitur eos, qui optime ex sensu à natura indito de his rebus senserunt, dixisse quidem, notionem illam, quod à supremo quodam pendeant res omnes hominum, animis ita naturaliter infixam esse, vt auelli nullo modo possit. Itaque quamuis in cultus diuini ratione controuersia non pauca exorta sint, fundamentum tamen hoc conuelli non posse, hominem instinctu quodam à natura indito eo pertrahi vt religionem aliquam, seu vera illa sit seu falsa, profiteatur. Attamen istis sapienter determinatis non dissimularunt, ubi ad illud ventum est, quo propensius humanum fertur ingenium, in negotio religionis illud frequenter vsu venire, quod ait Poeta:

--- Sua cuique Deus fit dira cupido.

Quæ duo, vt Barbaris nostris applicemus, constat eos, homines cum sint, notionem hac omnibus communi præditos esse, hominem aliquid esse maius à quo bonum malumque pendeat, tale saltem quale sibi fingunt. Quod referri debet cultus ille quem Caraïbibus suis exhibent, à quibus statim temporibus bonum malumve omen sibi adferri credunt. Summum autem bonum in hostium ultione fortiter persequenda (quod olim Romanis, hodie etiam Turcis vsu venit) ponunt. Cultus vero ille, qui apud alios populos Religionis nomen obtinet, apud eos locum nullum habere dici potest: Quin & illud addi, (si quæ gens in toto orbe terrarum) sine Deo vitam hanc transigere. Attamen hac in parte minus fortasse sunt damnandi, quod & miseriam suam excecationemque aliquatenus agnoscunt, (quamuis nec pœnitentiam agunt, nec remedio vtuntur oblato) suamque mentem non dissimulant.

Ad reliqua quod attinet, summa capitum, quas ad libri initium apposuimus, quid in toto historiae progressu tractetur, satis indicant.

Ceterum non me latet, quod vulgo dici solet: Senes, eosque, qui à longinquis peregrinationibus sunt reduces, quod nemo sit qui obsistat, non raro mentiendi licentiam sibi arrogare. Ego vero testor me, qui & mendacia & mendaces odi, si qui sint, qui fidem adhibere nolint multis sane ante hac tempora inauditis, quæ à nobis commemorantur, non eo esse animo, quo in rem presentem veniant, ut ad ea loca deducam. Nec magis commouebor istis, quam adhuc commotus sum, postquam mihi renuntiatum est non deesse, qui fidem iis non haberent, quæ à nobis de horrenda illa fame Sancerrana sunt scripta, quam ausim affirmare minus asperam, quamuis diuturnior, ea fuisse quam in mediis undis remigrantes perpepsi sumus. Enimvero si isti de quibus fit sermo, fidem iis derogare non verentur, quæ in ipsius Gallie veluti meditullio, plus 500. testibus superstitionibus contigerunt, quidni de iis dubitent, quæ in remotissimis regionibus visa sunt, maioribus vero nostris inaudita, ita ut non nisi experientia ipsa hominum animis insidere possint? Me autem hoc loco fateri non pudebit, ex quo in Americam transportatus sum, quæ & incolarum viuendi ratione, & animantium forma, ipsaque adeo terra sætura à nostris Europæis, Asiaticis, & Africanis prorsus alienis respectu nostri nouus Orbis merito dici potest, opinionem abiicisse, quam de Plinio nonnullisq; aliis indueram. Vidi enim permulta non minus prodigiosa, quam quæ in eorum scriptis fide indigna censentur. Siquidem ea quæ oculis cernuntur penitus animum penetrant. Ad genus orationis quod attinet, iam ante, tenuitatem meam probe mihi perspectam esse testatus sum. Non dubito autem, quin multorum iudicio phrasibus non sim usus tum ad rem nauticam, tum alias satis accommodatis. Illis itaq; satisfactum non esse certo scio. præsertim vero Gallis nostris, quorum aures delicatissima, nil nisi tersum sermonibusque nouis ornatum admittunt. At vero multo minus iis placebimus, qui libros omnes ut pueriles & steriles damnant, nisi aliunde desumptis historiis luxurient. Quamuis enim ad ea, quæ tractaui multas accommodare facile mihi erat, tamen excepta Gomara Ind. Occid. historia, quæ ob rerum multarum cum his nostris affinitatem non raro sum usus, vix vllas in medium afferre contigit: nisi quod postrema hac editione nonnulla memoratu digna addidi. Ac sane (quantum mihi cernere datur) historia quæ proprio suo argumento ornatur, repudiatis aliarum veluti alienis plumis, legentium animos à proposito minus remouet, efficit ut auctoris scopum lectores facilius possint assequi. Præterea ab iis quero, qui commentarios istius ætatis legunt, annon tædium parit, allegatio illa sententiarum prope infinita quantumuis ad rem accommodatarum?

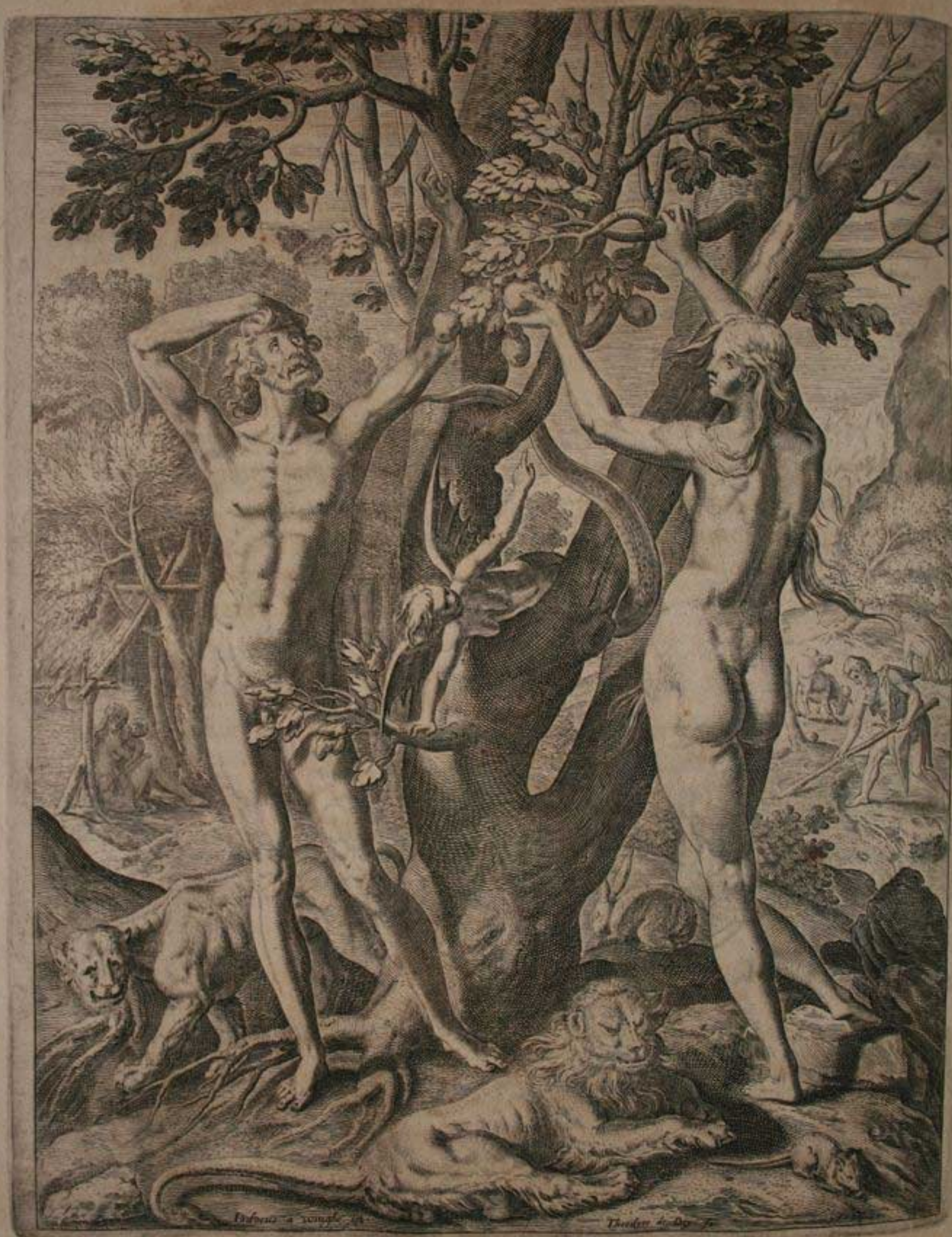
Ne

Ne autem mihi quis obiiciat, quod Theuetum & alios reprehendens, in eandem tamen incurram reprehensionem: Si quis est, inquam, qui improbet (quasi arrogantius dicta) quod ubi de vita & moribus Barbarorum verba facio, frequenter has usurpem formulas, vidi, interfui, accidit mihi, atq; alia eiusdem generis: Respondeo, res illas ad meum ipsius argumentum pertinere: deinde res designare non rumoribus auditas, sed & oculis ipsis & experientia confirmatas, imo ausim dicere à nemine alio usquam observatas, multo minus memoriæ proditas. * Quod non de uniuersa America dictum velim, sed de illa plaga quam per annum incolui, nimirum sub tropico Capricorni apud Barbaros Americanos, quos Tououpinambaultios appellant. Denique fidem doctis qui veritatem simplici sermone prolatam mendacio verborum exquisito ornatu fucato præferunt, fore ut ea quæ à me sunt in hac historia tractata verissima esse comperiant, quin etiam nonnulla esse, quæ, quod maioribus nostris fuerunt ignota, admiratione digna sint iudicanda. Deum orbis & tot præstantissimarum rerum conditorem & conseruatorem oro, ut meum hoc opusculum ad nominis ipsius gloriam cedat. Amen.

* Ioann. Stadius Hællus
Brassilianam
Historiam
scripsit 1555.
& 1557. edi-
dit: sed ver-
naculo ser-
mone, inte-
gro anno
antequam
tu isthinc
redires.

HISTO-

HISTORIA
 NAVIGATIONIS IN BRA-
 SILIAM AMERICÆ
 PROVINCIAM.

CAPVT I.

Auctoris scopus.

QUONIAM, quæ sit amœnitas, amplitudo, & vbertas, Quartæ Orbis terrarum sectionis, quæ *America* vulgo dicitur, cuius pars *Brasilia*; quibusq; cingatur insulis, & regionibus antiquis penitus ignotis contineatur: quam multis item petita nauigationibus, annis ab hinc octoginta, ex quo primum innotuit: pleriq; nostra memoria Cosmographi, in explicandisque rebus gestis versati homines docuerunt.

Illo itaque omni argumento longe lateq; diffuso liberati, hac Historia duntaxat ea complecti decreuimus, quæ inter eundem & redeundum, & apud feros Americanos, quibuscum circiter annum vixi, experiendo ac obseruando, visu audituque, percepimus. Quod vt planius exponam, ab initio quænam fuerit hæc adeo longinqua difficilisque expeditio, explicandum.

CAP. II.

Ascensus in naues Iuliobonæ: itemque occursum nauium & expugnatio: tempestates, littoraque & insule primum obuiæ.

VM Boisius Villagagnonis nepos, qui ante Iuliobonam aduenerat, à pecunia regia tribus instructis nauibus prouisaque re frumentaria, pro imperio iuberet: 13. Calen. Decembr. anni 1556. in naues conscendimus. Ipse Boisius, ex nauibus vna, quæ Roberga minor appellabatur, octoginta nautis militibusq; occupata, legati nomen imperiumque habuit. Alteram, duce Mario, Robergæ maioris titulum præferentem, gubernatore autem Ioanne Humberto Hareflorisiensi, vt res ipsa docuit, experientia in nauigando singulari, centum & viginti mortalibus,

Boisius classi præficitur.

T

quo in numero censebar, attribuit. Tertia quæ Rosea, centurionis nomine vocabatur, annumeratis sex puerulis, ad linguam Americanorum ad discendam, transportandis: quinque autem, vna cum moderatrice, virginibus (quæ primum è Gallia mulieres, magna Barbarorum admiratione, qui tantum nudas ante vidissent, in Brasiliam delatæ sunt) nonaginta circiter hominibus completa est.

*E portu naues
soluant.*

Eo die ipso, cum è portu solueremus, tormentorum strepitus atque tympanorum, buccinarumque soni, ceteraque eiusmodi, quæ nauibus in expeditionem euntibus solemnia esse consueuere, circa meridiem audita sunt. Primum in mari Cauxio, duobus à portu salutari millibus, anchoræ iactæ, quo in loco vt assolet, nautis militibusque recognitis, & profectio imperata: eius nauis quam conscenderam funis anchorarius abrumpitur, anchoraque labore maximo recuperata, profectio in crastinum indicta est.

Itaque

Itaque 12. Cal. Decembr. è terra prouectis, & Britanniam sub dextra relinquentibus, duodecim dierum tempestate coorta: plerique metu & nausea vehementer conflictati, præcipue qui mare nunquam viderant, singulis se momentis absorbendos esse cogitabant. Resq; profecto est admiratione dignissima, nauem è ligno quantumuis magnam atq; firmam Oceani vim pati posse. Nam vt è crassissimis trabibus naues fiant, arcteque fibulis vinciantur: quemadmodum qua eram delatus, circiter centum pedes in longitudinem, in latitudinẽ vero viginti patebat: quænam est cum altissimo latissimoq; Occidentali Oceano, magnitudinis tantulæ collatio? Quæ de causa cum nauigandi artẽ vniuersam, tum sigillatim acum nauitiam, ad moderandos cursus maritimos excogitatam, nemo satis vnquam laudauerit: quam tamen ante annis ducentis & quinquaginta esse in vsu, quidam memoriæ prodidère. Igitur, cum dies tredecim magnis difficultatibus, nobis esset nauigatum, Deo fauente, tranquillitas reddita est.

*Nauigationis
acusque adeo
maritima præ-
stantia.*

Consequenti post die Dominico, duabus onerariis nauibus Britannicis ex Hispania redeuntibus occurrimus: parumque abfuit, quin nauitæ nostri cum esse quæ eripere possent, intellexissent, eas penitus expilarent. Quemadmodum enim demonstraui, tormentis ceteroque omni apparatu bellico instructi confidebant, neque si infirmioribus occurrissent, ab iniuria facile temperabant.

Et quoniam in hunc sermonem incidimus, quæ nauitarum sit rapacitas, hoc primo nauium occurfu, declarare visum est. Qui enim robore & armis præstant, quod etiam in continente nimium sæpe accidit, reliquos prædæ habent. Afferunt tamen, cum vela obuios contrahere iubent, se iam diu tempestate aut malitia terram non attigisse, rebus egere omnibus, orantque vt pecunia redimere liceat: qua in colloquutione nauibus occupatis, ne scilicet onere pessum eant, præstantissima quæque extorquent. Obiicientibus (quod sæpe nobis erat vsitatum) iniquissimum esse hostes iuxta sociosque prædari: solennia terrestribus etiam copiis verba reponunt, More belli accidere, sibi vt quisque prouideat.

*Nauitæ
rapacitas.*

Addam, quod exemplis postea comprobabitur, cum Hispani Lusitanique se Brasiliam adisse primos, omnemq; adeo continentem, quæ à freto Magellanico, qui meridiem versus quinquaginta gradibus extenditur, ad Perusium citraque Æquinoctialem lineam glorientur: eaque de causa possidere affirmant, Gallos vero se in iure suo interpellare: si mari vincant, crudelissime interficiunt, in eamque feritatem aliquando deuenere, cutem vt viuentibus detraherent, deterrimove genere mortis afficerent. Galli contra, se Americæ participes esse demonstrant; neque ab Hispanis Lusitanisque vinci facile patiuntur, seque acerrime tuentes par pari hostibus referunt, qui eadem certe classe manum conferere non audent.

Vt ad nos redeam, iterum tempestate coorta, sex septemve dies mare adeo intumuit, pleriq; vt fluctus non tantum foros superarent; verum etiam, cum eius rei periculum faceremus, de qua Psal. 107. meminit, sensibus pene orbari, ebriorum more vacillabamus. nauis autem ita fluctuabat,

*Mare Deum
pro arbitrio
imperat.*

nemo ex nautis stare posset. Vt eodemq; Psal. continetur, cum supra montes aquarum altissimos, maximeq; timendos erecti, è vestigio infra profundissimos hiatus demersi, tamen inter tot fata conseruamur: sentimus profecto admirandam Dei optimi maximi potentiam. Itaque cum periculo tam sint affines, qui nauigant: Poeta qui latitudine lignorum, quibus nauigia facta sunt, eos à morte separat, videtur, quam par sit longius seiungere. cuius, quod sint elegantissimi versus adscribere visum est.

Iunen. Sat. 12.

Inunc, & ventis animam committe, doloso

Confusus ligno, digitis à morte remotus

Quattuor, aut septem, si sit latissima tæda.

Sacrum Promontorium.

Tempestate sedata, cum Deus qui mari pro arbitrio imperat, ventum secundum excitasset, ad mare Hispanum peruenimus, Nonisq; Decemb. obiectum habuimus promontorium Sacrum. quo in loco, Hibernica naui obuiam facta, arte, de qua paulo ante diximus, nostri epibatæ sex septemve Hispaniensis vini dolia, ficus, malaque Aurantia exportarunt.

Fortunata Insula.

Septimo post die ad tres insulas delati sumus ex Fortunatis: has quæ Neustria nauigat, Gratirosam, & Lancilotã, & Fortauenturam nominat, antiquis autem appellabantur, Aprofitus & Iunonia, Ombriosque: septemque numero sunt, quas nunc, vt opinor, omnes, Hispani occupat. Et quauis in orbe describendo quidam Fortunatas insulas sub vndecimo citra Æquatore gradum collocent: cum me præsentem, Astrolabus litem diiudicaret, inuenimus, ad vicesimum octauum Arcticum versus sitas esse: idcirco fatendum est, suo aliorumq; periculo, decem & septem gradibus, istiusmodi Cosmographos aberrare, quibus eas insulas à nobis remouet longius.

Hic scaphis eductis, viginti ex nostris bene armati, ad populandumq; progredientes, conspicati ab Hispanis, & repulsi, fuga naues petiere. Attamen cum se in omnes partes conuerterent, nauigiolo piscatorio metu ab suis derelicto facti obuiam, cum maximam vim marinorum canum, cinctorumq; nauticorum abstulere, nihilq; omnino, ne velis quidem exceptis, reliquere; tum quod de Hispanis peius mereri non possent, quos vicini percupiebant, scapham vna cum lintre securibus depresserunt.

Trichides prodigiosa.

Admirabile fluctuum recitatio.

Dum tres dies ob malitiam prope Fortunatas insulas comoramur, hamis retibusq; ingentem piscium copiam cepimus; ideoq; veriti, quod aqua dulcis non suppetebat, ne siti premeremur, plus dimidia parte, in mare coniecimus. Genera, canes marini, Auratæ, piscesq; alii, quorum ignorabamus nomina, erant etiam Trichides, corpore tam paruo, vt caput cum cauda (quæ nihilo minus lata est) cohærere videatur; capite autem galeæ cristatæ persimili, satis prodigiosa. Decimo septimo Cal. Ian. mari tertio intumescente, scapham quæ vni ex nauibus adhærebat, fluctus tam cito compleuit, vt pessum iret: vixq; duo nautæ, qui asseruabant, demissis è nauis funibus periculum effugerent. Illud etiam commemorandum videtur quod accidit, tempestate dies quatuor defæuiente, coquus quidam laridum in cado ligneo temperans, fluctu supra foros elato, cum cibum in mare longe proiectum amisisset, fluctus alter oppositus eundem in locum vi magna

gna retulit, neque cadum subuertit, vereque prandium restituit, quod ut aiunt, præter casam fugerat.

Ad 15. Cal. Ian. die Veneris Canariam in conspectu habuimus. con- ^{Canaria} sequenti autem Dominico propius facti, erat constitutum ibi com-
tum expedire aduerso tamen vento infulam non tenuimus. Hæc amœna est admodum, quam & incolunt Hispani, gignitq; saccharum in arundinibus, & vina præstantissima. Ceterum tanta est altitudine, ut LX. passuum millibus interiectis conspici possit. A quibusdam Taneriffe dicitur, opinantibus antiquorum Atlantem esse, à quò mare vocatur Athlanticum. Alii contra, autumant duas esse insulas, Canariam & Taneriffen. quæ lis, quod ad me attinet, manebit sub iudice.

Eo die ipso fumus conspicati myoparonem Lusitanum: qui cum neque fugere posset, quod vento ferebatur aduerso, neque armis confideret, contractis de more velis, Boisio se tradit in manus. Nec morati centuriones, ut qui iam diu decreuissent, suæ classi nauem adiungere, quam Hispanis Lusitanisve sperabant se erepturos; in myoparonem, ne aufugere posset, quosdam ex suis imponunt. Veruntamen, cum nescio quibus de causis, Lusitano gratificari vellēt, si confestim myoparonem alterū inuenisset adduxissetque, quem eripuissent, redditum iri promissere. Ille, ut qui sibi melius esse vellet, quam alteri, accepta, ut postularat, vna cum armis scapha, viginti autem ex nostris, cum quibusdam ex militibus suis, prædonis more, pyriticam enim, ut opinor factitabat; ut de improviso fortunam experiretur, longe classem contendit anteuertere.

Tum legebamus oram Africæ, à Mauritanis occupatam, ab ea fere ^{Mauritanis} disiuncti quatuor millia passuum; estque, ut à multis tunc fuit obseruatum, terra valde plana, humilisq; adeo, ut quantum oculi valebant, montibus nullis officientibus, ea nobis videremur altiores, ita ut breui submergenda crederetur, nauibusq; superanda. Et quamuis, oculo iudice, se ad hunc modum res habeat, in omnibus fere littoribus, tamen cum illustrius appareret hoc in littore: cum tantam ego planitiem, quæ vallis habere poterat: contra, mare tranquillissimum, quod altissimi montis effigiem præferbat, intuerer: memoria repetens, quæ, hac de re sacræ docent literæ: illud excellentissimum Dei opus, magna cum admiratione contemplabar.

Ut ad piratam redeam, qui, ut diximus, scapha erat antegressus, ad 8. Cal. ^{Ioh. 3. 10. 11.} ^{Psal. 104. 9.} Ian. quo die natus est Christus, in Liburnicam incidit, quam tormentis petere viq; retinere contēdit, & ad nos adducere. Quæ res valde nostris centurionibus placuit. nauis erat enim eximia, & plena sale candido: quam, ut ^{Myoparonis} ^{expugnatio.} decreuerant, in Brasiliam ad Villagagnonem deduxere. At in fide Lusitanis præstanda, de restituendo myoparone, crudeles adeo extiterunt; ut Hispanis & Lusitanis in vnum idemq; nauigium coniectis, ne frusto quidē nautici panis relicto, velis dilaceratis, scapha etiam ablata, qua destituti terram tenere non possent: mitiore consilio vti esse viderentur, miseros si ^{Santarum} ^{crudelitate.} depressissent, quam si ita dimisissent. Nam nisi aliunde scapha laborantibus opiculata sit, certum est, aut naufragio tandem, aut fame periisse.

Duorum nauium deditio.

Hoc facinore, compluribus inuitis, perpetrato: longe sumus in altum prouecti, secundo flante Vulturno. Ne autem lectori fastidium pariam, si tot naues expugnatas, sigillatim commemorem: crastino tertioque post die, cum resisteret nemo, duas in potestatem redeimus. Cum Liburnicam, quæ prius occurrit, epibatæ nostri, præcipue qui myopatonem Hispanicum ascenderant, prædæ habere cuperent: eaque de causa essent minoribus tormentis aggressi: ducibus tamen vltro citroque colloquutis, ab iniuria temperarunt. Ex Hispaniensi altera, vinum, panis nauticus, aliaque cibaria direpta. Nullius tamen rei iacturam magis conquirebatur Hispanus, quam gallinæ. hanc aiebat, cum procelloso mari ponte non intermitteret, ouum sibi quotidie in naui sufficere.

Die dominico, qui proxime sequutus est: cum is, qui speculabatur signum de more dedisset, animaduersis quinque nauibus (de quarum magnitudine atque forma diiudicare nequiuimus) nauæ nostri (quibus fortasse non sum placiturus, eorum virtutibus prædicandis) expediti & ante victoriam præna concinentes, se consequi posse arbitrabantur. Sed cum nos aduerto, illi secundo vento delati, velis, vt aiunt, remisque fugerent: quamuis, magno ne classis euerteretur periculo, pedem vndique faceremus, ad prædandumque milites incumberent: frustra defatigati manum conferere non potuerunt.

Ne quis autem, quæ commemorauimus hæcenus, falsitatis accuset: nos videlicet, cum Brasiliam peteremus, mare infestum habuisse: obnoxius aut fuga saluti consulentibus aut vela dimittentibus: affirmabo tribus omnino nauibus, quæ tormentis erant instructissimæ, adeo vt quæ me accepisset, maiora octodecim ex ære tormenta, minora è ferro plus triginta sustineret: nautas militesque decreuisse, vt qui omnes fere essent Neustrii (gens in naumachiis omnium quæ Occidentem versus nauigant, bellicolissima) si Lusitaniæ classi occurrissent, configere, magna spe victoriae. Animosum certe consilium, si ab his res gestas memoriae prodiderunt, nominatimque ab Otorio repetamus, quantum armis Lusitani excelluerint, quas nationes, quamque varias deuicerint: cum & bello contra Mauritanos in Africa contenderent, & Orientem versus contra Indos dimicarent. opponi tamen posset Gallos Barbaris dexteritate præstare (ex quibus cum initio peterentur, extiterent qui aluearibus apum in hostes coniectis se defenderent) neque sine sanguine & sudore, tam fortes viros vnquam posse superari.

Neustrii in naumachiis excellunt.

Otor. in Hist. Lus. lib. 8. & 9.

CAP. III.

Bonita, Albacora, Aurataeque, & sues marini, piscesque volatiles, alique;
quos tum vidimus, tum cepimus sub Zona Torrida.

EX illo tempore, tranquillitate vñ ventoque accommodatissimo, ad tertium ferè gradum citra Æquinoctialem peruenimus. ibi maximam suum marinorum copiam & auratarum, eorumque piscium cepimus, quos Albacoras & Bonitas, qui è Neustria nauigant, appellare consueuere: ex aliisque generibus quam plurimos. Quo in numero erant & piscium volantium. de quibus, cum nauitæ mentionem facerent, existimabam nobis imponere velle: donec ita se rem habere comprobauit experientia. Tum è mari emergere, & sublime volando gregatim petere pisces vidimus, in morem alaudarum sturnorumque: volatus vero altitudine hastam æquabat, longitudine centum passus. Sape

Pisces volantes.

numero ad malum nauium impingentes cadebant, & manu facile capiebantur. Piscis est, vt eundo & redeundo animaduerti multoties, haleci valde similis: paulo tamen & longior & rotundior: habetque sub gutture paleolam, alis ad modum vespertilionis toto corpore contextis porrectis. que; sapore autem suauissimo & probatissimo. Ceterum, quoniam huius generis nullum citra Tropicum Cancrī videram, primo existimabam quod calore gauderent, sub Torrida Zona degere, in neutramque partem Polos versus excedere. Sed cum quidam scripserit marinas hirundines, prope Magellanicum fretum videri: quas opinor, easdem esse, rem in medio relinquere visum est. * Obseruauī etiam istiusmodi pisces nusquam tuto agere posse. Nam in mari degunt, Albacoras prædonesque alios è piscibus habent inimicissimos: si subuolando periculum effugere tentant, aues sunt marinæ, à quibus capti vorantur.

* Sed in mediterraneo sæpe capiuntur: consule Rondeletii lib. De Piscib. Aues marina.

Dicendum quoque aliquid videtur de his auibus, quæ prædam è mari pro victu habent. Hæ sunt adeo cicures, vt supra foros funesque nauium sidentes capi manu patiantur. quarum certissima, vt qui de iis gustauerim, penitusque cognouerim, hæc est descriptio: pluma sunt, vt accipitres, leucophæata; magnitudine cornicum esse videntur, nudati paulo plus carnis habent passere: vt mirum sit corpore tam paruo capere posse, atque in vsum vertere pisces multo se maiores, atque crassiores. Denique vno sunt intestino, pedibusque planis, vt anates.

Bonita pisci.

Quod ad ceteros pisces attinet, de quibus paulo ante diximus: Bonita nulli sapore cedit, Cyprinis communibus assimilis, cum squamis tamen careat: illas maximo vidi numero, circiter quadraginta dies, quibus fere nostris nauibus adhæserunt, idque accidere verisimile est, quod pice naues vnctæ sint.

Albacora.

Albacoræ autem à Bonitis forma non admodum alienæ, tamen cum & viderim, & comederim Albacoras, quinque pedum longitudine, crassitudine corporis humani, quod ad earum magnitudinem, nulla esse potest cum Bonitis collatio. Deinde cum nullo modo sint Albacoræ viscosæ, sed carne vt salar friabili, nullis aculeis, paucis visceribus, inter pisces optimos sunt annumerandæ. Et quamuis quæ ad condiendam Albacoram, necessaria videbantur, præstò non essent (vt accidit peregre nauigantibus) ideoque sale contenti, latis orbibus, igne tostam ederemus: tantillo tamen apparatu erat nobis gratissima. Quamobrem si Cupidiariorum natio, quæ mare tentare non audet, nihiloque secius (vt de fele vulgo dicitur) sicis pedibus, abligurire pisces percupit; Albacoram in continenti tam facile mercaretur, quam reliqua genera; ecquid dubitatis quin vna cum pisce digitos sæpe circumlaberet? vt enim dixi de hirundinibus marinis, cum Albacoræ degant inter Tropicos, in altoque mari versentur, non ita littoribus appropinquant, vt à piscatoribus integræ ad nos peruenire possint. Quod vero ad Africanos attinet, qui mare ad Orientem accolunt, Perusiosque qui Occidentem versus, tum & Albacoras facile piscari: tum incorrupte suis apponere credibile est.

Aurata.

Aurata, quæ meo iudicio ita vocatur, quod in aqua luteo esse colore videatur, & auro quam simillima, figura Sulmoni proxima est; differt tamen dorso depressiore. expertus ita pronuntio; Auratam non tantum ceteris, de quibus mentionem fecimus, bonitate præstare: verum etiam nego, in mari fluminibusque quicquam inueniri posse suauius.

Aurata.

Suum autem marinorum duo sunt genera, vnum rostro acuto, vt anseres, alterum tam obtuso, vt cum è mari attollit, sphaera esse videatur. Idcirco ab ea similitudine, quæ est illi cum cucullatis, capita monachorum appellabamus. Ex iis animaduerti longos circiter senum pedum, cauda lata, bifidaque, in capite omnibus erat foramen, quo spiritum ducere, & vndam vibrare solebant. Cum incipit mare commoueri, super aquam eminentes, præcipue nocte tempestate conflictati, virides apparēt, viridemque reddunt maris effigiem. præterea in morem suum terrestrium, alte anhelant stertuntque. Quamobrem nauæ illos vagari & respirare conspicati, tempestatem certissime præfagiunt, quod & sæpe sum expertus. Et quamuis, cum tranquillitas esset, pelago modo crispante vndique suum marinorum circumiecta multitudine, quoad prospici posset, totum mare illis eonstratum videretur: tamen cum non tam faciles captu essent, quam pisces reliqui esse consueuissent, prout collibuisse in promptu non erāt. Itaque vt lectori satisfaciam cumulati, qua tandem arte capiatur, explicabo. Qui probe inter eos piscandi modum callet, conspicatus è proa, harpagonemque ferreum manu tenens longurio reuinctum longo crassoque vt hasta dimidiata: qui etiam funi alligatur viginti circiter pedum: gregatim accedentibus, quem ferire possit, eligens, tanta vi harpagonem iaculatur, vt si recte percutiat, ferro sus adunco tenetur: tum relaxato fune, quoad fieri potest, dum se dolore faucius in omnes partes conuertit, ferroque magis induit, sanguis eum paulatim viresque deficiunt. Nec morati nauæ ceteri, manu ferrea, quæ & ipsa longurio adhæret captum in nauem pertrahunt. Hac ratione viginti quinque in itinere cepimus.

*Sues marini.**Ingens suum marinorum copia.**Modus piscandi suæ marinorum.*

Quoad intestina, si vt porco, ita & sui marino quatuor tanquam pernae demantur diuidaturque & visceribus, spina etiam dorsi, costisque ablatis eundem in modum pendeat, hic illi valde similis erit. lecur eodem sapore. Caro tamen recens dulcior & deterior. Pinguedo in omnibus quos vidi, pollicis crassitudinem non excedebat, nullamque puto inueniri, quæ duos superet digitos. Itaque, ne nobis amplius imponat id, quod Lutetiæ alibi que laridum quadagesimæ piscatores appellant, suisque marini pinguedinem esse arbitrantur: nam ea cum plus quatuor digitum crassitudine pateat, Balænæ censenda est. Ceterum quoniam in quarundam aluo, quas venati sumus, paruuli sunt reperti, quos vt lactentes assos apponebamus, nulla contrariæ opinionis habita ratione, magis existimo sues marinas vt serophas, viuos quam oua parere. Qua de re si accuser, ad arbitrium eorum qui experti sunt potius, quam qui scripta tantum legere, prouocans: vt rem diiudicare, mei non est instituti, ita nemo, quin ea quæ viderim certa esse credam, iure interdicturus est.

Suum marinorum intestina.

*Requienes.**Requienes da-
minosi.**Marina testu-
di-er.
Plin. lib. 9. c. 10.**Modus piscan-
di: marinas te-
studines.*

Per multos etiam Requienes, ut à Neustriis appellantur, cepimus. Ii quoque mare sedato virides apparent: quibusdam longitudine quatuor pedes superantibus, crassis pro magnitudine corporis. Tamen quod eorū caro minus probetur, necessitate compulsi & meliorū inopia, nauitæ Requienem attingunt. Pelle sunt aspera ferrataque, capite plano atq; lato, ore patulo tanquam lupi Molossive Britannici. Cum hac de causa monstrati sunt, tum dentibus acutissimis damnosi: quemq; semel corripuerint, aut dilacerant, aut in mare deprimunt: qui lauant in Oceano sibi à Requienibus valde timere coguntur. Nec cum essent educti supra foros nauium, quod sæpe accidit hamis è ferro digitali crassitudine, minus ab iis cauendum erat quam à feris canibus. Quapropter cum neq; capti, neq; liberi ab iniuria temperarent, parumq; ad vescendum accommodati censerentur: quos eramus piscati lancinantes, atque cruciantes, ut damnosis animantibus dignum erat, claua ferrea mactabamus. Decisis aliquando brachiis, doliiq; circulo per caudam traiecto, in mare proiicebamus: tum se ipsi iactantes quod diu non mergebantur, ingenti nos voluptate perfundebant. Ceterum etsi sub Zona Torrida, non sint ea magnitudine testudines, quae in Rubro Indico ve mari Plinius esse dicit, ut singularum superficies contingendis habitabilibus casis, parandisq; cymbis accommodentur: tamē cum tantæ ibi existant, ut parum sit credibile, breuiter attingere visum est. Proponam igitur specimen, quo de magnitudine lector iudicare poterit, vñ videlicet in naui Boissiana captā, adeo grandem extitisse, ut octoginta hominibus, quos nauis acceperat: more nautico prandentibus, large suffecerit: superior testa ouali effigie, lata duos pedes cum dimidio, & iusta crassitudine centurioni Mario ad clypeum data est. carne tamen proxime ad vitulinam accedunt, ut lardo traiectæ, tostæq; eodem sapore videantur. Hic quoq; ut animaduerti, earum est piscatus. Tranquillo mari, alias enim raro apparent, in summa pelagi cucētis, sol testam accendit, ut pati non possint: itaq; se inuertunt ad temperandum calorem, diuque in gyrum versant: hoc cōspicati manu ferrea commissuræ testarum impacta, vi magna nauitæ quatuor aut quinque connitentes, in phaselum pertrahunt.

Hæc habui de testudinibus breuiter explicanda & aliis piscibus: postea mentio fiet de Delphinis, atque etiam Balænis, pluribusque Cetaceis.

CAP. IV.

De Æquinoctiali circulo, tempestatibus, ventorum inconstantia, pluuiis corruptis, caloribus, siti, aliisque incommoditatibus, quas circa illam mundi plagam sustinimus.

*Ventorum in-
constantia cir-
ca Æquatorē.*

T de nauigatione absoluā, tribus aut quatuor citra Æquinoctialem lineā gradibus, vento destituti, tempestate aduersa non modo vsi sumus, pluuiam malitiaq; inuicem succedentibus, verū etiā (ut nauigatio difficilis atq; periculosa est circa Æquatorē) obseruauim ventorum inconstantiam sæpe accidisse, ut tribus nostris coniunctim hæretibus nauigis.

uigiis, vnumquodq; subito peculiari flatu raperetur, figuramq; trianguli Orientem Occidentemq; versus & Septentrionem delata efficerent: nulla nautarū industria prohibente. Illa ventorū conflictatio erat momētanea, erumpēbantq; vortices, qui & subito cursum remorabantur, & è vestigio vela tam impotēter inflabant, vt mirum sit nauem non inuertisse millies.

Præterea quæ sub Æquinoctiali circulo decidit pluuia, fœda contagio-
saq; est, vt si collapsa corpus attigerit, enascantur pustulæ, vestesq; maculē-
tur. Sol autem mire feruet, qua de causâ caloribus pressi maximis, ingenti
quoq; siti laborabamus: quod aqua dulcis, poculentave alia (si prandioli
tempus demas & cœnulæ) nos omnino deficeret. Vnde accidebat, quod
mihî vsu venisse memini, halitu consumpto, vt hora plus obmutescerem.
Hac necessitate compulsi nautæ, nihil magis habēt in votis, quam vt aqua
falsâ cum dulci commutetur. Si quis opponat (repudiato in vndis pereun-
te siti Tantalo) fieri posse vt aqua marina bibatur, aut humectando saltem
palato inferuiat: respondeo, nullis omnino remediis aquæ falsæ per ceram
colandæ, aliterve distillandæ (præterea quâ fluctuationes nauium instituen-
dis fornacibus, lagenisque conseruandis minime conueniant) effectum
esse, nisi quis vellet, simulatque ori admouisset, ipsa etiam cuomere vi-
scera, vt ea degustationi accommodaretur, & potui multo minus. Atta-
men vitro infusa splendore & puritate nulli cedit, postremo aqua marina
(quod & sum admiratus & Philosophis examinandum relinquo) si lar-
dum, halecem, aliave carniū & piscium genera valde salita temperes, &
magis dulcia fient, & citius quam si fontana.

*Pluuia fœda
& contagiosa,
Æstus maxi-
mus.*

*Nautarum
desiderium.
Aqua marina
minime pota-
bilis.*

Vt vnde sum digressus eo redeam, fastigium nostræ, sub Zona Torri-
da, miseræ fuit, quod maximis & continuis imbribus ad carinam vsque
permeantibus nautico pane corrupto & mucido, quo tamen vtebamur
admodum exigue, vermes vna cum pane (tot inerāt enim, quot micæ) ni-
hil abominati, ne siti conficeremur, edebamus: vitata quoque aqua dul-
ci oppletaque vermibus cum è vasis effunderetur, stomacho nullus erat
tam firmo quin expueret. Qui autem bibebant, vna manu tenere pocu-
lum, altera ob fœtorem nares comprimere cogebantur.

*Nauticus pa-
nis corruptus.*

Interea quid vobis in mentem venit, hominum delicatissimi? calo-
rem exiguum ferre non potestis, tunicaque interiori commutata, bene-
ter si opaco in conclauis & splendido, cathedra lectulove impositi, otium
agitis? vobis cordi non est ad mensam accumbere, si lances nitidissimæ,
vitra bene lota, candidiora niue ipsa mantilia, dapes exquisitissimæ ap-
paratissimæque, vinum deest Smaragdo clarius? Vultis nauigare vt ad
hunc modum vitam traducatis? vt auctor vobis nequaquam sum futu-
rus, eaq; de re minus cogitabitis, cum quid in reditu acciderit audietis: ita
cum de mari mentio incidit, & nauigationibus tam longis, vos vellem o-
ratos qui ex libris tantum sapitis, quodq; multo est deterius, ex eorū fabu-
lis, qui mare nunquam viderint, vt elato supercilio Mineruam non doce-
retis: hoc est vt interpretor, iis paululum cederetis, qui tot incōmoda per-
ferendo ea sunt experti, quæ nullo certe modo in animum irrepunt, nisi
periculum ipse fecerit.

*Aduersus deli-
catos inuebi-
tur.*

*Gubernator
nauis egregius
sine literis.*

Addam cum ea quæ ante commemoravi de varietate ventorum atque tempestatum, imbris foetidis & caloribus: tum quæ in Oceano generaliter fiunt, præsertim sub Æquatore: vidisse me Ioannem Meunium Harefloriensem, ex nostris gubernatoribus, qui cum literas nesciret, cognoscendo Astrolabo, chartisq; nauticis, & Baculi Iacob assecutus est tantam nauigandi peritiam, vt sæpenumero, maximeq; cum esset tempesta, silentium imponeret viro bene docto, quem nominare non habeo necesse: cum iste tamen pacato mari explicandis Theorematis excelleret. Nec interea propositum est, quicquam detrahere de iis artibus, quæ in scholis docentur, & literarum monumentis conseruata sunt. Sed magno pere vellem, nulla vt hominum auctoritas, & ratio cum experientia contenderet. Veniam igitur à lectoribus efflagito, si in memoriam reuocatis nos aqua putri, & mucido pane vixisse, permultasq; rerum incommoditates perpeffos esse, misera illa conditione, cum lautis censorum istorum dapibus comparanda, sum ab incepto sermone paululum digressus, & in eos inuectus. Accidit sæpe ob eas de quibus ante diximus difficultates, quæ postea demonstrabuntur fusius, absumpto omni com meatu, citra Zonam Torridam retro naues abiisse, quod Æquatorem superare non possent.

Æquator quare dicitur.

Cum hac miseria conflictati circumeundo, & paulatim appropinquando, triginta quinque diebus transmittere tentassemus, pridie Nou. Febr. Deo propitio, Æquatorem attigimus. Æquator autem dicitur, non tantum quod sub hac linea dies noctibus perpetuo sunt æquales: verum etiam quod cum Sol ad eam redit, quod in anno bis accidit, nimirum ad 5. Calen. April. & Id. Septemb. eadem toto in orbe dierum & noctium existit æqualitas, ita vt qui sub Arctico & Antartico degunt, duobus illis demum in anno diebus lucem noctemq; participant, e vestigio Sole ab eorum conspectu alternatim recedente ad sex omnino menses.

*Elevatio Poli
Antartici.*

Quo igitur die mundi Zonam sumis præteruecti nautæ solemnia vsurpauere: etenim ad memoriam eius rei conseruandam, qui nunquam sub Æquatore fuerunt, eos funibus alligatos in mare demittunt: aut panniculis cacabo affricatis atro vultu inficiunt, vectoribus tamen se pecunia redimere licet, quod mihi contigit.

*Hist. vniuers.
Ind. lib. 3. c. 98.*

Itaque Iapyge secundo delati sumus ad quartum gradum ultra Æquinoctialem. Hic Polus Antarticus primum à nobis est visus (quam Neustrii Stellam Su appellabant) quibusdam stellis, vt ab illo tempore animaduerti, in modum crucis depictum: ideoq; sydus integram stellam Su nominant. Retulere, vt quidam scribit, qui hoc primum iter sunt aggressi, albidam circa Polum Antarticum nubeculam perpetuo videri, quatuorq; stellas, crucis forma, cum tribus aliis, quæ Septentriones valde referunt. Iam diu Polus Arcticus à conspectu nostro aberat: obiterq; dicam, non modo sub Æquinoctiali Polum vtrumq; non apparere, quemadmodum pleriq; arbitrantur, sed neutrum, nisi duobus emensis ultra citraue gradibus.

Sol pro Zenith.

Id. Feb. cum sudum esset, Nautæq; Solis altitudinem Astrolabo deprehendissent, affirmant ad perpendicularum radiare. Idcirco, quamuis per-

riculi

riculi faciendi gratia, pugiones, cultellos, aliaq; id genus supra foros defigeremus, nostris in celocibus eo die meridiano praesertim tempore, umbra nusquam est visa. Duodecim fere gradus prouectis, tempestas tres quatuorve dies aduersa extitit: paulo post e contrario tanta malitia facta est, ut inter ea celocibus immotis, perpetuo hic mansissemus, nisi ventus flauisset.

Toto itinere nostro nondum Balænae obuiam erant factæ, tum vero prope vidimus. Quo in numero vna, quæ facillime potuit conspici, iuxta nauim emergens, quoad se commoueret, scopulus credita est, ut metuerem, ne impacti fracta celoce periremus: obseruauit cum se in mare absconderet, ante caput exerentem, ore plus doliis aquæ duobus eiecisse, demergentemque tantum excitasse fluctum, denuo ut vereretur ne in gurgitem nos ad se pertraheret. Estque profecto res horrenda, ut in Psalmis, lo-

Balænae.

Psal. 104. 26.
Iob. 40. 26.Delphinæ pi-
scis alii conti-
tantur.

boque legimus, eiusmodi monstra tam facile in Oceano ludere. Vidimus etiam Delphinæ compluribus piscium generibus comitatos, & militari ordine incedentes: in mari subrubido esse colore putantur, existis vnus sexies septiesve, tanquam gratulari vellet, celocem qua eram vectus circumdedit: nos inuicem nihil non tentauimus is ut caperetur, sed caute cum refugeret capi nunquam potuit.

CAP. V.

De primo Indiæ Occidentalis conspectu, & incolentium Barbarorum: deque iis quæ in mari acciderunt ad tropicum vsque Capricorni.

IN DE secundo diu flante Fauonio, ad v. Cal. Mar. anno 1557. mane circiter octauam horam, in conspectu Occidentalem Indiam habuimus (in qua Brasilia) quæ & quarta orbis sectio antiquis penitus incognita, & America dicitur: eius nomine, qui circiter annum 1497. primus eam detexit. Explicare superuacaneum est, quam lati quamque alacriter Deo egerimus gratias, tam prope intuentes continentem optatissimam, breuique adeundam. Explorato igitur, quod eramus conspicati terram esse (decipi enim facile est nubibus in aerem abeuntibus) eo die ipso, flatu secundo, & prora in altum constituta, cum Boisius esset antegressus, anchoræ iactæ sunt mille passibus interiectis, à regione aspera *Huuassou* Barbaris appellata: tum eduçta è nauis scapha & tormentis aduentu significato, ut assolent qui illas regiones adeunt, virorum mulierumq; statim manus ingens visa est stare in littore. Hi omnes (ut à quibusdam ex nostris, qui loca illa iam antecognouerant, est animaduersum) erant natione *Margaiatum* Lusitanis confœderata, Gallis autem inimicissima: ut captis nulla liberationis merces soluenda esset alia, quam ut maçtati concisique Barbaros saginarent. Tum quoque vidimus mense Februario (qui fere tota in Europa est frigidissimus, geluque impedit, ne quid è terra prodeat) nemora & lucos, herbasq; tam esse virides, quam sunt in Gallia, Maio & Iunio mensibus, quo vere perpetuo fruuntur Brasilienses.

Dies quo pri-
mum America
nobis detecta
est.Americus Ve-
sputus in A-
mericam pri-
mum nostra
memoria na-
uigauit.*Huuassou* locus
asper.*Margaiates*
Gallis inimi-
cissimi.Nemora her-
bas, semper
virent in Ame-
rica.

Hostilis *Quetacatum* atque Gallorum inter se animus, quem vtriq; ve-

hementer dissimulabant, impedimento nō fuit, quo minus è naucleris vnus, qui eorum linguam mediocriter nouerat, cum nautis aliquot scapha conscēsa, littus peteret, vbi magna multitudine Barbari constiterant. Nec tamen intra teli iactum accedere, sed vereri ne à feris hominibus capti, interfectiq; torrerentur. Ita eminus ostendere cœperunt cultellos, specula, pectines, aliaq; id genus, cum quibus ad victum pertinentia, commutare si vellent, petebant. Qua re à quibusdam qui propius accesserant, intellecta, nec rogati pluribus, mira celeritate quæsitum excurrere. Mox redeunte Nauclero, farina quapiam ex radice, qua panis loco vtuntur Brasiliēses, pernae carnesq; ex aprorum genere, aliaq; ad victum necessaria, fructus etiam magna copia, quales gignit regio, allati. Præterea vt & dona offerrent, & aduentum gratularentur, sex vna comitante fœmina, Barbari scapham ingressi, sponte sua nos inuisere. Quos cum primum vidissem, lectoribus cogitandum relinquo, quam eos sim attente contemplatus, de quibus etli commodius & fusius agendum est suo loco, hic tamen attingere obiter nōnulla decreuimus. Principio tū viri, tum fœminæ nudi æque agūt, atque quum ex vtero prodire ad ornatum toto corpore atrati. Ceterum viris est familiare sinciput attondere in formam coronæ monasticæ, occipitis vero crines dimittere, quos tamen vt hi solent, qui apud nos alunt comam, circa collum refecant. Ad hæc pertuso inferiori labro viridi colore politulum lapidem capitati argentei latitudine atque crassitudine insertum gestant, quo dextre foramen illud aperiunt clauduntque. Hunc ad venustatem vsurpant: quo tamen auulso, & in labro inferiori, tanquam ore altero hiante apparent turpissimi: fœminæ labrum minime perforant, sed vt nostrates crinem valde summittunt, auriculas autem ad eo traiciunt, vt digitum accipiant: vnde candida ossa pendere, & supra humeros fluctuare solent. Alio reiicienda videtur eorum confutatio, qui Americanos esse villosos falso sunt opinati. Antequam autem Barbari à nobis discederent, duo senes qui auctoritate præstabant, demonstrant, illa in regione maximam esse vim Brasili optimi, cui & secando, & exportando suam operam pollicentur, resque ad victum necessarias: nihilque prætermittunt, quo persuadeant, vt manere vellemus. Præterea quum alio tendebamus, manendi ratio non erat: quod cum inimici essent, & multitudine vincerent, hoc consilio inuitabant, vt si terram tenuissemus, more suo, vulneribus confectos deuorarent. At cum *Margaites* tormenta, & quicquid adeo naues nostræ aduexerant, valde essent admirati: neque maximis de causis, præcipue ne Gallorum periculo fieret, si forte illuc appellerent) in animo haberemus vim facere ad suos qui expectabant in litore, veniam redeundi postulant. Itaque, quoniam nullus est apud eos pecuniæ locus, cum rebus quas attulerant, hamos, indusia, cultellos, specula, idque genus quamplurima commutauimus, quæ quidem sunt ad negotiandum apud Brasiliēses accommodatissima. Ad extremum vt quum nos adire Barbari, pudenda liberaliter ostenderant, ita, quum exire, & in scapha sedere vellent, indusia quæ à nobis accepissent, ad vmbilicum vsq; colli-

Farina ex radice, aliaque Barbarorum cibaria.

Primi Barbari ab auctore visi & descripti.

Astutia Barbarorum ad decipiendos Gallos.

Pecunia Barbari carent.

Vrbinitas vtriusque Barbari.

colligentes, atque ne macularent veriti, in natibus demonstrandis nequaquam parci fuere, mira certe urbanitas & digna quæ legatione fungatur. Nam etsi proverbio feratur apud nos, pellem indusio esse chariorem: illi contra, excellenti erga nos magnificentia fortasse, nates aperiendo, pelle arbitrantur indusium esse præferendum.

Hoc in loco paululum immorati, quamuis noua illa cibaria primum aliena viderentur, necessitate coacti, tamē auide comedebamus. At postridie eius diei, qui Dominicus erat, sublatis anchoris, vela fecimus. Terram legentes viginti fere millibus passuum interpositis, obiectum habuimus Castellum Lusitanorum, quod illi Spiritum sanctum, Barbari *Moab* appellant. Hi celoces nostras, myoparonemque adeo conspicati, quem suis ere-

*Spiritum sanctum
Castellum
Lusitanorum.*

ptum esse facile coniecerunt, tormentis vtrimque ter aut quater displois, quod extra iactum essemus, pilæ abierunt innoxia.

Igitur littoribus appropinquante cursu continuato, plagam præter-

Tapemiry.

uecti sumus quam *Tapemiry* appellant: hîc qua in continentem mare influit, parua sunt insulae, quique has incolunt Barbari, vt mea quidem fert opinio, Gallorum focii foederatique sunt.

Paraiba.

Vlterius paulo circiter gradus viginti, habitant *Paraiba*, quorum in regione, quemadmodum præternauigando animaduerti, tumuli eminent in caminorum figuram abeuntes.

Breuia et Syrtis.

Cal. Mart. Breuia & Syrtis legimus, scopulis & lingulis intermixtas, quæ loca, ne illæsa naues pereant, maximopere nauæ solent effugere.

Ex aduerso Breuium planiciem sumus conspicati, amplitudine triginta milliarium: hanc incolunt *Ouetacates* homines adeo feri, vt neq; pacem inter se colant, & cum finitimis aduenisq; bellum gerant. Cum verò ab hostibus premuntur (à quibus tamen nunquam iugum accepere) mira pernicitate morti se cripiunt, qua & inter venandum feras ex ceruorum genere quodam assequuntur. Omnium Brasiliensium more, nudi penitus agunt, nihilo tamen secius ad nates vsq; comam demittunt, contra quam reliquorum fert consuetudo, qui, vt paulo ante diximus, dicimusque postea fusius, cum sinciput attondent, tum circa collum crinem rescant. Denique efferati *Ouetacates* illi, regiunculam inuicti habitantes cruda carne vescuntur in morem canum, luporumque, lingua etiam dissident à finitimis, vt inter Occidentalis Indiae populos immanitate ac sauitia insignes merito censendi esse videantur. Cæterum quod nullum cū Gallis, Hispanis, Lusitanisq; commercium habeant, aliisq; transmarinis, carent nostris omnino mercibus. Attamen, vt postea audiui à quodam interprete Neustrio, si eas finitimi cum *Ouetacatibus* cōmunicare desiderat, hæc vtuntur permutatione: *Margaias*, *Caraias*, aut *Tonoupinatibaultius* (quæ gentes sunt vicinae) aliiue Barbari, se ipsi *Ouetacati* non credentes, ostentant eminus falcem, cultellum, pectinemve, aut speculum, aut alia eiusmodi, nutuque conquirunt an permutationem velit facere. Tum si consentiat, vicissim plumas depromit, aut virides lapides, qui, vt demonstrauimus, labris includuntur, aut quædam non absimilia. Deinde locum desi-

Ouetacates.

gnant ab hinc trecentis quadringentisve passibus: hic alter in lapidem stipitemve, quæ putat esse commutanda, reponens, longe abit. Nec moratus *Ouetacas* ad tollendum accedit quæ ille deposuerat, eodemq; in loco relinquendum, quæ ipse ostenderat. Fidem hæctenus seruât, permutatione vero facta, cum alter eo rediit, vnde primo visus est, violatis induciis magna contentione certatur, quis cuiq; permutatum eripiat. Nec dubiû est quin *Ouetacas*, venatici canis leuitate, primas ferat. Itaq; nostris hominibus, qui arthritide laborât, claudis, tardisq; sunt pedibus, nequaquam censeo, si de conseruâdis mercibus cogitant, cum *Ouetacatibus* negotiationem instituedam esse. Cantabri tamen, quorum etiam lingua differt à ceteris, vtq; notum est, agilitate præstant, optimeq; ambulare videntur: cum duobus his rationibus cum *Ouetacatibus* comparâdi sunt, tum eos quis merito dignissimos existimet, qui vna discurrerent. Quin & annumerari possent, qui *Palmarum* flumen accolunt, quadam in regione *Floridæ*. Hi (vt memoriae proditum est) ceruum assequi, totumq; diem irrequieti solêt currere. Præterea *Gigantes* ad flumen *Platam* (eodem auctore) tanta felocitate, vt fugientes capreas sæpe manu retineant. Sed age dum relaxatis habenis, vedos bipedes illos dimittentes. Sed vt si libet, Euro citius euolent, interdum etiam vt est verisimile non sine graui lapsu, tribus in plagis *Americæ* (distantibus inter se tamen *Platenfi* præsertim & *Florida* plus tricies centenis passuum millibus) & in quarta *Europæ*, niue stipatius concidant, ad institutum sermonem reuertamur.

H. fl. vniuers.
Ind. lib. 2. cap.
46. & 84.

Mag. he.

Rupes Smaragdus creditur.

Ouetacatum transmissa regione, aliam in conspectu statim habuimus, quam *Mag-he* appellabât, incoliturq; à Barbaris, quos tatum dicam, ob eas rationes, quæ modo explicatæ sunt, minime in vtramque, vt aiunt, autem dormire: cum ad incurSIONEM faciendam, paratissimos habeant finitimos. Hoc in littore, magna rupes in turris modum se attollit: quæ sole tacta luget adeo & radiat, vt quibusdâ *Smaragdi* genus esse credatur. Ideirco à *Gallicis* & *Lusitanis* hac præternauigantibus *Mag-hensis* *Smaragdi* nomē habuit. Ferunt hanc rupem nauibus adiri non posse, quod ad libellam summæ aquæ scopuli eminentes, plus quatuor millibus passuum excurrant in pelagus: terra etiam negant vllam inueniri semitam, qua rupes ascendatur.

Proximum discrimen ex quo euasimus.

Paruæ ibi sunt tres *Insulæ*, *Mag-henses* appellatæ, quarû ex aduerso cum iactis anchoris noctem quieuissemus, postridie sublatis dolonibus *Friense* *Promontorium* tenere contendebamus. Vento tamen reiecti, eo vnde mane profecti essemus, reuertimur: quo in loco ad *Iouis* diem in anchoris stetimus, parumque, vt audietis, abfuimus à naufragio. Etenim postridie eius diei ad vi. Non. Mart. quo *Bachanalia* celebrantur ab hominibus male feriatis, ante ieiuniû *Quadragesimæ*, hora vndecima pomeridiana, cum primum acquiesceremus, adeo repente procella extitit, vt cum tempestatem ferre non posset funis anchorarius abrumperetur, nauis autem fluctuans, & vi vndarum littus petens eo delapsa sit, vt cum aqua duabus vlnis & dimidia non esset altior (qua breuiore ne parua quidem nauis sustineri poterat) nihil propius fuerit, quâ vt in vado adhæresceret. Tum gubernator

bernatoria iacta bolide, cum eo rem deuenisse intelligeret, quanquam illi munus incumbere, ut bono essemus animo iubere, bis aut ter exclamauit, Actum est, Actum est. Nautæ vero cum diligentissime alteram iecissent anchoram, quæ Deo fauente, substitit, ne in scopulos vnus ex Maghensibus insulis (profligata salute, si id quidem accidisset, quod mare commotius illis nauem confregisset) deferremur impedimento fuere. Hoc periculo trium fere horarum spatio sumus defuncti, nec interea proderat nautica keleusmata, quæ commodius in alto vsurpantur, quam prope litora vbi tempestates maxime sunt timendæ. Cum autem, sedato mari, dies illuxisset, propterea quod, ut diximus, aqua dulci utebatur vitiata, quidam ex nostris aquatum profecti in desertas *Maghenses* insulas, non modo terram ouis auibisque multigenis (& tamen ab iis, quæ sunt apud nos valde forma dissidentibus) constratam inuenere, sed quod non essent hominibus assueti, tam erant ciures, ut manu capi, fustibusque interfici sustinerent, ita ut à nostris aquatoribus in scapham constipatæ magna copia exportarentur. Ea de causa, cum superiori nocte laboribus extrahenda, nautæ famem excitassent, aues illas promiscue comedere. Die Iouis, quo *Maghenses* insulas reliquimus, vento vli secundo, postridie quarta pomeridiana *Friense Promontorium* attigimus, qui portus est oræ totius, ob Gallorum nauigationes, nobilissimus. Hic anchora iacta, tormentisq; aduētū significato, centurio & nauis magister, cum aliquot militibus in terram egressi, obuios habuere magna multitudine, Barbaros, ii vocantur *Tououpinambaultii*, Gallorum socii atq; foederati. A quibus cum accepti sumus comiter, tum quid ageret *Paycolat* (sic enim *Villagagnonem* appellabant) didicimus, quæ res nobis quidem longe accidit gratissima. Eodem in loco hamis retibusque pisces multos cepimus, complurium generum, & ab iis, qui in nostro mari degunt, valde forma dissimiles. In quibus maxime varitum atque prodigiosum genus erat, quod ea de causa describam. Hornum magnitudine vitulum fere æquabat, rostro quinque pedes longo, lato sesquipede, utrinque dentes acuti, tanquam serræ prominebant. Quum vero eductus in terram, rostrum adeo ingens, huc & illud vibraret, mutuo alter alterum appellans, admonebat, tibias ut remoueret. Ceterum carne est durissima: ut enim essemus famelici, ea tamen, quatuor & viginti horas cocta, vesci nunquam potuimus. Hic etiam primum vidimus, non tantum sublimes volantes *Pittacos*, & gregatim, ut in Gallia cornices, columbæque: verum etiam ut ex illo tempore obseruaui, binos in aere sibi coherentes, quemadmodum apud nos turtures solent. Cum igitur sexaginta fere millia passuum itineris superessent, quamque citissime fieri posset, contenderemus: ad *Friense Promontorium*, breuior quam erat in votis, mora facta est. Itaque eo die ipso sublati vesperi doloribus, tam prospere nauigatum, ut sequenti *Dominico*, Non. Mart. anno 1557. Oceanum sub dextra relinquentes, in sinum ingrederemur, à Barbaris *Ganabara* nuncupatum, à Lusitanis vero *Rio de Ienero*, hoc est, Fluuium Ianuarii, quod Cal. Ian. cum primo sinum adierant. Posteaquam honoris *Villagagnonis* causa, quingentum

Auium multitudine in Maghensibus insulis.

Friense Promontorium.

Tououpinambaultii cum Gallis foederati.

Prodigiosus piscis.

Agmen Pittacorum volantium.

Sinus Ganabara.

fere passuum interuallo, tormenta displosimus, & nobis ille respondit (Castra enim fecerat in parua quadam huiusce sinus insula) anchoræ sunt in propinquo iactæ. Hæc igitur summa est eorum, quæ inter nauigandum in Brasiliam, tum passi sumus, tum vidimus.

CAP. VI.

Descriptio sinus Ganabara, qui & Geneuensis appellatur: Insula, Castellique Collignu, atque insularum adiacentium.

VM sinus iste à Barbaris Ganabara dictus, eo tempore, quo illic agebamus, inter ceteros eius regionis portus, nauibus Gallicis notissimus fuerit: abs re non existimaui alienum, si peculiarem eius descriptionem hoc loco proponerem. Ille à Lusitanis Geneuensis appellatur, quod Cal. Ian. primo eum intrasse credatur, tribusque viginti gradibus iacentem ultra Æquinoctialem lineam, sub Capricorni tropico. Cuius rei meminisse Lectorem cupio, vt Theueti agnoscat impudentiam. Is in libro virorum Illustrium *Quoniam becum* laudans, ait me, aut alium impostorem, hunc sinum ad tres & viginti gradus, prope polum Antarcticum collocasse, quum tamen nunquam aliter, quam hic scripserim. Quæ alii de sinu isto scripserunt, prætermitto, eumque quatuor & viginti passuum millibus patere affirmo. In quibusdam vero locis in latitudinem crescere, donec 14. aut 16. conficiat. Et quamuis ii montes quibus iungitur, non adeo sint excelsi, atque ii sunt, quos Geneuensis lacus alluit, recte tamen cum eo comparari potest propter vicinitatem vndique terrarum.

Comparatio lacus Geneuensis cum sinu Ganabara in Brasilia.

Rupes vocata va-buyracum. insula.

D. scripto Insula & propugnaculi, in quo Villagagnon habitabat.

Ostium eius periculosum est, quia relicto mari trium Insularum incultarum oræ legendæ sunt: vnde magnum nauibus periculum imminet, ne scopulis allisæ penitus frangantur. Deinde præternauigandum est fretum, quod cum trecentos in latitudinem passus non habeat, enascitur sinistro: tum è monte ac rupe pyramidis formam imitante: quæ non modo est immensæ magnitudinis, verum etiam eminus artificio quodam elaborata videtur. Propter eius autem rotunditatem, & quod ingenti tumi persimilis esset, hyperbolice à Gallis *le Pot de beuire* appellata fuerat. Paulo vterius intra sinum ipsum rupes extat satis plana, quæ circuitu patet circiter centum & viginti passus. Hæc à nobis *Le Ratier* dicebatur, quam Villagagnon cum primum appulisset imposita supellectile ac impedimentis, muniri posse sperabat: vi tamen vndarum inde pulsus est. Ea porro quam incolebamus insula, duobus est passuum millibus vterior: hæc (vt commemoravi) erat inculta ante Villagagnonis aduentum. In circuitu circiter passus mille complectitur, latitudinem sexies superante longitudine: scopulisque ad libellam summæ aquæ extantibus cingitur, qua de causa naues citra tormenti iactum accedere non possunt: estque ideo natura munitissima, vt adiri ne nauigiolis quidem possit, nisi è portus lateris ex aduerso ingrediētis Oceani. Hæc si diligēter custodita fuisset, nec expugnari, nec intercipi potuisset, quæ admodum à reditu nostro fuit à Lusitanis

tanis occupata, eorum qui relictis essent culpa: ab utraque parte eminabat colliculus, cuius in fastigio tuguriolum Villagagno extruxerat: rupi vero quinquaginta, aut sexaginta pedes in altitudinem porrectæ, & ad insulæ centrum litæ, suum imposuit prætorium. Reliqua in planiciem redacta, domiciliis continebantur, quæ, annumerata omni Villagagnonis familia, octoginta circiter homines incolebant. Illa omnia si prætorium excipias, aliquot fabrilibus lignis ædificatum, & propugnacula qualicumque cæmento superinducta, parua erant tuguriola, prout Americani solent, lignis extructa rotundis, herbaque contecta. Atque hæc quidem pauca de artificio munitionis illius, quam Villagagno nuncupavit Collignium in Gallia erectum Antartica. Id autem ab eo factum est, ut Gaspari Collignio Gallia Thalassiarchæ gratularetur: neque immerito. Nunquam enim sine illius favore ac ope, (vt antea commemoravi) cum iter illud agerem, tum ullam in Brasilia munitionem exædificare potuisset.

Vt igitur quæ restant de Ganabara sinu persequamur, sciendum est ultra propugnaculum decem fere millibus, pulcherrimam, fertilissimamque insulam iacere: ea cum in circuitu duodecim passuum millibus pateret, Magnæ insulæ nomen à nobis sortita est. Quinetiam quod à Tououpinambaulsiis fœderatis incoleretur, eam frequenter petebamus, ad exportandam farinam, aliaque necessaria.

Sunt præterea in illo sinu maris multæ insulæ incultæ, in quibus præstantissima ostrea reperiuntur. Barbari quidem in littoribus se submergentes, manibus adferunt lapides ingentes exiguis ostreis (illi *Leripes* vocant) circumdatos, quæ sic petris adherent, vt vix sint auellenda. Horum plenos lebetes coquebamus, & in quibusdam exiguas gemmas reperiebamus.

Hic fluuius multorum piscium genere abundat, in primis mulis quæ optimis, suisque marinis, & mediocribus aliis, quorum nonnullos, in capite de Piscibus describam. Hic vero ingentes, ac monstrosas Balænas silentio præterire nolo, quæ pinnis aquam superantibus, nobis ita fiebant obuia, vt tormentulis facile peterentur. Veruntamen istiusmodi globis eas valde lædi non existimo, tantum abest, vt interfici possint: eaque de caua recedebant à nobis in noxiæ, quod pelle sint durissima crassaque pinguedine. Harum vna, quatuor, & viginti à Castello milliaribus Friense promontorium versus in vadis adhærescens, Oceanum repetere, quod eam aqua profundior defecerat, non potuit: ad quam tamen accedere ausus est nemo, antequam expiraret, quippe cum suis conatibus vicinam terram concuteret, & à quatuor millibus passuum exaudiretur. Postquam vero vitam exhalauit, multi ex Barbaris & nostris, frustra quædam carniū decifarum abstulerunt: reliquum autem eo in loco remansit. Eas vero carnes parui faciebamus, propter insipidum gustum: pinguedinē vero colliquabamus, vt oleo expresso ad lucernas vteremur. Lingua vero, quæ pars existimatur præstantissima, sale condita, fuit Thalassiarchæ in Galliam transmissa.

Duo sunt etiam flumina, quæ ad extremitatem sinus terra vndique circumdata, cum eo coniunguntur. In iis ego aliquoties cum Gallis nau-

gauri, & multos Barbarorum vicos in vtroque littore sitos inuisi. Hæc sunt quæ in hoc sinu præcipua cognoui, atque etiam arcis possessionem Gallis ereptam esse, tanto magis doleo, quanto hæc recte custodita, vt erat facillimum, tutum nobis perfugium, & Gallis commodissimam nauigandi occasionem præbere potuissent. Ultra quadraginta, aut sexaginta passuum millia Platam versus, & fretum Magellanicum, alter est ingens maris sinus, à Gallis Vasarum dictus, ad quem appellant illuc qui nauigant, sicut & ad Friense Promontorium, quod & primum tenuimus, cum Brasiliam peteremus.

CAP. VII.

De ingenio, robore, statura, nuditate, ornamentis corporis virorum & fœminarum Brasiliensium, apud quos annum fere sum commoratus.

ACTENVS ea quæ in mari vidimus, dum Brasiliensium regiones petiimus, descripsi: qualis denique sit Ganabara sinus demonstraui: Nunc antequam naui conscensa reditum in Galliam parem, vitæ genus & alia hic à nostris incognita, paucis describere volo.

Statura ac dispositio Barbarorum.

Barbari rerum mundanarum neglectores.

Nuditas Barbarorum in genere.

Vt autem ordine cuncta exequar, Barbari Americani, qui terram Brasiliæ incolunt, *Tououpinambausi* nominantur, quibuscum ego circiter annum familiariter sum versatus. Ii corpus nec prodigiosum, nec monstruosum habent, sed nostro qui in Europa viuimus, persimile quod ad staturam spectat. Sunt quidem fortiores, robustiores, saniores, & minus obnoxii morbis. Pauci apud eos sunt claudi, pauci altero priuato oculo: deformes fere nulli: licet etiam centesimum ac vigesimum ætatis annum sæpe attingant (per lunas enim annos numerare norunt) pauci tamen canescunt. Id vero regionis illius temperiem indicat, quæ cum nullis frigidibus, aut pruinis torreatur, virides herbas, agros, & arbores semper habet: ipsi quoque molestiis ac curis omnino vacui, iuuentutis in fonte labra rigasse videntur. Et quoniam fontes lutosos, & scaturigines pestilentes non adeunt, è quibus mala omnis generis oriuntur, quæ nos ante tempus atenuant, macerant corpus, animum excruciant, denique perimunt: vtrumque nihil eorum ad illos pertinet, diffidentia, auaritia, litibus, inuidia, ambitione denique non laborant. Colore prorsus nigro non sunt, sed tamen ad nigredinem accedente, propter solis vehementiam, quemadmodum Hispanis, ac Prouincialibus vsu venire videmus.

Ceterum viri, fœminæ, infantes nudi prorsus incedunt, nec vllas corporis partes vnquam tegunt, nullo eius nuditatis pudore. Attamen villosi non sunt, vt quibusdam visum est, imo simulatq; pili in corpore apparent, aut vnguibus, aut forcipibus paruulis, quas à Christianis accipiunt, euellunt: barbam ipsam, palpebras, supereilia eradicant, vnde lufci, toruoque aspectu fiunt. Idem legimus in insula Cumana vsurpari à Peruensibus.

Caput

Caput quidem illi capillis vestitum habent, qui maribus ab ineunte ætate à vertice ad sinciput raduntur, vt monachorum coronam dicas: ad occiput vero comam nutriunt nostrorum more maiorum, quam, vbi ad collum vsque fluctuat, rescant. Hic, ne (si fieri possit) aliquid à me prætermittatur, quod ad hanc tractationem pertineat: illud addam, esse nimirum in illis terris herbas quasdam duorum digitorum latitudine: hæ paululum incuruæ, in orbem & longitudinem excrescunt, veluti calamus, qui contegit spicam milii illius prægrandis, quod apud Gallos triticum Sarracenum nuncupatur. Vidi aliquando senes (non tamen omnes, nunquam

In eos qui Barbaros vilius esse putant. Hist. gent. Ind. lib. 2. c. 79.

Quare senes Americani interdum virilia tegant.

adolescentes, multo minus pueros) qui duobus illius herbæ foliis accipitis, filoque xylyno virilia contegerent, atque etiam fasciis, ac linteolis, quæ à nobis habebant, obuoluerent. Qua in re primo aspectu elucere videretur scintilla quædam naturalis verecundiæ, si modo id ea de causa facerent. Etsi enim id penitus nunquam sum scrutatus: nihilominus tamen arbitror id ab illis fieri tegendi alicuius morbi gratia, quo in senectute partes illæ conflētantur.

Hoc insuper de more habent, vt ab infantia puerulis omnibus labium inferius pertundant, eoque in foramine os quoddam perpolitum, ac instar eboris candidum inferatur, minimarum figura pyramidum, quæ supra mensam in quicuncem ordinatæ, verticillo petuntur. Pars fastigiata pollice vno, duobusve digitis extrinsecus porrecta, inter gingiuas, & labium retinaculo adhæret: idque pro arbitrio auferunt, reponuntque. Os vero illud fastigiatum, ac candidum, in adolescentia tantum gestant. Cum vero ad grandiores ætatem peruenere, cumque lingua sua *Conomi-ouassou* vocari incipiunt, (quod grandem, aut crassum adolescentem sonat) foramini labiorum inferunt lapillum viridem, ex genere pseudosmaragdi, qui similiter obice quodam intrinsecus retentus, extrinsecus apparet, capitati argentei rotunditate, ac latitudine, crassitudine autem duplici. Atque etiam nonnulli reperiuntur, qui digiti longitudine gestent, eumque teretem. Cuius postremi generis vnus à me in Galliam allatus est. His lapidibus interdum sublatis, Tououpinambaultii, linguam foras per rimam illam labiorum, animi gratia egerunt, ita vt gemini oris effigiem spectantibus præbeant. Vtrum vero spectaculum istiusmodi placeat, an deformes admodum hac ratione fiant, facile est iudicatu. Alios insuper vidi, qui lapillos eiusmodi virides in labiis gestare non contenti, vtrisque malis eundem ad vsum perforatis, includebant.

Labium perforatum, & eius perforationis ratio.

Lapilli virides labiis inferri.

Male perforata ad lapillos inferendos.

Quod ad illorum nasos attinet, cum apud nos obstetrices soleant ab ipso puerorum ortu, vt formosiores ac productiores efficiant, digitis extenderere: contrarium prorsus institutum apud Americanos nostros obtinuit. Puerorum enim pulchritudinem nasi depressione metiuntur. Itaque simulac ex vtero matris prodire, pollice nasus eis deprimitur, perinde atque catellis in Gallia quibusdā fieri solet. A quibus longe illi dissident, qui quoddam in Peruani regni tractu, feruntur tanto esse naso præditi, vt ex eo smaragdi, cyanii, aliiq; lapilluli, cum candidi, tū rubri, filo aureo suspendantur.

Hist. vniuers. Ind. lib. 4. cap. 108.

Barbari nigro
colore infecti,
& variu colo-
ribus picti.

Menisci ex of-
sibus candidi.

Bou-re tor-
ques.

Barbari plui-
mis ornati cre-
di sunt v. l. l.
si.

Hist. gen Ind.
lib. 2. c. 29.

Frontalia ex
plumis con-
texta.

Nostri præterea Brasilienses compluribus pigmentis & coloribus si-
bi corpus variegant: inprimis vero crura, ac tibias adeo inficiunt atro co-
lore, ex succo fructus cuiusdam ab illis *Genipar* dicti, vt eminus animad-
uerfa, femoralibus sacerdotalitiis induiti esse videantur. Ea porro nigredo
expressa ex illo *Genipar* fructu, ita illorum cuti adhærescit, vt decem aut
quindecim diebus elui nequeat, quamuis se frequenter abluant.

Adhæc meniscos etiam habent octo digitis longiores, ex ossibus ap-
prime leuatis, ac instar alabastris candidis (quæ *Taci* appellant) mutuato à
Luna nomine, quam ita vocant: hos funiculo xylyno ad pectus & collo ap-
pensos demittunt.

Similiter frustula complura teste prægrandis lapide quodam diu mul-
tumque attrita perpoliunt. Rotunda deinde, ac instar denarii tenuia effi-
ciunt, vmbilico pertusa, filoque xylyno traiecta, pro torquibus collo infe-
runt (hæc *Bou-re* ipsorum lingua vocantur) vt apud nos catenulæ solent
aureæ. Id porro, quod à multis buccinum appellatur, esse crediderim, ex
quo pleraque mulieres, zonas apud nos gestare videmus: cuius & qui-
dem præstantissimi, plus quam tres vlnas habebam, cum in Galliam appu-
lissim. Barbari præterea torques (quos ab illis *Bou-re* dici, antea commemo-
rauimus) conficiunt ex quodam genere ligni nigri, ac solidi, cuiusmodi sy-
comorum esse Matthiolus testatur, quod ad eam rem valde accommo-
datum est: quoniam ad grauitatem, ac splendorem gagatis accedit. Maxi-
mam præterea vulgarum gallinarum copiam habent Americani: qua-
rum progeniem à Lusitanis acceperunt. Albis sæpenumero plumas detra-
hunt, ac ferramentis quæ nunc habent: antea vero cum illis carerent, lapi-
dibus peracutis molliores plumulas minutatim concidebant. Illis aquæ
feruidæ, ac bullienti impositis, ac rubro coloris brasílico tinctis: post-
quam se gummi quodam ad id accommodato, illeuerunt, contegunt, at-
que ornant corpus, brachia, tibias, variisque depingunt coloribus: ita vt in-
star pipionis, aliarumve auium recens exclusarum, lanuginem quandam
habere videantur. Vnde verisimile est, vt, cum quidam nostrates in eas ter-
ras peruenissent, eosque ita initio ornatos prospexissent, nihil penitus de
eis perscrutati, hunc rumorem sparserint, Barbaros scilicet prorsus esse vil-
losos. Res tamen longe secus sese habet, vt qui tales natura non existant.
Proinde rumor ille ex rei ignoratione manauit, cui deinde nimium leui-
ter fides adhibita est. Quidam etiam memoriæ prodidit Cumanos sese
vngere solitos gummi quodam, vnguentoque glutinoso, ac deinde se plu-
mis variorum colorum conuestire.

Ornatus vero capitis *Tououpinamkiorum* nostrorum hæc est ratio: præ-
ter sincipitis abrasionem in coronæ monasticæ formam, crinesque occi-
pitis, quos ad collum summitti diximus, solent in super auium plumas,
rosei, rubei, cuiusuis denique coloris aptissime compositas colligare, eas-
que ad frontaliu vsum adhibere. Hæc non male galericula referunt non
ita pridem à nobilitibus sceminis nostratibus vsurpata: quæ proinde à
Barbaris nostris accepisse non immetito dicantur. Frontale autem istud ver-
nacula lingua est *Tempenambi*.

Inaurium quoque ex ossibus albiſſimis apud eos magnus est vsus, ossibus illis non abſimilium, quæ perforatis ſuis labiis adoleſcentes imponere diximus. Apud eos auis est *Toucan* nomine, atra toto corpore, ceu coruus, circa ingluuiem plumis tenuiſſimis, fuluro colore, torque miniato ab imo circumdatis. Partis iſtius pellem detrahunt, detractam ſiccant, (auis nomen retinet) ſiccata vtriſque genæ applicant cera agglutinata, quam *Trayetic* nuncupant. Quibus ita aptatis, dicas vmbones lupatarios ex ære inauratos ab illis geſtari.

Præterea ſi ad bellum ſeſe accingant, aut pro more (de quo alibi) & ſolenni pompa captiuum denotandum ſint maectaturi, vt ad ornatum & elegantiam nihil deſit, veſtes induunt, pileos aptant, armillas brachiis imponunt ex plumis viridis, rubei, cærulei, & cuiuſcunq; alius coloris compactas, eximiæ pulchritudinis. Quibus artiſicioſiſſime aptatis & interfertis atque adeo calamo tenui arundineo filoque xyliſino admodum concinne compactis & cõnexis, vt vix vllum credam in Gallia eſſe phrygionem, qui maiori induſtria plumas illas tractare & aptare poſſit. Dicas veſtes hac ratione contextas è villoſo ſerico cõfectas eſſe. Eundem ornatum ligneis ſuis clavis adhibent, quibus ad hunc modum ornatis elegãtius dici nihil poteſt.

Ornametorum poſtremum genus eſt, quod *Struthiocamelorum* peninis leucophæi coloris, quas ab accolis accipiunt (ex quo licet colligere grandiffimas illas aues in regionibus illis verſari, quas tamẽ illic me non viſiſſe ingenue fateor) hoc modo conficiunt: caules ordine ab vna parte diſponunt, plumæ ab altera eminet, atque in orbem circumſlectuntur, in modum conopei vel roſæ. Itaque ſit pennarum faſciculus, quem ſua lingua *Araroye* appellant. Hunc tergo imponunt, filoque xyliſino alligant, caulibus cutem eorum conringentibus. Quo eum ſunt ornati, caueam pullis includendis tergo impoſita geſtare videntur. Fuſius alibi à nobis dicetur, eos qui bellicoſiſſimi volunt haberi, quo fortitudinem ſuam palam faciant, multoſque à ſe interfectos hoſtes eſſe demonſtrẽt, captiuos denique vorandos multos mactaſſe iactent, peccus, lacertos & femora incidere, inciſuras vero illas atro quodam puluere inſicere, quoad mortem uſque earum veſtigia conſeruantur: itaque aſpicientibus thoraces & femoralia Helueticò more inciſa repræſentant.

Compoſitionibus autem ſeu *Caouinationibus* & ſaltationibus illis ſi ſit indulgendum, in quibus certe vt plurimum occupantur, quo magis animi excitent, præter horredos clamores & eiulatus, quos emittere conſueuere, fructus colligunt, corticis duri ſatis, echinum forma & magnitudine referentes, cuius exſiccati nucleum auellunt, atque in eius locum lapillos immittunt: huius generis multos filo attextunt, tibiſque apponunt: non minorem concitatiſſimum edunt, ac teſtæ limacum, ſi eo aptarentur modo, quin à ſaltatoriis crepitaculis non longe abſunt. Quæ quidem cupidiffime exoptant Barbari, cum ad eos comportantur.

Fert in ſuper ea regio arborem, cuius fructus *Struthiocameli* ouum craſſitie adæquat, formaque refert. Hunc perforatum (eo quo à puerulis nuceſ apud nos perforantur modo) lapillisque aut milii craſſioris (de quo

Maraca in-
strumentum.

suo loco) granis immixtis, baculoque sesquipedali traiecto, instrumentum *Maraca* nomine fabricant. Strepitum edit ingentem, adeo ut si illas vesicas pilis plenas superet: quo fit ut à Barbaris nusquam non manu gestetur. Quæ sit Barbarorum de isto *Maraca* atque eius strepitu opinio, præsertim cum plumis egregie ornatur, certoque destinatum vsui fuerit, tum à nobis dicetur, cum de eorum religione agemus. Hactenus de natura, vestitu, & ornatu quo *ououpinambaulsi* nostri uti consuevere, paucis dictum esto. Veruntamen appendicis vice addam, crispatum pannum, rubri, viridis, flauique coloris à nobis magna copia aduectum fuisse, ex eo vestes omnis generis conficiebamus: quas deinde permutatione facta cum cibariis, cercopithecis, psittacis, brasilio, gossypio, pipete Indico, aliisque id genus, quæ à mercatoribus asportari solent, Barbaris dabamus. At plerique nuda corporis parte reliqua, laxa & vndantia femoralia solum induebant: alii contra, femoralibus contemptis, tunicam nates pertingentem induebant. mox autem emensis aliquot passibus, & in seipso oculis identidem conuersis, non sine nostrorum risu & cachinnis, exutas illas vestes domi reponabant, quoad rursus eas induere in animum inducerent. De indutiis quoque & pileis idem iudicium.

Barbari ex
parte nudi, ex
parte vero in-
duti.

Epilog. 1.

Quæ externo corporis habitu cum virorum tum puerorum dicenda fuerunt, satis fuisse persecuti nobis videmur. Itaque si ex hac nostra descriptione Barbarum animo sibi repræsentare quis cupiat: in primis nudum virum imaginetur, cuius membra apte & concinne fuerint composita, pili euulsi, capilli ad sinciput abrasa, labia, genæque perforatæ, quibus ossa præacuta aut virides lapilli fuerint inserti, auriculæ in auribus traiectæ, corpus variis fucatum coloribus, femora & tibiæ atro illo fuce *Genipat* infectæ, collum torque ex minutis cochleæ *vignol* frustulis ornatum: talem certe habebis, qualem in ea regione conspeximus.

Epilog. 2.

Iam vero si alia forma Barbarum animo informare placet, ridiculo illo armictu detracto, gummi viscoso vniuersum corpus erit perlinendum, deinde plumæ minutim concisæ superiniiciendæ. Hac vero artificiali lanugine indutus vbi fuerit, quam lepidus sit futurus, non necesse est dicere.

Descriptio 3.

Deinde siue naturalem retineat colorem, seu variis coloribus aut plumis fucatus fuerit, vestes illas, pileos, armillas plumaceas quas descripsimus adhibeto. Tum maxime ornatum esse constabit.

Descriptio 4.

At si vestes illas crispatis panni admouere visum fuerit eisque (quem admodum facere eos demonstraui) alia ex parte nudis tunicam imponeris, cuius altera manica sit luteo, altera viridi colore, ad certissimas motionis notas perparum deorit. Denique instrumentum *Maraca* his adiungere si lubet, pennarumque fasciculum *Araroye* tergo aptatum, crepitacula quoque ex fructibus tibiis alligata, eam referet formam quam salutaris aut compotaturus obtinet.

Barbarorum
inter saltan-
dum & potan-
dum ornatus.

Reliquam Barbarorum in ornandis corporibus industriam, iuxta integram quam ante edidimus descriptionem, vix multi exprimerent typi, qui etiam nisi adhibitis coloribus rem totam commode haud repræsentarent.

tarent: veruntamen præter ea quæ iam ante commemorauimus, cum ad arma & prælia eorum ventum fuerit, toto corpore incisos, clavis ligneis instructos truculento aspectu homines dabo. Attamen hos in præsentia omittamus, ornatuque suo & voluptatibus (quibus non imperite indulgent) frui sinamus. Cultus vero fœminarum, quas illi *Quoniam*, & quibusdam in locis, ex quo commercium cum Lusitanis habent, *Maria* nominant, quanto sit præstantior dispiciamus.

Nuditas in primis, sicut initio huius capituli monuimus, cum viris illis est communis, pilos quoque consimiliter omnes euellunt, ne palpebris quidem & superciliis exceptis. Ad comam quod attinet, ab illis differunt: viri enim, vti dictum est, ad sinciput abradunt, ad occiput vero demittunt: fœminæ contra non modo alunt, sed etiam more nostratium frequenter pectere & abluere solent. Quinetiam xylyna vitta rubro colore infecta constringere & complicare illis est familiare. Passis tamen & oberantibus capillis vt plurimum incedunt, quippe iis circa humeros circumfluentibus & volitantibus delectantur.

Alterum quoque discrimen in eo positum est, quod perinde vt viri, labia non perforant, ac proinde gemmis siue lapillis faciem non exornant. Auriculas tamen adeo traiciunt, vt detractis in auribus digitum capiant: in aures istæ ex prægrandi illa cochlea *vignol*, candore & longitudine candelam mediocrem adæquant: quo fit, vt humeros, atque adeo pectus ipsum pertingentes, si eminus conspiciantur, vestigatoris canis pendulas aures referant.

Faciei vero hunc adhibent cultum. Accersita ad hoc ministerium sociæ vel vicina, circulum penicillo in media gena delineat, in cochleæ vero formam fucum cæruleum, flauum, rubrum tantisper circumducit, dum vniuersam faciem coloribus illis distinxerit ac variarit: quinetiam palpebrarum ac superciliorum locum (quod fœminas parum pudicas in Gallia factitare audio) penicillo oblini.

Armillas etiam ex compluribus candidissimis ossium frustulis in squamæ modum incisus contextunt: ea tamē adeo apte & concinne cera gummi permixta iungunt, vt nihil supra. Hæ longitudinem palmi obtinent: ac non male brachiale illud referunt, quo folliculo pellendo vtuntur apud nos. Torques quoque candidissimos, quos *Bou-re* nuncupant, gestare illis est familiare: collo tamen non appendunt, qui mos est virorum, sed iis in armillarum modum brachia inuoluunt. Hunc in vsum vitreos globulos flauis, cæruleis, viridisque coloris, quos filo traiectos habebamus, summe exoptabant, *Mauroubi* appellant. Hos, siue ad earum pagos accederemus, siue ipsæ castellum nostrum adirent, vt à nobis extorquerent, oblatis fructibus aut aliis quibusdam, crebro blandissimis his verbis vrgebant, *Mair, deagatorem, amabé Mauroubi*, hoc est, Galle, bonus es, da mihi armillas ex vitreis globulis. Eadem prorsus ratione pectines, quos *Guap* aut *Kuap* vocant, specula quoque *Aroua*, reliquasque merces quibus delectantur, flagitabant.

Certum femi-
nar. Amer. de
vestib. encien-
du consilium.

Barbararum
feminar. de
crebra ablutio-
ne consuetudo.

Captiua fami-
na mirum in
modum nudi-
tate delecta-
tur.

Canomimiri
pueruli.

Barbari cur
ex arte expri-
mi non possint.

Mirum vero mihi præ cæteris hoc videbatur, quod licet corpus, bra-
chia, femora, tibiaeque variis coloribus nō ita frequenter distinguant, nec
plumarum ornamentis vtantur, vestes tamen ex crispato panno, à nobis
sæpius vna cum indusiis oblatas, vt induerent nunquam impetrauimus.
Etenim in ea pertinacia permanebant, à qua nondum demotas esse existi-
mo. Excusationē ex recepta ab omnibus accolis consuetudine captabant.
Solere omnes ad obuia quæuis flumina & fontes subsidere, vt hausta ma-
nibus aqua, caput aspergant: contingere nonnunquam, vt (anatum
more) vno die decies immergantur: vestes si toties sint exuendæ, molestis-
simum fore. Præclaram certe & speciosam causam: Atqui quam necesse e-
rat admittere, quippe cum illis disceptando nihil promouebamus. Adeo
autem nuditas est illis cordi, vt non modo *Tououpinambaultiorum* fœminæ li-
beræ, quæ in continente versabatur, vestes omnes pertinaciter reiicerent,
sed etiam captiuae pretio à nobis emptæ, quibus pro mancipiis ad castel-
lum nostrum muniendum vtebamur, cohiberi non poterant, quin ani-
mi gratia noctu, indusiis, reliquisque panniculamentis depositis ante fo-
mnum per insulam nudæ oberrarent. Denique si penes eas accipienda-
rum aut reiiciendarum vestium fuisset potestas, à nobis vero ad eas induē-
das flagris adactæ non fuissent, æstum Solis perferre, lacertosque & hume-
ros, lapidibus & humo comportandis lædere maluissent.

Hæc de ornamentis, armillis, reliquoque Americanarum fœmina-
rum mundo paucis fuere dicenda. Itaque nullo addito epilogo, prout cui-
que visum fuerit, animo concipiendas relinquo.

Quis sit infantium ab vtero matris ornatus, tum à me dicetur, cum
de Barbarorum coniugiis agemus. Hic locus postulat, vt aliquid de maiu-
sculis, hoc est, tertium aut quartum annum excedentibus, quos vulgo *Ca-
nomi-miri* nuncupant, dicamus. His certe non parum delectabamur: liqui-
dem, præ nostratibus puerulis, corpore præpingui, osse candido labio inser-
to, circumtonsis capillis, corpore nunquam depicto, nobis ad pagum ac-
cedentibus, gregatim choreas agitantes obuiam veniebant. Vt autem aliquid
præmii à nobis referrēt, sæpius blanda ista verba repetebant, *Coutouassat, ama-
be pinda*, hoc est, Socie da mihi hamos. hos si quando à nobis impetrabant
(quod nō raro contingebat) hamosque decem vel duodecim minores are-
næ aut pulueri imponebamus, tum illi cōfestim exultare, & humi fusi ter-
ram instar cuniculorum radebant. Quæ res non minimæ erat voluptatis.

Denique quamuis Barbaros cuiusvis ætatis per annum integrum, quo
apud eos vixi, sollicite admodum sim contemplatus, adeo vt idea quedam
etiamnum animo meo inhæreat: fateor tamen ob varios gestus à nostris
profus alienos, literis eos picturave exacte referre difficilimum esse. Si quis
igitur plenam voluptatem ex illis capere cupit, vt ipsam Americam adeat
auctor fuerim. At vero, dices, non vnius est iter diei. Id quidem ego confir-
mo: ac proinde non nisi caute suscipiendum esse suadeo. De illorum calis,
supellectile, cubandi ratione, aliisque non paucis, prout res tulerit, post-
hac dicturi sumus. Priusquam autem huic capiti finis imponatur, in eos
ali-

aliquid dicendum videtur, qui aut opinatur tacite, aut etiam scriptis mandarunt commercium illud adeo frequens cum Barbaris nudis, ac praesertim cum foeminis, ad lasciuam & libidinē prouocare: dico igitur, quamuis in speciem nuditas illa concupiscentiæ esca non immemto censeatur, tamen, vt res ipsa comprobauit, inculta illa nuditate certum est, multo minus opinione viros ad libidinem pellici. Itaque ausim asseuerare splendidum illum cultum, fucos, supposititias comas, capillos calamistratos, ampla illa & tanto artificio complicata, amictoria pretiosa, mammillaria, laciniatas & vndantes vestes, ceteraque eiusmodi, quibus foeminae nostrates tam sedulo formam mentiuntur, plura incommoda & mala parere, quam faciat Barbararum nuditas, tamen si forma ab illis non vincatur. Ita vt si pluribus seruato decoro hæc persequi liceret, efficacissimas huic sententiæ meæ subiicerem rationes, refutatis omnibus argumentis, quæ in contrariam partem afferri possint. Ac ne diutius immorer, eorum testimonium hic appello, qui mecum in Brasiliam nauigauerunt, quiq; vtrasq; conspexerunt. Hæc tamē ita accipi nolum, ac si nuditas illa mihi vlllo modo contra Scripturæ auctoritatem probaretur. Testatur enim, Adam & Eua, post peccatum, agnita nuditate, pudore suffusos fuisse. Eorum etiam detestor hæresim qui violata nature lege, nō satis hac in parte à miseris nostris Americanis seruata, morem illum turpissimum inuehere moliti sunt.

Sed quæ de Barbaris istis à me dicta sunt, eo certe tendunt, vt constet, nos nihilo minus culpandos esse, qui istis damnatis quod abiecto pudore nudi incedant, in aliud extremum peccamus, cultu nimirum nostro nimio. Atque vtinam nostrum quisque modesto cultu, habita necessitatis & honesti ratione potius, quam fastus & vanitatis, vtatur.

CAP. VIII.

De crassis radicibus, & crasso milio, ex quibus Barbari farinam conficiunt, quam in panis vtuntur locum: deque eorum potione quam Caou in appellant.

VANDO QUIDEM externum ornatum habitumque Barbarorum superiori capite accepimus, à recto ordine alienum nō videtur, si de eorum cibariis hoc loco differamus.

Hoc autem in primis est notandum, licet frumentum nec habeant, nec serant, vitesque minime colant, nihilominus tamen (quod experientia non semel sum edoctus) laute

admodum eos viuere quantumuis pane & vino carentes.

Duorum generum radices habent, quibus *Aypi* & *Maniot* nomina indidere: hæc inter tres quatuorve menses adeo crescunt, vt sint longitudine sesquipedali, femoris crassitudine. Erutas foeminae (neq; enim circa isthæc occupantur viri) igne exsiccatas, *Boucano* nimirum impositas, nonnunquam etiam recentes, acutis silicibus posti infixis atterunt, prout caseum & odoratas nuces corradere solemus, farinamque candidissimam ex iis conficiunt. Tum vero cruda illa farina, atque adeo succus albus, de quo mox,

Americanarū nuditas cultu nostrarum foeminarum iudicium non nocet.

De Barbarorum nuditate quid sentiat auctor.

Sine pane & vino laute viuunt Barbari.

Aypi & Maniot radices.

qui ab ea exprimitur, recentis & liquidi amyli triticei, aqua diu madefacti, saporem prorsus refert. Adeo ut cum post meum in Galliam reditum alicubi me presente fieret, odor ille memoriam refricaret eius quo Barbarorum easæ, tantisper dum ex radicibus farina conficitur, perfundi solent.

Ad farinae istius apparatus foeminae Brasilienses, vasa fictilia praegrandia, utpote quae singula capiant modia, satis commode effingunt. Quibus ad ignem positam farinam immittunt, continuoque dum coquitur, disiectae cucurbitae altera parte, qua pultarii loco utuntur, permouent. Cocta tragematis minoris formam habet.

Ouy-entan
durior farina.
Ouy-pou mollior farina.

Duplex istius farinae genus ab illis conficitur: alia enim percocta est & dura, *Ouy-entan* appellant, quam in militiam profecturi secum ferunt, quod diutius cōseruetur: alia vero minus est cocta & mollior, *Ouy-pou* nominant: haec priore est eo praestantior, quod dum recens ori admouetur ac manditur, panis candidi medullae saporem refert. Prior vero ille sapor, de quo egi, inter coquendum, in gratiorem & suauiore mutatur.

Farina ex radicibus ad panem conficiendum minus apta.

Quamuis autem haec farinae, praesertim recentes saporis sint optimi, summa alendi habeant facultatem, ac facilis earum sit concoctio, nihilominus tamen panem conficiendo (ut ipse sum expertus) nullo modo sunt aptae. Massa quidem conficitur, quae non dissimili à triticea modo intumescit, specieque est optima, ac instar similaceae candida: inter coquendum tamen adeo exsiccat & aduritur crusta ut pane scisso fractove interior pars sicca, & ad pristinam farinae formam redacta reperiat. Quibus adducor ut credam eum qui primus retulit (cum non satis diligenter quod à me dictum est perpendisset) eos qui viginti duobus aut tribus gradibus ultra Aequatorem porrecti sunt (quos *Tououpinambaultios* esse plane constat) panem ex lignis attritis confecto vesci solitos, quod de radicibus istis, de quibus agimus, est intelligendum, hallucinatum fuisse.

Hist. gent. ind.
lib. 2. c. 92.

Mingant pulmentum & radicum farina.

Utraque vero farina pulmento conficiendo, quod à Barbaris *Mingant* nuncupatur, est accommodata, praesertim si pingui quodam iure diluatur: tunc enim orizam refert, atque eo condita modo optimi est saporis.

Barbari perissime farinam in os coniciunt.

Galli ad farinam in os miciendam inepti.

Succus ex humida radice expressus esculentus.

Ceterum *Tououpinambaultii* nostri cum viri tum mulieres, nec non ipsi pueruli ab ineunte etate huiusmodi farinam siccam panis vice edere consueuerunt. Cui rei adeo apti frequenti vsu sunt facti, ut summis digitis figulinis vasis desumptam certa manu, ne minima quidem excepta mica, cminus in os coniciant. Hunc morem imitari aliquoties tentauimus, at farina illa vultum inspergebamus, in hoc nimirum negotio minus excitati, ac proinde, nisi mimicos moriones referre volebamus, cochlearibus uti necesse erat.

Porro radices illae *Aypi* & *Maniot* interdum recentes frustatim conciduntur, ex quarum farina, humida quidem illa, pilae amplexae à mulieribus compinguntur, è quibus intra manus compressis succum, lactis instar, candidum ac liquidum exprimunt. Eum vasis figulinis exceptum soli exponunt.

nunt, cuius calore ad modum lactis coagulatur. Edendus vero in patellis testaceis infunditur, ac deinde, prout solemus ova frigere, excoquitur.

Præterea radix *Aypi* non modo ex farinae usu probatur, sed etiam sub cinere cocta vtiliter comeditur: quippe & tenerascit, & diffunditur, castaneæq; in prunis coctæ, cuius saporem refert, est persimilis: ac proinde ita parata edulis est maxime. At radicis, quæ *Maniot* dicitur, longe alia est ratio: nisi enim in farinam redacta erit atque percocta, periculosissime editur.

Radix sub cinere cocta.

Vtriusque caulis, qui forma inter se sunt persimiles, Iuniperi humilis magnitudinē æquat: foliisq; Pœoniæ similitudine. Quod vero in hisce Brasiliensis radicibus, *Aypi* & *Maniot* maxime est admirandum, totum in copia positum est, earum rami qui calamos cannabinos fragilitate adæquant, quanta copia perfringi, ac in terram qua altissime defigi possunt, nulla adhibita alia cultura, bimestri aut trimestri spatio radicum copiam gignunt.

Quæ sit radicis cum istorum caulis & foliorum similitudo. Miratur radicem, et illas propagandi.

Mulieres quoque amplum illud milium, de quo dictum est, quodq; vulgo à nobis triticum Sarracenum, à Barbaris *Auati* dicitur, præacuto baculo in terram defixo ferunt: ex eo item farina ab illis conficitur, quam eodem prorsus modo coquunt, & comedunt, quo superiorem diximus. At vero crediderim (contra quam à me dictum fuerat prima huiusce historie editione. duo enim distinguebam, quæ vbi penitus perspexi, vnum idemque esse iam comperio) hoc *Auati* nostrorum Brasiliensium idem esse cum eo quod Indorum Historiographus *Mais* nominat, quod, uti ipse testatur, Indis frumenti usum præbet. Illud his verbis describit:

Auati milium amplum.

Harundo *Mais*, inquit, in hominis altitudinē, ac nonnunquam amplius adolescit, satis crassa est, foliis palustrum arundinum persimilis, spica nuci pinastri simili, grano amplo, nec rotundo, nec quadrato, nec longitudine cum nostro tritico comparanda, à semente mensibus tribus metitur: imo irriguis locis XLV. diebus. Ex vno grano 100. 200. 300. 400. 500. nonnunquam etiam 600. gignuntur. His abunde docetur, quæ sit illius regionis fertilitas, quam nunc Hispani occupant. Quidam scriptis mandavit adeo fertile esse in Orientali India solum, ut frumentum, hordeum, milium denique ad cubitos quindecim adolescat. Hæc sunt, quæ panis vicem apud Americanos supplere animaduerti.

Mais, Perna-num triticum. Hist. gen. Ind. lib. 5. c. 25.

Calcondilus de bello Tarc. lib. 5. c. 24.

Hispani ac Lusitani, qui sedes in illis terris fixerunt, magna frumētī ac vini copia abundant, ex quo apparet Brasiliensium oram horum esse maxime feracem. Quod autem iis rebus Barbari carent, ipsorum inscitiae tribuendum esse. Nos vero frumentum & vinearum palmites eo comportauimus, expertiq; sumus vtrumq; illic optime prouenire posse, si modo agri eo labore quo apud nos colerentur. Vitis enim à nobis plantatæ rami fluxerunt, maximo feracissimi soli argumento. Quod ad fructus attinet, primo anno racemi nati sunt acidi, qui non modo non maturefcerēt, sed etiam in dies indurescerent. At vero quantum à penitis vinitoribus non ita pridem edocui sum, constat nouelleta primo & secundo anno labrutesas nullius pretij plerunq; producere. At verisimile est Gallos, si vitem illam colere perrexerunt, optimas ex ea vuas collegisse.

Americanum solum tritico & vino accommodatum.

*Americanum
solum ob pin-
guedinem fru-
mento nostro
ferendo inc-
ptum.*

Frumentum vero secale à nobis sata folia quidem emisserunt, inque stipulam sunt fastigiata, ac spem fecerunt, in spicis nulla grana extiterunt. Hordeum grana permulta produxit, & ad iustam maturitatem peruenit: vnde credibile est illud solum nimium celeriter extrusisse frumentum, & secalem, quæ diutius in terra foueri expetunt, quam hordeum, ita vt nec florere, nec grana proferre potuerint. Eam ob causam, quemadmodum in Gallia agros, vt sint fertiliores, stercoramus, contra illam terram assiduo cultu, ac versatione defatigandam esse arbitror, vt eo modo ferendis frugibus sit aptior.

Atq; hoc obiter dictū sit, vt iis satisfiat, qui curiosius inquirunt, an apud Brasilienses frumētum ac vinum prouenire possint, si modo excolantur.

Vt autem eo redeam vnde digressus sum, priusquam de carnibus, fructibus, piscibus, & aliis Barbarorum cibis, nostris profus ab similibus, loquar, vt melius quæ dicenda proposui distinguam, quæ sit ipsorum portio, quaque conficiatur ratione, edisseram.

Hic

Hic primo notandum est, viros, vt in paranda farina operam non ponunt, sed curam illam mulieribus relinquunt, illud idem hoc in negotio illis vsu venire. Quin à conficienda potione multo religiosius cauent, præterquam quod radices *Aypi* & *Mantot*, eo modo, quo diximus, paratæ, præcipuum ipsis cibum subministrant, potionem quoque ex illis hac ratione conficiunt. Eas in primis postquam minutatim conciderunt, quomodo hic rapas ollæ iniiciendas, solent, inque vasis luteis suffere faciunt, quoad mollescant, emollitas ab igne remouēt, ac deferuescere sinunt. His ita expeditis, earum pleræque circa ingentia illa vasa sedentes, frustra illa mollita mandendo comminuunt, deinde singula manu ab ore excipientes in aliud vas igni impositum deiiciunt, vt ibi rursus ferueāt: baculo autē continuo agitant, donec satis feruisse iudicent: tum secundo à flammis ablatum in alia vasa figulina, quorum singula cadum minorem Burgundiū æquant, minime colatum reponunt: vbi vero rursus ferbuerit, de spumatumque fuerit, vasa illa operiunt, quoad, eo quo dicemus modo, ebibant. Vasa porro illa, de quibus vltimo loco dixi, figuram earum cuparum imitantur, quibus ad lixiuium passim vtuntur Borbonii, & Auerni, ore tamen aliquanto angustiore.

Eadem quoque Brasilienses scæminæ feruefacientes, ac ore simul mandentes milium illud, quod *Auati* nominant, potum eadem prorsus ratione conficiunt cum superiori. Nominatim vero scæminas eam artem exercere repecto. Nam quamuis distinctionem inter virgines & mulieres, quæ propterea nō abstinent à virorum consortio (vt male Theuetus scripsit) in ea re non viderim: nihilominus hoc sibi firmiter persuadent Barbari, potionem nullius saporis futuram, si radices aut milium ipsi mandant. Deinde tam hoc indignum arbitrantur, quam ineptum est quod à rusticis Segusianis factitatur, qui & nent, & colum gestant. Hanc potionem Barbari vocant *Caou-in*, quæ subturbida & spissa est, ac fere lactis saporem imitatur: rubeam etiam habent, & albam, vt & nos vinum.

Quoniam autem radices istæ, ac milium quolibet tempore in eorum regione proueniunt, ideo quotiescunq; visum est, potum eiusmodi conficiunt tanta copia, vt semel plusquam triginta cados sexagenum sextariorū Parisiensium in ipsorum ædibus dispositos viderim: vbi pleni opertiq; remanent, donec illi ad compotandum conueniant. Priusquam vero quæ sit compotandi ratio referam, exclamādo præfari liceat: Procul estote Germani, Flandri, Heluetii, omnesq; adeo qui strenue potando palmam petitis. Vos enim audito Barbarorū potandi modo spōte illis cessuros esse video.

Ergo cum potationem aggrediuntur, præsertim cum captiuum mactāt, adhibitis solennibus ceremoniis (de quibus postea) scæminæ lentum ignem circa vasa accendant, vt potus ille tepescat. tepido enim delectantur, cōtrario prorsus à nostro more, qui vinum frigidissimum expetimus. Id vbi factum est, primum aperiant cadum, & poculorum loco cucurbitæ amplæ altera parte, quæ tres Parisiensis sextarios capiat, hauriunt. Tum viri saltando ad illas accedunt, plenosque cyathos ab ipsarum manibus

*Brasil. farina
potum conficiunt.*

Potus ex milio.

*Sing. Amet.
cap. 24.*

Americani potatores eximii.

Caou-in antequam bibunt calefaciunt.

accipiunt, illæque identidem bibunt, & vno haustu plena pocula absor-
bent. Haustus vero tantisper repetunt, dum in cadis omnibus vel vna *Caou-*
in gutta restat. Ego quidem ipsos tres dies & noctes continue bibentes con-
spexi: quin etiam cum vsque adeo essent expleti, potuque oppressi, vt one-
ri ferendo impares essent, operi sese denuo applicabant, quia incepti cer-
taminis defectio ignauiam argueret.

Tououpinam-
baulti inter
edendum non
bibunt.

Illud quoque est obseruandum, Tououpinambaultios inter bibendum
nihil edere, atque inter comedendum omnino non bibere: quo fiebat, vt no-
strum viuendi morem valde mirarentur, cum nos alternatim bibere ac e-
dere conspicerent. Ac si quis eos hac in re cum equis compararet, faceti cuius-
dam responsum afferam, qui dicere solebat discrimen in eo esse, quod Bar-
bari aquatum minime essent deducendi, quodque periculum non esset, ne
postilenas abrumperere cogerentur. Et quamuis ad cibum sumendum ho-
ram statutam non habeant, sed ad libitum urgente fame, vel de media no-
cte comedant, neque vllum in bibendo modum seruent, in cibo tamen maxi-
me sunt sobrii, nonnulli os manusque ante, ac post pastum abluunt. quod ad
os spectat, id fieri puto, quod alioqui viscoso humore impeditum illis ef-
set futurum, propter eas farinas, quibus panis loco, vti diximus, vtuntur.
Mirum illi silentium tempore cibi obseruant, ita vt in aliud tempus refe-
rant ea, de quibus colloquuturi sunt. Nos autem cum violato ipsorum insti-
tuto, vt in Gallia vsu venit, inter prandendum sermones misceremus, ab
illis irridebamus.

Barbari quo-
ritur futunt
edunt.

Itaque tantisper dum hæc celebratur compotatio, Americani hilares
canunt, saltant, choreas agitant: quin etiam se mutuo hortantur, vt in bel-
lo sint strenui, & quamplurimos hostes capiant: deinde instar gruum or-
dine dispositi saltant per domum, in quam conuenerant, cursitant, donec
cados penitus exhauerint.

Ebrietatis
Barbarorum
argumentum.

At certe quod ebrietatis palmam referant, non infirmum hoc est argu-
mentum, quod nonnulli in istis insuperpositis 4. Caouini sextarios exhaunant
sed tum maxime, quum plurimis instructi (vt antea diximus) captiuum ali-
quem maectant, & deuorant: tunc enim Ethnicorum more Bacchanalia
sua celebrant. Parcius quidem vicini inter se in pendulis illis lectis è gossy-
pio contextis sedentes compotant: sed cum singuli alicuius pagi incolæ
conueniant sæpius ad compotationes immodicas, nunquam ad cibos,
hoc fit vt raro mediocres illæ & modestæ compotationes locum habeant.

Nusquam vero ad compotationes seu mediocres, seu immensas ac-
cedunt, quin (vt antea diximus) ad expellendas sollicitudines ad choreas
conueniant. Sed præterea peculiare hoc est iunioribus nondum coniuga-
tis, vt pennarum fasciculis tergo annexis, & *Maraca* manibus admoto, nec
non aridis illis fructibus traiectis filo, tibiisque aptatis strepitum edentibus
(vt antea dictum est) totam noctem huc & illud circumcursent ostiatim
saltantes: ita vt iis visis & auditis sæpius in mentem veniret eorum infan-
tia, qui in quibusdam Galliarum locis vernacule Famuli dicuntur. Solent isti
tempore constituto sanctis & patronis vniuscuiusque patrocina summa
cum

cum pompa stultorum amictu incedere, tibiis multis tintinnabulis resonantibus, atque adeo per ædes & plateas choreas agitantes, ac maxime Pyrrhicham illam saltationem, huc & illuc diuagari.

Hic vero quiddam notatu dignum succurrit, in omnibus Barbarorum choreis, siue alii alios consecretentur, siue in circulum disponantur, ut pluribus alibi dicturi sumus, nusquam tamen mulieres aut puellas viris interseri: quin potius seorsim saltare solitas.

Mulieres filiarum que à Barbarorum choreis seiunctæ.

Priusquam vero narrationem institutam de computationibus nostrorum Americ. concludamus, facetam admodum historiam, tragicam tamen recitare placet, ut à nemine ignoretur, quam large essent vinum haustruri, si copia illis suppeteret. Quidam *Mouffacat*, id est, paterfamilias mihi narrauit.

Contigit nobis non ita pridem (inquit vernacula lingua) ut dromadem *Peros* (sic illi Lusitanos, cum quibus inimicitias gerunt, nuncupant) opprimeremus, mactatis & deuoratis, quos in ea nacti sumus hominibus, cum merces eorum à nobis expilarentur, prægrandes offendimus *Ca-ramemos* ligneos (quo nomine dolia, & reliqua vasa significant) potione quadam oppletos: quibus ab altera parte apertis ecquid rei inesset periculum facere placuit. Ego vero (inquirebat vetulus ille) quodnam esset genus illud ignoro, nec satis scio, an etiam apud vos tale exstet. Hoc tamen scio, nos ubi ad satietatem potauimus, totos tres dies adeo sopitos fuisse, ut egre excitati tertio die fuerimus. Plena nimirum fuisse vasa illa coniicio generoso Hispanico vino, quo imprudentes Barbari Bacchi festum celebrarint. Mirum proinde non est vini illius vaporibus correptos, confestim sopitos fuisse, prout ab illo vetulo referebatur.

Faceta Brasiliensis *Mouffacat* de vino narratio.

Nos vero commanducatum illum foeminarum in suo *Caou-in* conficiendo, initio abhorrebamus. quem ut vitarem, radices aliquot *Aypi* & *Maniot* cum quadam milii copia contusas feruefecimus, gratiorem potum confecturos nos esse opinantes: sed experientia edocti sumus rationem hanc non succedere. Quo factum est, ut paulatim Barbarico *Caou-in* assucuerimus: attamen illius vsus nobis non fuit perpetuus. Nam sacchari cannis, quarum copia nobis suppetebat, in aqua refrigerata, ob perpetuum regionum illarum estum, per aliquot dies madefactis, potum parabamus gratissimi saporis. Frigidam quoque nonnunquam bibebamus. Illic enim fontes sunt limpidissimi, flumina quoque aquæ dulcis, ob aeris temperiem ita probata & salubris, ut nemini quantumuis large pota periculum crearet. Hic mihi succurrit, aquam dulcem à Barbaris *vhete*, saltam vero *vhéen* appellari. In qua dictione efferenda præ cæteris laborabamus: ab illis enim imo gutture pronuntiatur, quomodo suas gutturales Hebræi solent efferre. Denique quia non dubito, quin ea quæ de radicibus & milio foeminarum dentibus attritis ad *Caou-in* parandum diximus, stomachum multis ad nauseam vsque mouerint, quo fastidium illud abstergant, peto ab illis, ut rationem qua mustum apud nos exprimitur animo repetant. Enimvero si vinitores, vindemiarum tempore, in iis præsertim locis quæ vina ge-

Aquæ Brasiliensis optima.

Caou-in cum vino collatio.

nerosissima gignunt, nudis pedibus, nō nunquam calceis indutis labra uinaria ingredi uasq; calcare, inq; ipsis torcularibus immundissime tractare meminerint, multa comperient nō mundiora illo radicum comman- ducatu. Si uero quis instet, feruendo ac despumando uinum purgan, re- spondeo *Caou* in quoque eadem penitus ratione sordes omnes abiicere, ac proinde parem utriusque esse hac in parte rationem.

CAP. IX.

*De feris, prae grandibus lacertis, serpentibus, aliisque America
monstris animantibus.*

*Animalia in A-
merica nascū-
tur à nostris
feris disti-
ncta.*

*Tapirouffou
fera quae asini
et uaccae
resert.*

PRIVS QVAM ulterius progrediar, statim ab initio huiusce capitis lectorem breuiter admonere visum est, nullas è quadrupedum genere animantes, figura nostratibus omnino similes in toto Brasiliensi orbe reperiri, neque solere *Tououpinambaultios* ex istis aliquas nisi perquam raro curatas domi educare. Ut autem generatim describam animantes feras, quae à Barbaris *Soo* appellantur, ab iis quae usui humano accommodatae sunt facere initium decreui. Primo illa videtur loco esse ponenda, quae & vulgaris est maxime: hanc *Tapirouffou* appellant, pilo subrubescenti atque promisso, uaccam magnitudine ac forma valde referentem. Attamen quum cornibus careat, sitque contractiore collo, auriculis longioribus & pendulis, ficcioribusque tibiis atque gracilioribus, ungula continua & asini ungulae persimili, merito quis eam uaccae asinique naturae participem esse diceret. differt nihilominus ab utroque plurimum, quod & breuissimam gerat caudam (obiterque hic monendus est Lector, per multa in America gigni animantia, quae omnino sine cauda sint) & dentes habeat multo acutiores. nec hominibus propterea quidquam periculi ab ea potest creari, quum in fuga potius, quam in viribus salutem ponere consueuerit. Eam Barbari sagittis confixam, ut & alias plerasque interficiunt, aut fossa excauata, decipulisue aliusmodi ingeniose fabricatis uenari solent.

*Parma ex co-
rio Tapirouf-
sou.*

*Parma ex co-
rio Tapirouf-
sou.*

Ceterum fera illa magno est in pretio apud Barbaros, pellis gratia quae simulatque illi detraxerint, dorsi corium in orbem circumcidentes, ad solem exsiccant, in parmasque fundi mediocris cadi magnitudine conformant, quibus in bello hostium excepta repellunt. Tantam uero duritiem pellis ad solem siccata contrahit, ut nullius ictu teli quantumuis magno impetu vibrati transigi posse, facile credam. In Gallia duas eiusmodi parmas studiose afferebam: redeuntibus uero fames ita molesta fuit, ut omni comitatu absumpto, ne Cercopithecis quidem & Psittacis, eiusdemque generis animantibus exceptis, quae ex regione illa nobiscum aduehebamus, parmae illae, carbonibus impositae, fuerint etiam ad depellendam famem comedendae: quibus reliquae pelles, quae, ut suo dicam loco, in nauibus erant, additae sunt.

*Tapirouffou
carnis sapor.*

Porro *Tapirouffou* caro ad bubulae gustum fere accedit. Hanc suo Barbari more coquunt, *Boucanare* patria lingua appellant. At quoniam vocabulum

bulum illud iam vsurpauit, & postea sæpius repetendum erit, ne diutius lector hæreat, oblata occasione, quid hoc rei sit exponam.

Americani defixis in terra ligneis quatuor furcis crassitudine brachii, trium pedum interuallo, quadrata figura, æquali vero trium fere pedum

altitudine, baculos in transfuersum duobus à se inuicem distantes digitis superimponunt, itaq; ligneam cratem comparant: hanc sua lingua *Boucan* nominant. In edibus permultas huiuscemodi crates habent, quibus carnes in frustra concisas imponunt, & lento igne siccis è lignis excitato, vt fere nullus existat fumus, quãdiu fert voluntas coqui hunc in modum patiuntur singulis dimidiæ horæ quadratibus inuersas. Et quoniam sale cibos minime condiunt, quemadmodum hic mos est, vno tantum coquendi remedio vtuntur ad eorum conseruationem: itaq; etiam si 30. vno die feras quales hoc capite describemus, essent venati, omnes frustatim concisas illis cratibus ingererent, quam citissime fieri posset, ne corrumpentur: ibi sæpius circumactæ aliquando plus quatuor & viginti horis torrētur, donec

Boucan & Barbarorum culina. Conseruandorum ciborum apud Americ. vatic.

*Farina è pisci-
bu.*

*Humana car-
nis Boucan
imposita.*

*Seouassou ge-
nus ceruorum.*

*Taiassou
aper.*

*Sues quibus
foramen est in
dorso.*

Lib. 5. c. 204.

*Maxima Ame-
ric. animalia.*

*Agouti ne-
frendis ceruus.*

*Tapitis lepo-
ru genus.*

Mures subrufi.

*Pag animal
macula distin-
ctum.*

*Sarigoy feri-
dum animal.*

pars interior carniū eque cocta sit atq; exterior, eaq; ratione omnes sint à corruptione tutæ. Nec in piscibus apparandis & conseruandis alia est ratio, quos quum nacti sunt, magna copia ad farinā conficiendam exsiccat, eos præsertim quos patria ipsi lingua *Piraparati* vocant, qui germanissimi sunt muli, de quibus dabitur alias dicendi locus. Istæ autē crates apud Barbaros carnaria & promptuaria merito habenda sunt: ideoq; vix corū pagos adire licet, quin ferarum pisciumq; carnibus onusta conspiciantur: sæpius etiā vsu venire solet, vt postea dicemus, si adeas Barbaros, vt istiusmodi crates humana carne refertas, quā scilicet de victis hostibus interficiendis & comedendis, vt opima spolia reportant, intueare. Hactenus de Americana *Boucanatione* dictum sit, cui cum Barbaris placet elixæ carnes succedunt quod cum bona Theueti venia scribam, qui hoc negare ausus est.

Vt autem inceptam ferarum descriptionem persequare, secundæ magnitudinis partes deferendæ videntur cuidam ceruorum generi, quod illi *Seouassou* nominant, sed cum hoc differunt à nostris, quod multo sint humiliores quodque minora gestent cornua, tum etiam illo, quod æque pilos demittant, atque nostrates capræ. Aper autem Americanus, quem illi *Taiassou* vocat, corporis mole, auriculis, capite, pedibus, atque iis quæ apud nos gignuntur, forma valde similis est, dentibus etiam & prolixis & acutis, vè vehementer damnosus: tamen cum macilentior existat & gracilior, frendatque terribiliter, illa quoque deformitate insignis est. Habet à natura foramen in dorso, quemadmodum in capite suem marinum habere dixi, quo spiritum emittit admittitque. Ne quis vero istud prodigiosum existimet, Autor Gener. Indic. Hist. memoriæ prodidit apud Nicaraguenses, qui non multum à noua Hispania distant, sues nasci quibus umbilicus in dorso est: qui procul dubio, ad idē genus cum iis de quibus hic trado, reuocandi sunt. Cæterum *Tapiroussou* & *Seouassou* & *Taiassou* reliquas Brasiliensis oræ feras magnitudine superant.

Est quoque apud Americanos fera quædam rufa quam *Agouti* nominant, nefrendis triginta dierum nati altitudine, pede bifido, breuissima cauda, rostro & auriculis fere leporinis, palato gratissima. Sunt & aliæ duorum aut trium generum quas *Tapitis* appellant, nostratibus non absimiles leporibus, subrubescenti autem pilo.

In syluis quoque magnas venantur forices, sciutorum pilo & magnitudine, quæ ad cuniculorum delicias accedunt.

Pag aut *pague* (quoniam enim modo id pronuntient, vix ac ne vix quidem intelligas) fera est altitudine mediocri venatici canis, capite deformi, carne ad vitulinæ gustum accedente, pelle pulcherrima, & maculis albis leucopæis, nigrisq; distincta, vt maximi apud nos pretii futura esset, si modo nanciscerentur.

Alia etiam inuenitur, quam *Sarigoy* appellant, quæ ob fætores à Barbaris non comeditur. Nos autem quibusdam excoriatis, & detracta renū pinguedine, vnde fætor ille manabat, sine fastidio edimus: canem cum tenera, tum optima est.

Est

Est etiam illa quam *Tatou* vocant. Hæc non adeo cursu valet, verum-
tamen (vt apud nos erinacei) per dumeta reptans, durissimis est armata
squamis ita vt gladio transfuerberari nequeat, pellem etiam illi detractam,
ex qua Barbari permultas compingunt cistas, Catamenos ipsis nominatas,
si complicaueris, digitalia esse militaria diceres. Carne candida est, optimi-
que saporis. Quod autem ad figuram attinet, tantæ proceritatis nullam vi-
dere licuit, quantam expressit Belouius suarum obseruationum extremo
lib. 3. vbi tamen Brasiliensem *Tatou* nominatum designat.

*Tatou arma-
ta squamis.*

His etiam animalibus, quæ apud Americanos frequentissima sunt,
adduntur Crocodili *lacare* dicti, instar humanæ coxæ, longitudine iustâ. At
tantum abest vt noceant, vt plenæ istis lacaris Barbarorum sint domus, pue-
rique sine vlllo periculo cum iis lusitent. Nihilominus audiebam senes
commemorantes, dum peregrinarentur, se à nescio quo lacarum genere
peti, à quo se magna difficultate sagittis tuerentur. Illud cum appropin-
quare homines persentisceret, ex arundinibus erumpere dicebant, & im-
petum in obuium quemque facere.

*lacare Croco-
dili.*

Cæterum vt illa omittam quæ Plinius & alii de Crocodilis, qui in Ni-
lo degunt, memoriæ prodidere, vniuersalis Ind. Hist. scriptor illis in regio-
nibus infestos fuisse Crocodilos, ad urbem Panama refert, qui plus cen-
tum pedes in longitudinem patebant: quod mihi quidem mirabile &
portentosum videtur, tantum abest vt affirmem. Eis autem Crocodilis,
quos mihi videre contigit, os erat valde patulum, alta crura, cauda vero
non rotunda, nec acuta, sed ad extremum tenuissima. Vtrum autem, vt
quidam scripsere, superiorem mandibulam moueant, ingenue fateor me
non obseruasse. Venantur insuper Americani lacertas, *Touous* illi appellant,
non virides, verum leucopæas & pelle variegata, vt nostrates parvæ lacer-
tæ. Et quamuis longæ sint quatuor aut quinque pedes, iusta crassitudine,
ideoque forma terribili, nihilominus in ranarum morem flumina palu-
desque incolunt, nemini noxiæ. Addam, pelle illis detracta exenteratæ si
coquantur summe delicatas esse, nihil vt in America gustauerim suauius.
Carne enim sunt, vt apud nos capones alba, delicata, tenera, suauis, vt nihil
supra. Initio tamen ab istarum gustu abhorrebam, postea vero quam pri-
mum attigi, quod ad cibos attinet, ferebant apud me primas lacertæ.

*Lib. 5 c. 196.
Crocodili por-
tentosa ma-
gnitudinis.*

Touus lacerta.

*Maxima in A-
merica edules
lacerta.*

Bufones quoque permagnos habent *Tououpinambaultii*, quibus mi-
nime exenteratis, tostis vescuntur. Quum vero & medici doceant & vul-
go etiam notum sit & perspectum, carnem, atque saniem, & quicquid adeo
bufonis est, lethale esse, facile quilibet me tacente propter illius regionis
temperiem, aliave de causa, quæ me lateat, vsu venire vt illic bufones, vt
sunt apud nos, minime sint venenati atque periculosi.

*Edules in A-
merica bufo-
nes.*

Comedunt etiam serpentes crassitudine brachii, quinque fere pedum
longitudine, quin etiam animaduerti Barbaros, vt de Crocodilis comme-
moravi, genus quoddam ex nigro & rubeo discolor, domum afferre, interque
vxoress & liberos prolicere ita securos, vt manibus contrectarent. Has im-
manes anguillas terrestres, frustatim conscindunt apparantque. Insipidæ
tamen sunt & perquam exigui saporis.

*Americani
permagnos
serpentes
comedere
solent.*

Auctoris de
prodigiosa la-
certa comme-
moratio.

Ian-ouare fe-
ra hominibus
infecta.

Canes primū
ab Americanis
conspiciti.

Diuerſi etiam generis ſerpentes apud eos gignuntur, & in fluuiis præfertim, vbi olerum inſtar virides apparent: longi atq; graciles, quorū iectus maxime noxius eſt. nec non in ſiluis exiſtunt lacertæ, præter eas, de quibus ſupra mentionem fecimus valde periculoſæ, vt ex narratione quam ſubiiciam patebit. Itaq; quum aliquando duobus Gallis comitantibus iter facerem viſendæ regionis gratia, neq; vt mos erat, viæ duces Barbaros haberemus, ideoq; oberrare in ſyluis, vallemq; profundam pedibus metiremur, audito ſtrepitu venientis animalis ad nos cuiuſdam, imbellem eſſe feram opinati, non ſecus iter inceptum perſequentes ſecuro eramus animo. Statim vero ad dextram triginta fere paſſuum interuallo, in colle lacertum conſpicimus: corpore humano craſſiorem quinum aut ſenum pedum. Ille in modum Oſtrei ſquamis albicantibus & aſperis totus, altero pede anteriori erecto, capite ſublimes, collucentibus oculis nos intueri cepit. Quare attoniti (nemo enim forte noſtrum ſclopetum tum ferebat, gladiis tantum eramus accincti, arcuſq; nobis ſuppetebant & ſagittæ, quæ tela illi monſtro tam duris armato ſquamis nocere non admodum poterant, nihilominus veriti, ne ſi fuga nobis conſulere vellemus, celeritate ſuperius nos vna conficeret) alter alterum trepide quum intueretur, eodem in loco ſtetimus. At poſtquam ille prodigioſus & formidabilis lacertus, ore aperto, & q̄ eſtus magnus eſſet (ſudū enim erat meridiano fere tēpore) alte anhelans, vt facile exaudiremus, per quadrātem horæ nos eſſet intutus, de repente montis verticem petiuit, tanto fragore virgultorum, atque ramorum, quantum ceruus ſyluam curſu pererrans vix ederet. Itaq; nos, qui tum valde timueramus de illo inſequendo non admodum ſolliciti, Deo liberatori gratias egimus, & inſtitutum iter denuo ſumus aggreſſi. Mihi autem eorum opinionem recolenti, qui affirmant lacertum aſpectu hominis delectari, viſum eſt illi monſtro tantum placuiſſe intuitum noſtrum, quam eius angebamur præſentia. Nec nō apud eos fera gignitur è præda victum quærens, quam appellant *Ian-ouare*. Ea fere tibiæ altitudine & velocitate canem æquat venaticum, circa mentum vero pilo eſt promiſſo, pelle variegata, pulcraq; inſtar lyncis, ac in reliquis vehementer illi ſimilis. Barbari non immerito feram illam valde reformidant. Nam cum prædæ ſit aſſueta, quemadmodum & leo, ſi quem eorum aſſequitur, in fruſta conciſum deuorat. Illi vero vt ſunt vindictæ appetentes, nec quid eorum, quæ moleſta ſunt, inultum eſſe patiuntur, ſi quam excauatis ea de cauſa foueis aliove decipulorum genere intercipient, ſagittis confixam pluribus, quo diutius langueat, lente interficiunt: vtque facilius pateat, quam male fera illa cum Barbaris agat, cum aliquando in quinque aut ſex Gallorum de comitatu, hac tranſirent, monebant Americani, vt nobis à *Ian-ouare* cauere, quod illa ipſa hebdomade tres crudeliter mortales in quodam eorum pago abſumpſiſſet.

Addendum vero huic additioni Latinæ exiſtimaui Americanos ante Villagagnonis expeditionem canes nunquam viſiſſe: ideoq; cum permagnum ex venaticorum genere canem intueretur, quem cum aliquot patuulis

uis eo aduexeramus, nobisq; ille applauderet, propterea quod ut antea commemoravi, ad *lan-ouare* formam accedit, obstupescabant, ab illoq; refugiebant. Ea de causa etiam Gomara in generali sua Indiarum historia testatur; Cap. 44. anno 1499. cum Christophorus Columbus primū ad insulam *Boriquen* appulit, quæ & S. Ioannis nomine insignitur, huiusce regionis Indos, qui cū Hispanis bellum gerebant, vehemēter canem subrubidum timuisse, qui etiam duorum fere balistariorum stipēdium merebat: propterea quod nō modo in Barbaros ferociter impetum faciebat, verum etiam socios ab hostibus discernēs, quātumuis prouocatus minime illis erat molestus, quin etiam Caribas recognoscens (pessima & maxime detestanda illarū omniū regionum natio) fugientes persequeretur in mediā vsq; hostiū aciem, qui etiam tātum exciratus, nulla quiete fruebatur, quousq; arreptum hostem dilaniasset: pro Hispanis tam dextre proeliabatur, ut illo comitati tā alacriter aduersus Indos pugnarēt, quam si tres in suo numero habuissent equites: hic tamē canis dum nescio quē Caribam nando persequitur, venenata sagitta ictus oppetit, dominumq; tristē admodū reddidit, lætantesque Indos. Sic & Valboā Hispanorū centurio fortissimus, cum primū Australē Cap. 52. patefecit Oceanum, emissis quos habebat canibus in Indos, qui aditu illū arcebant, Barbari tanto timore sunt perculsi, ut fuga sibi consulere cogerentur, Valboæque canes tam profuerint, quā milites omniū præstantissimi. Insuper multi reperiuntur in Brasiliensium ora Cercopithecī, paruuli atq; nigri, quos illi *Cay* vocāt, quibus describēdis supersedebo, propterea quod nobis sunt notissimi. Vnum hoc tantum dicam, quū assidue versentur in cacuminibus arborum fructum in siliquis nostratum fabarum instar gestantiū, quo aluntur, atq; turmatim isthic conueniāt, imbribus præsertim cadentibus, iucundum est illos audire clamitantes, & strepitum facientes. Ceterum cum vno tantum partu, vnicum edat foetum, Cercopithecus simul atque editus est in lucē, ea naturali præditus est industria, ut à collo patris matrisve firmissime pendeat: itaq; si venatores ingruāt, parentibus per ramos desiliētibus vna etiam fuga abripitur: quod certe incredibile videri nō debet, cum Matthiolus Commentariis in Dioscoridem editis, Plinio atq; Aristotele auctoribus affirmet, tam amantes prolis esse mustelas, ut tenerā adhuc ore comprehēsā, huc & illuc circūgestent. Quin etiam a uirmani- bus est omnibus illud à natura tributum, ut non modo conseruādē prolis studio teneantur, sed etiam ad id efficiendum sagacitate mirā sint prædite. Qua de causa non facile Barbari Cercopithecōs quacunque sunt etate, venari possunt: sagittis tamen vulneratos de arboribus, ac deinde sanatos, & aliquantisper domi cicuratos cum mercibus commutant. Verum initio adeo sunt feri, ut attrēctantium digitos dentibus conuulnerent, adeo ut morsi dolore cogantur illos sapiissime iētibus conficere.

Est quoq; apud Americanos alterius generis Cercopithecus, quē ipsi *Sagouin* nominant, crassitudine Sciuri, eodemque pilo rufō: quod vero ad formam attinet, rostro, pectore, collo, reliquisque fere partibus leoni per- similis, audax etiam, nulli paruulorū animalium pulchritudine cedit, quæ

*Cay Cercopi-
theci.
Cercopithecō-
rum in s. aru-
la à periculo
eripi: nō in-
dus. r. a.*

*Modus capien-
dorum Cerco-
pithecorum.*

*Sagouin pul-
chrum ani-
malculum.*

quidem illic viderim. Et si tam facile mare trāsmitteretur quā cetera, multo maioris esset pretii. Sed cum tam infirmo sit corpusculo, vt vacillātem nauem ferre nō possit, ea etiam est superbia, vt vel minimum offensus, tædio vitam cum morte commutet. Hic tamē quidam reperiuntur, mihiq; fit verisimile eam esse bestiolam, de qua Marotus suum induxit loquentē feruulum, cuidam Zoilo, cum nomen erat Sago: alludens enim Cercopitheci nomen esse, dicit Sagonem. Vt autē fatear ingenue quod res est, quāuis fuerim curiosus, me omnibus animantibus Americanis obseruandis non ita fuisse diligētē, quā optarem, nihilominus, vt semel finem faciā, duo adhuc describam genera, quę figura sunt prodigiosa vt quę maxime.

Hay deforme animal.

Vnum quod Barbari *Hay* vocant, magnitudine canis est, facie Cercopitheci, ventre pendulo, quemadmodum Scrofae parturientis, pilo leucopeato valde diluto, breuissima cauda, pedibus in morem Vrsi villosis, prolixis vnguibus: vt autem dum in siluis agit valde sit ferum, captum nihilominus cicuratur facillime. Nudi autem Tououpinambaultii non libenter cum illo colludunt, propterea quod tum longos habeat vngues, tum acutos. Ceterum (quę res fortasse videbitur incredibilis) audiui & a Barbaris, & a quibusdam interpretibus, qui diu in America sunt commorati, neminem vnquam vidisse tum in siluis tum domi animal illud cibo frui, vt quidam aura illud viuere opinentur.

Coaty rostro prodigiose largo.

Alterum, de quo etiam mihi dicendum est, à Barbaris *Coaty* appellatū altitudine leporis est, breui pilo & maculoso, auriculis paruulis erectis & acutis, capite cum paruo, tū ab oculis eminente rostro, plus pede vno longo, scipionis instar tereti, subito ad extremū decrescēte, ita vt æqualis vbiq; sit crassitudinis, ore ita angusto, vt vix auricularem digitum recipiat. nullū prodigiosius inueniri potest: deinde cum hæc est capta fera, collectis quatuor pedibus, aut in alterutrū vergit latus, aut concidit, neq; vnquā erigi, neq; cogi potest vt vescatur, nisi præbeantur formicæ, vnde etiam in siluis sibi victum parat. Octauo fere die, quo ad Villagagnonem venimus, Barbari eius generis feram ad nos attulerunt, quę ob nouitatem omnes magna impleuit admiratione. Nam, vt commemoravi, cum, si cum nostratibus conferatur sit valde prodigiosa, sepe à quodam ex nostris familiaribus excellenti pictore suum opere contēdi, vt tum illam, tum plerasq; ceteras, non tantum admirabiles, verum etiam nobis incognitas, penicillo representare vellet, quod maximo dolore meo nunquam ab illo impetraui.

CAP. X.

De varietate Americanarum auium. De vespertilionibus, apibus, muscis, aliisque regionis illius insectis.

Oura auei.

Arignau-ou-sou seu gallina ndica.

Hoc etiam caput, quo de auibus agam, ab iis ordiri placuit, quę victui humano sunt accommodatę, generaliq; vocabulo à Tououpinambaultiis *Oura* nominantur: maximam illi habent earum copiam gallinarum, quibus ab India cognomen addimus, easq; *Arignau-ou-sou* appellant: nec non ab eo tempore, quo Lusitani apud Barbaros agunt,

agunt, gallinas etiam nostrates alere solent, ipsis *Arignau-miri* dictas. Quamuis autem, ut alias commemoravi, candidas plurimi faciant, ut plumis auulsis, rubroque infectis exornent se atque vestiant, ab utroque tamen genere plerumque abstinent, quod ad vescendum attinet. Adhæc quum sibi persuadeant oua, quæ *Arignan-ropia* nominant, esse instar veneni, non modo stupecebant, si oua coram illis sorberemus, verum etiam nos increpantes addebant, non ferendum esse, dum pullationem anteverteremus, nos gallinam in ovo comedere. Itaque de suis gallinis æque fere sunt solliciti, atque de auibus, quæ vitam in siluis agunt. Illas ubicunque fert impetus ponere patiuntur. At gallinæ vicissim, pullos è dumis & vepribus domum deducunt, ita ut ea molestia careant Americanæ mulieres, qua nostrates, in pullis Indicis educandis, quibus etiam ouorum præbent vitellos, fatigantur. Ac tanta fit apud eos pullatio, ut iis in pagis, qui minus sæpe ab extraneis inuisuntur, gallina Indica cultello veneat, qui quidem apud nos vix sestertio nummo æstimaretur: altero autem duorum obulūm quinque aut sex gallinæ nostrates constent.

Arignau-miri
gallina nostrates.

Arignan-ropia
ouum.

Gallinarum
magna copia
in America.

Vna cum gallinis Barbari alunt etiam domi anates Indicas, *Vpec* ipsi nominant. Quoniam vero ea imbuti sunt superstitione *Tououpinambaultii*, fore ut si animali tam tardo vescerentur, eandem tarditatem contraherent, ita ut si hostes imminerent, fuga sibi salutem quærere non possent, ut vel tantillum de iis degustent, non facile quisquam persuaserit, eaque de causa sibi temperant ab omnibus eis animantibus, quæ tarde incedunt, piscibus etiam, ut raiis aliisque, qui non celeriter nare possunt. Quod ad illas aues attinet, quæ degunt in siluis, magnæ caponum instar, capiuntur illæque trium generum, quas Barbari *Iacoutin*, *Iacoupen* & *Iacou-nassou* appellant. Pluma est omnibus nigra & leucopæata, gustu ad phasianos accedunt, vereque possum affirmare, nihil *Iacous* illis edi vnquam suauius.

Vpec Anster
India.

Iacou phasianorum
genus.

Præterea duo sunt genera exquisitissimarum auium, quibus nomen est *Mouton*, Pauonum magnitudine, iisdem plumis quibus superiores, raroque admodum inueniuntur.

Mouton auis
rara.

Macacoua & *Ynambou-ouassou*, duo sunt genera perdicum, anserum nostratium magnitudine non absimili, quo *Mouton* gustu. Idem est, fere trium sequentium sapor *Inambour-miri*, perdicum altitudine: *Pegassou*, palumbi, *Pai-cacu*, turturis.

Magnarum
perdicum
genus.

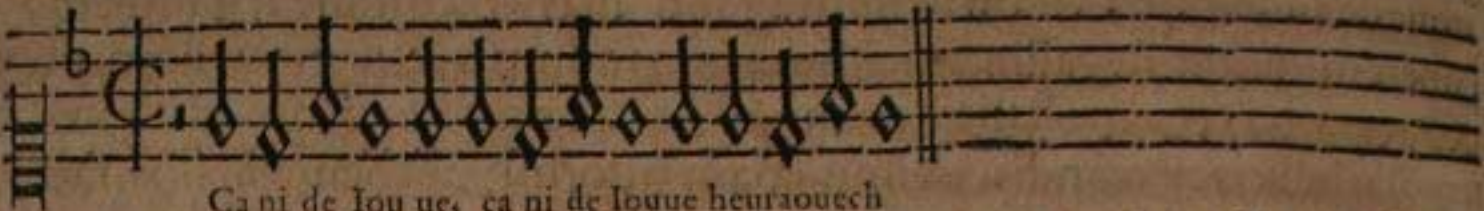
Ut autem breuiter de auibus, quæ magna copia reperiuntur, tum in siluis, fluminibus, tum etiam in littoribus, finiam, ad eas veniam quæ non ita sunt ad victum accommodatæ. Inter cæteras duo sunt genera eadem magnitudine, ad corui crassitudinē accedentia: quæ ut reliquæ aues Americanæ rostro sunt atque unguibus incuruis, quemadmodum & psittaci, quorum in numero censi possent. Quod vero ad plumam attinet, ut facile est iudicatu, vix crediderim in toto terrarum orbe aues inueniri tam excellenti pulchritudine, in quibus contemplandis abunde non naturam ut profani, sed creatorem laudandi suppetit materia: utque res pateat, prima, cui nomen apud Barbaros est *Arat*, plumis caudæ, atque alarum sesqui-

Arat, auis
excellenti pluma.

pede porrectis, partim purpuræ instar rubeis, partim cæruleo colore, vehementer splendēt, cui & relique partes corporis respondēt. cum in sole agit hæc auis, vbi plurimum versatur, nemo vnquā illius aspectu satiaripotest.

Canile, pluma
caerulea.

Altera *Canile* dicta plumis inferioribus, quæq; collum circumagunt auri colore micantibus, quæ vero dorsum, alas, caudamq; vestiunt excellenti carulæo cum textili aureo inferne induta esse videntur, superne autē holoserico pallio eos qui intuetur summa perfundit admiratione. In suis versibus Barbari huius persæpe meminerunt ad numerum cantillantes,

Ca ni de Iou ue, ca ni de Iouue heuraouech

hoc est, auis flaua, auis flaua, &c. nam *Iouue*, aut *Iouip* apud eos flauum sonat.

Pluma, è quib.
p. lei, vestes,
&c. ad p.
nuntur.

Quamuis autem domesticæ non sint hæc aues, frequentius tamen in arborum, quæ in mediis vicis sunt, cacuminibus nidificant, quam in siluis, quo fit vt ter quaterve in anno à Barbaris deplumentur, è quibus plumis pileos, vestes, armillas compingunt, clauarum suarum capulos exornant, corpusque suum cohonestant. Huiusmodi ego pennas non paucas mecū in Galliam afferebam, earum præsertim quas flauo & cæruleo colore esse dixi, sed vbi Lutetiam veni, aulicus quidam cui videndas exhibui, importunus mihi esse non destitit, donec eas à me extorqueret.

Aiouros, psittaci
maximi
& pulcherrimi.

Psittacorum tria aut quatuor genera illic capiuntur, maximos & pulcherrimos, *Aiouros* Barbari nominant. His rubeo, luteo, ac violaceo colore caput est distinctum, extremis alis est coccineus, cauda, quæ est prælonga, lutea: reliquo corpore viridis. Huiusmodi perpauci ad nos adferuntur. Præter plumarum elegantiam eo commendantur nomine, quod edocti, optime imitantur humanum sermonem. Vnum ab interprete quodam accepi, ab ipso iam per tres annos educatum, qui Gallicas & Americanas voces tam genuine pronuntiabat, vt si non esset in conspectu, eius vocem ab humana discernere vix quisquam potuisset.

Psittaci mira
historia.

Longe admirabilius erat, mulierem in vico quodam, qui ab Insula nostra iv. passuum millia distabat, huius generis vnum educasse, qui non secus ac si ratione præditus esset, ea quæ iubebatur, caperet. Illac quoties nobis iter erat, statim ab auis illius hera audiebamus, vultisne mihi dare pectinē aut speculum, ego iam iam coram vobis psittacum meū iubebo canere & saltare? Si forte postulatis illius annuebamus, psittacus confestim, auditis quibusdam heræ verbis, nō modo saltabat in pertica cui insidebat, sed & garriebat, & sibilabat. Barbaros denique in bellum euntes mirabiliter referebat. In summa, si heræ visum erat imperare vt caneret, canebat, saltaret, saltabat: contra, si indonata paulo acerbiori sermone illi suum *Auge*, hoc est, consiste, imperasset, tū ille obmutescibat, nec vllis verbis efficere poteramus, vt vel linguā vel pedem motitaret. Quare reputandum lectoribus relinquo, annō Romani qui, Plinio auctore, coruo à quo omnibus matutinis nominatim ad Rostra salutabantur, funus innumeris exequis

Lib. 10. c. 43.

quibus olim celebrarunt, eumque à quo esset interfectus morte multarunt, si huiusmodi psittacum habuissent, per quā maximi fecissent. Illum Barbara mulier *Cherimbaue*, hoc est, dilectissimum appellabat. Ei sane adeo charus erat, ut quærentibus nobis, quo pretio mercari possemus, illa *Mocatonafou*, hoc est, tormentum æneum maius, per irrisionem respondebat, itaque nullo pretio ab ea extorqueri à nobis potuit.

Psittacorum alterum genus est eorum, qui in Galliam aduehi solent, quos *Marganas* Barbari appellant, & minimi faciunt. At vero tam sunt illic frequentes quam apud nos columbi, quo fiebat, ut licet carnibus essent paulo durioribus, quod ad perdicis saporem accederent, illis non raro viceremur.

Marganas psittaci apud nos frequentes.

Tertium genus psittacorum *Touis* Barbari, nautæ vero Neustrii *Moissons* vocant: sturnorum magnitudine, caudam prælongam croceis pennis distinguuntibus, cetera viridis est. Priusquā autem sermone de psittacis instituto finem imponā, succurrit non nihil à Cosmographo quodam relatum, psittacos nimirum in arborum ramis pendulos nidos construere, ne à serpentibus ova absorbeantur, quod quidem meras esse fabulas existimo, siquidem in arborum cauatorum antris nidos construere eos deprehēdi.

Touis psittacorum genus minimum.

Inter reliquas aves Americanorum, primus locus cuidam *Toucan* nomine dabitur, cuius ante meminimus. Is colūbi est magnitudine, colore atro. oeu coruus, excepto pectore, quod crocei est coloris, torquæ miniato ab inferiori parte circumducto, detracto Barbari ad genarum aliarumque corporis partium ornatum, videntur. Tum vero maxime apud illos est in pretio quod saltaturi eo utuntur. Nomen inde est sortitum *Toucan-tavouracé*, hoc est, pluma ad saltandum. Nihilominus tamen, tanta illis eafu superpetit copia, ut cum mercibus nostratibus permutare eas non grauentur. Auis istius rostrum reliquum corpus longitudine superat, cum quo gruis rostrum minime est comparandum, itaque pro monstruosissimo totius orbis rostro est habendum: ergo non immerito Bellonius, vnum cum natus esset, sub finem tertii libri descriptionis auium depingendum curauit: nomen quidem non edit, at ea omnia, quæ ab illo narrantur, de isto rostro necessario sunt intelligenda.

Toucan auis colūbi magnitudine.

Rostrum auium monstruosum.

Alia est merulæ magnitudine, & colore, excepto pectore quod bubuli sanguinis ruborem adæquat, à Barbaris eodem quo superius detrahitur modo. Auem vero *Panou* nominant.

Panou, cui pectus rubrum.

Est & alia turdi magnitudine, plumis omnibus coccineis, hanc illi *Quampian* vocant.

Quampian, auis coccinea.

Minime vero est prætermittenda auicula non minoris admirationis quam subtilitatis, quam Barbari *Gonambuch* appellant, plumis albicantibus, & fulgentibus, fucum, aut scarabeum magnitudine non superat, miros tamen cantando edit concentus. Milio illi crasso, quem Americani *Anati* nominant, aut aliis altioribus herbis insidens, tam altum edit cantum, ut, nisi conspiciatur, vix credas ab illo corpusculo tantum tamque suauem edi posse. Luscinia nostræ minime cedit.

Gonambuch, auis minima.

Nocte volant puerosque perunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapt a suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris,
Et plenum pota sanguine guttur habent.

quam ob causam nomen illud veneficis est attributum.

Apes Americanæ à nostris sunt absimiles, ad minores muscas atras, Americanæ apes quibus æstatis tempore infestamur, accedunt, fauosq; suos in exelæ arboris cauo condunt. Barbari mel ceramq; colligere norunt. Mixtim collecta, Tra-mel, yetic cera nigra. Tra-yetic vocant, yra enim mel sonat, yetic vero ceram. Seorsim positum mel nostro more comedunt, ceram vero picis nigredinem imitantem, asferuant, massis brachi magnitudine compositis. Non tamen quod faces vel candelas ea conficiant: lucernæ enim alius apud eos vsus non est præterquam ligni cuiusdam flammam lucidissimam emittentis. Præcipue vero ea cera vtuntur ad obturandas ingentes illas cannas, quibus plumas suas imponunt, nec à papilionibus exedantur, quos etiam hoc loco describemus.

A Barbaris *Arauers* appellatur gryllorum magnitudine, gregatim quo- Arauers, papi- liones. que ad focum vt & grylli accedunt, si quid autem offendat, exedunt, præsertim vero thoraces coriaceos & calceos ita corrodunt, vt superficië penitus absument. Si vero gallinas aut alia id genus cibaria, negligentius recondebamus, mane à nobis ossa carnibus nudata reperiebantur.

Barbaros præterea infestat exiguum insecti genus, quod *Ton* nuncupat. Ton, insecti ge- nus infestissi- mum In puluere nascitur, pulicis magnitudine. At vbi sub pedum & manuum vngulis sese insinuauit, prurigo statim oritur, acyri modo, nisi vero confestim euellatur, breui spatio ad pisi magnitudinem accrescit, extrahiq; nisi magno cruciatu nõ potest. Nõ solum autẽ Barbari, qui nudi toto corpore incedunt, sed & nos quoq; quantumuis bene induti, hoc insecto infestabamur. Ego pro mea parte, licet diligētissime mihi ab illis cauebam, ita fui infestatus, vt vno die vltra viginti è variis mei corporis partibus sint euulsi.

Nõnullos etiã vidi minus sibi prospicientes, quibus nõ modo manus & pedes ab illis infestabantur, sed & axillæ reliquæque molliores corporis partes pustulis istorum insectorum erant refertæ. Hoc illud esse animalculum credo quod Ind. Occid. hist. Scriptor *Nigua* appellat, quod etiam apud Lib. 1. t. 30. Insulam Hispaniolam extat. ab eo his describitur verbis: *Nigua* pulicis saliētis speciem refert, puluere delectatur, non nisi pedes infestat, quorum cuti sese insinuat, moxq; lendes maiori copia gignit, quam sit credibile, habita subtilitatis ratione, hæ alias quoq; generant, ac nisi mature obuiam eatur, non nisi igne & ferro eiiciuntur: si vero tempestiue extrahas, minimo dolore curantur. Quin & addit, Hispanos quosdam adeo illis fuisse infestatos vt multi articulorum, nonnulli vero pedum ministerio caruerint.

Aduersus ea incommoda hoc remedio Barbari vtuntur: Eas partes, quæ huic lui sunt obnoxia, oleo quodam inungunt, spisso, rubri coloris, ex fructibus quos illi *Couroq* nominant expresso. hoc etiam remedio nos Galli vtebamur. Addo oleum illud curandis vulneribus aliisque corporis

humani incommodis, adeo esse accommodatum, vt apud Barbaros non minoris sit pretii, atq; est apud nos confectio illa quam Sanctum oleum nuncupant. Chirurgus noster in Galliam remigraturus, 12. ingentia vasa istius olei asportauit, totidemque seui humani, quod dum suos captiuos torrebant Americani collegerat.

Yerin culicis.

Yerin

Yerin

*Americani
Scorpionet.*

*Remedium ad
uersus Scor-
pionum iclus.*

*Barbari vindi-
ca cupidissi-
mi.*

*Terrestres
canari.*

Gignit preterea Americanus aer subtilissimum culicum genus, quod Barbari *Yerin* nominant, adeo lancinat etiam leuius indutos, vt mucrones acuum referant. Ex quo facile est colligere qua ridicule Barbari nostri conspiciantur, vbi his culicibus infestatur, manibus enim sua crura, nates, humeros, brachia ita plaudunt, vt aurigam flagellum quatientem referant.

In puluere quoque & sub lapidibus latent in America Scorpiones, iis qui in Prouincia conspiciuntur longe minores, non tamen, vt experientia edoctus sum, ictu minus venenato & mortifero. Hoc insectum munditie delectatur. Cubile meum mundari curabam, mundatum denuo appenderam, more solito. Scorpio in ruga quadam delituerat, qui mihi quidem incauto dum cubile ingredior, sinistrae manus pollicem perculit: manus mirum in modum e vestigio intumuit, ita vt venenum fuerit corpus totum inuasurum, nisi mihi praesto fuisset pharmacopola, ad quem confestim me recepi: Is mortuos Scorpiones cum oleo in phiala asseruabat, quorum vnum vulnere applicuit. Illud remedium etsi praesentissimum ab omnibus habetur, tanta fuit tamen vis veneni, vt per 24. horarum spatium summo dolore laborauerim. Barbari quoque eodem vtuntur remedio, scorpiones nimirum, si eos assequi possint, vulnere attritos applicant. Praeterea, prout alicubi a nobis dictum est, eos esse vindictae cupidissimos, imo pene dixerim in noxia quaeque furentes, ita vt si imprudentes in lapide impingant, rabidorum canum more eos mordeant, in animantia quaeuis sibi noxia sedulo inquirent, eaque quantum possunt penitus extirpent.

Habet quoque Americana regio Cancros terrestres, eos *Oufsa* nominant *Tououpinambaultii*, turmatim locustarum more ad maris littus, & palustria loca conueniunt, si quis ad ea loca accedat, hac illac fugientes videat: In truncos arborum radicesque sese recipiunt, e quibus extrahi tuto non possunt, digitos quippe & manus capientium forcipibus comprimunt: marinis longe sunt macriores, quoniam autem iuniperinas redolent radices, palato minime sunt grati.

CAP. XI.

*De nonnullis piscibus apud Americanos maxime vulgaribus,
deque eorum piscatu.*

NE idem saepius repetere cogar, a quo abstinere quoad eius fieri potest cupio: lectorem tum ad capita 3. 4. 5. & 6. historiae huius, tum ad loca alia in quibus de Balænis, marinis monstris, piscibus volantibus, aliaque complurium generum egimus, remitto. Eos vero hoc capite describam, qui maxime apud Brasilienses nostros sunt vulgares, de quibus nulla est haecenus facta mentio.

Ac

At primum quidem pisces in genere Barbari *Pira* vocant. Mullorum genera duo habent, *Kurema*, & *Parati* appellant: optimi saporis tum elixa, tum tosta. Quoniam vero nulli gregatim oberrant (quod non ita pridem in Ligeri aliisque fluminibus est obseruatum) Barbari eos ubi vident relis petunt. ac nonnunquam tam certa manu, vt duos tresve vno iactu figant, transfixos natantes quæsitum eunt Barbari, vt qui mergi nequeant. Horum piscium caro est admodum friabilis, quo fit, vt si magno capiantur numero, *Boucan* impositi exsiccantur, deinde friati in optimam farinam redigantur.

Pira pisces.
Kurema &
Parati mullus.
Sagitta mul-
los petunt A-
merici.

Camouroupey-ouassou piscis est prægrandis (*Ouassou* enim Americana lingua grandem sonat, prout accentu discriminatur) Huius *Tououpinambaultii* in suis choreis & cantibus frequentem faciunt mentionem: hæc enim verbis hoc modulantur modo:

Camourou-
pouy-ouassou,
piscis prægran-
du.

Pira-ouassou a-ouech, Camou roupey y-ouassou a-ouechi

edulisque est maxime.

Duo insuper sunt illis piscium genera, quæ *Ouara* & *Acara-ouassou* nominant, à superiore non ablimiles, bonitate tamen vincunt: Imo affirmare ausim *Ouara* salari nostro nullo cedere modo.

Ouara & *A-*
acara-ouassou,
pisces optimi.

Acarapep piscis est planus, inter coquendum pinguedinem subflavam emittit, quæ est eis pro condimento, estque carne optima.

Acarapep,
planus piscis.

Acarabouren viscosus est, colore ceruino aut subrubro, superioribus bonitate cedit, minusque palato sapit.

Acarabouren,
piscis s. br. bet.

Pira-yochi longus est instar anguillæ, estque minime edulis, quod etiam Americana lingua *yochi* sonat.

Pira-yochi,
piscis oblongus.

Raia, quæ in Ganabaræ sinu matique vicino capiuntur, non modo à Neustriis & Britannicis, aliisque nostratibus magnitudine differunt, sed etiam eo quod cornua duo oblonga gerant, præterea quinque aut sex suffuras in ventre habeant, quas minime natura, sed arte factas credas, cauda oblonga est & tenui, atque adeo venenata, cuius rei experimento sum certior factus: vnam enim cepimus, inque scapham eduximus, quæ mox cuiusdam è nostris tibiam punxit, quæ statim intumuit & inflammata est. Hæc sunt quæ paucis de piscibus marinis Americanis, quorum tamen numerus est infinitus, habui dicenda.

Raia à nostratibus dissimil-
let.
Pastinaca forte.
Raiarum cauda venenata.

Ad hæc flumina aquæ dulcis, piscibus mediocribus & minimis abundant, quos sua lingua Barbari, *Para-miri* & *Acaramiri* nuncupant. *Mirre* enim eorum lingua, paruulum sonat. Huius generis duos monstruosissimos paucis perstringam.

Para-miri &
Acaramiri, pi-
sces minores.

Vnum barbari *Tamouata* appellant, palmi longitudine, capite amplissimo atque monstruoso, habita reliqui corporis ratione, pinnulas sub branchis habet duas, dentibus lucio nostrate est acutioribus, aristis quoque acutissimis, squamis quoque durissimis, adeo vt (quod de *Tatou* iam ante

Tamouata, pi-
sces monstro-
sus.

dixi) gladio transfuerberari nequeat. carne est probatissima, & saporis gratissimi.

Pana-pana pisci capite deformi.

Alterum *Pana-pana* vocant mediocris longitudinis, cuius hæc est forma: pelle est instar *Requienis* aspera, corpore & cauda illius non absimili, capite plano, atque admodum deformi, quod ab aqua elatum, in duas diuidit partes, ita vt caput piscis deformius & monstruosius conspici minime possit.

Viri, mulieres, pueriq; peritissime natant.

De Barbarorum piscatu quod attinet, in primis ad ea que dixi de multis quod sagittis transfigunt (quod etiam de reliquis quoq; piscibus est intelligendum, quos petere in aquis possunt) notandum est, non modo viros & mulieres, sed etiam puerulos natandi peritissimos esse. illi prædam natando more barbatulorum canum in mediis petunt aquis; hi simulac ambulare didicerunt, in flumina marisque littus se coniiciunt, atque anatum more huc illuc oberrant. Cuius rei ad fidem faciendam exemplum paucis commemorabo. Die quadam dominica, mane, in quodam castelli nostri propugnaculo expatiabamur, lintremque corticeam (quæ etiam suo loco à nobis describetur) qua, vltra triginta tum virorum & mulierum cum puerorum capita ad nos inuisendos vehébatur, in medio mari euersum. Confestim nauigium conscendentes opem laturo ad eos properamus, omnes ad vnum natantes & ridentes comperimus. Quidam vero eorum his nos compellauit verbis: quo nam ita festinantes tenditis vos *Mair?* (quo nomine Gallos appellant.) Ad vos (dicebamus) opem laturo. Magnam, inquit, habemus gratiam: Atqui existimatisne nos quamuis in mare delapsos, in discrimen vitæ adductos fuisse? Octo dies potius hoc modo in aquis versaremur, quam vt mergeremur. magis vero metuimus, ne magni quidam pisces in fundum nos pertrahant. Ceteri vero qui instar piscium placidissime natabant, audita ob quam ad eos accessissemus causa, sannis nos exceperunt, præq; risu nimio eos suum marinorum more flantes videbamus. Ac sane, licet 500. passibus à castello nostro aberamus, perpauci eorum (idq; potius garrandi causa, quam vllius periculi metu) nauigium conscenderunt. Ego obseruabam eos nonnunquam nobis præire, ad libitum modo tarde, modo celerius natantes, quotiesque visum esset ad aquæ summum quiescere. Lintrem vero cum quibusdam xylinis lectis, cibariis, nonnullisque aliis, quæ ad nos aduehebant, submersum tantundem curabant, quantum sollicitudinis afferret nobis pomi vnus iactura. Dicebant enim, An non sunt alia in terra?

Barbari narratio de pisce manibus & vultu humanam formam referentibus.

Priusquam vero ab hoc de piscatu sermone digrediar, historiam à Barbaro acceptam prætermittere nolo. Cum, inquit, die quadam vna cum nonnullis aliis in summa maris malicia lintre quadam veherer, ingens quidam piscis manu nauigii oram apprehendit, meoque iudicio aut euertere aut conscendere volebat: Id ego conspiciatus, falce quam præ manibus habebam, manum illam abscidi, quæ in lintrem decidit, digitos vero nostris persimiles quinque habebat, præterea præ dolore, quo piscis ille fuit affectus, exerto supra aquam capite, ad humanum accedente, aliquantulum concre-

concrepuit. Ego lectori despiciendum relinquo, vtrum (iuxta vulgi opinionem, qua fertur mare in se singula animalium genera habere, quæ in terra conspiciuntur, præsertim vero habita eorum ratione, quæ de Tritonibus & Sirenibus à nonnullis sunt scripta) Sireni an vero potius simiæ marinæ manus illa fuerit amputata: tamen (non quod præiudicium iis quæ in hanc rem afferri possunt allatum velim) ingenue fateor me, qui menses nouem in alto mari versatus sum, quiq; non raro circa littora nauigans oberravi, piscem vllum, in tanta tot generum copia, quæ à nobis sunt capta, non conspexisse, qui adeo ad humanam accederet formam.

Atque vt tandem sermoni de Americanorum piscatu finem imponam, præter eum, de quo diximus, modum quo pisces sagittis trāsfigunt, prisco etiam suo more, spinas in hamorum modū componunt, lineamq; herba quadam, quam illi *Toucon* vocant, conficiunt, quibus non modo in littore piscantur: sed etiam in medium mare, fluminaque progrediuntur, ratibus vecti, quas illi *Piperis* vocant, quasq; hoc modo componunt: longurios quinque aut sex rotundos brachii crassitudine, vinculis lineis colligat, quibus exporrectis cruribus, ac tibiis insidentes, fuste plano pro remo videntes, quocunque fert animus errant: attamen rates istæ vlnæ longitudinem non superant, latitudine pedes duos, quo fit, vt neque procellarum fluctus ferant, neque plures vno homine capiant. Nostri itaque Barbari tranquillo mari singulis illis insidentes, ac solis radiis oppositi, simias optime referunt, seu potius ranas, eminus conspecti. Attamen, quia hæ rates celeriter admodum componuntur, & mergi nunquam possunt, si apud nos in vsu essent, commodissimas fore autumo tranandis tum fluminibus leniter fluentibus, tum stagnis & paludibus, quibus tranandis cum viget necessitas, frequenter non parum laboratur.

Ad hæc, Barbari nostri non modo mire delectabantur retium nostrorum, quibus piscabamur, conspectu, sed & ipsi nos adiuuabant, atque adeo si per nos licebat, perite ipsi piscabatur. Hæc illi sua lingua *Puiffa-ouassa* sou nuncupant. Præterea Gallos eo præcipue laudant nomine, præter alia non pauca commoda, quæ ex mercibus eorum percipiunt, quod cum antea spinas ad piscandum lineis aptare necesse esset, eorum beneficio iam copia illis sit vinculorum illorum ferreorum, quos adeo ad piscandum accommodatos esse prædicant. Ac sane pueruli, (vt ante dictum est) ab aduenis hamos flagitare probe sunt edocti his verbis: *De agatorem, amabé pinda*, hoc est, tu bonus es, da mihi hamos, *Agatorem* enim eorum lingua bonum sonat, *amabé*, da mihi, *pinda* vero hamum. Si vero repulsam patiantur, capite conuerso in hæc statim erumpunt, *De engaipaiouca*, hoc est, tu es nequam, es occidendus.

Itaq; si quis gratiam inire à parentibus & à liberis cupit, nihil illis denegandum. Grati quidem sunt, præcipue vero senes, tum cum minus de eo cogitaueris, muneris accepti memores, aliquid dare solent. Hoc ergo obseruatum est à me, homines hilares, alacres, & liberales, summo apud illos esse loco: contra vero tristes, morosos, taciturnos, autros, eosq; qui si-

*Si in quibus
pro hamo v-
tuntur Barbã-
ri.*

Toucon herba.

*Piperis rates
earumq; vsus.*

*Puiffa ouassa,
retia.*

*Hamos maxi-
me probant*

Barbari.

*Barbari libe-
ralibus homi-
nibus delectan-
tur, morosos
vero detestantur.*

bi solis viuunt, vsq; adeo detestantur, vt auctor sim istius farinae homini-
bus, ne Barbaros nostros adcant.

CAP. XII.

*De Arboribus, herbis, radicibus, exquisitissimisque fructibus,
qui in Americano proueniunt solo.*

VANDO QUIDEM in superioribus de quadrupedibus, de
auibus, piscibus, reptilibus, denique de omnibus America-
nis animantibus, à nobis actum est, consentaneum vide-
tur, vt priusquam ad religionem, bellum, politeian, aliosq;
Barbarorum mores accedamus, non nihil de soli illius ar-
boribus, herbis, plantis, fructibus, radicibus, omnibus de-
nique iis quæ vegetante anima sunt prædita, agamus.

Primo autem, quia Brasilia arbor est totius soli illius celebratissima (à
qua etiam nomen est sortita regio illa) præcipue ob fucum quæ ex ea con-
ficiunt insectores nostri, eam hoc loco describam. Hæc itaque arbor Bar-
baris *Araboutan* nuncupatur, quercum nostrâ proceritate & ramorum co-
piam adæquat. Quædam reperiuntur, quarum crassitudo trium hominû
vlnas complectentium implet. Scriptor Hist. Occid. Ind. prodidit duas in
illis regionibus visas esse arbores, quarum priorem vix octo hominum vl-
næ, alteram vix sedecim amplecterentur: atque in priore quæ tanta erat al-
titudine, vt lapidis iactum superaret, *Cacicus* quidam casulam cum cõstru-
xisset, Ciconiæ modo Hispanis risum commouebat. Alteram admiratio-
ne dignissimam asserit. Idem quoque narrat in *Nicaragua* Prouincia arbo-
rem prouenire, nomine *Ceyba*, cuius crassitudo quindecim hominum
complectentium vlnas impleat. Sed vt ad Brasiliam nostram reuertamur,
foliis est buxeis persimilibus. Fructum vero non fert.

Qua vero ratione materia illa in naues importari soleat, hoc loco de-
scribere visum est. In primis vero sciendum est, nisi ab incolis iuuarentur
mercatores, intra annum vix nauem ea materie onerare posse, tum ob du-
ritiem, ac proinde in secando difficultatem, tum vero præcipue, quod iu-
mentis omnibus careat illa regio, ac proinde humeris humanis sit com-
portanda. Barbari igitur, vestibus, indusijs, pileis, cultellis, alijsque merci-
bus conducti, nō modo materiam illam securibus & cuneis secant & fin-
dunt, & rotūdant, sed etiam humeris nudis impositam in naues compot-
tant, nōnunquam vero locis impeditissimis, tribus aut quatuor passuum
millibus à silua ad littus intercedentibus. Nominatim vero dico Barbaros,
ex quo Galli & Lusitani ad eos accessere, suas Brasilias arbores secare: ea-
rum enim exscindendarum (quātum à senioribus accepi) ante illud tem-
pus, ratio alia non erat, nisi quod igne admoto eas deturbabant. Præterea
quoniam nonnullos scio existimare, materiam illam quæ ad nos aduchi-
tur arborum crassitudinem obtinere, de industria addidi Barbaros eam
rotundare, quo facilius comportari ab ipsis possit.

Adhæc obseruatum est à me, tantisper dum in America vixi, camino-
que

*Araboutan,
Brasilia arbor
vlnarum forma.
Cap. 61. 85.
& 204.
Arbores mira
crassitudinis.*

*Iumentis caret
americana
regio.*

*Barbari mate-
riam secant,
& in naues
important.*

*Priores arbores
excidendi mo-
dus apud Bar-
baros.*

que luculento ligni istius beneficio usus sum, minime humidum hoc ligni genus esse, quod plerisque aliis lignorum generibus usu venit: imo quasi natura siccum esse, accensum vero perparum fumi parere. Sycomorus vero contra (ut ait Matthiolus) præ cæteris lignorum generibus hoc habet peculiare ut etiam si excisa sit humiditatem retineat, ac nisi in aquam demersa, non exsiccat. Aliud insuper commemorabo, quidam è nostris indusia nostra mundare cupiebat, cineres Brasiliæ ligni imprudens in lixiuium imposuerat, adeo tenaciter rubeo infecta sunt colore, ut quantumuis abluta illum nunquam mutarint, atque eo colore infecta fuerunt nobis induenda. Si vero delicati illi, qui suas rugas dealbandas in Belgium mittunt, minus fidem his adhibeant, per me licet illis non modo periculum facere, sed etiam si volent, ingentes illas suas rugas viridi inficere colore.

Brasiliæ lignum fore dicitur.

Brasiliæ ligni cineres indusia rubro colore inficiunt.

Ceterum quia non mediocriter mirantur *Tououpinambaulti* nostri quum vident Gallos, aliosque aduenas è procul remotis terris venientes, tantum laboris sumere ut Arabo-utano suo (id est, Brasilio seu coccineo ligno) naues onustas reuehant. Itaque maior natu quidam ex Barbaris hunc in modum me super ea re aliquando interrogauit: quid sibi vult, inquit, quod vos *Mair* & *Peros* (id est, Galli & Lusitani) tam procul petitum ligna veniatis? Nullane vobis ligna ad focum tellus vestra suppeditat? Tum ego, Suppeditat vero, inquam, & quidem magna copia: sed non ex eo genere arborum quales vestrae sunt: Brasilium in primis, quod hinc nostri non ad vrendum, ut tu existimas, sed ad tingendum exportant: sicuti & vos funiculos vestros bombycinos, pennas, aliaque rerum inficitis. Hic ille protinus excipiens: Verum tantane eius ligni copia vobis opus est? Enimvero inquam: quum enim (ut hominis animam admiratione suspenderem) apud nos vel vnus mercator plures coccineos pannos, plures cultellos, & forfices (nota ipsi & familiaria exempla subiiciens) plura specula possidet, quam quanta huc ad vos vnquam allata sunt: solus ille omne Brasiliam coemet, quo plures hinc naues onustae redeunt. Ah (inquit Barbarus) mira mihi narras! Mox eorum quae audiuerat memor, percotari ultra perrexit: At, inquit, vir ille adeo locuples, quem tu refers, non moritur? Moritur (inquam) ut & alii homines. Ibi tum ille (ut isti Barbari commeteri amant, & ceptum sermonem nullis interruptum diuerticulis ad finem usque haud absurde pertexunt) quaerere ex me: Ergo, inquit, eorum quem iste moriens bona reliquit, quis heres est? Liberi eius, inquam, si habet: si non habet, fratres, sorores, aut proximi eius agnati.

Barbari cuiusdam cum antiocho colloquium.

Quum hæc dixissem, Equidem (inquit meus ille haud sane ineptus senex) facile hinc animaduerto vos *Mair* (id est, Gallos) esse insigniter fatuos. Nam quid traiciendo mari tantopere vos fatigari necesse est, in quo superando (sicuti nobis quidem huc appulsi dicitis) tantum malorum exhauritis? Nempe ut liberis vestris aut superstitibus cognatis opes quaeratis? Telleus quae vos aluit, non illis quoque alendis sufficiet? Nos quidem, & liberos, & propinquos habemus, eosque, ut tu vides, summa charitate amplectimur: sed quum confidamus fore, ut post mortem nostram terra quae vos aluit, eadem & illos quoque enutriet, in eo acquiescimus.

Sententia eximia à Barbaro prolata.

Et certe in hanc sententiam, præclare Socrates olim cuiusdam vehementi studio suadenti, vt se liberis etiamnum paruulis seruaret incolu- mem, Liberi, inquit, Deo, qui mihi eos dedit, curæ erunt. Agefilaus vero Lacedæmoniorum Rex, amicos admonebat, ne tam pecunijs quam forti- tudine, ac virtute studerent ditescere: quod frustra paret opes, qui veris a- nimi bonis vacat. Quæ sententiæ ab Ethnicis profectæ admirationem nõ paruum merentur. Prior enim conuenit cum eo, quod scriptum est: Ero Deus tuus, & seminis tui post te. Altera vero respondet dicto illi Christi, *Ioan. 6. 27.* Operemini non cibo qui perit, sed cibo illi qui permanet in vitam æter- nam, quam Filius hominis dabit vobis.

Haftenus paucis, sed fideliter narrationem ab Americani Barbari ore acceptã recitavi. Quamobrẽ, gens illa quæ adeo Barbara à nobis habetur, non modo lepide eos irridet, qui magno suo periculo Brasilio ligno quæ- rendo, ex quo quæstum faciãt, mare traiciunt: sed etiã quantumuis obca- cata (quandoquidẽ naturæ & soli fertilitati plus q̃ nos Dei potētia & pro- uidentia tribuit) aliquãdo cum raptoribus in iudicio surget, qui Christia- num nomen præ se ferunt, quorum tam est Europa ferax, quã Brasilia im- munis, quod ad incolas attinet. Quare, prout à me dictũ est, immortale o- dium aduersus auaros à *Tououpinambaultis* geri, vtinã auari omnes, qui cum fatiari nusquam possint, continuo pauperum medullam & sanguinẽ exu- gunt, in illa terra essent relegati, vt ab iis iam furiis aut Dæmonibus exagi- tarẽtur. Neesse mihi fuit magno nostro pudore in Barbarorum gratiam, qui adeo res mundanas contemnunt, digredi. Addere autem non incom- mode, meo quidem iudicio possum, rem ab Ind. Occid. hist. scriptore me- *Cap. 108.* moria proditam, de quadam Barbara gente Peruana, quæ cum primum Hispanos versantes in suis locis sunt conspicati, tum quod Barbari essent, tum verò præcipue quod luxui indulgerent, verebantur ne ab illis ipsi cor- rumperentur, aut auiti mōres immutarentur, eos abeuntes increpabant, his nominibus, Spuma maris, sine patribus homines, inquieti, quiq; nul- libi consistere possunt ad laborandum, quo victum sibi parent.

Sed vt arborum Americanarum descriptionem persequar, Palmarum *Palmarum in* quatuor aut quinque genera illic reperiuntur: inter quæ frequentissima *America 4.* numerantur ea, quam illi *Gerau*, alia quoq; quam *Tri* nominant: attamen *aut 5. genera.* quemadmodum fructus nulli à me conspecti, credo etiam nullos edi. *Tri* quidem fructum rotundum producit, instar spineorum prunorum ad ef- figiem racemi amplioris, tanti ponderis, vt ægre vna manu subleuetur, sed nucleus tantum cerasi crassitudine, est edulis. Præterea in culmine harum *Turio in capi-* palmarum est turio quidam albus, qui à nobis vescendi gratia abscindeba- *re palmarum* *edulis.* tur: Philippus vero, qui hæmorrhoidibus laborabat, asseuerabat illi mor- bo remedium esse, cuius rei fides penes medicos esto.

Alia quoque est arbor, à Barbaris *Ayri* appellata, quæ licet folijs palmæ *Ayri, hebeni* sit persimilis, caudice spinis circumquaque armata, acuum mucronum *Species spinosa.* specie & aculeo. Fructus mediocri crassitudine, cuius in medio nucleus est niuali albedine, qui tamen edulis non est, quã hebeni genus esse cre- do:

do: præterquam enim quod colore est nigro tantaque duritie, vt Barbaris clavis suis & sagittis partim conficiendis (quas fufius cum de bellis eorum agetur describam) fit in vfu, læuigatum est quoque ac lucidiffimum, adeo denique graue, vt in aquam deiectum ad imum statim feratur.

Complura quoque lignorum multiplicis coloris in America reperiuntur genera, quorum nomina figillatim edere non possum. Nonnulla vidi, buxi colorem imitantia, alia violacea, è quibus frustula quædam in Galliam aduexeram, alba vt charta, rubra, diuersi à Brasilio generis, è quibus etiã clauas suas Barbari conficiunt: vnum quoque quod illi *Copau* nominant, cuius arbor nuci luglandi est perfimilis, nucibus tamen caret, materia quoque affabre facta easdem cum nuce maculas habet. Denique nonnulla reperiuntur, quorum folia sunt capitati numi crassitudine: alia, quorum etiam folia sunt latitudine sesquipedali, atque adeo complurium generum, quæ omnia figillatim recensere longum esset.

Adhæc arbor in illis nascitur terris pulchritudinis eximiæ, atque etiam (quod est maximũ) adeo suavis est odoris, vt dum à fabris vel scinderetur, vel expoliretur, frustula à nobis collecta vel fragrantissimam rosam referrent. Contra alia illic adolescit quam Barbari *Aou-ai* nominant, alij teterri- mo odore, quem dum secatur, aut vritur, nemo est qui ferat: folijs est à pomis nostris non absimilibus: fructus vero eius (qui proxime ad echinum forma accedit) præsertim vero nucleus adeo est venenatus, vt comedenti veneni præsentissimi effectum referat. Nihilominus tamẽ Barbari nostri, quod ex eo crepitacula sua componunt, fructum illum plurimi faciunt. Hic quoque animaduertendum est, Brasiliam (vt mox dicemus) poma complurium generum optima ferentem, abundare etiam arboribus, quæ pulcherrimos quidem fructus edunt, ad vescendum tamen inutiles. In littoræ præsertim multæ sunt arbusculæ, quarum poma mespilis nostratibus valde similia, periculose comeduntur. Idcirco Barbari cum Gallos, ceterosque aduenas ad poma illa colligenda accedentes conspiciantur, suo idiomate *Tpochi* crebro vsurpantes, vt ab eis abstineant, admonent.

Hiuouræ, cui cortex est semidigitali crassitudine, sapore gratus, præsertim recens ab arbore extractus, genus est Guaiaci, quantum accepi à duobus Pharmacopolis, qui mare nobiscum transmiserant: eaque Barbari vtuntur ad morbum, quem *Pians* appellat, qui, vt postea dicam, æque apud eos perniciosus est, atque apud nos lues Venerea.

Arbor *Choyne* Barbaris appellata, mediocri altitudine, folijs, forma & viriditate lauri, pomis, magnitudine capitis infantis, ad figuram ouorum Struthiocameli accedentibus, quæ quidem non sunt edulia. Ex his *Touou-pinambaultis* ob duritiem corticis integra quædam in longitudinem, latitudinemque perforantes, quibus *Maraca* conficiunt (de quo iam ante mentio facta est, fietque in sequentibus:) illa etiam ad calices, aliaque vascula excauant, dimidiantque.

Inter arbores quoque Brasilienses numeratur *Sabauesie*, pugnis ambobus pomo ampliore, formamque calicis imitante: in cuius imo exigui quibus

Sabaucate arbor, cuius fructus vasis conficiendus est accommodatus.

dam nuclei amygdalini similes comperiuntur, eundem quoque fere cum amygdalis saporem referunt. Caterum cum pomi istius putamen vasis conficiendis sit aptissimum, arbitror illud esse, quod vulgo nucum Indicarum nomine appellamus, aut certe ex illarum genere. Matthiolus enim suis in Dioscoridem commentariis aliarum nucum Indicarum meminit, quæ forma sunt rotundæ, ac magnorum melonum instar ab arbore dependent (quarum ego in illis regionibus, prout sunt ab illo depictæ, ac descriptæ, putamina vidi) quæ torno expolitæ hic solent à nostris hominibus argento includi. Præterea cum in illis terris versaremur, quidam Petrus Bordonius nomine artis tornandi peritissimus, varia etq; pulcherrima vascula fabricauit, cum ex istis *Sabaucate* fructibus, tum ex aliis versicoloribus lignis, quorum partem Villagagnoni dedit, à quo plurimi fiebant. Veruntamen aliquanto post indignissimam reportauit mercedem.

Petrus Bordonius tornator peritus, quam mercedem à Villagagnone retulerit.

Aca-ion fructum edulis.

Est præterea in illis terris arbor proceritate sorbit nostræ, cuius pomum Barbari *Aca-ion* nominant, amplitudine, & figura oui gallinæ, quod ubi maturuit, colore ad aurum inclinato instar cotonei mali, non modo vtiliter comeditur, sed etiam subacidum, nec minus palato gratum succum emittit, qui calore æstuantibus iucundissime refrigerat. Attamen cum difficulter è proceris illis arboribus decutiatur pomum illud, non nisi à *Cercothecis*, quibus illis vescuntur, excussa habebamus.

Paco-aire, frutex tenera. Paco, poma oblonga.

Paco-aire frutex est decem aut duodecim pedum altitudine, caudice femorali nonnunquam crassitudine, qui tamen adeo est tener, ut gladii uno ictu secetur: pomum *Paco* vocant Barbari palmi longitudine, forma cucumeri non absimili, eiusdem etiam coloris cum ad maturitatem peruenit. Hæc autem poma nascuntur ut plurimum viginti aut viginti quinque simul & confertim in singulis ramis, quæ Americani legentes in casas suas important tanto pondere, quantum altera manu ferre possint. Ad pomi vero istius bonitatem quod attinet, ubi maturuit, calyce ad modum recētis ficus auulso, grummosum apparet: quo fit ut mandentibus ficum referat, unde à nobis ficus nominabatur: sapore vero vel delicatissimas Massilienses ficus superat: itaque non immerito inter optimos totius oræ illius fructus recensetur. Memoriam quidem est proditum, Catonem cum Carthagine Romam rediisset, miræ magnitudinis ficus attulisse: verum quoniam antiqui de his nostris nullam mentionem fecerunt, credibile est, aliis fuisse generis, ab istis de quibus fit sermo. Foliorum vero *Paco-aire* forma folii lapathi aquatici non est absimilis: tanta tamē sunt magnitudine, ut vulgo longitudo ad sex pedes, latitudo ultra duos protendatur: quo fit, ut nulla ratione adduci possim ut credam in Europa, Asia, & Africa tantæ longitudinis & latitudinis folia extare. Nam etsi Pharmacopolam quendam audiui asseuerantem se vidisse folium *Petasitis* latitudine vlnæ cum quadrante, hoc est, (si quidem rotunda est hæc planta) cuius circumferentia tres vlnas cum quadrantibus tribus suo ambitu caperet: nusquam tamen accedebat hæc amplitudo ad nostri *Paco-aire* magnitudinem. Verum quidem est foliorum illorum crassitudinem longitudini non respondere, imo ex-

Paco ficus sapore.

Paco-aire, folia immense magnitudinis.

lia maxime esse, assidue tamen erecta, adeo ut venti paulo vehementioris (quo regio illa frequentissime vexatur) mediana tantum costa impetum ferat: reliquum vero ita dissecat, ut eminus conspicienti, hi frutices plumis struthiocamelinis ornati esse credantur.

Matthiolus commentarijs in Dioscoridem de palma & dactylis agens, scribit quandam esse plantam in Aegypto, Cyproque nascentem, quam Veneti inde redeuntes Musam appellant, & Musas similiter fructus: quamque optime eo loco depinxit: cuius descriptionem, quia non parum ad nostrum *Paco-aire* accedit, hoc loco adscribere placet. Musa igitur, inquit ille, adolescit ab quinum, senumve cubitorum proceritatem, est stolonibus alterius sata: folio est arundineo, quod tamen perquam longo, latoque ambitu se diffundit, adeo ut in longum trium cubitorum mensuram quandoque excedat, in latum vero sesquicubitum spatietur, lata, crassaque per medium excurrente costa. Torrescunt folia aestate sui natura, vel etiam fortassis solis ardore, adeo ut mense Septembri eorum costa profus nudae cernatur, decidente foliorum materia, quod admodum sit tenuis. Caulis squaroso foliorum cortice vestitur, palmae, vel arundinis modo. Ramos habet nullos, sed caudice tantum consistit. E vertice germine emergit materie molli, longitudine fere cubitali, a quo alia ab origine ad summum prodeunt germina, ternum quaternumve digitorum inuicem distantia: quibus circumueniunt fructus, parui cucumeris magnitudine, qui per maturitatem quadantenus flavescent, cortice fici, quod eodem modo digitis detrahitur. Substantia pulpae consistit melopeponum modo, nullo intus osse, neque semine. Primum gustantibus fructus insipiditatem quandam praese ferre videntur, adeo ut primo statim gustu non placeant, verum qui etui assuescunt, iis indies magis delectantur: quippe qui quadam occulta saporis suauitate alleciti, quae non nisi tractu temporis cum palato in gratiam, nunquam saturi videantur. Ita Musam (inquit Matthiolus) mihi describere qui ex Aegypto, & Cypro ad nos reuertuntur. Sed quanam antiquis Musa fuerit planta, quid referam non habeo. Fusius hoc ille persequitur, allato Theophrasti, & Serapionis testimonio, ut videre cuius licet. Alibi quidem de ficu Indica (puta Occidentali) agit, cuius pictura quam eo loco exhibet, indicat arborem esse monstruosissimae formae: ac veritus ne *Le-* *Tuina Ameri-* *canorum.* *Paco-aire* nostri formam accedat) intermissam repetam historiae meae seriem: si qui vero plura nosse cupiant, eos ad 145. Commentariorum illorum libri 1. caput remitto.

Quod igitur attinet ad xyloferos frutices, quae in mediocrem proceritatem assurgunt, in Brasilia magno reperiuntur numero: flores instar campanularum lutearum citrullinorum fere similes emittunt: ubi vero efformatum est pomum, non modo ad sageam glandem proxime accedit, sed etiam maturum in quatuor diuiditur partes, quae per floccos pilae magnitudine xylum emittunt, quod Barbari *Ameni-iou* nuncupant. In floccorum illorum medio reperiuntur grana quaedam nigra compacta, atque admodum compressa ad renis humani formam, cuius compacturae magnitudo fabam non superat. Porro Barbarae foeminae xyli illius colligendi, & nendi ignarae non sunt, eo siquidem cubilia sua conficiunt ad eum, qui a nobis dicitur, modum.

Musa, arbor, eiusq; descriptio.

Tuina Americanorum.

Xylofera in bot.

Ameni-iou, Xylon.

Aurea & citrea mala magna in America copia crescunt.

Præterea quamuis olim (quātum accepi) in America nullæ crescerēt aurei ac citrei mali arbores, hodie tamen cum Lusitani multas maritimis oris quas accolunt conseruerint, non modo indices propagantur, sed etiam poma ferūt aurea (quæ à Barbaris *Margou-ia* appellantur) prædulcia, & amborū pugnorū crassitudine, citrea quoq; & ampliora, & maiora numero.

Saccari canna in America nascuntur.

Saccari quoq; cannæ optime in illis terris crescunt, & maxima copia: attamen cum nos Galli, & hominibus, & machinis ad eliciendum saccarū idoneis nondū essemus instructi (vt sunt Lusitani in iis quæ occupāt apud Barbaros locis) in aqua cannas illas, vt saccari saporē induerēt, madefaciebamus: prout ante est à nobis dictū cap. 3. vbi de Barbarorū potu egimus: alii succū & medullam earū exsugebāt. Hoc porro loco rē multis fortasse admirandā narrabo, cannas huiusmodi nō nunquam mucescere sinebamus, & in aqua madefaciebamus, quæ contra saccari qualitatem, quam dulcissimā esse nemo ignorat, adeo acida fiebat, vt aceti nobis esset loco.

Acetum è canna saccari.

Arundines, quibus Barbari sagittas suas armant.

Similiter in siluis nō raro arundines nascuntur crassitudine cruris humani: sed quemadmodū supra dixi de *Paco-airé*, adeo sunt teneræ, vt singulæ earū vno ictu gladii secentur adhuc stantes, aridæ vero tanta duritie, vt fissis illis, & in modum chirurgicorū scalproū efformatis sagittas suas ita arment Barbari, vt vno iactu feras humi fundant. Sed quādo de cannis & arundinibus incidit sermo, Calcōdilus hist. de bello Turc. scribit in India Orientali arūdines reperiri tantæ magnitudinis ac crassitudinis, vt nauigi vicē præstent, nō modo tranandis fluminibus, sed etiā singulæ quadraginta tritici medimnos capiant, medimno sex modios Græcos continente.

Lib. 3. c. 14.

Adhæc Matthiolus suis in Dioscoridem commentariis ait, arundinem, quæ magna copia in Italia nascitur, palis vitium apta, ad decem cubitorum altitudinem exsurgere, lanceæ crassitudine, & pari firmitudine.

Mastiche.

Mastiche etiam in hac nostra America in dumetis nascitur, quæ vna cum aliis prope infinitis herbis & floribus odoratis, terram suauissimo odore perfundit.

Americana regio à niue gelu & grandine immunit.

Quamuis autē ea quæ incolebamur regio, quæ nimirum Capricorni tropico subest, à tonitruis horridis (quæ Barbari *Toupan* vocant) imbribus vellemētioribus, ventisq; rapidissimis nō sit immunis, tamē quia nusquam in ea gelu, nix, nec grandio conspicitur, ac proinde suis nunquam spoliatur arbores frondibus, vt potē quæ frigore nō infestentur, per totum annū vigent modo, quo mense Maio solēt apud nos siluæ. Præterea quādo hucusq; sum progressus, iuuat commemorare, cum mense Decembri non modo breuissimi sint dies apud nos, sed etiā frigore rigētes, manus perstemus, glaciesq; naso dependeat, tum tēporis Americanos diebus longissimis vitātoq; æstu torrerī, vt ego sociiq; ad 25. Decemb. fluuiis illum ardorem solari cogeremur. Veruntamen, quod spheræ nō ignaris facile est intelligere, cum dies sub tropicis nusquam tam longi, neq; rursus tam breues atq; in nostro climate exoriantur, multo sunt æquabiliōres, multoq; clemētiorē cœlo vtuntur incolæ. Hæc mihi dicenda fuere de arboribus Americanis.

Arbores ab duobus videntur in America.

Cælū subtropicum clemētissimum.

Plantarum, herbarumq; facturus mentionem, ab iis exordiar, quas tum

tum fructibus, tum effectis alijs antecellere existimo: ac primum quidem planta, quæ fructum *Ananas* edit, forma iri similis, folijs incuruatis, in ambitu diuisis, ad aloem accedentibus, eiusdem cum carduo maiore formæ, Planta folijs Ananas. pomum vero melonis mediocri est crassitudine, nucisque pineæ forma, in nullam reclinatam partem ad cinaræ nostræ modum crescit.

Ceterum *Ananas* illa, cum ad iustam peruenerunt maturitatem, colore Ananas opti- um totum A-merica fructus sunt aureo caruleū imitante, odorē Idei rubi fructus edit, adeo ut à nobis in siluis alijsq; locis, ubi nascuntur, errantibus, ex odore facile deprehēderentur: sapore adeo dulci, ut à nullis salgamis nostris superentur. Itaq; optimū esse totius Americæ fructū existimo. Ipse vnū aliquādo compressi, ex quo cyathum succi elicui, qui maluatico vino nihil cedere mihi videbatur: fœminæ vero Americanæ canistros iis plenos, quos *Panacous* nuncupant, vna cum *Pacos* illis, de quibus paulo ante mentionē feci, alijsq; fructibus ad nos afferebant, quos singulos singulis peētibus, aut speculis mercabamur.

Inter ea quæ in America nascuntur simplicia, vnum est q̄ *Tououpinamban* nostri *Petum* nominant: eodē cum lapatho maiori nostro modo crescit, altitudine non nihil superat, folijs ab eo non absimilibus, quæ tamen propius ad *Consolidā* maiorem accedunt. Hæc herba ob insignē, quæ est prædita, vim, magno apud Barbaros est in pretio. Hoc autē modo ea vtuntur: Collectā manipulatim in casis appendunt, & exsiccant, dein quatuor Fumus Petum quomodo à Barbaris ab-ferretur. aut quinque folia alio ampliori folio inuoluta accendūt, oriq; accēsa admo- uent, fumumq; attrahūt, quo, licet naribus, labijsq; perforatis exeat, adeo sustentātur, ut si ad bellum proficiscantur, aut alia vrgeat necessitas, eo per triduum, aut quadriduum alantur. *Benzo* quoq; *Novi Orb. hist. air Indos* Lib. 3. c. 20. *Peruanos* peregre profecturos, herbam (quā *Coca* ipsi appellant) ore clausam, veluti panchrestū quoddā pharmacum, circumfetre: quippe eius præsidio freti integrum diem nullius nec cibi, nec potus egentes iter faciunt. *Matthiolus* quoq; post *Theophrastū* scribit, *Scythas* glycyrrhiza contentos, absq; alio alimentorū præsidio decem, duodecimque dies degere: quæ *Petum* Barbarorum nostrorum nō male respondent. Ea quoq; in alium v- Fumus Petum cerebrum purgat. tuntur vsum: nā quod è cerebro humores superfluos eliciat, vix vllum ex Barbaris offendas, è cuius collo fasciculus istius herbæ non pendeat, cuius fumum continuo absorbent, etiā cum familiaribus colloquentes: fumus vero (ut antedictum est) per nares, labiaq; pertusa exhalat, veluti è turibulo: odor vero ille minime est grauis. *Benzonis* itaq; interpretis magno errore credidit, hanc eam esse herbam, quam *Mexicani* *Tabacco*, *Hispaniolæ* vero in sulæ incolæ *Cozobba* nominant, cuius odorem acutum, & tetrum, atq; adeo *Diabolicum* esse *Benzo* affirmat. Lib. 2. c. 26. Mulieres hac herba vtentes nunquam animaduerti: cuius quidem rei causam ignoro: aspero autem fumum illum (quem expertus sum) famem non mediocriter depellere.

Ceterum *Nicotiana*, seu *Reginæ* herba, licet apud nos *Petum* nomine- Nicotiana ro- rum non est Petum. tur, tamen ea nō est de qua iā ago: quin imo duæ istę plantę, neq; in forma, neq; in viribus vllō conuenire modo, *Villę Rusticæ* scriptor Gallicus lib. 2. c. 79, asserit, *Nicotianā*, quæ à *Nicoto*, qui primus eam è *Lusitania* in *Galliā*

transtulit, & Florida allatam esse, quæ 200000. passuum millibus ab America distat tota enim torrida Zona inter vtramque est interiecta. Præterea diligenter in plerisque hortis, quorum domini verâ *Petum* gloriabantur, perquisiui, nec tamen hæcenus in Gallia nostra reperi. Ne autem Theuetus (qui non ita pridem Angolismensem suam herbam adeo celebrauit, vt veram esse *Petum* affirmet) credat, à me quod scripsit ignorari, de eadem quod de Nicotiana iudico: siquidem effigies quam in sua Cosmographia depingendam curauit, plantam referat. Itaque à me illi non conceditur, quod sibi assumit, se primum omnium veræ *Petum* semen in Galliam attulisse. Quin credo ob cæli inclementiam ægre apud nos adulescere posse.

*Caiou abraf-
sica.*

Brassicarum quoque illic vidi genus, à Barbaris *Caiou-a* nominatum, quibus nonnunquam ius condiunt, folijs est latitudine & forma ad *Nenufar* accedentibus.

*Hetich, radices
optima & ma-
gna copta.*

Quantum vero ad radices attinet, præter *Maniot* & *Aypi*, ex quibus, vt dixi cap. 8. Barbaræ mulieres farinam suam conficiunt, alias etiam habent, quas *Hetich* appellant: quarum non modo æque ferax est Brasiliense solum, atque Lemouicense, & Sabaudicum est raparum, sed etiam radices ipsæ sunt crassitudine amborum pugnorum, longitudine sesquipedales plus minus. Licet autem primo aspectu à terra auulsæ vnius generis esse videantur, quia tamen inter coquendum aliæ violaceum ceu pastinacæ, aliæ aureum ceu cotonea mala, aliæ denique album colorem induunt, trium esse generum autumo. Vt sit, vere possum affirmare has radices præsertim, quæ aureo sunt colore, in cineribus coctas piris nostris, vel optimis bonitate non cedere. Earum folia, quæ hederæ terrestri more humi serpunt, folijs cucumerum, aut latissimorum spinaciorum similima, colore tamē differunt, propius ad vitem albam accedente. Ceterum quia semine carent, Barbaræ mulieres, quibus est curæ radicum istarum propagatio, minimo negotio (rem in agricultura inauditam) eas serunt minutatim: siquidem concisas instar pastinacarum, quibus in acetarijs vtimur, serunt: quæ frustula non multo post totidem gignunt crassas radices *Hetich*, quod in terram fuerunt iniecta. Tametsi quia cibarium est terræ illius præcipuum, passimque peregrinantibus occurrunt, eas etiam sponte nasci existimo.

*Mira multi-
plicandarum
Hetich radi-
cum ratio.*

*Manobi auel-
lanarum nu-
cum genus sub
terra nascen-
tium.*

Barbaris quoque fructuum genus est, quod illi *Manobi* vocant, qui sub terra nascuntur more tuberum, tenuibusque filamentis inter se deuinciuntur, nucleum auellanæ amplitudine & sapore habent: colore tamen leucopæo, putamine pisi siliqua non firmiore. An vero folia, semenque proferat hic fructus, quamuis sapius eo vesci mihi contigerit, non tamen adco à me est obseruatum, vt memoria repetere possim.

Matthiolus quarundam auellanarum Indicarum meminit, quæ à Serapione, inquit, *Faufel* nominantur, nuci myristicæ persimilium, in quodam inuolucro crescunt *Bombycis* non absimili, quæ frequenter inter alia aromata ex India aduehuntur.

*Piper Indicum
cornutum.*

Præterea illic quoque magna est copia Indici piperis, non oblongi (sicut magno errore meo à Neustrijs nautis accepto, superioribus editionibus scripse-

scripseram) sed cornuti, à quibusdam (inquit Matthiolus, à quo etiam est optime depictum) Siliquastrum appellati, quod sit gustui acerrimum: folijs, vt idem ait, hortensi Solano similibus, paulo tamen amplioribus, caule cubiti magnitudine, viridi colore, albicante & geniculato: floribus albicantibus, fructu longo corniculorum instar, qui primo exortu virescat, maturus vero adeo rufescat, ac læuore quodam ita pelluceat, vt corallum referat, & in quo concludatur pumilum semen lentium modo compressum, vsque adeo acre, præsertim antequam sit exsiccatum, vt si quis manu attrectet, eamque postea ori, alijsve corporis parti admoueat, pustulæ statim exsurgant, quod & ipse experimento didici. Quo fit, vt mercatores nostrates ad tincturam tantum eo vtantur. Barbari vero nostri cum sale, quem conficere optime norunt, aqua in fossis ad id reseruata, piper illud conterunt: compositionem illam *lonquet* appellant, qua eodem modo, quo nos sale in cibis vtuntur, non tamen quod *lonquet* buccellæ, antequam in os ingerant, applicent: buccellam enim ante, post vero *lonquet* summis digitis apprehensum, vt cibo saporem addat, ori imponunt.

*Piper Indicum
cornutum.*

*lonquet sal
Barbarorum.*

Denique crescit quoque in illis terris fabæ genus, pollicis crassitudine, à Barbaris *Commenda-ouassou* appellata pisa quoque alba, & leucopæa, quæ *Commenda-Miri* nuncupant, citrullæ quoque rotundæ, nomine *Maurongass*, suauissimi cibi.

*Commenda-
ouassou, faba
ampla.*

*Commenda-
miri, pisa mi-
nora.*

Hæc sunt non quidem, quæ in vniuersum de arboribus, herbis, & fructibus Americanis dici possunt, sed quæ à me sunt obseruata per annum, quo illic vixi.

*Maurongass,
citrulli.*

Deniq; sicut est à nobis dictum, apud Americanos, quadrupedes, nullas aues, pisces, nulla denique animantia per omnia Europæis nostris respondere: ita nunc assero, quantum per siluas & agros errando experiri mihi datum est, nullas esse arbores, aut herbas, nullos denique fructus, qui à nostris non sint dissimiles, his tribus exceptis plantis, portulaca, ocymo, & filice, quæ in quibusdam locis nascuntur. Quapropter quotiescunque noui illius Orbis imago ob oculos obuersatur, aërisque temperiem, animantium multitudinem, auium varietatem, arborum & plantarum elegantiam, fructuum denique bonitatem animo recolo, toties Prophetæ ista Psal. 104. exclamatio mihi in mentem venit:

*Arbores, herbe
fructusque om-
nes Ameri-
cani à nostris,
exceptis tri-
bus, differunt.*

*O quæ vis fuit illa, quæ potestas
Quæ prudentia multiplex, creandis!
Tot rebus, simul, & simul regendis!
Nam quacunque patet globosa tellus,
Vis quoque imperii tui patefcit.*

Ergo Beatos terræ illius incolas prædico, si verum istorum omnium Conditorem agnoscerent. Atqui ad res describendas me accingo, quæ plus æquo, quam sint ab eo alieni demonstrant.

CAP. XIII.

De bello, præliis, & fortitudine, & armis Barbarorum

Americæ am-
plitudo.Americanis
quæ causa belli.Barbari in
gratiam cum
inimico reduci
non possunt.Brasilienfes se-
nioribus obse-
quium præstant.
Seniorum A-
mericæ oratio.

43 **Q**UÆDAM *Tououpinambaultii* *Toupinenquin* nostri bellum immortale gerunt aduersus varias finitimas gentes, pro more reliquorum omnium Barbarorum, quartam illam Orbis partem incolentium, quæ à Magellanico freto (quod ad 50. grad. ultra Antarcticum Polum iacet, vsque ad terras Nouas, quarum situs est ad 60. grad. citra eundem Polum) latitudine citra quadragies centena passuum millia occupat; proximi tamen & infensissimi eorum hostes ij sunt, qui *Margaiates* appellantur, quiq; eorum sunt socij Lusitani, quos *Peros* appellant. Sicut etiam *Margaiates*, non modo *Tououpinambaultiis*, sed etiam Gallis eorum socijs sunt capitales hostes. Non tamen quod Barbari isti de finibus propagandis bello certent (plures enim agros quam opus sit occupant) aut de diuitijs ex spolijs, redemptionibus, armisq; deuictorum parandis, cogitent. Hæc, inquam, eos minime mouent. Prout enim fatentur omnes, non alio permouentur affectu, quam vt parentum, amicorumque iam olim captorum, & ab hostibus eo qui à nobis dicitur modo, deuoratorum, mortem quam seureissime vlciscantur. Cui studio tam pertinaciter adhærent, vt quisquis eorum in hostium manus inciderit, eandem pœnam necessario expectet, nimirum fore vt maectetur, deinde deuoretur. Præterea vbi primum inter quosdam ex istis populis bellum est indictum, in eo consentientibus omnibus, hostem, cui illata sit iniuria in perpetuum de ea vlciscenda cogitaturum, ac proinde ignauix tribuendum esse, si in suam redactum potestatem impune dimittant: eorum inimicitia adeo sunt inueterata, vt in gratiam inter se reduci nunquã possint. Merito itaq; dicemus Machiauellum, eiusq; discipulos (quibus hodie magno suo malo scætet Gallia) Barbaras istorum actiones imitari. Cũ enim ad hoc, istic contra doctrinã Christianam & docet, & ad praxim reuocant, recenti gratia veteres iniurias non esse abolendas, hoc est, homines Dæmonum similes alios alijs parcere nunquam debere, annon satis declarant animos suos tygribus esse ferocios?

Ratio autem, qua *Tououpinambaultii* nostri ad bellum profecturi conueniunt, hæc est quantum obseruare mihi licuit. Etsi Reges aut Principes inter se nullos habent, sed pares sunt ferme dignitate, tamen hoc illis à natura inditum est (quod etiã à Lacedæmonijs exactissime olim est obseruatum) vt seniores, quos *Peoreru picheh* nominant, propter rerum experientiam suspiciant & obseruent: in singulis itaq; pagis non aspernandum illis præstatur obsequium. Oblata hi occasione, vel inambulantes, aut lectis suis pensilibus xylinis insidentes, ceteros his aut similibus hortantur verbis:

Ergone (inquiunt alternatim loquentes, sermone minime interrupto) maiores nostri, qui tot hostes non modo debellarunt, sed etiã deuicerunt, & maectarunt, & deuorarunt, exemplo nobis fuere, vt perpetuo domi delitescamus? Gentemne nostram, quæ tanto olim ceteris omnibus fuit ter-

tori,

rori, ut eius conspectum ferre minime potuerint, magno nostro cum dedecore, tanto affici probro patiemur, ut in laribus ipsis nostris ab hostibus bello petamur? Nostrane ignavia commitemus, ut *Margaiates* & *Peros-en-gaipe* (hoc est, illæ gentes nequam) primi in nos impetum faciant? Tum orator ille, manibus humeros, & nates plaudens, cum exclamatione hæc addit verba: *Erima, Erima, Tououpinambaults, Conomouaffou Tan, Tan, &c.* hoc est, nequaquam populares mei, adolescentes fortissimi, ita nobis est agendum: quin potius ad certamen nos instruamus, morti quæ & mactationi nos deuoueamus, aut nostros vlciscamur.

His ergo seniorum orationibus, quæ aliquando in sex horas producuntur, auditores, qui attentissime audiunt, adeo ut ne syllaba quidem illis excidat, & animo & viribus aucti, in singulis pagis se inuicem compellantes, ad præfixum locum quam celerrime possunt magno numero conueniant. Verum antequam *Tououpinambaultios* nostros ad prælium deducamus, quibus sint armis instructi dicendum est.

Ac primum quidem *Tacapes*, hoc est clauas, aut enses rubro, alias nigro ligno fabricatos habent: longitudine vulgo sunt quinque aut sex pedum, extrema parte orbiculatæ, aut ouali figura, latitudine pedali, crassitudine digiti pollicis in media sui parte, oræ vero commodissime exacuata, siquidem ex grauissimo ligno, quale est buxum, sunt confectæ, securis acutissima aciei perparum cedunt. Adeo ut facile credam vnicum *Tououpinambaultium* istiusmodi claua armatum, ac furore percitum, multum negotij duobus gladiatoribus nostratibus exhibere posse.

*Tacape, genus
clauæ giteæ.*

Arcus insuper habent, quos *Orapats* nominant, ex eodem ligni genere, rubro nimirum & atro fabricatos: ij longitudine & crassitudine nostros adeo superant, ut eos nec lentare, nec adducere vllus nostrum possit: quin potius imo totis viribus puerorum decem annorum arcubus curuandis opus esse. Pro neruis ea est illis herba, quam *Tocon* vocant, quæ licet admodum sit exilis, tanta tamen est firmitudine, ut equi vires ferat. Sagittæ sunt vlnali longitudine: tribus iuncturis perficiuntur: media pars ex arundine, reliquæ vero duæ è ligno sunt nigro: segmina porro illa adeo concinne quibusdam arborum corticibus colligantur, ut firmitus agglutinari nequeant. Plumulas duas illis applicant pedali longitudine, quas filo xyli-no, quod gluten apud eos non sit in usu, constringunt: ossa præacuta mucronibus aptant: aliquando arundinis siccæ frustulum palmi longitudine in modum scalpri dolatum: nonnunquam raia piscis caudæ extremum, quæ, ut alibi dixi, maxime est venenata. Ex quo vero Galli & Lusitani in eas regiones commeant, recepto eorum more Barbari sagittas ferreis spiculis, aut saltem clauis acutioribus firmare assueuerunt.

Orapats, arcus.

*Tocon, herba
arcubus ner-
uorum loco.
Sagittarum
longitudo.*

Iam dictum est quæ sit illorum in versandis clauis illis suis dexteritas: ad arcus vero quod attinet, confido fore ut ij omnes, à quibus sunt conspecti Barbari, confirmet eos nudis brachijs tanta celeritate, tamque certo ictu iaculari, ut (quod bona Anglorum pace, qui tam peritissimi sagittarij habentur, dictum sit) sagittis suis manui qua arcum tenet impositis, duodecim ab illis citius quam ab Anglis sex fuerint emissæ.

*Americani sa-
gittarum peri-
tissimi.*

Parma coriacea.

Postremo parmas habent ex tergo *Tapi-rouffou*, cuius iam ante memini, latas, planas, & rotundas ad modum fundi tympani Germanici. His inter præliandum non obteguntur ad eum, qui solent milites nostri, modum, sed ijs dimicando sagittas hostium excipiunt. Hæc vero sunt vniuersa Americanorum arma: neq; enim alijs armaturis corpus suum obtegunt: quin contra (exceptis plumaceis pileis, armillis, breuibufq; alijs indumentis quibus corpus suum, vt ante dictū est, exornāt) si vel indusio essent induci ad prælium profecturi, confestim illud exuerent, veriti ne illo intricarentur.

Ferreo enses Barbari parui faciunt.

Vt autem sermoni de armis Barbarorum finem imponam, illi si quando à nobis enses ferreos accipiebant, sicut *Mouffacat* cuidam ex meis vnum dono dedi, statim vaginas procul abiciebant: idem quoq; acceptis cultris factitabant, eorum fulgore delectabantur, aut ad abscindendos arborum ramos vtiliores, quam ad pugnam censebant: ac sane, vt à me dictum est, optime suis versandis eos esse exercitatos, commodius illis vtuntur.

Ceterum tormēta aliquot minimi pretij eo deuexeram: Hæc Barbari terni singula displodebāt, vnus manibus impositum ad destinatum intentabat, alter collimabat, tertius ignem admouebat. Tamen quia cannā ad os vsq; complebant, nisi carbo contusus pulueri tormentario à nobis fuisset admixtus, magno eorum periculo tormētum fuisset disruptum. Ad hæc nolo prætermittere, Barbaros, cum primum tormētorum maiorum, & minorum strepitum audirent, quodammodo territos fuisse, præsertim cum nonnullos ex nostris auem ex arbore deicientes videbant, feram ve humi sternentes plumbea glande, quam ipsi nō cernebant, tamen arte cognita, hæc reformidare desierunt: dicebant enim se celerius sagittas se iaculari posse, quam quis tormentum semel aptaret. Si quis autem obijciat tormentum longe altius penetrare: Respondeo, nec thoraces bubalinos, nec hamis confertos sagittæ à Barbaris emissæ impetū ferre, quin ea æque ac glande tormentularia traiciantur. Veruntamē quia commodiori loco hæc à nobis dici poterunt, cum ad Barbarorum prælia ventum erit, ne confuse agam, iam Barbarorum copias ad præliandum educo.

Seniores Barbari agminis duces.

Ea qua dictum est ratione coactis, ad octo aut decem capitum millia, mulieribus non paucis, non ad præliandum quidem, sed ad impedimenta, & commeatus comportandos, in castra conuenientibus, ex senioribus ij, qui hostes maximo numero interfecerunt, & deuorarunt, copijs præficiuntur: quibus ducibus itineri se accingunt. Quamuis autem incedant nullo ordine, tamen cum iter faciunt conglobati, fortissimis primā aciem occupantibus, mirum est quā cōmode vniuersa illa multitudo, sine tribuno & mensore se recipiat, ita vt signo dato celerrime in aciem conueniat.

Barbari sine ordine, inconfuse tamen incedunt.

Inubia, cornua ingentia.

Ceterum nonnulli sunt, qui cornibus, quæ ipsi *Inubia* vocant, sesquiulnæ longitudine, & crassitudine hastæ nostratis ab inferiore parte palmi latitudine, instar buccinæ milites cient, tum patria excedentes, tum etia castra mouentes. Nonnulli etiam fistulas ex ossibus hostium, olim mactatorum & deuoratorum gerunt, quibus assidue in itinere canunt, vt sociorum animos excitent, studiumq; hostes consimiliter mactandi, augeant.

Fistula ex ossibus humanis.

Si

Si vero, quod frequenter contingit, nauigio expeditionem in hostes facere placeat, littora legunt, nec alto mari se committunt. In suis vero se lintribus disponunt, eos *Tgat* nominant, singuli constant ex singularum arborum cortice detracto in hunc usum destinato, tantæ tamē amplitudinis, ut singuli quinquagena capiāt hominum capita. Itaq; stantes pro more suo nauigium agunt remo vtrinq; plano, quem medium comprehendunt. Hi porro lintres cum plani sint, minimo negotio aguntur. Eorum tamen in alto mari, vel oborta tempestate vsus est nullus. Sed in summa malitia Barbaris nostris ad militiam proficiscentibus, classem sexaginta huiusmodi lintribus constantem conspicias. Hi tamen celeri æquor percurreunt motu, ut mox oculos fugiāt. Atq; hi sunt exercitus *Toupinenquin* terra marique.

Tgat, linter corticis.

Hoc instructi modo quinquaginta nonnunquam passuum millia in hostiū fines progrediuntur. Primoq; hoc vtuntur stratagemate fortissimi quique, ceteros cum mulieribus, & impedimētis post se relinquunt itinere vnus, aut duorum dierum: summo cum silentio accedunt, siluasq; occupant insidias hostibus struētes, quibus adeo sunt intenti, ut nō raro per 24. horas illic delitefcāt. Hostes vero, si ex improviso fuerint adorti, quotquot viri, fœminæ, ac pueri occurrunt, non modo deducuntur, sed etiam mactantur ab hostibus in patriā reducibus, frustatimq; *Boucan* imponuntur, ac tandem deuorātur. Atq; eo facilius incautos opprimunt, quod pagi (nam vrbes nullæ sunt illis) mœnibus non cinguntur, casarumq; (quæ tamen 80. aut 100. passus in longitudinem protēduntur) fores nullæ sunt, earum vero loco palmarum ramos, aut herbæ *Pindo* caulem ad ianuas suas apponunt. Quosdam tamē pagos, qui hostibus sunt contermini, iam palis ex palmis longitudine 6. pedum munire & circumuallere didicerunt, præterea stipitibus lingneis præacutis muricum loco aditus muniunt: itaque si hostes noctu aggredi pagos illos voluerint, quod illis est familiare, pagani tum in eos tuta via irrumpunt, quo fit ut siue pugnam, siue fugam capeffant, nusquam euadant, quin aliqui pedum vulneratorum dolore prosternantur, qui confestim ab paganis torrentur, & eduntur.

Primum hostiarum stratagemata.

Si vero aperto Marte pugnare contendunt, copijs vtrinq; eductis, vix credibile est quam atrox, quamq; horrendum sit prælium: cuius ipse spectator fui, ac proinde merito de eo referre possum. Ego cum Gallo altero, paulo curiosius, magno nostro periculo (si enim à *Margaiatibus* capti aut læsi fuissetus, deuorationi fuissetus deuoti) Barbaros nostros in militiā euntes comitari volui. Hi numero 4000. capita cum hostibus ad littus decertarunt, tanta ferocitate, ut vel rabidos & furiosos quosque superarent.

Tououpinambaultu, cum primum hostes conspexere, in tantos tamque editos vlulatus perriperūt, ut qui lupos hic venantur, cum illis vlulatibus comparandos minime edant: clamor vero aërem adeo feriebat, ut tonitru vix exaudiri tum potuisset. Accedentes vero propius clamores ingeminabant, cornibusq; concrepabāt, fistulis deniq; canebant, minas alij in alios intentabant, ossaque mortuorum hostium ostentabāt: dentes item quorum nonnulli filo traicētos vltra vlnas duas collo appēfos gerebāt: deniq;

Ad prælium venientium Barbarorum vlulatus.

Offensum mactarum ostentatio.

gestibus horrorem spectantibus incutiebant. Ad manus autem vbi ventum est, longe in peius res ruerunt: tanta enim sagittarum nubes est vtrinque

Barbari ferocissimi.

emissa, vt muscas volantes multitudine imitarentur. Saucii vero non pauci strenue tela à corpore auellebant, quæ rabidorum more canum mordebant, nec tamen propterea proelio abstinebant. Hæc enim gens adeo fera est, & truculenta, vt tantisper dum virium vel tantillum restat, continuo dimicent, fugamque nunquam capeffant. Quod à natura illis inditum esse reor. Etenim à Nobili quodam accepi viro Gallo, qui militiam colit, bellorum ciuilium nostrorum tempore, in legionibus Gallicis Americanos milites duos fuisse, qui strenue & fortiter se gerebant: quapropter à Centurionibus plurimi fiebant. Quod tamen in eam accipi partem nolum, quasi affirmarem nullos in illis reperiri posse, qui ignauiam Asiatorum, mollitiem Europæorum aut Afrorum imitarentur: assidua enim exercitatio militem strenuum facit. Vtut sit, vbi manus cum hostibus Teuoupinambaultii conferre ceperunt, clauis illis suis vtrinque acerrime ferierunt,

runt, adeo ut obuium quemque non modo humi sternerent (non secus ac lanij boues) sed etiam penitus maectarent.

Vtrum generosius infideant equis an non, à me non quaeritur: Lectorem enim memorè esse credo eorum, quæ superius à me dicta sunt, equis alijsq; iumentis Barbaros penitus carere, ac proinde pedites omnes incedere. Ego vero, qui alias saepe equum mihi optaram, quæ Barbaris conspiciendum præberem, tum sane optimum cui insiderem, præsentiq; me periculo liberarè, votis omnibus exoptabam: quippe mihi sit verisimile, Barbaros, si cataphractum militem nostratè equo generoso insidentè, ignemq; hinc è tormentulo erumpentem, illinc vero equum resilientem conspicerent, *Aignan*, hoc est, cacodæmonem adesse credituros. Tamen à quodam memoriæ est proditum, magnum illum Attabalipam Peruensium Regè, quamuis equum ante conspexisset nullum, tanta fuisse animi magnitudine, ut Pisarro (qui cum ut se ostentaret, tum ut Indos Attabalipam stipantes perterrefaceret, continuo equum suum glomerato gressu solo insulcātem agitabat) propius ad Regem accedente, spumaque ab equi ore in Regis vultum desiliente, minime tamen commotum fuisse, quin morte plecti eos imperasse, qui equi horrore stupefacti terga vertissent. Quæ res (inquit historiographus) Barbaris fuit terrori, nostris vero admirationi.

*Barbari quos
si viderent
quid de illis
sentirent.
Hist. Gent. Ind.
lib. 4. c. 113.*

Iam vero, ut narrationis seriem repetam, si quis quaerat quid tu comeque tuus tantisper dum proelium committebatur, annon vna cum Barbaris dimicabatis? Ingenuè fateor nos, qui adeo imprudenter Barbaros efimus comitati, imprudentiam illam altera cumulare noluisse; sed paulum à conflictu remotos, spectaculo illo contentos fuisse. Testor interea me, qui non semel tum equitum tum peditum copias ingentes in aciem instructas, hic conspexi, tanta nunquam voluptate videndis peditum legionibus armis fulgentibus, quanta tum pugnantibus istis *Tououpinalbaultis* perfusum fuisse. Præterquam enim quod sibilantes, saltantes, & celeriter admodum & dextre sese in orbem glomerantes iucundissime spectabantur, accedebat insuper telorum nubes densissima, quorum pennæ rubræ, cæruleæ, virides, rosæ, aliorumq; id genus colorum, soli obiectæ radiabant, vestes item, pilei, armillæ, ceteraque ex plumis compacta ornamenta, quæ mirum in modum spectantium oculos fulgore feriebat.

*Corpore te' a
Barbarorum
ornata.*

Hoc proelio trium horarum spatio confecto, multis vtrinque cæsis & faucijs, *Tououpinalbaulti* nostri victoriam reportarunt, captiuosque, cum viros tum fœminas plus minus triginta ad suos deduxerunt. Nos vero qui officium aliud præstiteramus nullum, nisi quod strictis gladijs, tormentulisque, ut Barbaris animos adderemus, nonnunquam displosis proeliantes spectaueramus (quod maxime gratum sit illis, si cum ipsis ad bellum proficiscantur hospites) tantam de nobis concitauimus opinionem, ut ab eo tempore seniores peculiari nos beneuolentia & amore sint complexi.

*Captiuos
Barbarorum
ob victoriam
reportatam
plausu.*

Captiuos itaq; in medio agmine collocatis, nonnullisq; ex robustioribus funibus vinctis, ad Ganabaræ sinum tendimus, à quo passus circiter

xxiv. M. aberamus. Vndiq; vero ex fœderatis permulti saltantes, tripudia-

Captiui à Gal-
lis excipiuntur

tes, & plaudentes nobis gratulatum obuiam veniebant. Denique cum ad locum insulæ nostræ oppositum peruenimus, ego comesque meus scapham conscendimus, ad castellumque nostrum reuertimur. Barbari vero in continente pagos suos singuli repetiere. Paucis post diebus Barbari quidam ex ijs, qui captiuos apud se habebant, ad castellum nostrum accessere, quos per interpretes rogamus, vt mancipia aliquot Villagagnoni vendat. Sic captiuorum pars magna ex Barbarorum faucibus est erepta: ægretamē, & inuitis Barbaris. Quod mihi non multo post est apertissime indicatum. Mulierem quandam cum puerulo suo vix dum bimulo emebam, pretium erāt merces quedam, quarum estimatio ad tres libellas Francicas accedebat, venditor autem meus ita conquerebatur: Quid in posterum futurus sit nescio, ex quo autē *Paycolas* (sic Villagagnonem nominabant) huc appulit, vix dimidiam captiuorum nostrorum partem comedimus. Puerulū illū mihi reseruare vehementer cupiebā, sed Villagagno, restitutis mercibus meis, & matrem & filiū vendicauit. Matri nō nunquam dicebā fore, vt cum mare transmitterem, puerulum huc transportarem. Illa vero (adeo vindictæ reposcendæ animis gentis illius hæret cupido) respōdebat malle se, vt à *Tououpinambaultiis* voraretur, quam vt in tam remotas terras deportaretur: sperare se, vt grandior factus ad populares suos quoquo modo elapsus se reciperet, ac cognatorum suorum mortem vlcisceretur. Nihilominus tamen (vt ante à me est dictum) è quadraginta aut quinquaginta mancipijs, quibus ad castelli nostri munitionem vtebamur, decem pueros selegimus, quos nauibus impositos ad Henricum secundum tum Galliarum regem misimus.

CAP. XIV.

Captiuos suos quo tractent modo Barbari, quibusque ceremoniis in iisdem mactandis & edendis vtantur: quibus per occasionem immanissimæ crudelitatis alia exempla adiecta sunt.

Captiui quo-
modo excipi-
untur ab hostibus.

Nunc superest vt dicamus, quonam modo captiui à victoribus excipiantur. Vbi primum in victorum fines sunt deducti, nō modo exquisitissimis aluntur cibis, sed etiam vxores viris dantur (nō autem viri fœminis) imo non dubitabit is, qui captiuum apud se habet, filiam suam aut sororem in vxorem illi dare, quæ viro diligentissime ministrabit. Ceterum cum mactationis tempus nō sit præfixum, sed modo citius, modo tardius expediantur, prout fuerint vtilis, viri quidem aucupio, venationi, & piscatui: fœminæ vero hortis colendis, aut ostreis colligendis omnes tandem suum more saginatos mactant, vorantque his ritibus.

Ad captiuo-
mactationem con-
suetudinem.

Primum finitimis omnibus res denuntiat, tum virorum, fœminarum, puerorum fit concursus ad locum, vbi est futura mactatio. Ibi matutinū tempus potando transigunt. Inter quos captiuus ille, quē non latet eā in se cudi fabam, plumis ornatus, non modo mortem non horret, quinimo saltando, bibendo, ridendo reliquos superat. At postquam per sex aut septem

septem horas vna cum ceteris perbacchatus fuerit, duo tresve ex robustis-
 fimis eum arreptum funibus xylinis, aut ex arboris illius cortice (quam *T-*
uire vocant, quæq; tiliæ est persimilis) medium, minime reuētē, quam-
 uis utroque sit brachio soluto, constringunt, perq; pagum quasi in trium-
 phum deducunt. At vero num putas propterea eum caput demittere, vt
 solent hic fontes? minime vero id quidem. Quin contra incredibili auda-
 cia res suas gestas apud eos, à quibus constrictus detinetur enumerat his
 verbis: Ego, ego ipse fortissimus, sic vestros olim cognatos vixi, tum se
 laudibus magis ac magis euehens, modo in hanc, modo in illam conuer-
 sus partem, alium quidem ita compellat: Heus tu, patrem tuum ego vorau-
 i, alium vero; ò bone, fratres tuos maētavi & *Boucanaui*: tot denique viros,
 fœminas, puerulosque, ex vobis *Tououpinambaultis* bello à me captos deuorau-
 i, vt numerum assequi non possim. Ceterum ne ignorete; popula-
 res meos *Margaiates* tot in posterum maētaturos esse, quot è vobis interci-
 pere poterunt: atque ita mortem vlciscentur meam.

Tandem, postquam omnium oculis satis superq; fuit expositus, duo
 illi liētores, à quibus constrictus tenetur, circiter tres vlnas ab eo recedunt,
 funem tamen pari longitudine firmissime vterque contrahit, adeo vt ca-
 ptiuus gradum præcise sistere cogatur, progredi autem aut regredi mini-
 me possit. Vincēto lapides aut testæ confractæ adferuntur. Tum liētores
 parmis ex tergo *Tapiroussou* (cuius ante memini) sese obtegunt, captiuumq;
 his compellant verbis: Mortem tuam ante obitum vlciscere: ille confe-
 stim lapides in eos summo impetu contorquet, qui se circumstant, quo-
 rum numerus plerunque ad quatuor millia accedit. Ex his minime est
 quærendum quam multi vulnerentur. Equidem in vico quodam, quem
Sarigoy appellant, vidi captiuum eiusmodi tanto impetu lapide mulieris
 crus pertigisse, vt confractum illud esse crederem. Porro lapidibus, ac ce-
 spitibus, quos potuit colligere, absumptis, prodit is qui maētationi se ac-
 cingit, quique per totum diem latuerat, clauam ligneam plumis deco-
 ram in manibus gerens, pileo quoq; ac cæteris ornamentis plumis orna-
 tus: atque ad captiuum accedit, eumque his compellat verbis: Annon ex
Margaiatum es gente nobis insensibilissima? Annon tu ipse ex nostris amicis &
 cognatis cōplures maētasti, ac deuorasti? Cui captiuus, animo quā antea
 longe præsentiore, sua sic respondet lingua (*Margaiates* enim à *Tououpinam-*
baultis sermone non sunt dissoni) *Pa che tan tan aiouca atoupaue*, hoc est, vti-
 que sum fortissimus, atq; ex vestris quam plurimos maētavi & deuoravi.

Deinde, quo magis hostes suos vrat, vtraque manu capiti imposita, in
 hæc erumpit verba: O quam strenue in eo me gessi! O quam gnauiter ve-
 stros bello lacesiui, cepique, quos pene innumeros voravi! aliaq; id genus
 multa subiungit. Maētator vero addit, Idcirco tu, qui in nostra es potesta-
 te, mox à me maētaberis, *Boucanoque* assatus à nobis voraberis. Quid tum?
 (inquit ille, ne fractiori quidē animo pro sua gente maētationē subire pa-
 ratus, ac *Regulus* ille quondam pro Rep. Romana mortem oppetijt) mei
 quoque cognati mortem vlciscentur meam. Ad hæc vt pateat istos mor-

tem (quam tamen mirum in modum reformidant) profus contemne-
re, quod beari se credant publico illo & solenni supplicio: exemplo rem
confirmabo. Forte in pago quodam Insulæ maioris, quam *Pirani-ou* nun-
cupant, diuerti, mulieremque offendi mox isto supplicij genere interitu-
ram, ad hanc accedo propius, moneo vt se *Toupan* commendet (nam ad il-

*Barbara mu-
lier mortem
contemnit.*

lius captum sermo erat accommodandus. *Toupan* vero non Deum, sed to-
nitru sonat) atq; ad eum, prout à me docebatur, preces conciperet. Illa vero
nutante capite me deridens respondit: quid vero mihi es daturus, si id
quod vis exequar? Tum ego, Miserrima muliercula, mox rerum omnium
istarum vsus tibi nullus erit: itaque de anima tua quam immortalem esse
credis (quod faciunt Barbari omnes, vt mox sequenti capite dicemus) se-
rio cogitato. Illa vero rursus me irridens, est mactata.

*Captiuu vno
istum mactatur.*

Sed vt ad rem redeam, varijs disceptationibus vltro citroque habitis,
nonnunquam inter colloquendum, mactator qui præsto adest, claua li-
gnea vtraque manu in altum sublata, orbiculo extremo, captiuu caput to-
tis

tis ferit viribus, adeo vt paucissimo sanguine effuso, altero iectu non sit o-
pus. Hinc prouerbum illorum, quod iam apud Gallos nostros erat in vsu, *Barbarum*
Confringam tibi caput, pro eo quod solent altercantes milites aduersario *prouerbum à*
minitari his verbis: Ego te confodiam. *Gallo vsu pa-*
rum.

Captiuo in hunc modum maectato, si coniugatus erat (vxores enim
non nunquam illis dari diximus) vxor illius cadaueri adhærens, aliquan-
tulum luget, aliquantulum inquam: nam Crocodilum imitatur, quem
ferunt antequam hominis à se necati cadauer deuoret, lachrymas emitte-
re solitum. Non absimili modo illa, postquam lachrymis extortis luctū
simulauit, viri sui carnibus omnium prima nisi quis anteuertat, vescitur.
His ita gestis reliquæ mulieres, præsertim vero anus (quæ cū sint huma-
narum carniū appetētiores, iuniores continuo eos, à quibus captiui de-
tinentur, hortari solent, vt confestim morti addicant) aquam feruentem
ad mouentes ad cadauer accedunt, quod adeo fricant, lauant, & calida per-
fundunt, vt cute sublata pari sit cum nefrendibus assandis candore.

Luctum simu-
lat vxor capti-
ui maectata.

Captiui calda-
uer non fecer
ut frons calida
perfundatur.

Cadauer capiui incredibili celeritate in frustra secatur.
Barbarorum pueri cur hostium sanguine illinantur.

Iudaeorum immanis crudelitas.

Lapides cultorum usum Americanis olim praebebant.
Capiui carnes Boucano impostae.

Barbara anus adipe diffluentem lingunt.

Chartarum Cosmographicarum error.

Barbari nostrum assandi morem ludibrio habent.

Deinde captiui dominus, assumptis secum quanto numero visum fuerit socijs, cadauer diuidit, ac tanta celeritate frustatim discerpit, vt lanius apud nos vix reperiatur vllus, qui veruecem celerius in frustra secare possit. His accedit, quod prout venatores hic cerui capti viscera canibus venaticis porrigunt, Barbari consimiliter hostium suorum maetatorum sanguine liberos illinunt suos, vt ad ferociam crudelitatemq; animos illis addant.

Haec porro immanis crudelitas, apud Barbaros frequentissima, per se est quidem abominanda. Atqui portentosius id esse videtur, quod patrum à Iudæis fuisse legimus (quos tamen humanitate ceteras gentes antecellere par erat, prohibito à Deo sanguinis esu) Illi enim tumultibus concitandis, vt tradunt historiae, deditissimi, Traiani temporibus adeo horrendas seditiones excitarunt, eoque crudelitatis & immanitatis processerunt, vt caesis quadraginta hominum millibus in Aegypto, Cyrene, & Cypro, eorum carnibus vesci, sanguineque vultum oblinire suum sustinuerint. Quin multos à vertice transfixere medios, eorumque pellibus induti immanissimam praeseferentes rabiem, obambulauere. Quae historia si non absoluat, saltem extenuet Americanorum crudelitatem. Ceterum ex quo Christiani ad eos accessere, cum maetatorum corpora, tum animantia omnia, reliquosque cibos cultris secant. Antea vero, quantum à senioribus accepi, lapidibus praecutis ad eum usum accommodatis utebantur.

Singula porro cadaueris frustra, atq; adeo ipsa viscera abluta & expurgata, Boucano imponuntur. Haec tantisper dum coquuntur, anus continuo Boucano adhæret: mirum enim in modum carnes humanas appetunt, adipemq; à Boucani baculis diffluentem excipiunt. Adeo eorum sapit palato, vt continuo adolentes ad capiendos hostes hortentur, qui cibum eiusmodi suppeditent. Digitos quoq; suos adipe illo conspersos lingentes, clamant suum *Tguatou*, quod sonat, bonus est. Habes, Lector, quantum obseruando assequi potui, qua ratione Barbari Americani captiuos suos assant, more nimirum penitus nobis ignoto, nimirum *Boucanando*.

At vero quoniam cap. 19. de *Tapiroussou* agens, *Boucani* formam fuisse descripsi, ne tautologia laborare videar, ad locum illum Lectores remitto. Interea vero eorum error à me refutabitur, qui suis chartis Barbaros nostros carnem humanam verubus proinde ac nos armos veruecinos assantes depinxerunt, quos etiam praegradibus cultris ferreis carnes dissectas ad speciem suspensas exponere sunt commenti, prout hic bubula venalis exponitur. Sed ista tam vera, quam ea quae fabulose de Panurgo Rabelesius refert, quod lardo transfixus & semiaflatus tandem euaserit, arguunt chartarum illarum auctores crassissimae ignorantiae. Hæc vt confirmem, addo Brasilienses non modo à nobis differre assandi modo, sed etiam nostrum more illis plane fuisse incognitum, tum etiam cum apud illos degebamus. Etenim ego & sodalis quidam meus in vico quodam Indicam Gallinam cum nonnullis alijs volatilibus veru ligneo impositis nostro more ad ignem versantes assabamus. Quod factum Barbari in ludibria vertebant, nec prius adducti sunt vt crederent carnes, quae continuo agitentur, per-

coqui

coqui posse, quam ipsi periculum fecere. Ergo (vt vnde digressus sum, eo Barbari singu-
li captiui car-
nium frustum
arripiunt. redcam) vnus aut plurium captiuorum carnibus (duos siquidem aut tres nōnunquam vno die mactant) in eum modum assatis, turba illa vniuersa quæ mactationi interfuit, *Bourano* circumit exultans, membraque hostium torrentia toruis intuetur oculis, deinde quantumuis multi particulam singuli arripiunt: non tamen cibi causa (quod suspicari nō immerito quis posset) isthæc perpetrāt: quamuis enim sine controuersia carnes humanas sapore commendent, vltionis tamen potius ijs edendis, quam vltus rationem habent: anus excipio, carniū illarum, vt dixi, auidissimas. Huc vero tendunt, vt mortuos ad ossa vsq; corrodes superstitibus metum incutiant. Quippe, quo animos suos truculentissimos & sæuissimos expleant, nulla est cadauerum illorum particula, ab extremis articulis ad nasum vsque, aures & verticem, quæ (excepto cerebro) ab illis non exedatur. Ptolemæi itaq; Lathuri Regis Ægypti barbaries eo fuit immanior, quod licet humaniore esset disciplina excultus, ad tātam sit delapsus crudelitatem, vt cæsis xxx. iudæorum millibus, captiuos cæsorū carnibus vesci adegerit. Ceterum *Tououpinambaultii* nostri in singulis pagis aceruatim mactatorum caluarias diligenter asservant (prout apud nos in cœmterijs solent) Gallis vero ad eos commeantibus fusissime rerum suarum gestarum præconium persequuntur, aceruosque illos quasi trophæa quædam, fortitudinisque suæ monumenta ostentant. Præterea grandiora crurum & brachiorum ossa non negligenter recondunt, fistulis (vti dictum est) conficiendis: dentes quoq; auulsos filo traijciunt, & circa collum obuolutos gestant. Gen. Ind. Hist. scriptor de Insulæ *Zamban* incolis agens, refert eos hostium ab se mactatorum capita ædium sacrarum valuis affigere solitos: dentesque collo appensos ad ostentationem gestare. Caluariæ acer-
uati à Barbarie
cur asservien-
tar.

Mactatores vero isti summo illud tribuunt decori: patrato enim egregio illo facinore, secedunt, pectusque, brachia, crura, suras, & reliquas corporis partes incidunt, incisurasque vt perpetuo cuti inhæreant, vnguento nescio quo illinunt, atq; puluere inspergunt, quem nulla temporis diurnitas delere potest. Creduntur autem eo plures mactasse hostes, quo pluribus scitent incisuris, ac proinde fortissimi censentur. Lib. 2. c. 71

Deniq; vt tandem horrendæ isti tragœdiæ finem imponamus, si forte contingat vt mulieres, quæ captiuas nupserant, grauidæ ex illis sint factæ, Barbari (dictu horrèdum, visu vero maxime stupendum) liberos nōnunquam recens natos, raro paulo adultiores vorant: hanc autem causantur rationem, pueros illos ex hostiū semine progenitos esse. Barbari vero hostes suos quibuscum continenter bellū gerunt funditus aboleri nō modo percipiunt (eandem enim crudelitatem *Margarites* in *Tououpinambaultios* exercunt) sed etiam mira perfunduntur voluptate, si videant hospites suos eodem esse animo. Etenim carnes humanas nobis ab illis appositas quoties reijciebamus (quod a me & plerisque ex nostris semper est factum, neque enim per Dei gratiam adeo immanes vnquam fuimus, vt eas vel attingere religio nobis non esset) nos nō satis fideles sibi censebant. At meo Horrenda crimi-
delitatio.

Neustrii inter-
pretes vitam
atheorum mo-
re transigunt.

maximo dolore referre cogor, Neustrios quosdam interpretes, qui apud Barbaros nouennium exegerant, sese vt ad illorum mores accommodarent, vitam atheorum more transigentes, non modo crebris scortationibus sese cū Barbaris sceminis inquinasse, adeo vt vnus ex illis trimulū puerulū ex vago illo concubitu sustulerit: sed etiam exuto omni humanitatis sensu, Barbarosq; immanitate superantes, à se permultos *Margaiates* & matatos & deuoratos fuisse gloriabantur. Porro, vt quæ sit *Tououpinambaultiorum* in hostes suos crudelitas pergam describere, contigit eo tempore, quo apud illos degēbamus, vt de vico quodam in maiori insula sito cogitarent. Pagus hic à quibusdam *Margaiatibus* incolebatur, qui tamen *Tououpinambaultiorum* ingruēte cum *Margaiatibus* bello, *Tououpinambaultis* in deditioem venerant, perq; tōtos viginti annos pacifice apud illos egerant. At tandem inter *caouinandum* sese mutuo incitantes, & animos addentes, pagi illius incolas internecioni deuouent. Decretum exequi cunctantur, noctu inopinantes intercipiunt, & semisopitos opprimunt, adeo vt non sine commiseratione clamores & eiulatus audirentur. Galli, re audita, circa mediā noctem eo properāt armati (pagus enim à castello nostro non longius X. passuum millibus aberat) verum antequā eo aduenissent, Barbari rabie & præda incitati obuios quosq; trucidarāt, casaq; vt latētes extruderent, incenderāt, adeo vt perpaucos superstites nostri inuenerint. Quinimo ex nostris nonnulli asseuerabant, se non modo adultos frustatim concisos, sed etiam infantulos lactentes integros *Boucano* impositos vidisse. Ex adultioribus tamen aliquot mari sese commiserē, & noctis tenebris obsecundantibus natantes euasere, inque nostrum castellum se recipere. Quod vbi rescuerunt Barbari, non æquo tulerunt animo, imo suos hostes à nobis detineri mussitantes conquerebātur. Tandem vero mercibus quibusdam à nobis placati fuere, cliētes vero nostros, *Villagagnoni* mancipia reliquere.

Pagus à Barba-
ris uisus.

Barbaries hor-
renda.

Margaiat Lu-
sitania bap-
tismo captiuus.

Interiectis aliquot diebus, ego cum quibusdam alijs Gallis in pago ab indigenis *Pirani-sou* nominato, in insula illa maiore animi gratia exspatiabamur, inopinantes captiuum iuuenem, forma & statura non mediocri, in compedibus ferreis, quas Barbari à Christianis acceperant, detētum offendimus. Is lingua Lusitana nos compellat (duo ex nostris ob Hispanici sermonis peritiam eius verba capiebant) significat se in Lusitania fuisse, Christianum esse, Baptismo initiatum, Antonio sibi nomen. Præterea, quamuis natione *Margaias* esset, quod frequenti cum Lusitanis commercio ferinum ingenium ex parte exuerat, innuit se vehemēter optare, si quid ratione fieri posset, ab hostium manibus euadere. Tum nos, præterquā quod nostrarum erat partium quotquot dabatur è Barbarorum faucibus eripere, auditis vocibus Christiani & Antonij, longe vehementius commoti sumus, & miseratione ducti. Atq; ita è nobis vnus, qui linguam Hispanicam callebat, quiq; fabrilem exercebat artem, recepit se postridie eius diei limam ad compedes dissecandas allaturum: monuitq; vt simulac solutus esset (nam à nemine obseruabatur) in dumetis ad maris littus sese abderet, tantisper dum Barbaros colloquio occuparem: nos scapha exceptum.

ptum, in castellum nostrum transducturos: quo si perduceretur, minimo negotio cum Barbaris de sua redemptione transigi posse.

His non parum recreatus, gratias egit, seq; singula exacte exsequuturū spondet. At Barbari licet sermones vltro citroq; habitos non cepissent, nō nihil tamen suspicantes, simulac è pago egressi sumus vicinitate demum idq; tumultuarie coacta, miserum Antonium maētāt. Nos postridie limā afferentes, per speciem farinae aliorumq; cibariorū querendorum pagum illum repetimus: atq; à Barbaris quærimus, vbinā captiuus ille, quem pridie videramus. Illi nos in casam proximam deducunt, carniūq; Antonij frustra *Boucano* imposita ostendunt. Deinde nos abs se elusos fuisse suspicantes per ludibrium caput ostentabant, nosque cachinnis excipiebant.

Non multo post duos quoq; Lusitanos Barbari nostri cepere: quos ex improuiso in tuguriolo luteo, in medijs siluis constructo, non procul ab castello suo, quod *Morpion* vocant, adorti fuerant. Lusitani quidem totius diei spatio Barbarorū impetum sustinuerant, at tandem cum eos tela, ceteraq; munitiones deficerēt strictis maioribus gladijs, quos nos ambarum manuum dicimus, in Barbaros irruūt, ac complures cedūt, multos quoq; vulnerant. Barbari contra pertinaciter obsistunt, singulis potius occubendum ducunt, quam victoria non parta pedem referre. Itaq; tandem Lusitanos captos abducūt, è quorū spolijs ipse vestes bubalinas à Barbaro emi. Vnus quoq; ex interpretibus argenteam lancem emit, quam Barbari cum multa alia supellectile in illo tuguriolo erant depredati, quamque, pretij ignari, cum duobus cultellis permutarunt. Porro Barbari in suos pagos reuersi Lusitanis per ludibrium barbam conuellunt, dolorisq; impatientes derident, hisq; verbis increpant. Quid? vosne, qui nuper impetū nostrum tam fortiter sustinuisistis, nunc cum mors erat fortiter obeunda muliebri esse animo? Ac tandem more solito eos immaniter maētāt deuorantque.

*Lusitani duo à
Barbaris capti,
& deuorati.*

Exempla quidem permulta de Barbarorum crudelitate præter ista à me possent afferri, nisi que attulimus ad horrorem cuiuslibet incutiendum sufficere existimarem. Verum enim uero vt ij, qui hæc tam horrenda passim apud Barbaros vsurpata legent, norint permulta quoq; non minus detestanda alibi geri, præter eam quam commemorauimus ludæorum crudelitatem, qui Traiani temporibus quadraginta hominum millibus cæsis, non modo eorum carnes deuorarunt, sed etiam sanguine vultum obliuerunt, pellesq; induerunt: præter etiam horrendum Ptolemæi Lathuri Regis Ægypti facinus, qui triginta ludæorum millibus cæsis, captiuos occisorum carnibus vesci vi adegit: alia quoq; exempla in medium afferam.

Chalcōdilus historia de Imperij Græci lapsu, & Turcici incremēto (quod *Lib. 5. c. 5.* vere tragicum dixeris) scribit Turcanum vnum ex Amurati II. Legatis, Albanorum copijs instructa acie deuiētis fufisq; captiuos 80. immaniter trucidasse, quorum capita truncata, in pyramidis formam coaceruari iussit, quasi partæ victoriæ insignie trophæum. Amuratus vero vltra istmi angustias transduēto exercitu, trecentos milites, qui noctis tenebris obscurantibus in proximum mōtem confugerant, intercludit. Illi commeatus

*Trophæum ex
capitibus hu-
manis.*

*Lib. 7. cap. 4.
Immanitatem
Amuratu im-
manitate cu-
mulat.*

*Lib. 8. cap. 6.
Constantinop.
expugnatio,
regnate Mech-
meto. 12. Tur.
Imp. ad 5. Cal-
lum.*

Lib. 9. cap. 1.

*Mechmeti in
ipsa bruta a-
nimantia cru-
delitas.
Monstrosa
crudelitas.
Lib. 9. c. 7. &
lib. 10. c. 12.*

*De boue, qui
herum mor-
tuum agnoscit,
mira historia.*

inopia in deditioem venerunt honestas expectantes conditiones. At Amuratus omnes in vnum locum conuenere mandat, ac coram se iugulandos curat. Idem Amuratus, cuius nondum erat seuitia expleta, ex omnium captiuorum copia 600. adolentes forma præstantes, sua emit pecunia: quos deinde patris manibus immolat, quasi peccatorum expiatio in tanta sanguinis humani profusione esset posita. Sed isthæc ludi iociq; dicatur præ sceleratissimi Mechmeti XII. Turcarum Imperatoris crudelitate, qui non modo Imperij administrationis Amurato successor fuit, sed maxime in omni immanitatis genere, imo quæ in hac parte magno superauit interuallo. Vt enim omittam florentissimæ simul ac celeberrimæ vrbs Constantinopoleos expugnationem, quæ ipso regnate Anno salutis 1453. ad v. Cal. Iun. contigit, qua sanguine omnia, horrore, morte fugientibus & persequentibus, victoribus & victis repleta erant: adeo, vt cæcorum & eorum, qui præ ingenti irruentium multitudine suffocati erant cumulus portarum fornices superaret peculiaria quedam de monstri illius crudelitate posteris mandata recensere. Viginti Albanos milites, qui Thrasia, quam ipse expugnarat, relicta, in oppidulum quoddam Phiasia, Rupellam nomine, sese receperant, rotario supplicio brachijs cruribusque conuulsatis semiuivos in summo cruciatu languentes, desperabundos reliquit. Insuper immanissimo illi monstro non satis erat, quoscunq; in oppidis aut castellis offendebat ferro cedere, prout Leontarij contigit, vbi ne vnus quidem superstes est relictus, adeo vt sex mille hominum cadauera, præter ingentem equorum & pecorum copiam, illic fuerint numerata: sed inaudito hoc supplicij genere complures in super affecit. Ac inace peracuto singulos homines in duas partes vno ictu circa transfuersum septum diuidi iubebat, artificio barbarum omnem superate: bis enim singuli mortis persentiebant dolores. Vtraq; pars per aliquod tempus, præ summo quo opprimebatur cruciatu, huc & illuc non sine gestibus horrendis sese volutabat. Trecenti milites in oppido Mitylene anno 1459. quo capta est vrbs illa, hoc immanissimo supplicij genere sunt affecti. Quingenti quoq; alij ab Omare Bassiano Constantinopolim missi, quos in oppidulo à se expugnato ceperat, eadem occubuerunt morte. Horum cadauera postquam aliquandiu in area, in qua laniati fuerant, neglecta iacuerunt, bos horrende mugiens ad ea accedit, vnamq; cadaueris partem cornu attollit, alioq; loci comportat, tum alteram petit prioriq; adiungit. Quæ res cum à multis perspecta fuisset, breui ad Mechmetum perfertur: ille mirum in modum anxius, cadauer illud dissiugi, partesq; seorsim ad pristinum locum comportari iubet. Bos insequitur repetitis mugitibus, cadauer vero illud inter cetera agnoscit, denuoq; cornibus sublatum alio asportat. Mechmetus hoc portento vehementer commotus (ac merito quidem) è vestigio cadauera sepeliri iubet, bouem vero ad sua pecuaria deducendum, ac per reliquum vitæ tempus alendum curat. Tradunt nonnulli cadauer illud à boue canibus Turcis clementiore asportatum, Veneti cuiusdam corpus fuisse: alij Illyrico tribuunt. Atqui vt ut sit (inquit Chalcondylus) hoc ostento multum felicitatis genti, à qua ille oriundus erat, portendebatur.

Vladi

Laniatorum numerus ad millia viginti facinoris atrocitatem augebat. In his erant infantuli maternis adhærentes vberibus, lactantes enim suffocati fuerant. Inauspicata præterea aues, aërem ceu nubes atra condensabant, ac in corporum humanorum concauo, vnde iam ante viscera extraxerāt, nidos strubebant. Quibus conspectis Mechmetus, ingenio alio- qui Barbaro & crudelissimo, apud se cogitans vnus homunculi, & quidem abiectissimæ conditionis, atrocitatem ac immanitatem crudelissima quæque facinora ab se patrata longo interuallo se superasse, modo obmutescibat, modo misericordia quadam ducebatur, atq; apud se mussitabat, mirum non esse, quod sceleratus ille subditis suis adeo formidolosus esset, quandoquidem tale facinus patrare sustinisset: ideoque difficillimum esse statuebat hominem ab sua ditione depellere, qui & imperio suo & subditorum obsequio tam insigniter vteretur. Mox vero collecto animo, neminē esse, qui carnificem illum nō contemneret arbitratur. Quinimo Turcæ ipsi tam horrendo *καταστροφῆς* conspecto, Vladum adeo atrocis facinoris auctorem diris deuouebant. At Vladus omnibus istis neglectis, Mechmeti exercitui continuo instabat, eumq; modo in alis, modo in nouissimo agmine lacestebat, atq; ita nos paucos singulis diebus perimebat, damnūq; nō minus equitibus ac Arabibus afferebat. Tamē (ne vltius in his recensendis progrediar) ille suo tandem periculo est edoctus, scūitiā illam qua in subditos vsus erat, dum res suas egregie stabilire volebat, multo plus detrimenti quam commodi sibi attulisse. Nam paulatim suis à se deficientibus Mechmeto prouinciam cedere, atque in Hungariam profugere coactus est. Eò vbi appulit, ob scelera, quæ mille supplicijs expiari nō potuissent, in vincula coniectus fuit. Quatuor hæc monstra coniuganda, & quasi concatenanda duxi, vtpote quæ infernali remigio sint aptissima. Turacanū videlicet, cuius (quātumuis flagitiosissimi) nequitia pene nulla videatur, si cum Amurato conferatur: quem rursus crudelitate & scūitiā superauit Mechmetus: omnes vero sceleratissimus & immanissimus Vladus magno post reliquit interuallo. At vero (inquires) Turcæ isti fuerūt inhumanissimi, quos merito Brasiliensibus *ἀνθρωποφάγοις* immaniores dixeris.

*Fœneratores
Barbari Ame-
ricani imma-
niores.*

Mich. 3. 3.

Quare vt paulo attentius ad ea, quæ apud nos geruntur, animum aduertamus, quæro in primis quid à fœneratoribus & rapacibus auaris præstetur? qui sanguinem & medullas tot viduis, tot orphanis exsugunt, ac proinde viuos deuorant, quos semel iugulasse satius esset, quā languentes diutius detinere? Annō feritate & crudelitate Barbaros Americanos superant? Atq; hinc fit, vt exclamet Propheta: Quod comedunt, caro est populi mei, & cutem eorum ab eis nudant, ac ossa eorum diffringunt: diuiduntque vt quod est in olla, & velut carnem, quæ est in lebete. Iam vero si de carnium humanarū esu ferino prorsus & tygrino, quot quæso, hîc apud nos reperti sunt, cum in Italia. tum in alijs regionibus, ex ijs qui Christianum præ se ferunt nomen, qui eo immanitatis delapsi sunt, vt scūitiā suam explere cupientes, coriecurq; inimicorum suorum deuorarint? Penes historias innumeras de rebus istis scriptas fides esto, singula enim persequi si cupiam, tempus me deficiat.

CAP.

CAP. XV.

Quid nomine religionis apud Barbaros Americanos veniat: De erroribus, in quos ab impostoribus, quos Caraibes vocant, inducuntur: Deque crassissima Dei ignorance, que apud eos obtinet.

QVAMVIS Ciceronis illud dictum, Nullam esse gentem, neque tam inmansuetam, neque tam feram, quæ non, etiam si ignoret qualē Deum habere deceat, habendum sciat communi omnium calculo pro axioma certissimo habeatur, tamen quomodo erga *Tououpinambaultios* nostros constet, non satis scio. Nam verum Deum ignorant. Nullos quoque

De leg.

Deos falsos siue cœlestes siue terrestres agnoscunt, nec colunt: ac proinde locum vllum publicum, in quem religionis ergo conueniant, non habent. Contra quam ab Ethnicis olim, ac etiamnum ab Idololatriis nostri temporis vsurpatur. Nominatim vero ab Indis Peruanam prouinciam incolentibus, quæ cum *Tououpinambaultiorum* regione est continēs, ab eaque distat passibus 1000000. qui Soli & Lunæ sacrificant. Mundi quoque creationem ignorant, dies nominibus non discriminant, alium alio non præferunt: hebdomades, menses & annos nō obseruant: Tempora Lunis demetiuntur: Scripturæ, siue sacra illa sit, siue prophana, nō modo penitus sunt ignari, sed etiam Characteribus, quibus animi sensa notare possint penitus carentes. Quum primo in eas terras venissem, verba & sententias aliquas, vt sermoni eorum assuescerem scribebam, easque mox coram ipsis legebam. Illi præstigias id esse rati, inuicem his verbis alij alios alloquebantur: Non mirum! istum qui heri ne vnum quidem verbum idiomatis nostri callebat, nunc vi & ope huius chartæ, quæ illum nostra eloqui docet, ita perite ea sonare, vt à nobis intelligantur? Barbari Hispaniolam Insulam incolentes idem profus de Hispanis, qui primi ad eos accesserunt, iudicabāt. Hæc sunt historiographi verba: Indi animaduertentes Hispanos etiam absentes, mutuo inter se colloqui literarum beneficio, credebant vel eos prophético agi spiritu, vel literas ipsas loqui. Quo factum est, vt Barbari, veritine peccata innotescerent sua, ita sese in officio continerint, vt ab eo tempore, nec mentiri, nec quicquam Hispanis suffurari ausi fuerint.

Tououpin. verum & falsos Deos ignorant: mundi, creationem.

Quid de scriptura sentiant Barbari.

Hic si quis hoc argumentum dilatare cupiat, latissimus ei pateat campus, tum ad scripturæ artem laudibus prosequendam, tum ad demonstrandum quanto nos Deus affecerit beneficio, nos, inquam, Europæos, Asiaticos, & Afros, præ Barbaris istis quartam orbis partem incolentibus. Illi enim mentis conceptum nō nisi expressis vocibus exponere possunt: nos vero scripturæ adminiculo, aliorum arcana cognoscimus, nostra vero consilia cum eis communicamus, qui vel in remotissimis degunt terris. Ac sane præter bonas artes, quas ex libris addiscimus (quæque Barbaris sunt ignoræ) scripturæ quoque ars inter excellentissima, quibus nos Deus cumulauit, donā est recensenda.

Scripturæ ars excellentissimum Dei donum.

Minime autem moror, quid Soerates (vt refert Plutarchus) dicebat

Literas, quas vulgus putat repertas iuuandę memorię, vehementer illi of-
ficere. Olim enim homines, si quid audissent dignum cognitu, non libris
sed animo inscribebant: hac exercitatione confirmata memoria facile te-
nebant quicquid volebant: & quod quisque sciebat, habebat in promptu.
post reperto literarum vsu, dum libris fidunt, non perinde studuerunt ani-
mo infigere, quod didicerant. Ita factum est, vt neglecto memorię cultu,
minus viuida esset rerum cognitio, & pauciora quisq; sciret: quandoqui-
dem tantum scimus, quantum memoria tenemus. Quam ego sententiã,
præsertim in Philosopho ac Græcię sapiente, dignam iudico reprehensio-
ne. Nam & Cicero, ceterique docti, post eum, historiam, quæ sine libro-
rum vsu commode contexti non potest, matrem esse temporum affirma-
runt. Illud quidem verum est, Patres qui ante Mosis scriptorum omnium
primi, tempora vixerunt, permulta & quidem optima, quæ nõ commen-
tariis, sed menti & memorię mandabatur, posteris per manus tradebant.
At longe tutius illud est factum, ex quo obtinuit scriptura.

Barb. vi de Deo
vero audientes
a. in. abundi
defixi in ament.

Toupan toni-
tru.

psalm. 29.

Americani a-
nimarum cre-
dunt immor-
talitatem.

Ioseph. de bello
Iud. lib. 2. c. 7.

Ergo, vt ad *Tououpinambaultios* nostros redeamus, Quoties cum illis col-
loquebamur, ac mentio de Deo incidebat, dicebamus nos credere in vnũ
Deum creatorem cœli & terræ, qui vt orbem & quæcunq; in eo sunt, con-
didit, ita omnia pro arbitrio gubernat. Illi vbi hæc audierant, alij alios in-
tuentes, & in hanc vocem (quæ admirationis nota ipsis familiaris est) e-
rumpentes, *The!* defixi & stupefacti hærebant. Præterea, quoniam, vt suo
dicemus loco, Tonitru fragore vehementer terrentur (id *Toupan* vocant) si
eorum consulentes ruiditati occasionem inde arriperemus, eos edocendi,
diceremusq; Deum illum esse, de quo verba illis faciebamus, qui, vt suam
indicaret potentiam, cœlum terramque eo modo concuteret: illi excipie-
bant, Deum illum à quo adeo terrentur esse nequam. Hęc est hominum
illorum miserima conditio. At, quærat fortasse quispiam: fierine potest, vt
brutorum instar Americani sine religione viuant? Ego vero respondeo,
quod iam ante attigi, perparum ab eo abesse, nec credere me gētem vllam
in toto terrarum orbe esse, quæ ab omni religione sit magis aliena. Atta-
men, vt etiam exponam, quantulum lucis inter densissimas tenebras, qui-
bus obcæcantur, perspexerim, Affirmo eos non modo immortalitatem
animarum credere: sed pro certo quoque habere, post mortem eorum a-
nimas qui virtutem coluerint (virtutem autem illi definiunt suo more,
nempe vltionem sumere de hostibus, & quam plurimos mactare) post al-
tissimos montes euolantes, patrum & auorum suorum animis aggregari,
ibique in amœnissimis hortis, perpetuis delicijs ac tripudijs lætum æuum
agere (Hęc est longa illa Socratis peregrinatio, hi Poëtarum Elysijs campi)
ignauorum contra manes, qui sine vlla propugnandæ patrię cura inglo-
ri] vixerunt, abripi ab *Aygnan* (sic illi *Cacodæmonem* vocant) & cum eo
sempiternos inter cruciatus viuere.

Constat etiam Essenios Græcorum sententię suffragantes, olim cre-
didisse bonas animas carnalibus vinculis releuatas vltra Oceanum degere
(cui furori si fides esset adhibenda, *Brasilia* denotaretur) vbi eis sit reposita
perfruitio:

perfruitio: illic quippe esse regionem, quæ neque imbribus, neque niuibus, neque æstu aggraueatur, sed quæ Oceano oriens Zephyrus, & leniter aspirans amœnet: malis autem animabus affirmant (ceui potius somniant) procellosa loca & hyberna destinari plena gemitibus exercedarum sine fine peccatarum. Ceterum miserrimi nostri Barbari, in hac etiam vita misere ab Cacodæmone torquentur (quem alio nomine *Kaagerre* vocant) ipse enim eos nonnunquam vidi, etiam nobiscum colloquentes, protinus instar phreneticorum exclamantes! *Hei, hei*, opem ferte nobis, nos enim verberat *Aygnan*. Imo affirmabant illi Cacodæmonem ab se conspici modo belluæ

Aygnan, Cacodæmon Barbaros vexat.

specie, modo avis, modo etiam portentosa aliqua forma. Quia autem magnopere mirabantur, nos ab Cacodæmone non infestati: Itaque dicentibus nobis tormentis illis à Deo illo nos eximi, de quo frequenter illis verba faciebamus, qui Aygnano longe superior esset, ac ne nobis molestiam ullam pareret obesset, non semel contigit, ut periculo urgente, se in Deum credituros pollicerentur, malo autem liberati promissionis erant

immemores. At vero vt constet, tormēta, quibus infestantur, ludicra non esse, ipse eos nōnunquā vidi, malum illud recordātes adeo horrore percul-
 sos, vt præ angore sudantes, manuq; femur plaudentes, his verbis apud nos
 conquererentur: *Mair Atourassap, Acequeiey Aygnan Atoupaué*, hoc est, mi stulte,
 mi fœcie, Cacodæmonem præ reliquis omnibus malis reformido. Si vero
 quis nostrum contra his eum compellabat verbis: *Nacequeiey Aygnan*, hoc
 est, ego vero Cacodæmonem non metuo. Tum illi sortem suam deplorā-
 tes, Ah, quam nos felices essemus, si eo, sicuti vos estis ab illo, tuti essemus!
 Tum nos excipiebamus, credendum igitur esset in eum, qui *Aygnan* est po-
 tentior. At illi, vt dictū est, quamuis periculo præsentē sese id facturos pol-
 licerentur, mox ad ingenium suū redibāt. Antequā progrediar vltērius, ad
 ea quæ de Barbaris animam immortalem esse credētibus, addam, id quod
 ab Occid. Ind. hist. scriptore relatum est, Barbaros Cusco vrbis accolas non
 modo animarum immortalitatem, sed etiam (præter Theologorum axio-
 ma Philosophos omnes ceterosq; Ethnicos, ac Barbaros corporū resurre-
 ctionem ignorasse, imo negasse) corporum resurrectionem credere. Quæ
 res hoc exēplo ab illo confirmatur. Indi, inquit, cum animaduēterent Hi-
 spanos sepulchra, vt auro, ceterisq; pretiosis potirētur, aperientes ossa pro-
 iicere, ac dispergere rogabant, ne ita dispergerentur, ne illud resurrectioni
 obesset: illi enim (inquit) corporum resurrectionem, vt & animæ immor-
 talitatem, credunt. Alius quoq; auctōr prophanus affirmat, gentem Bar-
 baram & Ethnicam eo vsque processisse, vt resurrectionem crederet. Hæc
 sunt illius verba: Postea Cæsar Ariouistum & Germanos deuicit, qui cor-
 poris erant insolita proceritate, fortitudine non minori: fortiter enim pu-
 gnabant, mortemque contemnebant, se resurrecturos opinantes.

*Peruenfes Bar-
 bari, corporum
 credunt resur-
 rectionem.
 Hist. Gen. Ind.
 lib. 4. c. 124.*

*Vide Appianū
 de bello Celtic.
 cap. 1.*

In Atheos.

Hæc ego ideo commemorō, vt intelligant omnes, si Athei, quorum
 plena hic sunt omnia, id habent cum *Tououpinamba* uultis commune, quod
 sibi persuadent, & quidem portentosius quam illi, nullum esse Deum, ab
 illis saltem discant Cacodæmones esse, qui in hac etiam vita eos excru-
 tiant, qui Deum eiusque potentiam inficiantur. Si vero obiiciant (quod
 faciunt nōnulli) Cacodæmones nihil aliud esse, quam prauos hominum
 affectus, ac proinde stulte Barbaros ea imaginari quæ non sunt. Respon-
 deo: si ea, quæ à nobis verissime dicta sunt, considerentur, nimirum Ame-
 ricanos visibiliter & realiter à Cacodæmone excruciiari, ex eo patere satis
 quam inepte cruciatus ille humanis tribuatur affectibus. Etenim quānam
 fieri potest, vt quātūuis sint violēti, homines vsq; adeo afficiant? Ea omit-
 to, quæ quōtidiana hic edocet experientia, imo etiam, nisi illud esset co-
 ram porcis margaritas proijcere, Dæmoniacos, quorum meminit histo-
 ria Euangelica à Christo sanatos huc afferre possim.

Deinde, quādoquidē Athei isti indigni sunt penitus, quibus ea propo-
 nantur, quæ ta diserte de animæ immortalitate sacra: testatur literæ Barba-
 ros denuo illis nostros opponā, à quibus licet obcecatissimis, discēt anima
 hominem præditum esse, quæ non modo nunquā intereat, sed etiā à cor-
 pore sciuncta, vel æternæ destinatur beatitati, vel damnationi sit obnoxia.

Tertio,

Tertio, ad carnis resurrectionem quod attinet, quoniam canes isti sibi quoque persuadent, corpus semel extinctum, nunquam excitatum iri: Indos Peruenfes illis oppono, qui falsa licet sint imbuti religione, imo nō alio, quam naturæ ducantur instinctu, cum nefarijs tamen istis in iudicio sunt surrecturi. Veruntamen cum sint Cacodæmonibus ipsis peiores (vti iam diximus) qui Apostolo teste Deum vnum esse credunt & horrescunt, plus æquo illis à me tribuitur, quando Barbaros Americanos illis pro Doctoribus propono. Quapropter perditorum illorum mentionem in posterum non faciam, sed eos iam inde ad inferos relego, vbi portentosorum errorum suorum fructus promeritos percipient.

Ergo vt ad institutum sermonem meam reuertar, nimirum de eo, quod religionis nomine apud Barbaros nuncupari potest, si diligenter id, quod iam ante attigi, perpendatur, eos nimirum, quibus alioqui maxime grata esset ab omnibus perturbationibus immunitas, audito tamen tonitru inuitos contremiscere, potentiae cuiusdam metu, cui resistere nullo modo possint: inde facile est colligere, non solum Ciceronis sententiam, à me initio allatam, apud eos locum habere, verum etiam metum illum potentiae Dei, quem agnoscere nolunt, ἀναπολόγητος illos redditurum esse. Ac sane ex eo, quod Apostolus dicit Deum, qui præteritis temporibus finit omnes Gentes suis ipsarum vijs incedere, non tamē passum esse se expertem testimonii, bona tribuendo, dando cælitus pluias, ac tempora fructibus edendis apta: patet satis solam hominum malitiam obstare, quo minus ad Creatoris sui notitiam perueniant. Alibi quoque dicitur Dei inuisibilia ex creatione mundi perspici.

Itaque licet Americani nostri ore Deum non confiteantur, quando quidem apud seipsos conuincuntur, aliquam esse diuinitatem. Inde colligo eos nec excusabiles futuros, nec ignorantiae pretextum merito captaturos esse. Verum præter ea, quæ à me dicta sunt de animæ immortalitate, quam ipsi credunt, de tonitru, quem perhorrescunt, & de Cacodæmonibus, à quibus excruciantur (quæ tria in primis sunt notanda) quartum in super addā caput, ex quo manifestum erit tenebras densissimas, quibus obruuntur, minime efficere, vt religionis illud semē (si modo nomen tam augustum rei adeo obscuræ conueniat) in illis non pullulet, aut penitus extinguatur.

Igitur vt narrationem ipsam ordiar, in primis tenendum est Prophetas, seu sacerdotes quosdam apud eos esse, quos ipsi *Caribes*, qui vicatim commeantes miseris illis persuadēt, se (quod cum spiritibus commercium habeant) quibuscunque visum fuerit fortitudinem impertiri, qua bello hostes superētur, sed etiam sua ope fructus omnes, crassaque illas radices enasci, quas Americanum solum producere diximus. Præterea (quantum à Neustriis interpretibus accepi, qui multos annos in illis terris vixerāt) *Tououpinambaultis* id moris est, vt tertio vel quarto quoque anno frequentissimi conueniant. Cui conuentui ex inopinato, vt mox dicam, ipse interfui. De quo, quæ sequuntur, referenda habeo. Ego, cum Gallo quodam nomine Iacobo Ruffo, atque etiam interprete quodam Neustrio peregere pro-

Narratio de
maxima Bar-
barorum cele-
bratione.

fecti, in vico quodam diuertimus: postridie illius diei ad iter nos summo mane accingebamus, cum vndiquaque confluentes accolae cōspicimus. Vici vero illius incolae aduenientibus sese adiunxerunt, ac mox sexcentenos in area quadam aggregatos videmus. Nos conuentus illius causam sciscitamus: consistimus, sciscitantes turbam illam in tres diuidi partes videmus. Viri omnes in casam quandam se recipiunt, foeminae in alteram, pueri quoque in tertiam confugiunt. Ego, qui *Caribes* aliquot viris permixtos videram, insolitum quid ab illis factum iri suspicans, ab comitibus meis efflagito, vt mecum rem totam obseruaturi illic consistant: quod ab illis impetraui. *Caribes*, antequam foeminas & pueros dimitteret, summa cautione prohibuerunt, ne e casis suis egrederentur, sed diligenter ad cantum attenderent, nobis quoque indicunt, vt in ea, in qua erant mulieres, casa delitesceremus. Nos, qui ientaculo intenti eramus, atque eorum, quae aeturi erant ignari, murmur quoddam submissum e casa, in quam viri secesserant, erupentes exaudimus (casa porro illa a nostra triginta ferme passibus distabat) mulieres, quae numero erant 200. stantes auresque arrigentes in vnum veluti aceruum sese glomerant. Viris vero vocem paulatim attollentibus, adeo vt eorum distinctae voces a nobis exaudirentur, hortantium istam interiectionem identidem repetentium:

Barbarorum
modulatio.

He he he he he he he he he he

Vlulatus, ge-
stusq; horren-
di foeminarum
Aneric.

mox mulieres tremula voce eandem illam interiectionem recinentes audimus, *He, he, he, &c.* Vocem vero tanta animi contentione sustulerunt, idque toto quadrantis horae spatio, vt nos spectatores in admirationem raperint. Ac sane illae non modo horrendum vlulabant, sed etiam magno impetu profiliebant, mammaeque suas concutiebant, spumamque ore emittebant: imo nonnullae (non absimili ab ijs modo, qui comitiali morbo cōsistuntur) exanimes procidebant. Quo fit, vt credam *Cacodæmonē* corpus illarum inuasisse, easque daemónicas repente factas fuisse. Præterea perspectis ijs, quae a Bodino libro, cui *Dæmonomania* nomen fecit, de veneficarum extasi, quam asserit veneficis omnibus, quae cum *Cacodæmone* expressum foedus pepigerunt, familiarem esse, quaeque nonnunquam spiritu rapiuntur, corpore sensus omnis experte remanente, quamuis etiam & corpore & animo nonnunquam rapiantur. Adde (inquit ille) quod nunquam conueniunt, quin choreas agant, inter quas, quantum ex veneficarum quarundam confessione elicere potuit, conclamant omnes: *Har, har,* (quod optime cum *He, he,* Americanarum nostrarum conuenit) *Damon,* *huc salta, illuc salta:* aliae vero respondent: *Sabbath, Sabbath,* hoc est festum, seu quætidie diem, manus, scopasque, quas in manibus habent attollentes, vt certissimum lætitiæ edant signum, seque ex animo *Dæmoni* seruire significet, atque adeo, vt adorationem Deo debitam imitentur. Nam in *Lege diuina* Israelitis præscriptum erat, vt ad Dominum manus attollerent, ac coram

Lib. 3. cap. 3.

Lib. 2. cap. 3. &
lib. 3. cap. 1.

Deut. 12. 6. 7.

coram ipso sese exhilararēt. His inquam perspectis, colligo Satanam vtrorumque Dominum esse: easque eodem duci spiritu, nec locorum interval-
 lum obstare, quo minus pater ille mēdaciorem hīc & illic in eos agat, qui sibi iusto Dei iudicio traditi sunt. Pueros consimiliter conclamantes cum audissem (etiam si iam per semiannum cum Barbaris egeram, ac pene eorum moribus assuefactus eram) tamen, ne quid dissimulem, nō nihil tum timui, præsertim, quum quis rei illius exitus esset futurus ignorarem: tandem quum clamoribus illis finis est impositus, viris aliquantulum silentibus, pueris quoque & fœminis penitus tacentibus, mox viri tam suaviter, tantaque cum harmonia cantare cœperunt, vt miro eos videndi tenerer desiderio. Sed cum è casa illa exire vellem, & à mulieribus detinebar, & ab Interprete admonebar, se (qui septem iam annos apud Barbaros exegisset) ad solennia illa accedere nunquam ausum fuisse, denique si accederem, nō satis prudēter me facturum. Quibus efficit, vt periculi metu paulisper hæferim; attamen, quoniam ille probabilem nullam rei illius causam afferebat, fœminis & interprete nō nihil reluctantibus, egressus sum, vetulorum quorundam vici illius incolarum amicitia fretus. Accedens igitur ad eum locum, in quo concentum illum audiebam, ego vt commodius quid intus fieret, perspicerem, casæ tectum manu perforaui. Sunt enim oblongæ ac rotundæ in morem pergularum hortensium nostratium, herbisque à summo ad imum contactæ. Inde comites meos digito innuens aduoco, ac tandem in casam illam ingredimur. Barbaros, vt vidimus, præsentia nostra non commoueri (quod futurum suspicabatur Interpretes) imò ordines optime seruare, ac versus suos persequi: in angulum quendam secessimus, ac otiose eos contemplati sumus. Atque vt id exsequar, quod pollicitus sum superius, descripturum me esse alterum chorearum genus: hi sunt eorum inter saltandum gestus. In orbem dispositi erant, sibi mutuo adhærentes: manus tamen sic mutuo non apprehēdebant proni, corpore nō nihil inclinato, alteram tantum è tibiis, nimirum dextram, succutientes, manu dextera clunibus imposita, sinistra vero pendula, atque hoc habitu & cantillabant, & tripudiabant. Tres istiusmodi orbis vniuersa illa multitudo cōstituebat, in quibus mediis terni erant aut quaterni *Caraiibes*, pileis, vestibus, atque armillis plumaceis ornati. Eorum singuli vtraque manu *Maraca* gestabant, hoc est, crepitaculū illud è fructu struthiocameli ouum magnitudine superante, cuius iam ante facta est mentio, in eum inquebant vsum, vt ex illis spiritus loqueretur: atque vt ea rite consecrarent, continuo concutiebant. Porro typo, quem subiecimur & tripudiatorem, & *Caraiibem* *Maraca* quatentem oculis conspiciendum præbemus.

Insuper *Caraiibes* illi saltantes modo progrediebantur, modo regrediebantur, nec cōtinuo, vt cæteri, in eodem loco fixi manebant. Præterea obseruaui eos frequenter canna prælonga, cui *Petrum* herbam accēsam imponebant, huc & illuc sese conuertisse, ac herbe illius fumum in circumstantes exsufflasse cum his verbis: Accipite omnes spiritum fortitudinis, quo hostes vestros superetis. Id vero ab *Caraiibibus* istis sæpius est factitatum. Ri-

Americana mulieres eodem cum venescit nostratibus ducuntur spiritu.

Qua sit casarum America forma.

Barbarorum in orbem saltantium gestus.

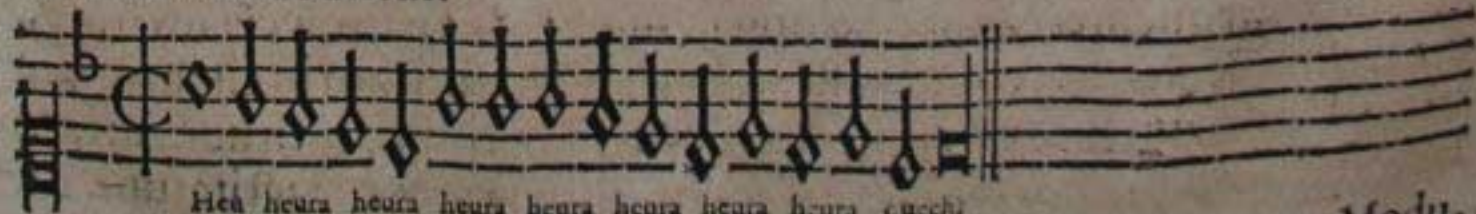
Caraiibes Maraca consecrantes.

Caraiibes Barbaros exsufflantes.

tuum istorum celebratio in duas horas producta est: viris illis continuo saltantibus, & cantillantibus. Conventus vero eorum adeo suavis erat, vt inexpertis vix sit credibile, quam optime symphonia illa quadret, praesertim cum Barbari musicae artis penitus sint ignari. Ac sane cum initio ali-

quo fuissem percussus metu, vt nuper commemoravi, contra tunc tanta fui laetitia perfusus, vt non modo extra me raptus fuerim: sed nunc etiam, quoties mihi in mentem venit concentus ille, & exultat animus, & eo aures continuo personare videntur, praesertim vero rhythmus epodium gratum auribus sonum exhibebat, quod post singulos versus ad hunc modum modulabantur.

Hea heura heura heura heura heura heura heura cucchi

Modu-

Modulationi illi finem imposituri pede dextero vehementius quã antea humum quatientes singuli quoque sputum emisserunt, atque omnes vna voce, eaque rauca, hunc crebro repetitum modulabantur cantum.

Tum ego qui, quod eorum linguam nodum plane callerem, non pauca eorum, quæ ab illis fuerant dicta, non ceperam. Interpretem rogo, vt ea mihi explicare velit. Ille mihi significat, istos primum quidem auos vita functos, qui fortissimi fuerant, luxisse: tandem vero consolationem ex eo cepisse, quod sperarent futurum, vt illos tandem post montes adirent, ac cum illis tripudiarent, & hilaria celebrarent: deinde grauissime *Ouetacatibus* (populi sunt non multum ab eis remoti, quibuscum inimicitias perpetuas gerunt, quos etiam superare nunquam potuerunt) interminatos esse, ac prædixisse futurum, vt breui caperentur ac deuorarentur, prout ab *Caraibibus* ominatum erat. Insuper nescio, quid cantionibus suis interseruisse de diluuiio aquas olim adeo exundasse, vt vniuersam terram operuerint: atq; illa inundatione homines omnes fuisse extinctos, exceptis demum maioribus suis, qui præaltas arbores conscenderant. Quod postremum proxime ad sacram accedit historiam, & ab illis aliàs non semel audiui. Verisimile est autem illos de diluuiio, quod Noachi temporibus contigit, aliquid audiuisse, ac postea (quæ est hominum in veritate obscuranda procliuitas, adde quod & nuper attigi, omni carent scripturæ genere, ac proinde difficile est illis res vetustate obsitas ab mēdacio factas tectas conseruare) fabulam illam confinxisse, Proauos nimirum suos proceris arboribus conscensis saluti consuluisse.

Confusa Barbarorum opinio de Diluuiio

Sed ad *Caraibes* nostros redeamus. Illi eo die ab Barbaris laute excepti fuere: nam & cibus exquisitissimis, & largo potu *Caouin* liberaliter fuerunt tractati. Ego quoq; cum sociis meis, qui inopinato Bacchanalibus illis interfueramus à *Moussacat* nostris, hoc est, patribus familiàs, qui victum hospitibus præbent, lautissime fuimus excepti. Præter ea autē, quæ à me dicta sunt diebus illis (quibus hæc solennia tertio quoq; anno celebrantur apud *Tououpinambaultios*) exactis, aliquando quoq; antequam aduenerint, *Caraibes* illi vicatim circumeunt, plumis præstantissimis in singulis familijs iubent ornari tria quatuorue illa crepitacula, quæ *Maraca* nominant: quibus ita ornatis, longiorem baculi, quo trāsfiguntur, partem humi defigunt, tum cibum potumq; eis apponi iubent. Quo fit, vt miseri illi ex impostorum illorum persuasione credant fructus illos excauatos, atque ad illum modum ornatos, cibos absumere. Quare singuli *Moussacat* diligenter eis apponunt, non modo farinam cum carnibus & piscibus: verum etiam *Caouin*. Quinimo *Maraca* illis in terram ita defixis, totos dies quidecim summa cum diligentia ministrant. Denique miseri illi post fascinationem illam tãtam de *Maraca* illis (quæ continuo manu gestant) opinionē induunt, vt sanctitatē

Maraca, Apparatus. Crosse supersticio.

Crossissimum error.

Lib. 2. cap. 41.
Rom. 10. 18.

Matth. 24. 14.

Euangelium
nostra etate
apud Antipo-
das annuntia-
tum.

Cap. 6. 4.

Nota sermonis
seriem & que-
stiones Barba-
ri.

tem hominem (neq; enim, Gallusne fuerit, an Germanus, multum labo-
ro) ad se deuectum, verū sibi Deum annunciasse: ac quærere apud me cœ-
pi, an non ex Apostolis quendā innuant. Ac sane, quamuis eos libros meo
calculo comprobare nolo, qui ~~de Apostolorum pere-~~ de Apostolorum pere-
grinationibus mira narrant, Nicephorus de Diuo Matthæo agens, scribit
illum apud Cannibales Euangelium prædicasse, qui & ~~ἀπὸ τῶν ἀποστόλων~~ sunt, nec
multum ab Tououpinambaultiis distant. Sed multo magis mouet me
Diui Pauli, quem ex Psalmo 19. desumpsit locus, *In omnem terram exiuit sonus*
eorum, & in fines orbis terrarum verba eorum: quod à doctis quibusdam interpre-
tibus ad Apostolos refertur. At enim quādoquidem constat Apostolos in
remotissimas vsque orbis partes penetrasse, quid incommodi ex eo con-
sequetur, si asseramus vnum aut plures Apostolos in Americam comme-
asse? Faceret illud quoque ad generalissimam expositionem, quā nonnul-
li afferri volunt dicto illi Christi, fore vt prædicetur Euangelium regni in
vniuersa terra. Quod tamen præcise de Apostolorum ætate affirmare no-
lim. Confirmo tamen (quod à me iam initio est dictum) me nostra me-
moria Euangelium apud Antipodas annuntiatum vidisse & audisse. Itaq;
& obiectio soluetur, quæ illi loco fieri solebat, & Barbari in extremo die
magis fiēt ἀναπολόγητοι. Ad reliquum vero Americanorum sermonem quod
attinet, quo affirmant maioribus suis recta docenti & monenti obsequē-
tes se præbere recusantibus, gladium datū fuisse, quo etiam nūc se mutuo
trucidant: non alienum ab eo videtur, id quod est in Apocalypsi equo rufo
insidenti datum fuisse, vt tolleretur pacem e terra, vt alii alios mactarēt, da-
tumq; fuisse ei gladium magnum. Hæc sunt ipsa Ioannis verba, quæ, quo
ad literam (vt loquuntur) ad Tououpinambaultiorum nostrorum sermonē pro-
xime accedunt: attamen, ne sententiam detorquere, neue longius petita
afferre videar, locum hunc aliis applicandum relinquam.

Interim alterum succurrit exemplum, ex quo patet Barbaros illos Bra-
silienses, si modo diligenter docerentur, satis dociles esse, vt ad veram Dei
cognitionem perueniāt. Exemplum illud hoc loco inseram. Ego cibario-
rum parandorum causa, in continentem transductus, cum Barbaris duo-
bus Tououpinambaultiis ac tertio Oueanen (quæ gēs est Tououpinambaultiis fœde-
re iūcta) qui cum vxore amicos inuiserat, atq; tum domum redibat. Cum
his tribus iter per siluam faciens, noua arborum herbarumq; specie, simul
canoro auium concētū, ad prædicandas Dei laudes inuitatus, totum Psal-
mum 104. alta voce cecini. Tres illi mei Comites adeo cantu (neq; n. verba
capiebant) sunt delectati, vt Oueanen ille finito Psalmo vultu maxime hila-
ri his me cōpellarit verbis: Tu sane suauissime cecinisti, ac tuus cantus mi-
hi in memoriam reuocauit gentis cuiusdam, quæ & vicina est nobis, & so-
cia modulationem: quo non mediocri affectus sum lætitia. At (inquit) il-
lius verba capimus, tua vero minime: quæso igitur, vt quidnam id tibi ve-
lit, quod cecinisti, nobis exponas. Ego tum quantum potui, copiose (solus
enim tum Gallus cū illis eram, duo vero me in proximo vico opponeban-
tur) exposui me in genere Deum celebraisse, ob rerum condidarum pulcri-
tudi.

tudinem, ac earum administrationem: speciatim vero id illi à me tributū fuisse, quod solus homines ceteraque animantia alat, quodque arbores ac plantas, quæ in vniuerso sunt terrarum orbe, eius vi ac potentia enascantur. Canticum porro illam iam olim ante decem Lunarum millia (quæ sola est illis temporum distinctio) à Dei illius mei spiritu dictatam fuisse, atq; ab Propheta ex nostris summo cantatam, & posteris in eundem usum traditam. At hæc Barbari (prout sunt ad ea, quæ dicuntur attentissimi, & ceptum sermonem minime abrumpunt) hunc meum sermonem, quem in semihoram produxeram, auidè excipientes ingenti cum admiratione, in exclamationem hanc eruperunt. *The*, quam vos *Mair* (sic illi Gallos appellant) fœlices estis, qui tot arcana sciatis, quæ nobis miseris occulta sunt! Inde ex illis quidam, vt mihi gratularetur animalculum *Agoti*, quem gerebat (de quo c. 9.) ita me compellans dono dedit: En tibi, quia suauiter accinisti. Hanc ego digressionem haud grauate adiūxi, vt docerem Barbaros Americanos, quantumuis in hostes ferocissimos, non adeo esse agrestes, vt ea quæ audiunt, cum iudicio non discernant. Imo ausim affirmare illos sermonibus texendis aptiores esse, quam sint rustici nostrates, atque adeo ex illis permulti, qui vel magnifice de se sentiunt.

Barbari suam agnoscunt obsecrationem.

Iam superest, vt quæstionē expediam, quæ hinc oritur, vnde nam Barbari Americani genus duxerint. Ego vero primum assero quidem eos ex vno filiorum Noachi, originem traxisse, sed à quo non ita cōstare: quod neque ex sacra historia, neq; ex profana confirmari possit. Constat quidem Mosem, vbi de Iapheti filijs verba facit, eos Insularum incolas fuisse asserere: sed quia omnes in eo consentiunt, quod eo loco Moses Græciam, Galliam, & Italiam designet, quas regiones, quod interiectum sit mare, Insulas appellat, minime consentaneum est illud ad Americam referre. Neminem quoq; credo assensurum, si dicantur à Semo oriundi, à quo Iudæi & semen benedictum: licet ipsi quoq; vsq; adeo fuerint deprauati, vt eos tandem meritissime, reiecerit Deus. Itaq; quādo quidem illi earum rerum penitus sunt ignari, quæ ad salutem æternam spectant (quam in solo Christo sumus adepti) sintq; gens (si quæ alia) à Deo maledicta & derelicta: etsi ad hanc vitam, quod attinet, iam demonstraui, atq; demonstrabo etiam deinceps, eos de rebus istis caducis nō admodum sollicitos esse, quo fit, vt vitam hilarem, ac verme curis vacuam transigant, contra quam faciunt nostrates non pauci, terrenis istis adeo inhiantes, vt verius languere quam viuere dicantur, probabilius esse videtur, eos à Chamo originē trahere. Quā sententiam hac coniectura verisimillima cōfirmo. Cum Iosue iuxta promissiones Patriarchis factas, mandatumq; sibi peculiariter datum, in terram Chanaan ingrederetur, testatur scriptura, tantum terrorem irruisse super illius terræ incolas, vt diffugerint metu Israhelitarum: vnde etiā fieri potuit (quod aliorum pace dixerim) vt Americanorum nostrorum maiores, Israhelitarum conspectum fugiētes mari se commiserint, ac tandem in terram Americam appulerint. Quinetiam Gomara, historiæ Indicæ scriptor,

Vnde nam originem traxerint Barbari.

Gen. 10. 5.

Americani feliciter hanc transigunt vitam.

Ios. 2. 9.

Lib. 5. cap. 217.

Chamo originem ducere, ac maledictionis diuinæ in Chamum hæredes esse. Quod mihi in mentem venerat, & in commentarios retuleram, annis 16. Iantequam Gomaræ libros conspexissem. Huic quoque sententiæ id suffragari videtur, quod in sapientiæ libro scriptum extat, ca. 12. vers. 4. 5. Antiquos habitatores terræ sanctæ, viscera comedisse humanarum carni-um. Attamen, quia multa aduersus isthæc afferri possunt, prout multos in obiectionibus afferendis laborasse scio, nihil mihi hac de re statuendum existimo. Ergo fruatur vnusquisq; sua sententiâ, vt vt sit, ego pro mea parte, certissime scio eos homines esse, ex Adami corrupto semine prognatos, ac tantum abest, vt eorum in diuinis rebus ^{diuina nota} perspecta, fides mea, quæ aliunde per Dei gratiam firmatur, concussa aut labefactata fuerit, multo minus, vt inde Atheorum & Epicureorum more, aut nullum esse numen, aut si quod sit, rerum humanarum curam abieciisse cõcluserim. Cum potius agnito in illis maximo discrimine, quod est inter eos, qui Spiritu Sancto & Sacrarum literarum lumine sunt illustrati, & alios qui cœcitati suæ ac reprobo sensui sunt traditi, magis ac magis fuerim in amplexanda cælesti veritate confirmatus.

CAPVT XVI.

De coniugio, Polygamia, & consanguinitatis gradibus, quos Barbari obseruant: deque liberorum apud eosdem educatione.

*Consanguini-
tatis gradus.*

Polygamia.

*Concordia in-
ter American.
mulieres ad-
miranda.*

IN coniugiis hi tantum obseruantur consanguinitatis gra-
dus: nemo eorum matrem, sororem, vel filiam in vxorem
ducit: reliquorum ratio nulla habetur: patruus neptē du-
cit, atque ita deinceps. Tamen, vt infra dicetur in colloquio
Americano, nemo filiam aut sororem sui *Atourassap* matri-
monio sibi iungere potest. Is autem *Atourassap* dicitur, cuius
tāta est cum quodam necessitudo, vt bona inter vtrumq;
sint communia. Ritibus vero seu ceremoniis nullus est locus. Qui viduam
aut virginem cupit, comperta amatæ volūtate, parentes, aut si desint, pro-
pinquos adit, rogatq; num filiam suam sibi nubere velint? Si annuat, eam
continuo domum deducit, nullo conscripto dotali instrumento (perscri-
ptoribus enim apud Barbaros nullus est locus) atq; pro legitima vxore ha-
bet. Si vero repulsam patiat, absq; vlla animi perturbatione cœpto desi-
stit. Sed notandū est, Polygamiam apud eos in vsu esse, ac proinde cuilibet
viro tot vxores ducere, quot visum fuerit licere. Imo quo plures quis ha-
buerit, eo fortiorem & generosorem censeri. Inter cæteros quēdam vidi,
qui octo domi haberet, atq; de illis non raro permulta in sui commenda-
tionem prædicaret. Id vero est maxime mirandum, quod in tanta vxorum
multitudine, licet vna præ cæteris à viro diligatur, cæteræ nusquam illud
ægre ferant, aut Zelotypia ducantur, aut aperte mussitent. Itaq; tranquil-
lissime & maxime concorditer viuunt, sua xyliua cubilia texentes, rem fa-
miliarē curantes, hortos construentes, radices plantantes. Dispiciant ve-
ro omnes, annon (etiamsi polygamia à Deo non esset prohibita) inter mu-
lieres

lieres nostrates tam bene conuenire posset. Melius sane cum quouis ageretur, si ad triremes demandaretur, quam vt tãto rixarum inuolucro implicaretur. Huius rei testis est Iacobi S. Patriarchæ anxietas, ductis Lea & Rachel quantumuis sororibus. Qui vero fieri posset, vt nostrates mulieres plures vnà simul viuerent? vt vna illa, quæ à Deo in adiutorium viro data est, non raro instar mali cuiusdam genij domestici eũ vexet? Attamen non eo hæc à me dicuntur animo, quasi eas insimulare velim, quæ sese in officio continent, hoc est, obsequium cultu nq; viris debitum exhibēt: quin imo has, quæ sibi hac ratione laudem conciliant: tanto magis laudandas, quam reliquas vituperãdas existimo. Atqui, vt ad institutum de Americanorum coniugiis sermonem reuertar, sciẽdum est, adulteras mulieres ad eo Barbaros abominari, vt sola naturæ lege ducti, hæc obseruent, in viri sitam esse potestate adulterã, vel mactare, vel saltem summa cū ignominia & opprobrio dimittere. Hoc quidem verũ est, eos de innuptarum pudicitia conseruanda non admodum sollicitos esse: imo facile cuiuis eas prostituere ita, vt (quod iam à nobis est dictũ) permultas in variis pagis ab Neustrijs Interpretibus compressas viderim, quibus tamen nulla obeam rem ignominia nota iniusta erat. Nuptæ vero diligẽter caueant, ne hac in parte peccent, ni mactationis aut ignominiosæ dimissionis pœnam velint incurere.

Gen. 19. & 34.

Adulteriũ ab
horrent Ame-
ric.

A me præterea est obseruatum (quamuis illi regionem calidã incolant, ac contra quam de Orientalem plagam incolentibus vulgo dici solet.) luuenes cum mares tum scēminas libidini non admodum deditos esse. Atque vtinam nostrates æque sibi hac in parte temperarent. Verum, ne plura quam par sit illis tribuam, memini, eos nonnunquam inter rixandũ conuuium hoc *Tyure*, hoc est, ἀρσινόουτας, mutuo sibi obiicere solitos, ex quo cõiicere est (neq; enim pro comperto habeo, nec asseuerare velim) flagitium illud apud eos locum habere.

Grauidæ mulieres ab grauioribus oneribus tantum abstinent, reliqua munia cõsuetata exequentur. Ac sane mulieres multo labore viros antecedunt: viri enim (nisi quod aliquando matutino tempore, nusquam meridiano arbores qualdam ad hortos construendos collucant) tempus infumunt in militia, venatione, piscatu, clauis ligneis fabricandis, arcubus, sagittis, alijsq; id genus. Ad mulierum partum quod attinet, non auditione accepta, sed visu pcepta referemus. Ego aliusq; Gallus in vico quodam diuerteramus, circa mediam noctem clamorẽ muliebrem ingentẽ exaudimus, surgimus, eam ab belua *Ianouare* interceptã rati, accurrimus, mulierẽ parturiẽtem offendimus, cui vir obstetricabatur: is puerulo in vlnas recepto, dentibus vmbilicum abscidit, nasum vero depresso (illi n. puerorum formam in similitate collocant, contra quam faciant obstetrices nostrates, quæ infantulorum recens natorum ad elegantiam protrahunt) quod etiã apud cæteros omnes locum habet: editus in lucem infantulus statim lauatur, ac coloribus atro & rubro à patre depingitur: tum, fascijs minime inuolutus, xylineo cubili pensili imponitur. At si masculus fuerit, pater li-

Gravida mū-
lieres Americæ
quomodo se
gerant.Viri Ame. vxo-
ribus obstetri-
cantur.Quare Barba-
ris infantulus
deprimatur
nasu.

*Infantuli cre-
pundia.*

*Qua sit Amer.
nominum im-
ponendorum
ratio.*

*Infantulorum
alimendum.*

gnum gladiolum, pusillum arcum, & paruas sagittas iam inde ab natiuitate ei dabit, lectuloque cum puero imponet, ac puerulum osculis, hisque compellabit verbis: Mi fili, vbi adoleueris ad vltionem de hostibus tuis sumendam fortis esto. Ad nomen impositionem quod attinet, memini cum, de quo modo egi, ab parente *Orapacen* nominatum fuisse. Que dictio arcum & neruum sonat: vox enim est composita ex *Orapat*, quod est arcus, & *cen*, neruus. Eadem quoque in alijs seruatur ratio. Nam illi sine delectu rerum sibi cognitarum nomina liberis imponunt, vti nos canibus, alijsque nostratibus brutis: verbi gratia, *Sarigoy*, quadrupes animal: *Arygnan*, gallina: *Arabouten*, *brasilia arbor*: *Pindo*, herba prægrandis, & sic de alijs.

Alimentum est præter lac maternum, farina māsā, & tenerrimū quoddam cibi genus. Puerpera biduo tantum, aut ad summum triduo discumbit, deinde puerulo mitella xylyna imposito vel hortum petit, aut ad cætera expedienda negotia proficiscitur. Quæ tamen non ita sunt accipienda, quasi nostratium mulierum consuetudini detractum quicquam velim, quæ ob aeris intemperiem viginti minimum dies resupinæ in lecto iacēt: quæque adeo sunt delicatæ, vt nulla urgente necessitate, simul ac liberos sunt enixæ procul ab se eos ablegent, atque adeo vel inscijs ipsis extinguuntur, vel saltem iam grandiusculi sint, oportet vt lusibus eas oblectēt, antequam domum admittantur. At vero, si delicatæ quædam quærantur, iniuriam sibi à me fieri, qui eas cum Barbaris mulieribus comparem, quarū, inquiēt. rusticitas nihil habet cum sua teneritudine commune: equidem ad leniendum acerbum istud dictum eas ad Bruta ipsa animantia remittam. Quæ quidem vniuersa, ne exceptis minimis auiculis vna veluti voce eas docebunt, generi animantium omni à natura esse inditum, vt de proli educatione sit sollicitum. Atque vt tandem obiectiones omnes anteuertā, quæro ab istius farina mulierculis, annon sint deliciores regina quadam Gallica? quæ cum comperisset, puerulum suum alienæ mulieris lac exfluxisse, materno accensā affectu, adeo excanduisse fertur, vt non prius conquieuerit, quam infantulus lac alienum euomuisset?

Sed ad rem, apud nos hæc obtinuit opinio, puerulos, nisi diligenter fascijs inuoluerentur, ac constringerentur, distortis futuros cruribus: atqui assero isthæc minime à Barbaris curari (vtpote qui infantulos recēs natos, nudos ac minime religatos lectis xylynis imponant) quorum tamē liberi omnium mortalium rectissime incedunt. Fateor equidem aeris temperiem ad id plurimum valere, ac proinde cōcedo, puerulos nostrates hyemis tempore diligēter esse inuoluendos, ac fascijs in cunis religandos, quod alioqui frigori ferendo sint impares. At æstate ac temperatis anni tempestatibus, præsertim cum gelu non riget (cum bona tamen aliorum venia) ceterim, quātum experientia assequi potui, infantulos vinculis illis esse solidos, atque in libertatem vindicandos, genere quodam cubilis ad id excogitato, ex quo decidere minime possent. Ac sane in hac sum sententia, non parum incommodi afferre calorem summum, quo æstatis tempore pueruli apud nos fascijs reuincti, quasi percoquuntur.

Ne

Ne tamen plura quam par sit fatagere me ab nonnullis obiiciatur, puerulos nostrates parentibus & nutricibus educandos relinquo. De Americanis vero addo, matres, quæ & linteis carent, & foliorum (quorum tamē maxima illis suppetit copia) ad hæc ministeria non vtuntur adminiculo, frustulis ligneis tam diligēter posteriora infantulorum abstergere, vt ab omni forde continuo sint immunes. Adultiores quoq; eandem seruant rationem, quos etiam (in scdam istam materiam paulisper digrediēs) commemorare libet, in casis quidem mingere consueuisse, nec tamē foetorem vllum inde oriri: licet ignibus crebris fere iugiter colluceāt, atq; arena sint strata: at quoties aluum sunt exoneraturi, procul ab ædibus secedere solitos. Præterea, cum Barbari de liberis suis singulis sint solliciti, quorū in singulis familijs magnus est numerus (non tantus tamen, vt occurrat pater, qui sexcentos filios suscepit, prout Gen. Ind. Scriptor affirmat, Regē conspectum esse, cui tot essent liberi, quod merito quidem inter prodigia est recensendum) tum vero maxime mares diligunt, quod soli bello sint apti, ac vindiētæ de hostibus sumendæ sint cupidissimi. Iam vero, si quis quærat, quonam eos imbuant à teneris eruditionis genere? Respondeo: ex ijs, quæ à me capitibus 7. 13. & 14. de eorum ingenio, bellis, ac hostium deuorandi ratione dicta sunt, facile esse colligere eos, quibus scholæ ne auditione quidem notæ sunt, bonas artes minime edocere. Ac proinde, eos tanquam veros Lamechi, Nimrodi, & Esauī successores, nō modo venatores esse, & bellatores, sed etiam hominum mactatores & deuoratores.

Insuper de *Tououpinambaultiorum* coniugio dicere, quantum feret pudor, pergēs, assero (contra quam ab nonnullis est confictum) viros naturalem verecundiam seruātes, nusquam cum vxoribus coram congregari. Qua in re non modo sunt Cynico illi præferendi, qui *ἰπ' αὐτοφύρῳ* deprehensus impudētissime respondit, se hominem plantare: sed etiam foetidissimis nostratibus hircis, qui hominum conspectum turpia quæq; admittentes minime fugiūt. Præterea quæ dicta sunt, notatu est imprimis dignum, nos, qui in terris illis per annum integrum viximus, scēminam nullam menstruis laborantem vnquam conspexisse. Ego crediderim, fluxum illum ratione nobis ignota eas diuertere. Puellas enim annos duodecim natas vidi, quarum latus ab axilla ad genu vsque animalis cuiusdam dente acutissimo ab matribus incideretur. Puellæ vero præ summo dolore frendētes, magnam cruoris copiam emittebant: hoc illas remedio menstrua anteuertere conicio. Hic vero, si à medicis, atque aliis harum rerum peritis obiiciatur, hæc cum eo, quod nuper à me est dictū, mulieres Barbaras esse scēcundissimas, non conuenire, quando quidem menstruis cessantibus mulieres nec concipere, nec parere possunt: Respondeo, mihi in animo nō esse quæstionem hanc soluere, imo nec plura de his adiicere.

Cap. 7. sub finem eorum refellimus errorem, qui vel scripserunt, vel tacite crediderunt, scēminarum nuditate viros ad libidinem pellici. Nōnulla etiam de puerorum Barbarorum educatione adiunximus. Itaque ea lector inde requirat, moneo, vt fusiori suppleant tractationi.

Infantuli Americani absque linteorum vsu.

Cap. 96.

Gen. 4. 13. & 10. 8. 9. & 27. 23.

Quibus in rebus occupentur Barbari. Naturalis verecundia in Americanorum coniugio seruatur.

Americ. scēminarum purgatio.

CAPVT XVII.

Quid leges, quidque politia apud Brasilienses nuncupari possit: quam humaniter excipiant hospites: de que lachrymis ac fictis sermonibus, quibus hospites in ipso ingressu ab mulieribus excipiuntur.

*Barbari con-
corditer viuunt.*

*Homicidarum
apud Barbaros
pœna.*

*Leuit. 24. 19.
20.*

*Pagi & fami-
lia Ameri. quo
disponantur
modo.*

*Pagorum apud
Americ. trans-
portatio.*

*Hist. Gen. Ind.
lib. 2. cap. 60.*

*Quos agros pe-
culiariter pos-
sideat Americ.*

AD politiam Barbarorum quæ attinet, vix credibile est, quam pulchre inter eos sola naturæ luce ductos conueniat. Nec referri istud potest, nisi summo eorum pudore, qui diuinis & humanis sunt instructi legibus. Quod tamen de tribulibus inter se, aut de fœderatis est intelligendum: etenim erga inimicos, quomodo se gerant, iam est à nobis demonstratum. Si quæ tamē contentio inter quosdam apud eos exoritur (quod rarissime accidit, nam toto anni spatio, quo apud eos vixi, bis tantum rixantes videre mihi contigit) spectatores litem componere minime curant: sed eos pro libidine agere, oculos licet sibi mutuo sint confossuri, sinunt. At si alter alteri vulnus infixerit, comprehendique possit, vulnus ei eadem in corporis parte ab vulnerati cognatis infligitur. Imo si forte vulnus mors consequatur, ab mortui cognatis de medio tollitur homicida. Denique vitam pro vita, oculum pro oculo, dentem pro dente rependunt. Sed isthæc, vt dixi, rarissime apud illos contingunt.

Res soli apud eos sunt casæ, & agri longe ampliores, quam qui incolis alendis desiderētur. Ad casæ quod attinet, sciendum est primum, singulos pagos sexcentena hominum capita capere, quare complures eadem casâ habitare necesse est. Attamen singulis familijs suum occupantibus locum (absq; vlllo interstitio: nā nihil est, quod impediatur, quo minus ab extremo vno ad alterum ædes illæ pateant, quæ in passus 60. vt plurimum producuntur) pater quisq; familias vxores & liberos seorsim positos habet. Ad hæc obseruandum est (quod est sane mirandum) Americanos vnum locum ultra quinq; aut sex menses non incolere. Sed exportata materia, atq; herba Pindo, quibus casæ eorum constant, vicos suos frequenter transportat, quibus tamen eadem semper seruantur nomina. Nos ipsi pagos nonnullos à pristino loco mille passibus remotos conspeximus. Ex quibus satis constat, non modo apud Americanos nostros ingentia non edificari palatia (quæ admodum à quodam scriptum est, Indos Perueses domos ligneas tam magnificas habere, vt in illis cœnacula sint longitudine passuum c. l. latitudine vero lxx x.) sed etiam à nullo casam edificari, quam & perficere, imo ultra vicies struere ac destruere ante obitum non cogatur, si tamen iustam hominis ætatem attigerit. Iam si quærat ab ipsis, cur nam tam frequenter sedes mutant? In promptu est responsio: Cœli mutationem ad valetudinem multum conferre: præterea se, si ab maiorum consuetudine recederent, confestim interituros. Ad agros quod attinet, *Moussacat* quisq; aliquot quidem peculiare habet, quos p arbitrio, vbicunq; visum fuerit, ad componendos hortos seligit. Sed anxiam illam curam de fundis diuidendis, & limitibus

tibus figēdis, & definiendis agris auaris & leguleiis nostratibus relinquūt.

De eorum supellectile nō semel à nobis in superioribus est dictum. Sed ne quid eorum amittamus, quæ ad Oeconomiam Barbarorum pertinet, hoc loco recēsebo Americanarum mulierum in gossypio (cuius apud eas vsus est multiplex, tam in funiculis, quam in peniliibus suis cubilibus tendendis) nendo artificium.

Extractum ex flocculis, pro omni carminatione digitis aliquantulum extendunt, tum humi accruatim disponunt (nam colis uti non norunt) pro fuso virgulam habent digiti crassitudine, pedali longitudine, qua orbiculum ligneum transfigunt, gossypium virgulæ summæ alligāt, tum ad femur (ut fufos suos solent nostrates) instrumentū illud torquentes, è manu emittunt. Orbiculus ille per domos vel plateas instar verticuli deuoluitur. Atq; eo modo filū nent, non modo crassum ad cubilia xyliana texenda, sed & subtilissimū. Huiusmodi ego in Galliam attuli, quo thoracem è candida tela ornari curavi: cuius tanta erat tenuitas, ut à quibusuis pro lectissimo Serico haberetur.

Cubilia sua xyliana *Inis* nuncupant. Fœminæ, ad quas pertinet istud officium, tetrinas habent ab nostratibus nonnihil absimiles: neq; enim in planum sunt constructæ, neq; tot machinamentis constant, sed editæ ad earum staturam, suo more ordiuntur, tum ab imo texendi initiū faciunt. Quædam ex cubilibus illis ad formam retium, alia densiora instar telæ rarissimæ conficiunt. Quinq; aut sex pedum longitudinem obtinent, latitudinem vlnæ: extremo utriq; fibulæ xylinæ adduntur, quibus funes annectunt: ac trabibus ad hunc vsus in casis accommodatis suspēdunt. In Castris degentes, aut in siluis ad venationem, aut in litoribus ad piscatum ea ex arboribus suspendunt. Hæc cubilia (ne quid à nobis prætermittatur) ubi sordes vel ex humano sudore, vel ex fumo, ob ignis perēnitatem contraxerunt hoc abluūtur modo. Mulieres fructum quendam in siluis colligunt, forma ab cucurbitæ planæ non absimili, verum longe ampliorem, adeo, ut ægre singula poma altera manu gestentur, hos fructus frustatim concidunt, atq; in prægrande aliquod fictile vas coniectos aqua madefaciunt. Tum baculo vehementer mouent, atq; spumam ex illis excitāt, cuius ope (loco saponis) cubilia sua ita mundant, ut niuem vel fullonicos pānos candore adæquent. Cæterum expertis iudicandum relinquo, annon suauius, æstiuo præsertim tempore, in cubilibus illis decumbatur, quam in lectis nostris vulgaribus: an etiam temere in historia nostra Sancerrana affirmarim, longe commodiorem esse eiusmodi cubilium vsus in excubiis, quam & recepto more, milites in *Guadalupe* volutentur, nā & vestes conspurcantur, & pediculi comparantur, & quod magis est, si ad certamen sit confurgēdum corpus quodammodo armis, quæ continuo militibus adherent, conquassatur: quod in vrbis Sancerranæ obsidione experti seriotumus. Hostis enim per integrum annum ad portas nostras permanfit.

Reliquam Americanorum Supellectilē, ut in pauca contrahamus, mulieres (quib. res domestica est curæ) Cannas ingentes parant, & prægrandia

Gossypium quo modo nent Americ. mulieres.

Inis, cubilia xyliana.

Cubilia Barbarorum, quo modo sternuntur.

Spuma, qua Saponis vicem supplet apud Americ.

*Ingentia, me-
diocria & exi-
gua fictilia va-
sa mulieres A-
meric. fabri-
cant.*

fictilia vasa conficiunt ad *Caouin* suum imponendum. Ollas quoque varia forma effingunt, pelues paruulas & mediocres, paropsides, atq; id genus alia vasa, quæ extrinsecus quidem minime sunt polita, intrinsecus tamen adeo læuigata & alba, nescio qua infectura, quæ cōtinuo indurefcit decorata, adeo vt singulorum nostrorum industriam mulieres illæ facile adæquent. Præterea fucum nescio, quem Leucopæum aqua madefaciunt, deinde varias rerū formas in suis vasis affingunt intrinsecus, atque in ijs præfertim, in quibus farinam, aliaq; ciborum genera asseruanda reponuntur. Eorum itaq; vsus est gratissimus, imo longe præstant illa vasa ligneis, quibus non pauci hic vtuntur. Hoc tamen pictrices illæ laborant vitio, quod vbi penicillo quicquid collibuerit, effinxerunt, si rogentur eadem denuo pingere, minime possint: quod exemplum nullum præter phantasiæ suæ industriam propositum habeant. Hinc fit, vt picturarum istiusmodi duæ vix vnquam similes reperiantur.

*Pocula, aliq;
vasa ex fructi-
bus corbes &
canistri.*

Præterea (vt alibi dixi) Barbari cucurbitas aliaque fructuum genera habent, quæ diuidunt atq; concauant, illiq; pro poculis (quæ *Cou* appellant) aliisque variis vsus vasis vtuntur. Corbes quoque habent amplas & mediocres, atque adeo canistros, iuncis aut herbis subflauis, ab stramine triticeo non alienis aptissime contextos. Hos *Panacon* nominant, inq; illis farinam, aliaque, quæ fuerint visa, imponunt. De armis, vestibus plumaceis, Instrumento que *Maraca* iam est à nobis facta mentio, itaque vt breuitati consulam, plura non addo. Ecce iam Casas Barbarorum extructas, atque supellectile instructas habemus, iam ipsi in illis sunt inuisendi.

*Barbari comi-
ter hospites
excipiunt.*

Sed paulo altius istud est repetendum. Etsi *Tououpinambaultij* hospites perquam humanissime excipiunt, tamen Galli, alijq; aduenæ, qui eorum linguæ sunt ignari, initio non parū sunt ob tam insuetos mores attoniti. Ego quum primum inter illos versarer (quod 20. circiter die post nostrum ad castellam Colignium appulsum cōtigit) Interpres quidam ad vicus quosdam in continetem me deduxit, is, quem primum vidi indigenarum lingua *Tbouraci*, Gallica vero *Pepin*, de naucleri cuiusdam nomine, qui quondam ad eum locum nauem onerarat, nuncupatur: quatuor tantum passuum millibus ab castello nostro distat. In ipso ingressu me frequentes circumueunt Barbari, hisq; compellat verbis: *Marape-derere, Marape-derere?* hoc est, quo nomine vocaris? quæ quidem voces vere mihi erant Barbaræ, alius vero eorum galerum meum mihi ablatum capiti suo imponit, alius cingulum & enssem meum lateri nudo suo subligat: alius tunicam induit, meque suis clamoribus hebetat, atq; meis induti spoliis huc & illuc discursant. Ego tum meorum omnium iacturam fecisse me arbitrabar, nec satis sciebam, quam tuto apud illos essem. Verum vt ipse expertus sum, metus ille ex moris illorum ignoratione oriebatur, illi enim idem omnibus aduenis, præfertim ijs, quos nondum conspexerunt, factitare solent, sed vbi animi gratia aliquantis peregrino habitu obambularunt, singula præcise restituunt. Tum fui ab interprete admonitus, illos vehementer optare, quod mihi nomē esset, intelligere: sed in eo edendo ab nominibus apud nos vsitatis abstinendum esse,

*Eorū que au-
ctori, cum pri-
mum Barba-
ros adiit, acci-
derunt, face-
ta narratio.*

esse, utpote quæ Barbari nec pronuntiare (Iohannis n. loco *Nian* dicebant) nec memoriæ mandare possent: sed aliquid esse proponendum, quod illis esset notum. Res tam foeliciter successit, ut, quantum significavit mihi interpret, qui linguæ Brasiliæ erat peritissimus (neq; enim subtilius inquirendo hæc confixi, ut impudenter calumniatur Theuetus, ineptissime de suo *Quoniã beco* Viror. Illust. libro differens) nomen meum *Lerij* Ostreum significaret. Itaq; respondi me, *Lery-oussou* vocari. Illi rem probare, atque interiectione sua admirante *The!* crebro vsurpata, his me compellare. Preclarum sane nomen! nec unquam *Mair* vllum offendimus, cui tale esset nomen. Ac sane Circe nusquam hominem in tale ostreum transformavit, nec qui tam sedulo cum *Vlysse* differeret, quam ego ex illo tempore cum Barbaris differui. Observandum est autem eos adeo tenaci esse præditos memoria, ut si cuiusquam nomen semel audierint, illud nunquam obliuioni mandent. Reliquos, quos in hospitibus excipiendis obseruant ritus, postea recensabo: iam quid mihi tum primum inter Barbaros versanti contigerit, explicabo. Ego cum interprete eò die ulterius sum progressus, atque in pago *Euramiri*, Indigenarum linguâ, Gallica vero *Goser* de interpretis cuiusdam nomine, qui eum aliquandiu incoluerat, diuertimus: occidente sole appulimus, Barbaros saltantes, & *Caouinantes*, ob captiuum, quæ eo die mactaret, offendimus. Carnium illius frustra *Boucano* imposita animaduertito. Quanto ibi horrore fuerim percussus, minime quæredum arbitror. At tamen id minimum fuit, si cum summo metu, quo postea fui consternatus, conferatur. Casam ingredimur, cubilibus pensilibus insidemus more recepto: foeminae eo, qui à nobis dicitur modo, lugent, Paterfamilias amicis nos excipit verbis. Interpret, qui istis erat assuefactus, quiq; eorum copotationibus apprime delectabatur, me rerum omnium ignarum insalutatum relinquit, atq; ad saltantes ac *Caouinantes* abiit. Ego vero, qui defessus eram, postquam me farina, & quibusdã alijs cibis nobis appositis refeci, in cubili decubui. Attamen & strepitu Barbarorum saltantium & *caouinantium* & captiuum deuorantium, mox fui expergefactus, & (quod maximum) quodam qui captiuum boucanatum pedem manu gestabat ad me accedente, atq; à me (ut postea intellexi, tum enim verba illius minime capiebam) annon vellẽ ex eo edere quærete, adeo fui metu consternatus, ut à somnolentia fuerim penitus liberatus. Ac sane omnino credebam gestu illo, quem in deteriorem partem rapiebã, ab Barbaro mihi indicari, fore ut mox carnes meæ eo modo vorarentur. Præterea uti metus suspicionem parit, in mentem mihi exemplo venit, Interpretem prodidisse me, atq; in Barbarorum manus tradidisse. Quare, si qua fugiendi patuisset mihi via, ego impigre fugam capessissem. Sed vndiquaq; me Barbari, quorum mentem non satis noueram (nihil enim mali in me moliebatur) circumstabant. Ego in metu confirmatus futurum ominabar, ut mox mactarer, quare totam noctem precibus ad Deum fundendis transegi. Cogitent lectores, qui de ijs, quæ à me narrantur, serio cogitabunt, num mihi longissima visa merito fuerit. Prima luce Interpret (qui totam noctem cum Barbaris genio indul-

ferat) ad me redit, atque me pallidum atq; feбри correptum videt: ibi querit, num me male haberem, annon placide quieuissem? Ego tum acriter eum increpare, qui me inter Barbaros illos solum reliquisset, quorum sermonem minime capiebam: quid multa? eum metum deponere non possem, obnixè rogo, vt sine mora illinc facefferemus. Ille vero bono me animo esse iubet: ac minime male in nos affectos esse Barbaros denuntiat. Rē omnem Barbaris aperit, qui mihi totam noctem, vt aduentum gratularentur, adstiterant: illi significant, se de eo non nihil subolscessisse, dolet tamen se, quod in tanto eorum metu noctem illam transegissem. Ac tandem in cachinnos prorumpunt, quod fuit metus illius mei solatium. Inde ad quosdam alios vicos ego & Interpres ille perreximus. Sed isthæc de primo meo inter Barbaros errore dicta sint satis. Ad cetera reuertar.

Hi sunt ritus, quos excipiendis hospitibus Barbari obseruant. In primis oportet hospitem statim, vbi in domum *Moussacat* illius fuerit ingressus, quem sibi hospitem delegerit (quod in singulis pagis est faciendum, nec aliud est diuertendum, nisi illius in malam gratiam velis incurrere) cubili xylyno pensili insideat, ac tacitus ibi aliquantulum remaneat. Mox mulieres adueniunt, cubile cingunt, humique sedentes manus oculis imponunt suis, atq; eo modo faustum hospitis aduentum deflentes, innumera in illius laudem proferunt. Verbi gratia: tu tantum, vt ad nos accederes, laborem suscepisti: tu bonus es, fortis es. Si vero hospes fuerit Gallus, addunt, merces præclaras permultas nobis attulisti, quib. hic caremus. In summa, vt dictum est, mulieres illæ, lachrymis obortis, adulatorijs huiuscemodi sermonibus hospites excipiunt. Hospes vero, qui in cubili xylyno sedet, si gratiam vult cum hospite inire, composito vultu, nisi serio lacrymari voluerit (prout nonnullos ex nostris vidi adeo fracto animo, vt foeminarum istarum vlulatu lachrymæ illis excuterentur) saltem quædam respondendo, & suspiria trahendo fletum simulet necesse est. Peracta hac lepidissima à mulieribus salutatione, *Moussacat*, hoc est, paterfamilias, qui etiam, vt in pictura videre licet, in fabricanda sagitta vehemèter occupatus, ne oculos quidem, quasi non animaduertens, in hospitem per aliquot tempus coniecerit (blanditiæ à nostris amplexibus admodum alienæ) tandem ad hospitem accedens, his eum compellat verbis: *Ere Foube?* hoc est, venisti ne? tū, vt vales? quid queris, &c. quibus quo sit respondendum modo, inferius in colloquio Americ. dicitur. Quærit postea num esurias? Si annuas, confestim cibos varii generis, puta, farinam, quæ illis panis vices præstat, ferinā, volatilia, pisces, aliaque id genus, in fictilibus tibi apponi iubet: verū, quod mensis scamnisq; vñ non sit apud eos, huius omnia illa apponuntur. Ad potum quod attinet, si *Caouin* volueris, domiq; fuerit, statim tibi dabitur. Denique, postquam mulieres fletibus hospitem aduentum strenue celebrarunt, ad eos accedunt fructus aut alia munuscula ferentes, atq; ita tacite pectines, specula, vitreos globulos, quibus brachia inuoluunt, exigunt.

Porro, si in eo vico pernoctare voles, *Moussacat* cubile mundissimum tibi suspendi iubet, quod circum igniculos accendi curabit, atq; noctu crebro

Mulieres Americana hospitū aduentum deflent.

Hospitis apud Amer. gestus.

Moussacat, quomodo hospitem excipiat.

bro suscitari folliculis, quæ ipsi *Tatapecoua* vocant, ab orbiculis non absimilibus, quibus ignis inuasionem ab vultu arcent apud nos delictiores fœminæ. Non quod frigori obnoxia sit illa regio, sed propter noctis humiditatem, maxime vero, quia moribus est ab illis receptum. Sed quando in ignis mentionem incidimus, quem illi *Tata*, fumum vero *Taratim*, nuncupant, operæpretium puto præclaram illius excitandi rationem, vt exponam. Ea non minorem meretur admirationem, quam Scoticus lapis, qui (vt refert singularitatum regni illius inuestigator) stuppâ aut stramine obuolutus ignem per se excitat. Ergo Barbari, quod eo admodum delectentur igne, vbicunque sint, ægre carent, siue domi, siue in siluis venantes, siue ad littus piscantes, præsertim noctu: vehementer enim metuunt, ne incauti excipiantur ab *Aygnania*, à quo (vt iam diximus) crebro cæduntur & affliguntur. Itaque pro eo, quod nos lapide atq; chalybe ad ignem excitandum vtimur, cuius vsus ille est incognitus. Illi lignorum genera duo habent, quorum alterum est mollissimum, alterum vero durissimum, quibus ad ignem excitandum hoc vtuntur modo: virgam ex præduri illius ligni pedali longitudinem ab altera parte exacuant ad fusi modum, huius cuspidem in frusto aliquo mollis illius ligni defigunt, tum siue humi, siue stipiti impostum, virgam illam, manuum volis maxima celeritate voluunt, quasi suppositum ligni frustum perforaturi: Illa tam celeri, tamque violenta agitatione non modo fumus excitatur, sed etiam ignis, itaq; admoto gossypio, vel folijs quibusdam siccis (fomitibus nostratis loco) commodissime ignis concipitur. Cuius rei ego ipse feci periculum. Nec tamen mihi est animus ea confirmare, quæ Theuetus scripsit, Barbaros Americanos ante ignis vsus cibos fumo exsiccare consueuisse, prout enim philosophicum hoc *axioma*, quod in prouerbum abiit, vt verissimum habeo, ignem absq; fumo non esse, sic eum indoctum physicum iudico, qui nobis persuadere nititur, fumum absque igne existere. Fumum hic intelligo, cibis percoquendis aptum, cuiusmodi ab Theueto innuitur. Nam si hac solutione nodo illo se expedire vellet, se id de exhalationibus intellexisse, etiam si concedatur calidas esse, non tamen datur, eas cibos exsiccare & percoquere posse: quinimo & carnibus & piscibus potius humiditatem sint auctura. Quapropter, quid quæso est lectoribus imponere, si hoc non est? Quando igitur adeo grauiter, tum in *Cosmographia*, tum alibi de ijs cõqueritur Theuetus, quos, quia res ab se commemoratas pro sua libidine non exponant, eo accusat nomine, quod non satis diligenter in suis scriptis sint versati: Lectorem rogo, vt locum istum diligenter obseruet de nouo isto calido, ac imaginario fumo, quem ego ad ipsius ventosum remitto cerebrum.

Iam igitur ad *Tououpinambaultiorum* in hospitibus excipiendis curam redeamus. Postquam eo, quo diximus modo, hospites cibum sumpserunt, atque decubuerunt, si liberales sint, viris cultros, forfices, atq; volsellas ad barbam euellendam aptas: fœminis pectines & specula; pueris hamos dare solent. Si vero cibarijs hospes indigeat, vbi de pretio est conuentum, ea asportare licet. Porro, quia illi iumentis omnibus carent, omnes pedib. iter

Scoticus lapis
admiranda ra-
tione ignem
concepit.
Cur Barbari
igne delecten-
tur: atque de
egregia illius
apud eos exci-
tandi ratione.

Sing. Americ.
cap. 35.

Aduena quid
hospitibus re-
pendant.

Barbari adue-
nas humeris
gerunt.

Gradarij bi-
pedes.

Barbari natu-
ra duce chari-
tatem colunt.

Barbarorum
humanitatis
insigne exem-
plum.

facere necesse est, si aduenæ fuerint defessi, atq; cultrum cuiquam ex Barba-
ris obtulerint, ille confestim (nam ad gratificandum sunt promptissimi)
operam suam offeret ad defessum gerendum. Ego ipse, cum in terris illis
versarer, non semel baiulis illis vectus fui, & quidem bis mille passuum iti-
nere. Quos si, vt paulisper requiescerent, monebamus, illi nos his verbis ite-
ridebant: Quid? nosne tam effœminatos aut fracto animo esse censetis, vt
oneri succumbamus? te potius totum diem absque vlla intermissione ge-
starem. Nos vero in cachinnos erumpentes gradarios illos bipedes mira-
bamur, atque illis animum addentes, dicebamus: Pergamus igitur.

Naturalem charitatem abunde inter se mutuo exercent: nam & pisces,
& ferinam, & fructus, aliaque quotidie alij alijs donant, imo vehementer
dolerent, si vicinos ijs rebus, quas ipsi habent, indigere cernerēt. Atque et-
iam eadem liberalitate erga aduenas vtuntur. Cuius rei exemplum vnum
afferre satis erit. De periculo quodam quod euasimus, ego Galliq; alij duo,
quod scilicet, mors nobis imminabat, ingēti lacerto nobis obuiam facto,
capite huius libri nono memini: nos tum à via in medijs siluis per biduū
aberrauimus, ac famem non mediocrem sumus perpeffi, tandem ad vicū
quēdam, *Pauro* nomine, ad quem iam ante diuerteramus, peruenimus. Ibi
nos liberalissime ab Barbaris fuimus excepti. Illi enim auditis incommo-
dis, quæ perpeffi eramus, ac præsertim summum, in quo versati eramus
periculum, vt ab feris deuoraremur, maxime vero, vt ab *Margaiatibus*, com-
munibus nostris hostibus maestaremur, ad quorum fines per imprudeti-
tiam proxime accesseramus. Conspectis quoq; spinarum incommodis,
quorum misere cutis nostra erat lacerata, adeo nostra mala grauer tulerunt,
vt vere affirmare hoc loco possim blanditias fictas, quibus nostrates
miseros consolari solēt, longe ab sincera gentis illius, quam nos *Barbaram*
appellamus, humanitate abesse. Illi enim limpida aqua pedes nostros (q̄
antiquorum morem mihi in memoriam reuocauit) abluerunt, singulis
nostrum seorsim in pensili lectulo sedentibus. Tum patresfamilias, qui
iam cibos nobis apparari prouiderant, recentemque farinam, quæ (vt alias
dixi) candidi panis medullæ bonitate non cedit, corradi iusserant, confe-
stim nobis nonnihil refocillatis præstantissimos quosque cibos, puta feri-
nam, volatilia, pisces, fructusque exquisitissimos, quibus continuo abun-
dant, nobis apponi iubent.

Præterea nocte adueniente *Mouffacat* hospes noster, pueros omnes à
nobis, vt placidius quiesceremus, remouet. Postero autē die summo ma-
ne ad nos accedit, quæritque agite *Atourassap* (hoc est, fœderati intimi) pla-
cidēne hac nocte quieuiſtis? Placidissime excipimus. Tum ille: adhuc qui-
escite, filioli mei, heri enim vos admodum defatigatos esse animaduerti.
In summa, verbis exprimere non queo, quam humaniter & blande à Bar-
baris illis excepti fuerimus, qui nos non minori prosequuti benignitate,
ac Melitenses Barbari Paulum cæterosque naufragos: de quibus Lucas in
Actis Apostolicis. Cæterum nos nunquam absque pera mercibus plena
peregre, pficiscebatur, quæ nobis pecuniæ instar essent apud Barbaros il-
los.

Act. 28. 1. 2.

los. Itaq; illinc abeuntes, quæ visa sunt, hospitibus donauimus: nimirum cultros, forfices, volsellas viris: pectines, specula, armillas, & vitreos globulos fœminis: pueris vero piscatorios hamos.

Hic, quid mihi aliquando apud eos contigerit, narrare libet, vt quanti faciant merces illiusmodi commonstrem. Ego in quodam pago diuertentem, à *Moussacat* vero meo rogatus sum, vt quid in pera mea haberem, sibi indicarem, vasque ingens fictile mercibus meis imponendis afferri iubet: vniuersas depromo, ordine dispono: tum ille vehementer admiratus Barbaros reliquos aduocat, atque infit. Videte quæso, ô boni, qualem virum apud me exceperim! an non liquidissime apparet, illum prædiuitem esse, quandoquidem tantas opes apud se habet? Illæ tamen merces (vt comiti meo Gallo subridens significauit) quas tanti Barbarus ille faciebat, nimirum cultelli sex vario capulo, totidem pectines, tria specula, aliaque minimi pretij pauca, vix Lutetiæ duobus argenteis capitatis vnijsent. Ego tum, quia homines liberales (vt est à nobis dictum) amant, vt mihi auctoritatem & gratiam apud illos conciliarem, *Moussacat* meo cultrorum meorum præstantissimum coram omnibus donauit, quem non minoris ille fecit, atque apud nos quilibet torquem aureum maximi pretii donatum faceret.

Quanti à Barbaris aestimantur cultri, & aliaque merces.

Iam si quærat, an tuta nobis esset apud illos habitatio? respondeo eos, prout inimicos tam infano prosequuntur odio, vt captos mactent, vorentque: sic vice versa tanto, tamq; arcto amicos (in quorum eramus numero) amore complecti, vt potius quiduis subeant ad eos tuendos, quam vt vllò eos affici incommodo patiantur. Itaque eorum expertus fidem illis iam tum maxime videbam, ac nunc facilius viderem, quam plerisq; Gallis infidissimis, atque à proauorum fide degeneribus. Nominatim degeneres addo: nam bonis, quibus per Dei gratiam nondum penitus destituta Gallia, vllò modo detractum nolim.

Barbari amici fideissimi.

Veruntamen vt nihil, quod ad eorum mores attinet, dissimulem, rem hinc narrabo maxime mihi in speciem periculofam. Accidit, vt sex Galli casu in vicum illum *Ocarantim* (de quo sæpe facta est mentio) conueniremus: ibi pernoctare statuimus, ternique arcu contendimus, ea conditione, vt victi Indicis gallinis, aliisque cibis in cœnam mulctarentur. Ego qui cum sociis inferior in ludo fueram, gallinas venales conquirō. Puer quidem ex eorum numero, quos supra Rosea nauis aduectos fuisse ad linguam Americanam ediscendam demonstraui, mihi occurrit, dicitq;: En tibi præpinguem Indicam anatem: Eam occide, pretiū postea numerabis. Pareo, coq; facilius, quod non semel in pagis alijs itidem Gallinas occideramus, quas cum bona Barbarorū gratia cultris quibusdā redemeramus: mortuā manu apprehendo, domumq; in quā ad *caouinandum* frequentes Barbari cōueniant ingredior: cuiusnam sit anas, pretium numeraturus quæro: prodit vetulus quidam caperata fronte, ac suam esse significat. Pro ea sibi numerari quod velit, pretiū peto. Cultrum, inquit ille. Ego haud mora præbeo: Ele-

Historia de periculo in specie imminente.

gantiolem velle se ait. Denuo elegantiolem offero. Nec istum placere ait: Quid ergo à me exigis? inquàm. Falcem, excipit. Ego, qui pretium inauditum exigi à me videbam, quiq; apud me falcem tum non habebam, cultro contentus sit moneo, meque aliud nihil daturum esse. Interpreter, cui mores Barbarorum innotuerat (quamuis hac in parte, vt mox dicam, deceptus fuit) vehementer Barbarum iratum esse significat, falcem quouis tandem pretio inuestigandum esse, atque illi pendendam. Falcem ab puero, de quo nuper dixi, mutuo accipio, ab Barbaro trado. Renuit. Ego non nihil iratus, tertio ab eo quæro, quid igitur petat? Ille audacissime, te interficere volo, ait, prout anatē meam occidisti. Ea enim fratris cuiusdam mei olim fuerat, atq; idcirco præ omnibus meis in pretio habebam. His dictis bardus ille domum abit, clauaque ingenti lignea sex pedum longitudine instructus ad me redit: denuo que mortem mihi minatur. Ego tum valde fui attonitus, metum tamen meum dissimulabam diligenter. Tum interpreter cubili pensili, quod inter me & aduersarium meum erat interiectum, quid factò opus esset opportune monuit. Gladium tuum & arcum ac sagittas ostentando, inquit, his illum compella. Quo cum sibi negotium esse putet? te fortem ac strenuum esse, nec impune eum mortem tibi intaturum: denique quod in animo erat dissimulans, variis sermonibus vltro citroque habitis, nullo de dissidio sedando laborante, Barbarus ille meus ebrius, quippe totum diem *Caouinando* transegerat, dormitum abiit. Ego cum interprete ad socios nostros contentiolem meæ ignaros cœnatum me confero. Nihilominus tamen totum illud à Barbaro meo ioco factum fuerat. Norunt enim illi se, qui immortales cum Lusitanis inimicitias gerunt, si vel Gallum vnum occidant, mercibus penitus prohibitos iri. Ac sane ille paulo post experrectus, per Barbarum quendam mihi significat, me suum esse filium, quæque abs se acta fuerant, eo tantum animo gesta fuisse, vt quam strenue in Lusitanos & *Margaiates* bellaturus essem, periculum faceret. Ego vero, vt occasionem omnem ei idem vel in me, vel in alium quemuis tentandi tollerem, addè quod istiusmodi lusibus delectari nemo solet: Respondeo me facile tali parente, qui exserto gladio filiorum periculum faceret carere: imò etiam postridie eius diei domum quãdam, in qua erat ingressus, vt quam egre illud ferrem, serio cognosceret, eo præsentè, astantibus cultellos, aque hamos dono, illum vero in donatum relinquo. Ex hoc igitur exemplo, eoque, cuius ante meminì, de periculo, quod sum imaginatus tum, cum primū apud illos versatus sum, satis apparet ea, quæ dixi, cōstare, nēpe amicis eos fidissimos esse. Istud quoq; obiter est notandum, quod Senes, qui securibus, falcibus, ac cultris olim captuerunt, quibus tamen ad ligna secanda, ad arcus fabricandos, sagittasque parandas tam commode iam vtuntur, non modo Gallos humanissime excipiunt, sed & iuniores, vt idem in posterum præstent, crebro hortantur.

CAPVT XVIII.

Quam curam morbis suis adhibeant Barbari: de eorum sepultura & exequiis:
deque infano eorum circa mortuos luctu.

TANDEM vt huic de Barbaris Americanis sermoni finem imponamus: hoc quoque loco aliquid de eorum in morbis suis cura ac obitu dicendum est. Ergo si forte cōtingat, vt eorum aliquis in morbum incidat, partem dolore affectam, vbi indicauit, ægroti intus quidam ore exfugit, nonnunquam etiam ab impostoribus quibusdam, quos illi *Pages*, hoc est, medicos aut chirurgos appellant (sunt autem à *Caraiibus*, de quib. antea diuersum genus) ministeriū illud præstat. Dolorem quoque se extrahere dicunt, ac vitam producere. Febribus, alijsque vulgaribus morbis aliquando laborant: at non ita frequenter atque nos solemus. Præterea cū insanabili quodam morbo conflictantur, quem illi *Pians* vocant. Is plerumque à libidine prouenit: puerulos tamen eo infectos vidi, nō ab- simili ab variolis nostratibus modo. Contagio hæc in pustulas tandē abigit digito pollice ampliores, quæ corpus vniuersum, atque adeo faciem ipsam inuadunt. Itaque ijs, qui hoc morbo affecti fuerint, tam insignes suæ impuritatis notæ inuruntur, atque apud nos venerea lue laborantibus. Cuius rei exemplo fuit Neustrius quidam interpres, qui crebris sese scortationibus cum mulieribus ac puellis Barbaris contaminarat. Is meritis dignissimam reportauit mercedem: nam eius corpus vniuersum, atque adeo vultus ipse, tam erat deturpatus, vt elephantiaco morbo laborantem deformitate referret: tamque insignes iniustæ sunt notæ, vt deleri nusquam potuerint: hinc fit, vt morbus ille omnium perniciosissimus ab illis habeatur. Sed ad rem. Ægrotanti cibum nusquam præbent, nisi ab eo petatur, inedia licet sit periturus. Præterea morbus quantumuis sit grauissimus, valentes non desistunt saltando, cantando, bibendo, more recepto, miserum ægrum strepitu obtundere: nec conqueritur æger, quod se nihil profecturum esse norit. At si diem suum obeat, cantus ille (si præsertim pater quidam familiās fuerit) in lachrymas repente conuertitur, tantique eduntur gemitus, vt si forte in pago quodam diuertebamus luctus illius tempore, nobis vel alio erat commigrandum, vel in somnis nox erat ducenda. In primis autem non sine admiratione mulieres exaudiuntur, quæ sic vociferantur atque exclamant, vt luporum aut canum vlulatus, non humanas voces edi dicas. Has autem effundunt querelas voce tremula: Obijt fortissimus ille, qui nobis tot captiuos deuorandos olim præbebat! Tum cæteræ, o egregium venatorem, o præstantissimum piscatorem, o strenuum Lusitanorum & *Margaiatum* mactatorem! In summa, mulieres sese mutuo ad luctum incitantes, brachiaque inuicem amplexantes, vt in subiecta pictura videre est, ab his luctibus ac præconijs non prius desistunt, quam cadauer elatum fuerit.

Pages, Barbarorum medici.

Barbari ægrotos, quomodo tractent.

Deniq; Barbaræ istæ mulieres Bearnensium ritum in viris suis mortuis lugendis imitantur, quos quantum accepi, his prosequuntur querelis: *La mi amou, la mi amou; Cara vident, œil desplendou; Cama leugé, bet dansadou; Lo mè balen, lo m' esburbat; mati de pes; fort tard cougat*, hoc est, mi amice, mi amice, vultu hilari, oculis splendentibus, cruribus pernicipibus, egregie saltator, fortis ac strenue, qui summo mane surgebas, atq; ad multam noctem vigil decumbebas. Vascones quoque mulieres, quæ superioribus isthæc addunt, *Tere, yere, O le bet renegadou, ô le bet iougadou qu' here*, hoc est, heu, heu, quã strenuus erat deic-

tator, quã insignis lusor! Porro ijs quas diximus querelis Barbaræ mulieres crebro epodium hoc adiiciunt. *Obiit, obiit is, quem iam lugemus! Tum viri, heu! mortuus est, nec eum amplius videbimus, donec post montes cum ipso, prout docent nos Caraibes nostri, choreas agamus.* Alia insuper eiusdem generis multa addunt. Eiulatus vero illi ad sex horas producuntur, neq; enim mortuos suos insepultos diutius seruare solent. Tumum exca-
uata

uata fossa non oblonga; ut solemus, sed in orbem, dolij maioris instar, cadauer erectum sepelitur. Patres vero familias defunctos cubili suo xylino obuolutos in medijs ædibus sepeliunt, plumis, alijsque, quibus dum vita manebat, delectabantur, in sepulchro reconditis. Per multa in hanc sententiam antiquorum exempla huc afferri possent, à quibus idem olim erat factitatum: cuiusmodi est illud, quod Iosephus commemorat de pecunijs in Dauidis sepulchro conditis: id etiam quod profanæ testatur historia de viris illustrib. qui post obitum pretiosissimo quoque mundo ornati sepulti sunt. Ac ne longius ab Americanis nostris recedamus, Indi Peruenes Reges suos ac *Cacicos* sepelientes, magnam auri, argenti, atque gemmarum vim in eorum conijciunt sepulchra: quæ cum Hispani scrutarentur, ingentes inde diuitias contraxerunt. Quibus rapacissimis hominibus apprime id conuenit, quod Plutarchus de Semiramide commemorat. Semiramis Regina, quæ Babylonem condidisse dicitur, monumento quod sibi pararat, inscripsit: Quisquis rex pecunijs eguerit, aperto monumento quatum voluerit, capiat. Darius potitus ea ciuitate, titulo credens, saxum ingens, quo claudebatur monumentum, vix amolitus, nihil quidem inuenit pecuniarum, sed ex altero saxi latere hoc inscriptum reperit: Ni vir malus esses, & pecunia inexplebilis, haudquaquam mortuorum loculos moueres. Sed ad *Tououpinambaultios* nostros redeamus. Ex quo Galli ad eos commeari cœperunt, ab pretiosorum in sepulchris repositione abstinerunt. Sed inauditam, ac vere diabolicam superstitionem retinuerunt. Prima à funere nocte, Barbari, quibus hoc persuasum est, fore ut *Aygnan*, ni alios cibos offenderet paratos, cadauer effoderet, ac deuoraret, vasa non pauca farine, piscium, carniū, aliorumque ciborum diligenter paratorum, nec non portionis *Caouin* plena circa sepulchrum apponunt. Quam libationem tam diu faciunt, quo ad cadauer penitus consumptum esse credant. A quo errore eò difficilius dimouebantur, quod interpretes quidam Neustrij, sacrificorum Belis exemplo, non semel ante nostrum aduentum cibos illos clam subriperant. Quo facto Barbaros in errore adeo confirmarant, ut quamuis cibos illos vespere appositos mane superesse demonstrarem, magno tamen labore per paucos ab errore dimouimus. Hoc autem Barbarorum somnium ab Rabbiorum cōmento non est alienum: nec ab eo, quod Pausanias commemorat. Rabbini enim scribunt, cadauer hominis tradi in potestatem *Cacodæmonis* cuiusdam, quem *Zazel*, aut *Azazel* nominant: quemque Principem deserti in Leuitici libro dici affirmant. In cuius erroris confirmationem Scripturæ locos detorquent, quibus dicitur serpenti, puluerem comedes omnibus diebus vitæ tuæ; atque ita ratiocinantur. Quandoquidem corpus nostrum è limo terræ desumptum est, qui serpentis est cibus, ei subiiciatur necesse est, quoad in spiritualem naturam transformetur. Pausanias etiam auctor est interpretes Delphicos tradidisse *Cacodæmonem* quendam, quem *Eurinomum* appellant, mortuorum carnes deuorare solitum, atque ossa carnibus nudata relinquere. Qui errores ad Americanorum somnia proxime accedunt.

Sepulchra, atque in sepelendo ritus Americanorum.

Antiquit. lib. 7. cap. 12.

Mundus cum cadauere sepelitur.

Consule Benzonem lib. 3. cap. 22.

Error vere diabolicus.

Leuit. 16. 31.

Gen. 3. 14. Isa. 65. 24.

Denique, quoties Barbari, eo quo diximus modo, vicos suos alio comportant, sepulchris mortuorum tegmina quædam ex herba *Pindo* imponunt. Quo fit, ut viatores cœmeterij formam quandam agnoscant. At quæ loca, si quando in silvis errantes virorum defunctorum recordentur, tantos edunt eiulatus, ut procul exaudiantur. Tandem eas, quo quantum ad facietatem fuerit, lugeant relinquo. Quando igitur Barbaros ad sepulchrū usque sum prosequutus, de eorum moribus dicendi hic finem faciam. Lector tamen præter ea, quæ attigimus, nonnulla poterit obseruare in eo, quod subiicimus colloquio: quod scriptum fuit eo tempore, quo in America viuebam ope cuiusdam interpretis, qui & linguæ Americanæ erat peritissimus (quippe septem annos iam in illis terris vixerat) & linguam Græcā, à qua non paucas voces mutuatur Barbari, optime callebat.

CAPVT XIX.

*Colloquium in ipso aditu Brasiliensis oræ inter indigenas Tououpinambaultios
Tououpinenkin Brasiliæ ac Latine conscriptum.*

Tououpinambaultius.

Ere-ioube? Venisti ne?

Gallus.

Pa. aiout, Sic est, veni.

T.

Teh! auge, ny-po, Bene dixisti.

Mara-pe-derere? Quomodo vocaris?

G.

*Cognomē au-
toris lingua
Americana.*

Lery-ouffou, Ostrea magna.

T.

Ere-iacasso pienc? Patriam ergo reliquisti, ut hinc deinceps habitares?

G.

Pa. Ita est.

T.

Eori-decretani ouani repiac. Ades dum igitur, & locum habitationis tuæ circumspice.

G.

Auge-be, Bene est.

T.

I-ende repiac? aout I-enderepiac aout é eberaire. Teh! Oouèrete Teuoi Lery-ouffu yme en!
Ecce igitur, fili mi, venit in has regiones nostri memor, papæ!

*Caramemò at
ca, aliaque va-
sa.*

Ererou de caramemo? Attulisti ne capfas? Eo vero nomine comprehendimus, quicquid includendis omnis generis vestimentis aptum est.

G.

Pa arout. Etiam, attuli.

T.

Mobony? Quot?

Quot.

Quotquot habueris vsque ad numerum quinq; verbis notare poteris, hoc modo. *Augepe*, 1. *mocouein*, 2. *mossaput*, 3. *oioicoudic*, 4. *ecoinbo*, 5. Si duas tantum habes, quatuor numerare non oportet. Satis enim erit, si dixeris tria *mocouein*. Si quatuor habueris, sic dices *oioicoudic*. Et sic de reliquis. At vero, si quinarium numerum excedant, numerum quem voles totidem digitis tuis, aut si non sufficiunt, sociorum qui tibi adstant, iudicare poteris: nō enim habent aliam numerandi rationem.

T.

Mae pererout, de *car'a mēmo poupe*? Quid in capsis attulisti?

G.

A-aub, Vestimenta.

T.

Vestimenta.

Maravae? Cuius coloris?

G.

Coloris.

Sobouy-ete. Cærulei.

Pirenk. Rubei.

Foub. Lutei.

Son. Nigri.

Sobouy-massou. Viridis.

Prienz. Variorum colorum.

Pegassou-ane. Coloris columbini.

Tim. Albi. Et de indusijs intelligitur.

T.

Mae pamo? Quid præterea?

G.

Acang aube-roupe. Galeros.

T.

Galeri.

Seta-pe? Multos.

G.

Icatoupaue. Innumeros.

T.

Ai pugno? Id ne totum est?

G.

Erimen. Minime.

T.

Esse non bat. Omnia nomina.

G.

Coromo. Expecta paululum.

T.

Nein. Age igitur.

G.

Mocap, seu *Mororocap*. Ignea tormenta, Catapultas vtriusq; generis: Nam *Mocap* omne genus tormēti significat: maiora etiam, quæ nauibus impo-
nuntur ad repellendos piratarum insultus. Pronuntiant autem aliquan-
tormenta
bellica.

do per B. & in scribendo, si fieri posset, intermiscendæ essent M. & B.

*Palus pyri-
des.
Instrumenta ad
puluerem cõ-
tinendum.*

Mocap-coui. Attuli etiam puluerem igneum.

Mocap-contourou. Cornua & alia instrumenta ad puluerem includendum.

T.

Mara-zac? Cuiusmodi sunt?

G.

Tapiroussou-ak. E cornu bouis conflata.

T.

Augé gatou-tégue. Optime dictum.

Mâe pé seponyt rem? Quid tibi numerabitur pro ea re?

G.

Arouri. Ea instrumenta tantum attuli, quasi dicas, nolo tam cito vendere.

T.

Interiectio.

Hé! Interiectio est, qua vtuntur, dum quis eos alloquitur, quasi respon-
dere velint, Libenter? Et tamen quiescunt, ne importuni videantur.

G.

Arou-itaygapem. Cultros ferreos attuli.

T.

Naoepiac-ichopén é? Nunquid eos videbo?

G.

Bégoé irem. Quando erit otium.

T.

Falces.

Nérér oupe guya-pat? Nunquid falces attulisti?

G.

Arrouit. Attuli.

T.

Jgatou-pé? Sunt ne pulchræ?

G.

Guiapar éé. Eximiæ sunt.

T.

Aua-pomoguen? Quis eas fabricauit?

G.

Page-ouassou remymognén. Ille qui tibi notus est, cuiusque nomen tale est, eas
fabricauit.

T.

Augé-terah. Id bene se habet.

T.

Acepiati-mo-men. Papæ! Libenter eas viderem.

G.

Karamoussée. Alio tempore id fiet.

T.

Tâcépiah tauge. Iam iam videam.

G.

Eembereingue. Expecta adhuc.

Et

T.
Ereroupe itaxe amo? Attulisti ne cultros?

G.
Arroureta. Plerosque attuli.

T.
Secouantantin vae? Sunt ne cultri capulo diuiso?

G.
En-en. Non. Iuetin. Alba capulo.
Taxe miri, paruos cultros.

Pinda, hamos. *Moutemouton,* Subulas. *Arroua,* Specula. *Kuap,* Pectines. *Moti-* Hami, subula,
specula, pecti-
nes, armillae.
robouye te, Armillas caeruleas. *Cepiah yponeum.* Cuiusmodi hic non extant. Ea-
 que pulcherrimae sunt inter eas, quas hic vidimus ab eo tempore, quo ad-
 ferri coeperunt.

T.
Easo-ia vob de caramemo t' acepiah de mae. Aperi arcam, vt tua bona intuear.

G.
Aimossacnen. Occupatus sum.
Acepiag-oucairen desue? Alio die aperiam ad te veniens.

T.
Narouricho p' Iremmae desue? Nonne aliquando ad te bona adferam.

G.
Mael pererou potat? Quidnam vis adferre?

T.
Sech de, Nescio. Quid tu?
Mae perei potat? Quid vis?

G.
Soó, feras. *Oura,* aues. *Pira,* pisces. *Ouy,* farinam. *Tetic,* rapas. *Commenda-ouassou,* Bestia, aues,
piscis, farina,
rapa, faba, ma-
la aurea & ci-
strea.
 magnas fabas. *Commédamiri,* fabas paruas. *Morgouia ouassou,* aurea & citrea ma-
 la. *Mae tirouen.* Omnes denique aut plerasque res.

T.
Mara-vae soo ereiusce h? Cuius generis animal comedere aues?

G.
Nacepiah queuon, gouaire. Nolo ea comedere, quae hic proueniunt.

T.
Assenon de suoe. Ea tibi nominabo.

G.
Nein. Agevero.

T.
Tapironssou. Fera quam sic vocant, quam semi asinum, aut semi vaccam di-
 cere possis?

Se-ouassou. Genus cerui ac Damæ.

Taiassou. Aper.

Agouti. Rufum animalculum nefrendis magnitudine.

Pague. Fera est magnitudine nefrendis, nigro & albo colore distincta.

Tapiti. Genus leporis.

Tapironssou,
quale animal.
Genus ceruo-
rum ac Damo-
rum.
Aper.
Agouti.
Pague.
Tapiti.
Esse

G.

Esse non ooca ychesue. Nomina mihi aues.

T.

Magna aue-
trium gene-
rum.

Jacou, est auis caponis magnitudine. Eius autem tres sunt species, nempe *Jacoutin*, *lacoupem*, & *lacou-ouassou*. boni gustus omnes inter cæteras aues. *Mouiton*. Syluester pauo. Sunt autem nigri & leucopæi, & corpus adeo magnum habent ac nostri, auis rara.

Genus ma-
gnarum per-
dicum.

Mocacoua, est genus perdicis, quæ corpus magnitudine caponis habet.

Ynambou-ouassou, est etiam perdix fera, alterius magnitudinem æquans.

Ynambou, Perdix est non multum ab ijs distans, quas in Gallia videmus. *Pe-gassou*, Turtur. *Paicauc*, aliud genus turturis minoris.

Turturib.

G.

Seta-pe pira senae? Est ne magnus bonorum piscium numerus?

T.

Nan. Tot sunt.

Kurema. Mulus.

Parati. Mulus altero melior.

Aaara-pep. Piscis planus, delicatior aliis.

Atrara bouten. Alius lutei coloris, qui minoris est pretij.

Atrara-meri. Maxime parui, qui in dulci aqua viuunt, boniq; gustus sunt.

Ouara. Magnus piscis boni saporis.

Kamouroupony-ouassou. Magnus piscis.

G.

Mamo pe deretam? Vbi nam degis?

T.

Vici circa ri-
pas Ganaba-
ra.

Kariauh, *ora-ouassou-onee*. *laueu urassic*? *piracam*, *opem*, *Eiraia itanem*, *taracouir apam*, *Sorapo-u*. Sunt nomina ppria virorum, qui Ganabaram finû ingredientib. ad sinistrum latus apparent, nec mihi commode explicari posse videntur.

Keri u Abara u Kouroumoure, *Ita-auh*, *Ioira rouem*. Vici in ripa eiusdem fluuij ad latus dextrum.

Maiores vici in continenti ex vtroque latere hi sunt.

Sacouarr-oussou tuue, *Ocairentin*, *Sa popem*, *Nouroucuue*, *Arasa tuue*, *Vsupotuuue*. Ac multi alij, qui ab ijs, qui cum indigenis commercium habuerunt, cognosci poterunt, & à patribus familiâs, quos falso reges vocant, qui in illis vicis habitant.

G.

Mobouy-pe toupicha gatou heuou? Quot magni sunt in his regionibus, hoc est, fortes?

T.

Seta gue. Multi sunt.

G.

Esbenon auge pe quoube ychesue, Nomina mihi aliquem.

Nân. Vocabulum ad reddendum eum attentum, cui vis aliquid dicere?

Espera

Eapira-ui ioup. Nomen proprium hominis, quod nomen sic exponas, caput semi caluum, & pilo admodum raro.

G.

Mamo pé se tam? Vbi habitat?

T.

Kariaub-be. In vico quē ita appellant, est autem nomen fluminis cuiusdā, à quo nomen vicus sortitur, quia ad eum situs est. Significat autem *Karios* domum. Componitur autem ex voce *Karios*, & *aub*, quæ domum significat, extrahendo *os*, & addendo *aub*, erit *Kariaub*. *Be* autem est articulus ablatiui, & significat locum, quem petis, aut in quem proficisceris.

Kariaub-be,
nomen cōpositum.

T.

Mossen ygerre. Quod significat custodem medicinarū, aut ad quem medicinae pertinet. Eo vero vocabulo vtuntur, quū mulierem veneficam designare, aut à Cacodemone agitatā. Nā *Mossen* est medicina, *gerre*, proprietas.

Custos medicina,
aut *foemina Cacodemone obfessa.*

T.

Ouranh ouffou aub arentin. Vici illius maxima penna.

T.

Tau-couar-ouffou-tuue-gouare. In quo cannæ instar magnarum arundinum leguntur.

T.

Ou-acan. Præcipuus locus eius vici, quod significat caput ipsorum.

T.

Soouar-ouffou. Folium ab arbore collapsum.

T.

Diuersarū rerum nomina.

Morgouia-ouassou. Ingens malum citreum aut aureum, sic vocatur.

T.

Mac du. Est flamma ignis.

T.

Maraca-ouassou. Magnum tintinnabulum.

T.

Tintinnabulū.

Mae-nocep. Res, quæ partim emerfit è terra, aut ex aliquo loco.

T.

Kariau piarre. Via quæ ducit ad *Carios*. Sunt vero ipsi præcipui inter eos, qui fluuium *Ganabarum* incolunt.

T.

Che-rorup-gatou, derour-ari. Maxime gaudeo, te venisse.

Nem tereico, pai Nicolas iron. Mane vero cum domino *Nicolao*, sic nominabant *Villagagnonem*.

Pai Nicolau Villagagnon.
Miceco, vxor.

Neréroupé dère miceco? Adduxisti ne vxorem?

G.

Arrout-iran-chereco augernie. Adducam, quum expedita erunt negotia mea.

T.

Marape dère couran? Quid tibi est negotij?

G.

Domus.

Cher aüc-ouam. Domus ad habitandum paranda est.

T.

Mara-vac-aub? Quod genus domus?

G.

Seth, Dae-ehereco-rem-couap-rengne. Nondum scio quid sim facturus.

T.

Mein tereiconap derecorem. Cogita ergo quid sit faciendum.

G.

Peretam-repiab-irée. Postquam vestram regionem videro, & aliquādiu com-
moratus fuero.

T.

Nereico-icho pe deauea a irom? Nonne cum tuis, hoc est, cum popularibus tuis
habitabis?

G.

Marau-amo-pe? Cur illud petis.

T.

Aipo-que. Non sine causa dico.*Che poutoupa-gue deri.* Id me male habet, quasi dicas, id scire cupio.

G.

Princeps aut
senex.*Nen pe amotareum-pe oreroubicheh?* Nunquid primarium nostrum siue se-
nem odio habetis?

T.

Erymen. Minime vero.*Serecogatou pouyr eim ete mo.* Nisi res esset maxima cura digna, dicendū esset.

G.

Secouae apoau e eugat engatourefine, yporere cogatou. Est mos boni parentis, vt
quod amat, diligenter conseruet.

T.

Bellum.

Neresco-icho pirem ouarini? Nonne in bellum posthac es profecturus?

G.

Asso irenue. Aliquando proficiscar.*Mara-pe perouagerre-rere?* Quod est nomen vestris hostibus?

T.

Nomina ho-
stium Touou-
pinamb.Ouetaca, vbi
habitent.Cararia, inter
alios excellen-
tes.Affinitas ac
differentia
lingu. inter
Bras.*Touaiat, siue Margaiat,* gēs est, quæ eadem est cum illis lingua, apud quam
Lusitani habitant.*Ouetaca,* vere sunt Barbari, & degunt ad fluuium *Mach-he,* & *parai.**Oueanem,* hi Barbari cæteros antecedunt, in siluis & montibus habitant.*Cararia,* hi nobiliores sunt, atq; etiam cibis, tum alijs rebus ad vitam ne-
cessarijs præ cæteris omnibus abundant.*Karios,* est populus, qui degit vltra *Touaiare,* ad fluuium *Platam,* cuius lin-
gua eadem est cum *Tououpinambaultijs* & *Tououpinenkin.* Differentia
idiomatis est inter eos, quos supra nominauimus. Ac primum quidem
Toupinambaultijs toupinenlxin, Touuairre, Tenremimon, & Kario. Ferme eandem
habent linguam.

Kara-

Karaia. Diuersam à reliquis habent & viuendi & loquendi rationem.

Ouetaca. Differunt ab vtrisque & viuendi & loquendi ratione.

Oueanem. Hi etiã diuersum & victus & sermonis ab aliis modum habent.

T.

Teh-oioah-patrecã à pa-tuue, iendene.

Alius alium querit, atque id magno nostro bono. Nam vox hæc *iendene*, est dualis, quo Græci vtuntur, cum de duobus fit sermo: hic tamen resoluitur voce nobis.

Modus loquendi.

Ty ierob ab apoau ari. Exultemus quod nos homines inuisunt.

Apoau ac mae gerre, iendesue. Gens est nostri commodi studiosa, quæ nobis bona sua largitur.

Tyrêto-gatou iendesue. Diligenter eam conseruemus, hoc est, eam ita expiamus, vt ipsi satisfaciamus.

Iporencecê-am reco iendesue. Præclara se nobis res offert.

Tymarã-gatuo apoau-ape. Huic populo nos dedamus.

Tymomourrou, me mae gerre iendesue. Ne iniuriam faciamus Genti, quæ suã bona nobis affert.

Ty poich apoau iendesue. Suppeditemus eis cibos ad viuendum.

Ty poeraca apoau. Laboremus, vt prædam pro ipsis venemur. Vox *yporraca*, præcipue de piscium venatione intelligitur, sed eam ad alia etiam genera extendunt.

Tyrrou mae-tyronam ani ape, adferamus illis quidquid inuenire poterimus.

Tyre comremoich-mciende-mae recoussa-ue. Ne illos male excipiamus, qui nobis adferunt bona suã.

Pe-pero inh auu-mecharãre oueh. Ne mali sitis pueri mei.

Ta pere coih mae. Vt bona consequamini.

Tærecoih perãre amo. Et vestri etiam liberi

Nyrecoih iender amoyñ mae pouatre. Nulla bona habemus ab auis nostris.

O pap cheramouyn mae-pouãre aith. Quæcunque mihi auus reliquerat proieci.

Apoau mae ry oi ierobiah. Magni æstimans ea bona, quæ nobis afferuntur.

Jender amouyn remie piãe potãtegue aou-ãre. Quæ cum nostri videre optassent, nec tamen viderunt.

The'oip otãrãete iender amouyn recohiãre ete, iendesue. Id bene est, quanta potior nostra conditio patrum nostrorum condicione?

Jende porrau-oussou vocare. Id nobis tristitiam omnem eximit.

Jende-co-ouassou-gerre. Id efficit vt magnos hortos habeamus.

En sãsi pirãam, iendere memynon ape. Nõ amplius dolent pueruli nostri quum rudentur.

Tyre coih apoau, ienderouã-gerre ari. Hos nobiscum contra hostes deducamus.

Toere coih mocap, o mae-ae. Habeant catapultas, quod genus armorum sibi vendicant.

Kk

*Mara-mo sentén gatou-euin-amo; Cur non essent strenuis
Memé taé morerohiarem, Est genus impauida.*

*Ty senenc adouau, maram-iende-iron. Experiamur ipsorum vires dū nobiscum
erunt.*

*Ménre-taé morero ar roupiare. Illi sunt qui dabellant alios, id est, Lusitanos.
Agne-be oueb. Quasi diceret, quidquid dixi verum est.*

T.

*Nein-tya-mouéta iéndère cassariri. Colloquamur de iis qui non inuisunt.
Quod in bonam partem est accipiendum.*

G.

*Nein-che atour-assauep, age igitur mi socie: hic vero notandum voces
Atour-assap & Cotouassap, differre. Nam prior significat perfectum foedus in-
tereos ac nos pactum esse, quo fit vt bona sint communia, cuius filiam
aut sororem ducere in vxorem non possumus. Non ita vero de *Cotouassap*:
ea enim appellatione nominis alicuius vtuntur, vt tibiae, oculi, auriculæ,
& alia pleraque eius generis nomina.*

T.

Maé-resse, iende moueta; De quibus loquemur?

G.

Sceh macrouem-resse. De multis ac variis rebus.

T.

Mara-pieng vrah rere? Quomodo vocatur caelum?

G.

Caelum.

T.

Cyh-rengne-tasseuouh maetirouem desue.

G.

Augebe, Recte.

T.

*Mah, Caelum. Couarassi, Sol. Fasce, Luna lassitata ouassou, Stella matutina &
vespertina, quæ Lucifer vocatus. lassitata-miri. Aliæ omnes stellæ paruae.
Ybouy, Terra. Poirauem, Mare. Vh-ete, Aqua dulcis. Vh-éen, Aquafalsa. Vh-eeu
buhk, Aquæ, quas Nautæ vocant Sommaque.*

T.

*Ita, petra, metal-
lum & domus
fund.*

*Ita, proprie lapis est, accipitur etiam pro quolibet metallo & ædificii fun-
damento, vt ach ita, domus columna.*

Tapurr ita fastigium domus.

*Omne genus li-
gnorum.
Ourapat, ar-
cut.*

Iura-ita, traves domus.

Igourah, seu ybouirah, omne genus lignorum.

*Ourapat, arcus, & quamuis nomen sit compositum ex ybouyrah, quod
est lignum, & apat, vncum: tamen pronunciant ourapat per syncopem.*

Arre, aer, Arraip, malus aer.

Amen, pluuia.

Amen

Amen poitu, tempestas pluuiæ ingruente.

Toup-en, tonitru: *toupen* *Verap* est coruscatio.

Tori-hu, nubes aut brumæ.

Tbneture, montes.

Quum, campestria loca, vbi nulli montes.

T.

Taué *viriaub*, domus, *Uh-écouap*, fluuius decurrens.

Vhpaou, Insula.

Kaa, omne genus siluarum & nemorum.

Kaa-pou, est silua in media planitie.

Kaa-ouan, qui in siluis educatus est.

Koa-gerre, Cacodæmon est, qui ipsos vehementer vexat.

Tgat, linter ex cortice arborum, triginta aut quadraginta homines ad bellum euntes capiens: accipitur etiam pro nauis, quam vocant *yguerrossou*.

Puiffa-ouassou, est rete piscatorium.

Jnguea, est magna Cymba ad piscandum.

Inguéi, diminutiuum, Cymba quæ vsui est, cum fluuij exundant.

T.

Nomoquot, *mae tasse nomi desue*, quæso, ne quid amplius nomines.

Emourbéou deretam ichesue, iam de tua patria & habitatione disere.

G.

Augébé derengue eporen doup, bene est, primum ergo interroga.

T.

Ja eh marape deretam-rere, hoc faciam. Quod est patriæ ac regioni tuæ nomen?

Colloquium de Gallia.

G.

Rothomagum, Vrbs quædam nominis.

T.

Tanouscou-pe-oum? estne magnus vicus? Nullam ponunt differentiam inter urbem & vicum: quia ipsi nullas habent vrbes.

G.

Pa, sic est.

T.

Mobou-pe-peroubichah gatou? Quot habetis Dominos?

G.

Augé-pe, vnicum.

T.

Mara-pe-sere? Quod illi est nomen?

G.

Henry. Tempore Henrici secundi hæc nauigatio fuit suscepta.

Henric. II.

T.

Tére-porren c. Præclarum nomen est.

Mara-pe-peroubichan eta-euin? Cur non habetis plures Dominos?

G.

De principe ac
subditis.

Moroéré-chih-gue. Non plures habemus.

Ore ramouim-ane. A temporibus maiorum nostrorum.

T.

Mara pienb-pee? Vos vero quid?

G.

Oroicogue. Nos eo contenti sumus.

Oreé mae-gerre. Et bene nobiscum agitur.

T.

Epé noéré, coih péroupichab-maé? Vester autem princeps bona ne habet?

G.

Orecouh. Infinita habet.

Ore-maé-gerre ahépé. Quidquid habemus in ipsius arbitrio, positum est.

T.

Oriuis pe ogépé? In bellum ne proficiscitur?

G.

Pa. Ita.

T.

Colloq. de urb.
ac vicis.

Mobouy-taue-pe-iouca ny mae? Quot vrbes aut vicos habetis?

G.

Setà-gatou. Plures quam possim dicere.

T.

Niresci nouih-ichopene? Nunquid mihi recensetis?

G.

Ypō icopouy. Id nimis longum foret.

T.

Yporrenc pe-peretani? Locus vestræ originis, est ne pulcher?

G.

Yporren-gatou. Pulcherrimus.

T.

Eugaya pe-per-auce? Vestræ domus, sunt ne similes nostris?

G.

Oicoe-gatou. Multum abest.

T.

Mera-uaé? Cuiusmodi sunt ergo?

G.

Ita gépe. Sunt prorsus lapideæ.

T.

Touroussou-pe? Sunt ne magnæ?

G.

Touroussou-gatou. Maximæ.

T.

Uate-gatou-pé? Sunt ne multum excelsæ?

G.

Mabno.

Mahmo. Id vero vocabulum admirantis est.

T.

Engaya-pe-pet-anc ynim? Interior pars, accedit ne ad similitudinem nostrorum?

G.

Erymen. Non.

T.

Eſce-non de-rete renom dau eta-ichēſue. Recita mihi ea, quæ ad tuum corpus pertinent.

De rebus ad corpus spectantibus.

G.

Eſcendoup. Audi.

T.

J-eb. Paratus sum.

Che-acan. Caput meum. *De acan.* Caput tuum. *Ycan.* Caput suum. *Oreacan.* Nostrum caput. *Pe-acan.* Vestrum caput. *An atcan.* Eorum caput. Ut autem hæc pronomina melius intelligantur, personas singularis & pluralis numeri tantum declarabo.

Primum.

Che. Est prima persona singularis numeri, quæ in omni sermonis genere, siue primitiuo, siue deriuatiuo, possessiuo, aut alio denique inseruit.

Che-ae. Caput meum aut capilli.

Che-youa. Mea facies.

Che-nembi. Meæ aures.

Che-shua. Mea frons.

Che-ressa. Mei oculi.

Che-tin. Meus nasus.

Che-iourou. Meum os.

Che,retoupaue. Meæ genæ.

Che-redmiua. Meum mentum.

Che-redmiua-ae. Mea herba.

Che-ape-cou. Mea lingua.

Che-ram. Mei dentes.

Che-aioene. Meum collum, aut mea gula.

Che-asseoc. Meum guttur.

Che-poca. Meum pectus.

Che-rocape. Mea pars anterior.

Che-atoucoupe. Mea pars posterior.

Che-pouy-afoo. Mea spina.

Che-rousbonny. Mei renes.

Che-reuire. Meæ nates.

Che-inuanponny. Mei humeri.

Che-inua. Mea brachia.

Che-papouy. Meus pugnus.

Che-po. Mea manus.
Che-ponen. Mei digiti.
Che-puyac. Stomachus meus aut iecur.
Che-reguie. Venter meus.
Che-pourou-asseu. Umbilicus meus.
Che-cam. Mammæ meæ.
Che-oup. Coxæ meæ.
Che-roduponam. Genua mea.
Che-porace. Cubiti mei.
Che-retemeu. Tibiæ meæ.
Che-pouy. Pedes mei.
Che-puffempe. Ungues pedum meorum.
Che-ponampe. Ungues mearum manuum.
Che-guy-encg. Cor meum & pulmo.
Che-encg. Anima mea aut mens.
Che enc gouere. Anima mea postquam è corpore exiit.
 Nomina partium corporis pudendarum.
Che-rencouem.
Che-rementien.
Che-rapoupit.

Quæ quidem breuitatis causa non fusius persequar. Notandum vero est, nomina rerum accommodari non posse, nisi pronomina primæ, secundæ ac tertiæ personæ vtriusque numeri attribuuntur.

Ut autem melius capiantur, hoc sit exemplum.

Primo.

Che, Ego. De, Tu. Abe, Ille.

Plurales.

Oree, Nos. Peè, Vos. Au-ae, Illi.

Quod ad tertiam personam *abe*, est masculinum. Et pro feminino & neutro *ae*, sine aspiratione. Et in plurali *Au-ae*, est masculini aut feminini generis, & proinde communis.

De rebus ad domum & culinam pertinentibus.

De rebus ad
familiam spe-
stantibus.

Emiredu-tata. Accende ignem.
Emo goep-tata. Extingue ignem.
Erout-che-rata-rem, adfer fomites ad ignem suscitandum.
Emogi-pira. Pisces coque.
Esessit. Torre.
Emoui. Elixæ.
Fa pecu-ouy-amo. Fac farinam.
Pmogip caouin-amo. Compone potum.
Coein-ype. Vade ad fontem.
Erout-v-ichesue. Adfer mihi aquam.
Che-renni augepe. Da mihi potum.

Quere

Quere me che remyou-recoap. Veni vt mihi cibum præbeas.

Taic poeh. Manus meas lauem.

Tac-iourou-eh. Abluam os meum

Che-embouassi. Esurio.

Nam che iourou-eh. Non esurio.

Ehe ysséb. Sitio.

Che-reaic. Calco, Sudo.

Che-rou. Frigeo.

Che-racoup. Febricito.

Che carouc-assi. Tristis sum.

Carouc tamen vesperam significat.

Aicoteue. Me res quædam excruciat.

Che poura-oussoup. Pessimè agit ur mecum.

Chero emp. Lætus sum.

Aico memouoch. Ludibrio expositus sum.

Aico-garou. Res mihi cedunt ex sententia.

Che remiac-oussou. Meum mancipium.

Chere miboye. Mens seruus.

Che-roiac. Qui sũnt minores me, & ad mihi ministrandum nati,

Che porracassare. Piscatores mei.

Che mac. Bona mea, merces, supellex. Denique quidquid meum est.

Che-rémigmonem. Est industriæ meæ.

Cherere-couarré. Meus custos.

Che-roubichac. Qui est maior me, quem nos Regem nostrum, ducẽ, principem denique vocamus.

Moussacat. Est bonus paterfamilias, qui peregrinos viatores excipit.

Querre-muhau. Potens in bello, & in quadam re perficienda strenuus.

Tenten. Qui videtur in bello, aut in alia re fortis.

Che-roup. Pater meus.

Che requeyt, Meus frater natu maior, *Che-rehure* Minor natu.

Che renadire. Mea soror.

Che-reue. Filius sororis meæ. *Che-ripet.* Filia sororis meæ.

Che aiche. Amita.

Ai. Mater mea. Dicunt etiam *Che si,* Mater meæ: & sæpe quidem dum loquuntur de ipsa.

Che sut. Socia matris meæ, quæ patris etiam est vxor.

Che-raiit, Mea filia.

Cherememynou. Filij filiorum meorum & filiarum.

Notandum est auunculũ nomine patris vocari, & patrem nepotes & neptes suos filios ac filias appellare.

Quod Grammatici nostri verbũ nominant, apud Brasilienses dicitur *guengauẽ*, quod idem est ac loquendi modus. Vt autem aliquam eius rei notitiam habeamus, exemplum in medium proferemus.

Primum.

Singular. Indicat. aut demonstrat.

Aico, Sum. *Ereico*, Es. *Oico*, est.

Pluralis.

Oreito, Sumus. *Peico*, Estis. *Aurae oico*. Sunt.

Tertia persona singularis & pluralis similes sunt, nisi quod in tertia *an ae*, pluralis numeri pronomem est addendum, quod significat *illi*, vt apparet in praeterito imperfecto, numeri singularis, quod resoluitur per aduerbium *aquoeme*, id est, eo tempore.

Aico-aquoeme, Tunc eram.

Ereico-aquoeme Tunc eras.

Oico aquoeme, Tunc erat.

Plus imperfectum.

Oroico aquoeme, Tunc eramus.

Peico aquoeme, Tunc eratis.

Aurae-oico-aquoeme, Tunc erant.

Pro praeterito perfecto.

Singularis.

Accipiemus verbum *Oico*, vt ante & hoc aduerbium *Aquoemene*, quod est temporis praeteriti & plusquam perfecti,

Exemplum.

Assaouissou-gatou-aquoemene, Eum perfecte amavi eo tempore: *Quo-uenen-gatou-tegne*, Nunc vero nullo modo, quasi dicas, debebat amicitiam meam colere, quando ipsum amabam.

Pro futuro. *Aco-iren*, Ero in posterum. Et ita deinceps de singulis personis tam singulari & Plurali.

In Imperatiuo.

Oico, Sis. *Toico* Sit.

Plurali.

Toroico, Simus. *Tapeico*, Sitis.

Aurae-toico, Sint. Pro futuro vero addere oportet, *Iren*, vt ante. Et imperando pro praesenti dicendum est, *Taugé*, quod est, Statim.

Pro Optatiuo.

Aico mo-men. Quam libenter essem. Et sic deinceps.

Optatiuum resoluius per aduerbium *Iron*.

Exemplum.

Taico-de-iron, Tecum sim, & sic deinceps.

Participium.

Chéré coruré. Ens. Quod participium recte per se intelligi non potest, nisi addatur pronomem *de-abe-et-ae*. Pluralis quoque *Oree*, *pée*, *an-ae*.

Vox indefinita pro infinitio accipi potest. Sed ea raro vtuntur.

Coniugatio verbi *Aioue*, Exemplum indicatiui aut demonstratiui in praesenti tempore.

Singu-

Singularis numerus.

Aiout. Venio, aut veni.*Ere-iout.* Venis, aut venisti.*O-iout.* Venit, aut venit.

Pluralis numerus.

Ore-iout. Venitis, aut venistis.*An-ac-o-out.* Veniunt, aut venerunt.

In aliis temporib. accipere debentus aduerbia, quæ post declarabimus. Nullum enim verbum coniugatur, quin per aduerbium resoluetur, tum in præterito, præfenti, im pfecto, plusquam pfecto, Indefinito & futuro.

Exemplum præteriti nondum pfecti.

Aiout-agoueme. Tunc veniebam.

Exemplum præteriti imperfecti & pfecti.

Aiout-agouemene. Veni, aut veneram eo tempore.*Aiout dimae-ne.* Longum tempus elapsum est, à quo veni.

Quæ tempora potius indefinita sunt censenda.

Exemplum futuri.

Aiout. Fran-ne. Veniam certe die. Possumus etiam dicere *Iran*, quamuis non addatur *ne*.

Notandum est etiam, quod dum adduntur aduerbia, personæ repetendæ sunt, vt sic in præfenti indicatiui & demonstratiui.

Exemplum Imperatiui singularis numeri.

Eori. Veni: habet tantum secundam personam.

Eyot. Nam in hac lingua non possumus imperare tertiæ personæ, quam non videmus. Possumus quidem dicere:

Emo-out. Fac vt veniat.

Pluralis numeri.

Pe-ori. Venite.*Pe-iot.* Venite.

Soni.

Eiot & *Pe-iot*, Similem sensum habent, sed prior, *Eiot*, honestius est inter homines, quoniam vltimus *Pe-iot*, vsurpatur in vocandis bestijs & auibus, quas domialunt.

Exemplum optatiui: tamen videtur imperare.

Singula.

Aiout-mo. Libenter venissem. Et sic de cæteris personis, vt in Indicatiuo: habet tempus futurum addito aduerbio.

Exemplum coniunctiui.

Ta-iout. Veniam.

Sed ad implendam significationem addenda est hæc vox, *Nein*, quæ est aduerbium exhortandi, imperandi, orandi, & incitandi. Verbum hoc indicatiuo caret: attamen ab eo formatur participium.

Tovvme. Veniens.

Che-rourmé-Affoua-nitin.

Che-remiereco pouère.

Vt veniens inuēni, quod aliās perdideram.

Senoyt-pe. Hirundo.

Jnuby-a. Cornua lignea, quibus Barbari sonitus cient.

FINIS COLLOQUII.

Insuper, vt facilius iudicium de rebus à nobis in hac historia commemoratis ferre possint, tum ij quibuscum eundo, ac redeundo nauigauit, tū ij omnes, qui me in America viderunt (è quibus non paucos superstites esse credo) ipsique adeo nautæ, alijque, qui vel tantillum ad Sinum *Ganabara* sub Capricorni Tropico vixerunt: In eorum gratiam colloquio catalogum hunc, qui nomina pagorum 22. ad quos non semel oberravi, adiungere visum est.

*Pagin. 2. quos
in America
peragrauit
auctor.*

Ac primum quidem hæc sunt eorum nomina, qui siti sunt ad dexterā, ingredienti sinum illum. *Cariauc. 1. Yaboraci. 2.* Quorum postremum Galli *Pepinum* nominabant, de nauarchi cuiusdam nomine, qui nauem aliquando ad eum pagum onerarat.

Euramyry. 3. A Gallis *Goffet* nominatur, de interpretis cuiusdam nomine, qui aliquandiu ibi habitarat.

Pira-ouassou. 4. Sapopem. 5. Ocarentin, pagus amœnissimus. 6. Ouraouassou-oué. 7. Tentimen. 8. Cotiua. 9. Pauo. 10. Sarigoy. 11.

Alium præterea *Talli* petram vocant, ob rupeculam à mola non abfimilem, quæ siluam ingredientibus iter ad istum pagum indicabat. 12. Aliū quoque Galli *Vpec* nominant, de Indicarum Gallinarum nomine, quas Barbari *Vpec* nuncupant.

Alium præterea sagittarum vicum appellabamus, quod cum primum ad eum iter faceremus, in siluam ingressi, sagittas multas ad procerissimæ cuiusdam arboris putrefactæ cacumen emissas defixeramus, quæ in posterum indicis vices nobis præstarent. 14.

Qui ad dexteram.

Keri-u. 15. Acara-u. 16. Morgenia-ouassou. 17.

Qui in Insulam magnam.

Pindo-oussou. 18. Corouque. 19. Piraijou. 20. Alius præterea, cuius nomen mihi excidit, situs inter *Pindo-oussou*, & *Piraijou*, ad quem in quibusdam captiuis emendis operam posui. 21.

Alios quoque inter *Carouque* & *Pindo-oussou*, cuius etiam appellatio non occurrit. 22.

Quæ sit tum pagorum, tum ædium forma, alibi demonstraui.

CAPVT XX.

De nostro ab America discessu: deque naufragiis & aliis non minimis periculis, quæ primum in reditu nostro euasimus.

Postquam menses octo in Insula, quam occuparat Villagagno, viximus, ab eo eieci fuimus. Itaque in continentem recessimus, ad sinistram Ganabaræ finum ingredientibus, ad eum locum, quem nos *la briqueterie* nūcupamus, qui ab castello Collignio passibus M. distat. Ibi menses duos in tuguriolis quibusdam à Gallis piscatum euntibus olim extractis degimus. Per illud tēpus Chappellæus & Boissius, quos apud Villagagnonem reliqueramus, ad nos veniunt, eandem ob causam eum deferentes, ob quam nos ab illo discessionem feceramus. Duo vero illi in nostrum sunt adscripti numerum, qui naulum sexcentenarum Gallicarum libellarum, vna cum aliquanta commeatus copia cum nauclero, cuius nauis transportati sumus, pacti eramus.

Lateritia, locus in America.

Chappellæus, Boissius à Villagagnone abscedunt.

Verum antequam ulterius progrediar, id est à nobis dicendum, quod antea nos dicturos recepimus, nimirum quo se gesserit modo in nobis dimittendis Villagagno. Legati regij nomen præ se ferebat, munusque obibat in illis regionibus: quare Gallorum, qui eo veniebant, nullus quidquam contra illius nutum adgredi ausus erat. Ille igitur tantisper dum nauis, qua reuecti fuimus, in anchoris stabat, ad Ganabaræ finum, quo in loco onerabatur, ex scripto nobis abeundi potestatem facit, & literas dat ad nauarchum, quibus illi significat, ne cūctaretur, nos nauis deportare, id quidem illi per se licere: nam (inquebat fraudulēter) quam gratus fuit mihi eorum aduētus, quo me id assequutum esse rebar, quod optabam, eorum discessione tam delector, quando mecum non consentiunt. Qua specie infidias nobis clam struxerat. Arculam enim cerata tela obuolutā (qui mos est ab nauigantibus receptus) epistolis plenam, quas ad familiares scribebat, eidem nauarcho tradit: quibus dicam in nos conscriptam clam interficit, qua primo quoque obuio regio ludici, vt in nos manus coniciat. Atque ita menta nostra in se collata Villagagno indignissima perfidia veluti obsignauit. Quam tamen (vt mox dicetur) in contrarium Deus conuertit euentū: maximo enim nostro solatio, Villagagnonis vero ignominia cessit.

Villagagnonis indignissima perfidia.

Tandem Prid. Nonas Ianuarij, anno 1558. nauem nostram, Iacobæa nomine, Brasilio, pipere Indico, gossypio, cetcopithecis, Sagouinis, psittacis, alijsque id genus, quæ iam pridem plerique nostrum sibi compararant, onerata conscedimus. Sed antequam è portu soluatmus, prætermittere nolo, vt magis ac magis pateat Villagagnonem vnum impedimento fuisse, quo minus Galli regionem illam tenuerint, Faribæum quædam nomine, Rothomagensem, nauis nostræ præfectum nauigationem illam suscepisse religiosi nominis procerum rogatu, vt terram illam exploraret, atque habitationi idoneum locum deligeret. Ac sane is nobis significauit, nisi Vil-

Villagagnonis causa est, cur à Gallis Americano sit occupata.

horarum spatio, quo tanta abundantia in nauem influxit, quanta totis viribus à nobis potuit exhauriri. Imo cum Brasiliam, quo erat nauis onusta, aqua attigisset, sanguinem bubulum rubore referens è canalibus effluebat. Tantisper igitur dum tanta cum diligentia, quam res ipsa flagitabat, nervos omnes contendimus, secundo flante vento ad reditum in Barbarorum oram, quam (utpote non multum à nobis remotam) illius diei hora undecima conspeximus, proram eò conuertimus. Interea nautæ, qui cum fabro lignario sub foris erant rimulas, quæ aquæ ingressum præstabant lustrantes, tam nauiter officio functi sunt, ut lardo, plumbo, panniculis, atque id genus aliis, quæ illis non parca à nobis subministrabantur, infestissimas quasque obturant: atque ita viribus iam deficientibus paulisper leuati fuimus. Attamen, ubi faber lignarius nauem undiquaque diligenter recognouit, asseruit eam (utpote vetustam & vermibus erosam) ad tantam navigationem minime esse parem, quanta erat ea, cui iam nos accincti eramus: auctorque fuit, ut unde excefferamus, eò rediremus, ibique vel nauem aliam è Gallia venturam opperiremur, vel nouam conderemus: de qua sententia acerrime est certatum. Nihilominus tamen vicit naucleri sententia, qui veritus, ut si littus repeteret, nautis destitueretur, malle se affirmavit, vitam suam ad omnes casus obiiicere (quæ erat illius amentia) quam mercium, atque adeo nauis ipsius iacturam facere. Se quidem Philippo, alijsque quibus preerat, si ad Americam oram redire animus esset, scapham ad eos usus daturum esse. Ad quæ prope Philippus, se quidem Galliam repeterere decreuisse, atque suis omnibus, ut idem facerent, auctorem esse respondit. Nauclerus vero alter excepit, navigationem periculosissimam esse: ac præterea præsentire se eam diuturniorem futuram, quam vulgo crederetur: ac proinde comitum tot hominibus alendis non suffecturum. Quibus auditis ex uniuerso numero sex conuenimus, qui navigationis pericula, ac præcipue famem imminentem reformidantes Americanam oram, à qua xx. tantum passuum millia aberamus, repeterere statuimus.

Id consilium ut exequemur, haud mora, sarcinas nostras in scapham coniiicimus, quæ nobis data fuerat, cum farinae exigua copia, atque aliquantulo potu. Sed dum mutuo valedicentes bene alij alijs precaremur, quidam ex ijs, qui cum Philippo remanserant, summo quo me prosequeretur amore motus, manum mihi porrexit, atque ita inquit, obsecro te, ut nobiscum remaneas, fac nos minime in Galliam esse appulsuros, attamen longe maior affulget spes salutis, siue ad Prouinciã Peruensẽ, siue ad aliquam Insulam appellamus, quã si ad Villagagnonem reuertamur, apud quem (ut facile est coniiicere) quieti nunquam eritis. His permotus cum longiori orationi locus non daretur, ego relicta in scapha sarcinarum mearum bona parte in nauem rursus confestim conscendo, atque ita periculum summum (ut diceamus) ab amico illo sagaciter præuisum, effugi. Quinque reliqui, quorum nomina non sine causa hoc recensebo loco, Petrus Bordonius, Ioan. Bordonius, Matthæus Vernellius, Andreas Fontanus, Iacobus Ballæus, ægre à nobis, nec sine lachrymis abscedentes, Americanam oram repeterere.

Gallorum quinque in Americam rediit.

Ad quam non nisi maximo labore tandem appulerunt, atque ad Villagagnonem redierunt; quorum tres primo loco nominatos suffocandos curauit.

Itaque rebus omnibus apparatis, vela damus, rursusque mari nos committimus, putri ac vetusta illa naui vecti, in qua ceu in sepulcro mortem potius quam vitam operiebamur. Ac sane praeterquam, quod maximo cum labore Breuia illa transgressi sumus, per totum Ianuarii mensem continuis procellis ac tempestatibus agitati fuimus, nauisque nostra maximam aquae copiam rimulis excipiebat, quam nisi continuo exhausissemus, ceteris de die (ut ita dicam) periissemus. Labor autem ille non fuit vnius diei.

*Insula inculta
arboribus atque
auibus abundans.*

Maximo igitur illo labore ultra quadringenta passuum Mill. prouecti, Insulam quaedam incultam conspiciamus, in modum turris rotundam, quae quantum coniectura assequi possum, passus mille in ambitu habebat. Eam vero, cum ad dexteram praeternauiarem, arboribus non modo virentibus, eo mense Ianuario abundare animaduertimus, sed etiam tanta auium copia, quarum non paucam rudentibusque nauis nostrae insidentes prehendi se atque contrectari patiebantur, ut eminens columbarium forma referret. Aues in ea erant nigri, leucopaei, subalbi, atque varij id genus coloris: omnes quidem inter volandum amplitudinem non mediocrem praeseferrebant, verum captis quibusdam, ubi plumis eas nudauimus, corpore passerum amplitudine non superante eas esse comperimus. Ultra quatuor passuum mill. progressi, ad dexteram rupes acutas emergentes conspiciamus, quae res metum dedit, ne plures illiusmodi sub aquis laterent, ad quos nauis allisa frangeretur, quod si contigisset, ab ea exhausta immunes fuisset. Toto nauigationis illius nostrae tempore, quae fuit quinque mensium, terras nullas, exceptis Insulis illis, conspeximus, quas Nauicutores nostri in suis chartis minime notatas inuenerunt, ac forsitan etiam a nullis antea conspectae fuerant.

Sub finem Februarii mensis ad aequinoctialem circulum accessimus, ad eum, ut tribus tantum gradibus ab eo distarem. Sed quia dies iam quinquaginta erant elapsi, cum nauigationis partem tertiam nondum confeceramus, commeatu vero pars bona erat consumpta, ambigebamus, utrum ad S. Rochi promontorium deflecturi essemus, necne? quae terra Barbaros quosdam incolas habet, a quibus commeatu nos accipere posse non nihil spem faciebant. Vicit tandem eorum sententia, quibus visum est, ut ulterius progredieremur, utque cercopithecorum & psittacorum, quos nobiscum uehebamus, pars occideretur, atque ita commeatui parceretur.

S. Rochi promontorium.

Porro quarto huius historiae capite summos retulimus labores, qui nobis inter eundem fuerunt exantladi, ubi ad circulum aequinoctialem accessimus. At vero, quia ipse expertus sum, non faciliorem a polo antarctico huc tendentibus esse accessum, quae mihi de ea re probabiliter videntur, dicenda hoc loco adiiciam. In primis igitur illud ponendum est, circulum aequinoctialem, cuius situs est ab Euro ad Fauonium, quasi dorsum siue spinam mundi esse, ijs qui ab Aquilone ad Austrum nauigationem instituunt, & contra (nam alioqui fat scio, in globo nihil summum, nihil infimum esse) dico igitur & accessum ad mundi illam summitatem esse ab utraque parte difficillimum,

mum, & in mari fluctus vtrunque æstuan-
 tes, quos tamen in immani illa aby-
 sso cernere est difficile. Ventos quoq; ab eo loco erumpentes, atque in
 contrariam partem flantes, naues ipsas Æquinoctialis circuli accessu pro-
 hibere. Cui meæ sententiæ id suffragatur, quod statim, vbi vel gradum v-
 num ab vtrauis parte transgressi fuerint nautæ, lætitia summa exultantes,
 ac de reliqua nauigatione bene ominantes sese inuicem ad com meatum
 edendum hortantur: adeo vt naues in decliui globi versantes, non ita diffi-
 culter agantur, atq; ad summitatē illam tendentes agebantur. Adde quod
 maria omnia inter se, quamuis connexa (quæ tamen admiranda Dei pro-
 uidentia, ne terras obruant, frenantur, licet in terris fundata sint, atq; adeo
 supra ipsam terram elata, quam in varias Insulas, & quasi particulas diui-
 dunt, quas item inter se quodam modo concatenatas quibusdam flamē-
 tis & radicibus, vt ita loquar, in imis gurgitib. esse existimo) cum inquam
 hæc tanta aquarum moles vna cum terra ipsa suspensa, quæq; duobus a-
 xibus sustentata (quos axes in quadrangulis vtriq; polo oppositos esse fin-
 go, quorum quatuor, decusses duas faciunt, quæ in orbem & semicirculū
 sphaeram totam ambiūt) perpetuo agitur motu, quod ex æsto marino ap-
 paret. Cum igitur motus ille sub Æquinoctiali circulo initiū habeat, cer-
 tissimum est, hemisphaerio meridionalium aquarum ad præscriptos limi-
 tes recedente eos, qui in medio globo versantur, quasi in æquilibrio non-
 nihil hac quoq; ratione ab cursu cohiberi. Adde insuper, quod & alibi at-
 tigi, aeris intemperiem malaciaq; quæ sub æquatore crebro obtinent, nō
 parum incommodi afferre: imo obstare, quo minus celeri cursu trāsmi-
 tatur. Hæc sunt, quæ paucis ac quasi obiter de hac re mihi dicēda fuere, de
 qua tamen in vtramque partem controuerti facile esse existimo. Ac sane
 nemo est, quantumuis eruditus, qui de his rebus statuere quidquam pos-
 sit, quod non refellatur. Solus enim Deus, qui ingētem hunc orbem aqua
 terraque constantem condidit, quemq; non sine insigni miraculo suspē-
 sum continet, arcana isthæc omnia nouit. Ac sane nō est difficile, argumē-
 ta, quæ passim in scholis de hac re agitantur, confutare: quæ tamen mini-
 me sunt contemnēda, eo præsertim nomine, quod ingenia acuunt, dum-
 modo isthæc omnia non primam (quod faciunt Athei) sed secundas esse
 causas meminerimus. Denique nihil certi hac in parte agnosco, nisi id, qd
 sacræ tradunt literæ. Illæ enim spiritum illius auctorem habent, à quo ve-
 ritas omnis manet, ac proinde solas illas indubitatas habeo.

Sed cursum nostrum persequamur. Cum tandem ad Æquinoctialem
 circulum paulatim maximis cum laboribus peruenissemus, Gubernator
 nauis, eleuationem nostram astrolabio rimatus est: atque asseruit nos sub
 linea illa Æquinoctiali eodem ipso die, quo sol ad eam peruenerat versari,
 nimirum 4. Id. Mart. quæ res, vt apprime notanda, quæque ante illud tem-
 pus paucissimis contigisset, ab illo est obseruata. Pluribus hæc persequi nō
 lubet, cuiuslibet tantum æstimandum relinquo, quantos æstus tum perpe-
 si fuerimus, quibus Sol esset pro Zenith. Præterea, quamuis alijs anni tem-
 poribus Sol modo ad vnum, modo ad alterum ex tropicis exspatiatur,

*Quid causa sit,
 cur circa Æ-
 quinoctialem
 lineam diffi-
 lu sit nauiga-
 tio.*

*Sub Æquatore
 ipso die Æqui-
 noctialis versa-
 ti sumus.*

*Hist. Gen. Ind.
lib. 4. cap. 126.*

nullibi tamen siue mare, siue terram spectes, æstus infestior perſentitur, quam sub illa zona. Satis id mirari non possum, quod à quodam alioqui fide (quantum mihi cernere datum est) dignissimo, est memorię proditū: Hispanos quosdam per regionem quãdam Peruanam iter facientes, non modo miratos esse, quod sub æquatore niuem conspexissent, imo mōtes niue obtectos ægre superassent, sed etiam tantum frigus experti essent, vt sociorum suorum nonnulli gelu rigore fuerint exanimati. Iam si vulgaris illa physicorum afferatur sententia, niuem in media aeris regione creari, quam faciat ad rem (quod cum bona eruditorum venia dictum sit) non satis video. Sol enim perpēdiculariter in illa linea radios suos in terram emittit, ac proinde aerem calefacit, qui niuem ferre non potest, nedum vt eam congelet, concreetque. Nec magis mouet me, quod de montium altitudine, atque de Lunæ frigiditate vulgo dici solet.

Iob. 41. 22.

Quare in solidum quid illud esse statuo, atq; ab Philosophorum regulis exceptum: solutionem vero certiozem afferri minime puto ea, quam Deus ipse Iobo affert, cui, vt ostenderet homines, quãtumuis acutissimos præclaris suis operibus capiendis minime pares esse, ait: An meos thesauros penetraſti? An grandinis thesauros oculis perlustraſti? Quasi summus ille opifex Iobo diceret, Quod horreum mihi putas esse, quo isthęc contineantur? tūc istarum rerum causas rimari potes? Minime id quidem, tu imperitior es, quam qui isthęc possis assequi.

Sed ad rem. Africus tandem ventus nos ab æstibus illis, summis eripuit, ac mox arcticum polum, cuius cōspectu annum integrum carueramus, intueri cœpimus. Cæterum, ne lectores diutius detineam, ea minime repetam, quæ à nobis sunt commemorata, de permultis obseruatu dignissimis, de piscibus volantibus, alijsque prodigiosissimis, non vnus generis, qui à nobis inter eūdum sub torrida illa zona visi sunt: verum eos ad narrationem illam remitto.

Humanum ingenium, nisi à Deo immutetur, indomitū.

Iam igitur eorum, à quibus eripuit nos Dominus, periculorum narratio est repetenda. Iurgium subortum erat inter vnū ex præfectis nauis nostræ, & nauiculatore nostrum, quo fiebat, vt neuter recte officio suo fungeretur. Contigit, vt nauiculatore ad 7. Cal. April. vicem suam explēte vela omnia expandi, atque in altum erigi iusserit: turbinem vero imminētem non animaduertit, qui repente in vela nostra tanto impetu irruit (quæ, vt contraherētur, iussisse debuerat) vt naui in latus inclinata, adeo vt mali summum aquam attigerit, quin & rudentes, auium caueæ, aliæq; sarcinæ paulo negligētius collocatæ in mate deciderint, non procul absumus ab exitiali submersione. Attamen rudentibus summa celeritate abscissis, nauis paulatim erecta est. Nihilominus tamen nos in summum discrimētum deuenisse merito affirmare poteramus. Illi tamen, quorum culpa totum illud nobis euenerat, non illo periculo mansueti facti sunt, atque ad concordiam allecti. Sed contra simul, atque à periculo exsoluti fuerunt, gratiarum actionis loco pugnam intentarunt inter se adeo obstinatam, vt periculum esset, ne tandem ad cædem deuenirent.

Ali.

Aliquot post diebus obtinente malitia, faber lignarius cum nautis, qui de nobis leuandis à tanto labore (dies enim ac noctes in naui exhaurienda occupabamur) solliciti erant, rimas, quas obturarent, diligenter perquirunt. Sed dum quandam sarciant, accidit, vt asser longitudine & latitudine pedis vnus auulsus sit, aqua vero tanta copia, tantoque impetu in nauem irruperit, vt nautas ipsos è vestigio abegerit, adeo, vt illi fabrum lignarium reliquerint solum, ad nos vero, qui in foris eramus accedentes, re ipsa minime explicata, summo cum pauore exclamabat, actum est de nobis, actum est de nobis.

Ad hæc Præfectus cum nauarcho & Governatore, periculo urgente afferes nauis, quæ foris sunt tegumēto, confestim in mare deiiciunt, quo facilius educeretur scapha, Brasiliæ quoque maximam vim aliasque merces, quarum præcium ad Gallicarum libellarum millia decem accedebat. Illi igitur consilium de naue relinquenda inibant, deq; salute querenda in scapha: quã rursus, ne nimio onere opprimeretur, metuebant. Quo factum est, vt nauarchus stricta machæra nos omnes ingressu illius prohibuerit: minatus, se brachium illi abscissurũ, qui primus in illam ingressum moliretur. Igitur rabido mari permisos nos esse autumabamus. Prius tamen illud naufragium, ex quo singulari Dei ope emerferamus, in mentem nobis redibat, hortabaturq; vt totis viribus in eo præstaremus, ne nauis obrueretur: cum tamen alioqui æque mortem atq; vitam opperiremur. Tamen tantum effecimus, vt nauem incolumem retinuerimus. Atqui non omnibus erat ea animi fortitudo: nautæ enim pleriq; mortis illius, quod imminabat genus reformidantes, adeo obstupuerant, vt rerum omnium curam iam abiecissent. Ac sane, merito quidem asseuerare possum impios illos atheos, qui passim inter pocula eos irrident, qui mari sese committunt, qui que tot pericula subeunt, si apud nos adfuisent, nugas illas & ludibria sua confestim horrendis terroribus permutaturos fuisse. Mihi porro dubium non est, quin eorum, qui isthæc aliaq; quæ iam commemorauimus, pericula sunt lecturi, plerique ex nostrate forma exclament: Quam tutum est, brassicas in continente plantare! Quam facilius admiranda de Barbaris audiuntur quam visuntur! Quam sapienter olim Diogenes eos laudabat, qui nauigandi consilio inuito, minime tamen nauigabant! Atqui nondum nostrorum hic fuit exitus malorum: tum enim, cum in istud incidimus discrimen, ab portu ad quem tendebamus, vicies centena passuũ millia aberamus. Fuerunt itaque multa alia nobis subeunda pericula: quinimo (vt mox dicetur) tantam perpessi fuimus famem, vt non pauci ex nostris extincti ea fuerint. Sed interim subiicienda est ratio, qua istud euasimus periculum: Faber noster lignarius humilis quidem staturæ vir, sed animo forti, nauis sentinam vt cæteri, minime reliquerat, sed contra penulam suã nauticam vasto illi hiatui admouerat, pedibusque, vt aquæ viribus obsisteret (quibus tamen non semel est à suo loco dimotus, atq; in altum elatus) calcabat, tum quanta poterat vocis contentione, eos aduocabat, qui in foris erant consternati, atq; in summam iam deueniant desperationem: mo-

Mm

Casus, qui sub-
mersione nobis
propemodum
attulit.

nebatq; vt sibi vestes, xylyna cubilia, aliaq; quę vsui erant subministrarent, quibus quam maxime posset, aquę impetus tantisper cohiberetur, dum asserem appareret, quo hiatus ille perniciosus resarciretur. Quibus diligenter suppeditatis, illius opera ab tam præsentis periculo liberati fuimus.

Ab eo tempore ventis adeo aduersis vsi sumus, vt nauis nostra modo ad Eurum, modo ad Fauonium depelleretur, cum tamen ad Austrum tenderemus. Præterea Gubernator noster illius artis non admodum penitus à cursu aberrauit, atq; ita incertum cursum, donec ad Tropicum Cæci peruentum fuerit, tenuimus.

Præterea per quindecim dies inter herbas mari innatantes versati sumus, quarum tanta erat densitas, tantaq; copia, vt nisi securibus eas secantes, nauigio, quod illis frangendis erat impar, viam fecissemus, futurum autumo fuisse, vt ibi substitissemus. Quoniam autem herbarum illa copia mare quodammodo turbidum efficiebat, nos in paludibus cœnosis versari credebamus: ac proinde Insulas quasdam in propinquo esse iudicabamus. Verum iacta bolide, cui funis quingentenarum vlnarum lōgitudine alligatus est, nec fundum attigimus, neq; etiam Insulas vllas aut cōtinentem animaduertimus. Ad hæc id commemorare libet, quod ab Ind. Hist. de hac re memoria est perditum: Christophorus Columbus, inquit, ea quam primum instituit nauigatione ad Indiam nouam cognoscendam, anno nimirum 1492. commeatus reparandi gratia ad vnam ex Canarijs Insulis diuertit, à qua paulo post digressus, cum dies permultos nauigasset, tandem ad mare adeo herbidum deuenit, vt pratum referret. Quę res nō parum eum commouit, quamuis nullum subesset periculum. Sed herbarum illarum descriptionem subiungere placet. Colore sunt subflauo, ad scœnum iam exsiccatum accedente, folijs à ruta hortensi non absimilibus: baccis iuniperinas referentibus: prælongis quibusdam filamentis ac fibris colligatur, non absimili ab hedera terrestri modo, atq; ita radicibus expertes, mari ipso innatant. Cæterum non satis tuto tractantur, nonnunquam etiam sordes nescio quas rubras, quarum forma ad galligallinacei cristam accedit mari innatantes vidi, quarum adeo periculosus erat contactus, vt si à nobis attrectarentur, manus confestim intumesceret, ac rubore infestaretur.

At quia nuper in sermonem de bolide incidimus, de qua multa ab anilium fabularum commētis non admodum aliena sæpius audiui, nimirum nauigantes ea iacta è terra quæ inhæret, quibus in regionibus versentur agnoscere, quod falsissimum esse de Occidentali mari assero. Itaq; quod res est, subiiciam. Bolis ergo instrumentum est trunculum pyramidalem formam referens, ac acuta parte perforatum, quod funibus attexitur, sebum vero ab altera parte applicantes in profundum demergunt nautæ, quoties locum stationi idoneum nactos se esse putant. Cui, si arena adhæserit, opportunam esse stationem colligunt: sin minus, limum aut rupes subesse cognoscunt, cui anchora defigi minime potest, ac proinde alio esse properandum.

Hęc habui dicenda ad erroris illius refutationem. si enim omnes, qui in alto Oceano nauigarunt, immensam esse illius & inscrutabilem, quantavis

maxi-

*Herbidum
mare.*

*Hist. Gen. Ind.
lib. 1. cap. 16.*

*Herbarum il-
larum marina-
rum descriptio.
Quisquilie ru-
bra mari in-
natantes.*

*Bolis quid sit,
quisue illius v-
sus.*

maxima funium copia adhibita, profunditatem norūt: quo fit, vt dies noctesq; quam diu secundus est ventus, cursus sit tenendus: obtinente vero malacia, consistere necesse sit. Nauigia enim mari illi accommoda perinde ac naues actuariæ remis non aguntur. Ex quo patet, nugas esse ea, quæ vulgo referuntur: bolidē humum erui, qua in quibus terris nauæ versentur, dignoscāt, cum vasti illi gurgites (vt supra dixi) sint penitus imperscrutabiles: quod si in mediterraneo mari, aut in ipsa terra, vt quidam de Africæ desertis referunt, in quibus stellarum & pyxidis marine ductu viatores iter conficiunt, locum habeat: penes auctores fides esto. Ego quæ de Occidentali Oceano dixi, vera esse confirmo.

*Calchond. de
bello Turcico.*

Igitur postquam herbosum illud mare prætergressi sumus, veriti ne in piratas incideremus, tormenta aliquot ferrea aptauimus, aliaq; munimenta instruximus. Quæ res nouum nobis creauit periculum. Cum enim tormentarius noster puluerem igni admouisset, tam diu eum apud ignem reliquit, quoad vas, cui fuerit impositus, candesceret, atq; adeo ignem conciperet: cuius flamma vniuersum nauigium nostrum penetrauit. Adeo vt perparum abfuerit, quin ob picem, qua vndiquaque oblitum erat nauigium, flammis correpti fuerimus, quibusdam velis ac rudentibus infestatis, tribus quoq; nautis grauissime adustis, quorum vnus post aliquot dies vitam cum morte cōmutauit. De me quod attinet, nisi vultui meo pileum opposuissem, haud dubie adustione fuisset turpatus, nisi quid grauius mihi accidisset. At illius mei pilei beneficio summis tantū auriculis capillisq; adustis incolumis euasi. Quod quidem ad 17. Calen. Maias nobis contigit. Iam hoc loco aliquantulū est respirandum nobis per Dei gratiam ab naufragijs, submersione, in cendioque hæctenus liberatis.

CAPVT XXI.

De extrema fame, tempestatibus, alijs que non paucis periculis, à quibus in Galliam redeuntes, diuina ope erepti sumus.

OT tantisq; euitatis periculis è Scylla in Charybdim incidimus. Etenim cibarijs nostris iam ante nō quidem opiperis pars media repente fuit detracta, eò quod cum temporis à Gallia decies centena passuum millia aberamus, quā moram non tempestates tantum nobis attulerunt. Nam (quod etiam alibi dixi) Gubernator noster à cursu adeo aberrauerat, vt cum atfereret, nos ad Hispaniæ oram accedere, Insulas Efforeas legeremus, quæ ab Hispaniensi ora sexies centena passuum millia distant. Ille igitur error eò inopiæ nos redegit, vt sub Aprilis mensis finem commeatu penitus careremus. Postremum igitur solatium fuit, vt Cellulam gypsatā, in qua commeatus recōdi solent, euerreremus: in qua vernies & murium excrementa maiori copia, quam micæ reperimus, quisquilijs tamen illis diligenter collectis, ac sigillatim distributis, pulmentum conficiebamus, quod & nigredine & amaritudine fuliginem superabat. Id genus cibi quā

Vermes ac murium excrementa vna cū micæ penitus colliguntur & eduntur.

*Nauta duo
fame necati.*

palato esset gratum, minime est quærendum. Per illud tempus, quicumque cercopithecus & psittacos reseruarant ijs (quod iam pridem à multis erat factum) vesci non dubitarunt. In summa, iam ipso Maij mensis initio ex nautis nostris duo fame necati sunt, atque pro nauigantium more in ipso profundo sepulti. Præterea tam dira urgente fame totos viginti dies procellis ac tempestatibus adeo vexati fuimus, ut non modo vela omnia complicare, clauumque obligare, sed nauigium amplius regere impotes permittere illud flatibus atque vndis coacti fuerimus. Quæ res effecit, ut per totum illud tempus, quantumuis urgente fame, piscis à nobis nullus fuerit captus. In summa repente nos in diram famem incidimus extrinsecus vndis, intrinsecus vero aqua petimur. Quare in eorum gratiam, qui mare nondum viderunt, quos merito mediam tantum mundi partem vidisse dixeris, hoc loco, id est, in memoriam reuocandum, quod Psaltes de nauigantibus asserit:

*Psalm. 107. 23.
24.*

*At vos tranantes p̄ictis vada salsa carinis,
Maris coloni diuitis,
Magna Dei vere miracula cernitis, alti
Dispersa campis æquoris.
Nam simulac iussit, rapidi tota æquora venti
Ad ipsa tollunt sidera.
Abripitur pariter ratis, & nunc nubila tangit:
Tumente veb̄ta gurgite,
Tartara nunc contra præcepta contendit ad ima,
Ipsisque mergitur inferis, &c.*

Per illud tempus cogente rerum inopia, admiranda concipiebant vota nauarum: at nos ad verum illum Deum vota omnia dirigebamur, cuius benignitatem atque fauorem toties experti eramus: cuius etiam ope in media ipsa fame, non sine insigni miraculo sustentabamur, à quo etiam vno mare ipsum ac tempestates sedari posse noueramur.

*Parmæ ex tergo
Tapiroussou
mandantur.*

*De Bell. Iud.
lib. 7. cap. 7.
Thoraces coracii & calceamenta ex-
eduntur.*

Interim licet inedia ac proinde macie adeo confecti essemus, ut nauigationis obeundis ministerijs vix, ac ne vix quidem idonei essemus, egestas tamen singulos eò compellebat, ut quacumque fieri posset ratione, de famelico ventre saturando cogitarent. Nonnullis in mentem venit, ut frustula parmarum ex tergo Tapiroussou, de quo antea, in aqua decoquerent, ederentque: at illa inuentio non ita successit. Alij igitur eadem frustula excipientes prunis imposita torrent, quod adustum erat cultro eradunt; quod optime successit: corium enim illud nobis fame iam confectis suillam cutem prunis assatam sapore referebat. Hoc facto experimento, quicumque parmas eiusmodi habebant, frustatim eas concidebant falcibus, alijsque instrumentis, frustaque diligenter in sacculis recondita apud se continuo gestabant, imo in tanto apud eos erant illa pretio, atque loculi auro oppleti apud auaros & sceneratores nostrates esse solent. Iosephus de Hierosolymitanis obsessis verba faciens, memoria prodidit, eos nec cingulis, nec calceamentis abstinuisse, Coriaque scutis detracta mandisse. At non defue-
runt

runt inter nos, qui & Coriaceos thoraces, ipsaque adeo calceamenta ede-
rent. Imo pueri, qui nobis famulabantur, fame adeo pressi fuere, vt à later-
narum cornibus non abstinuerint, quarum in nauigijs maxima suppetit
copia, imo sebaceis ipsis candelis, si quas offenderent, non pepercerunt. At
nos summe debilitatos iugiter in exhaurienda naue laborare necesse erat,
alioqui mox submersi fuisset, in ediamque nostram largo potu com-
pensassemus.

*Lateriarum
cornua, eade-
laque sebacea
cibi vices pra-
stant.*

Porro ingentem bolidem tertio nonas Maias sub solis occasum in aere
ardentem conspeximus, cuius tanta erat velis nostris reuerberatio, vt ea i-
gne iam correpta esse crederemus: attamen nullo nostro incommodo sta-
tim euolauit. Iam si quærat, unde bolis illa ortū habuerit. Respondeo rei
illius causam indagare difficillimū esse, præsertim cū terras nouas, ex qui-
bus ichtyocollæ aduchi solent, Insulamq; Canada præterlegeremus, quæ
regio est frigidissima, ex calidis exhalationibus ortam esse nemo dixerit.
Nos igitur, vt genere omni incommodorum afflicteremur, Aquilone vē-
to adeo infestati fuimus, vt totos dies quindecim calorem vix vllum per-
fenserimus.

*Bolis ignea in
aere conspici-
tur.*

Tormentarius noster ad 4. Cal. Maias, cum ante tanta fuisset fame op-
pressus, vt psittaci viscera me præsentē cruda paulo ante deglutisset, diem
suum obiit, nec terræ, sed mari sepulchrali, vt & superiores mortui, māda-
tus est. Cuius mortem eò æquiore tulimus animo, quod opera ipsius faci-
le careremus: etenim si Piratæ quidam eo tempore nos aggressi fuissent, nō
modo nō propulsarem eos, sed vltro in deditiōnem venire summis vo-
tis optabamus (quæ erat nostra miseria) dummodo cibus suppeditaretur
nobis. Sed prout Deo visum est, nos per totam nauigationē illam affligere,
vnicum conspeximus nauigium, quod assequi minime potuimus: vela e-
nim apparare mature per imbecillitatem nostram non licuit.

Cæterum consumptis illis, de quibus paulo ante memini, parmis, cori-
is, ipsiq; adeo arcarum tegumentis, breuiter quicquid famem explere po-
terat, nos vltimam nauigationis nostræ lineam attigisse existimabamus.
Sed penuria artium inuentrix, quosdam ex nobis mures, vt venarentur,
compulit. Illi enim fame oppressi (quod micæ ceteraq; omnia, quæ corro-
dere solebant, diligenter collegissemus) turmatim per foros cursitabant.
Nos vero cum diligenter, tum ingeniosissime ijs captandis varijs decipu-
larum generibus adhibitis inuigilabamus, nōnunquam etiam noctu fe-
lium more eos obseruabamus. Quo factum est, vt quantumuis latentes
perpauci manus effugerint nostras. Ac sâne murem tum pluris quam bo-
uem faceremus, in continēte æstimabamus. Vidi enim, qui coronata tria,
nonnunquam quatuor, in singulos mures numerarent. Imo quendam
obseruavi, qui cum Chirurgus noster mures duos simul cepisset, hac vo-
luit cum illo agere conditione, vt si murium suorum alterum commodare
vellet, cum primum ad portum appelleremus, galerum, thoracem, fe-
moralia & tibialia ipsi penderet. Illoramen (quod vestes vitæ suæ posse ha-
beret) conditionem respuit. Deniq; mures frequentes, ac minime exente-

*Mures capti-
tur atq; man-
dantur.*

rati in aqua marina elixabantur, qui tamen maiori nobis erant in pretio, quam sint in continente veruecini armii.

*Murium pedes
diligentissime
colliguntur.*

Preterea quo magis ac magis pateat, nihil quod edule esset à nobis contemni, de quodam narrabo, qui cum Præfectus noster murem satis grandem apparasset, quatuor exsectis pedibus, quos in foris reliquerat, eos diligentissime collegit, prunisq; assauit, asseruitque se perdicum alas tam sciti saporis minime vnquam edisse. Ac sane, quid est quod non tãta inedia oppressi mandissemus, aut potius vorassemus, qui ad explendam famem ipsa ipsa olim proiecta, aliasq; id genus sordes summopere optabamus? Nec dubium est, quin si nobis virides herbæ aut foenum adfuisset, brutorum more ea mādissimus. Atqui non solum cum malo hoc conflictabamur, totis enim viginti diebus, quibus fame illa infestati fuimus, neque vinum neque aqua dulcis in naui nostra visa est, restabat tantum exiguus siceræ cadus, quem Præfecti nostri adeo parce distribuebant, vt si vel Monarcha quis tum nobiscum fuisset: ceteris largiorem potum non obtinuisset: singulis autem cyathus quotidie assignabatur. Cum itaque non minus siti, quam fame infestaremur, quotiescunque decidebat pluuia linteis expansis, ferreoq; globulo in medio sito, vt commodius in vasa subiecta instillaret, aquam excipiebamus. Imo eam, quæ per foros effluebat, diligenter colligebamus, nec obstabant sordes, quæ eam longe turbidiorum ea, quæ per vicos in vibibus præterfluit, reddunt, quominus à nobis ebiberetur.

*Sitis fame in-
tolerabilior.*

*Sancerrana
fames.*

Denique quamuis ea fames, quam Anno 1573. in obsidione Sancerrana perpepsi sumus, in earum numerum, quæ grauissimæ habentur, recenseri debeat, vt videre est ex historia, quam de ea re nos ipsi edidimus, quamuis diuturnior, non tamẽ æque grauis, atq; de ea, qua nunc agimus, fuit. Sancerræ enim neque aquæ neque vini laborauimus inopia, præterea herbæ quædam ac radices, vitiumq; gemmæ nobis suppetebant. Ego sane, si ob causæ iustæ patrociniũ, obsidione alicubi tenerer, tantisper dum Deo creatis rebus benedictionem suam impertiri visum esset, quid pelles, mēbrana, bubalini thoraces, aliaq; eiusmodi succum aliquantulum habentes, quibus tamen quotidiano vsui, quamuis minime familiaribus, in illa obsidione famem tolerauimus, expertus, minime vnquã famis metu in deditionem hostibus venirem, dummodo earum rerum copia suppeteret. At in illa nostra nauigatione longe diuersa erat ratio: eò enim redacti fuimus, vt nil nobis restaret, præter Brasiliũ lignum, præ omnibus alijs lignorũ generibus siccum, atque humore expers. Nihilominus tamen non defuerunt inter nos, qui fame ad extremum adaecti, cibi alius inopia, lignũ illud dentibus atterere conarẽtur. In quibus erat Philippus dux noster: qui cum frustulum ori admouisset, altum trahens suspirium, me his compellauit verbis: Heu mi Leri, pecuniam in Gallia ad quater mille libellas olim credidi, cuius apocham vtinam conscribere tenerer, & mihi pro ea panis vnus cum cyatho vini mihi præberetur. *Peccatis autem Richerij Pastor, qui non ita pridem Populæ ab Dionysio nauigatione, in eadem sua profectus iacebat, adeo operæ tribus omnibus expens, vt caput ad Deum amittitur*

*Brasiliũ li-
gnum corro-
ditur.*

Philippi votũ.

*Richerij debi-
litas.*

etiam in eo possit atque, an in eo, proficiamus in diuina precibus aditum ad dandis in cunctis eam

Antequam sermoni huic finem imponam, id obiter obseruare libet, quod in alijs quidem, maxime in me ipso animaduerti, qui binas fames expertus sum, easque eiusmodi, ut nullum unquam horridiores euasisse credam. Corporibus inedia debilitatis, & deficiente natura, sensibus alienatis, spiritibusque dissipatis, non modo feroces, sed & morosi & iracundi fiunt homines. Illa porro iracundia merito rabiei genus dici potest: Quo fit, ut apposite vernaculo nostro sermone is fame dicatur furere, qui fame premitur. Præterea, quoniam experientia res omnes expressius edocet, video non sine causa Deum, populo suo minantem famem nisi suis pareat præceptis, diserte exprimere futurum, ut viri illius, qui fuerat mollis, & delicatus, valde malignus sit oculus in fratrem suum, & in uxorem sibi charissimam, atque in filios suos, adeo ut non det ulli ex eis de carne filiorum suorum, quam comedit. Nam præter ea, quæ in Hist. Sancer. commemorauimus exempla de parētibus, qui ex liberis suis unum comederunt, deque militibus quibusdam, qui postquam cadauera eorum, qui bello cæsi fuerant, degustassent, se decreuisse, si malum illud diutius persistisset, viuis manus afferre, affirmare possum nos durante illa Nautica fame vix, ac ne vix quidem pacate alij cum alijs colloqui potuisse, licet Dei timore cohiberemur, imo quoniam (quod Dominus condonet nobis) malignis oculis alij in alios fuerimus.

Sed ut reliquum navigationis nostræ cursum describere pergam: Contigit rebus nostris in peius ruentibus, ut nautæ alij duo 17. Cal. Maias fame necati fuerint. Quo tempore ex nostris nonnulli fuere, qui tam diuturnum errorē nostrum in aquis secum reputantes, nulla obiecta terra animo suo fingeabant nos in nouo versari diluuiō. Cum igitur nautas illos mortuos in mare præcipites dari animaduertimus, eundem nobis exitum omnibus impendere credebamus. Ego in tanta rerum inopia, qua, ut dixi, cercopitheci ac psittaci, quos vehebamus, confecti fuere, ad illud usque tempus psittacum plumis decorum, anseris magnitudine, articulate voces multas humanas imitatem, studiosissime conseruaram: eum Gaspari Collignio offerre sperabam, atque ea spe quinque dies cautissime occultaram, nullo ei præbito cibo. Hunc tum urgente fame, tum quod vererer, ne mihi noctu furto furriperetur, post alios omnes occidi. Ille mihi amicisque aliquot meis per tres quatuorue dies alimento fuit: integer autem à nobis fuit esus, nullam enim particulam præter plumas eiecimus, adeo ut non carnes tantum, sed & viscera & pedes ipsos, atque adeo ungues, vncumque rostrum corroferimus. Auis istius mortem ægerrime postea tuli: dolorem auxit, quod quinto ab eius obitu die terram conspeximus. Cum igitur illius generis aues facile careant potu, vel tribus nucibus totum illud tempus vitam illius sustentare potuissem.

At vero, dicet quispiam, quid nobis cum tuo psittaco? nosne perpetuo in miserijs illis vestris suspensos tenebis? Annon tandem aliquando malorum & quidem omnis generis satis? Nunquid aut vita aut morte finis tā-

*Qua die conti-
nentem cōspe-
ximus.*

*Prodigiosum
decretum.*

dem dabitur? dabitur utique: Deus enim, qui (non sane vulgari cibo) corpo-
ra nostra sustentabat, opem nobis tulit opportunissimam, effecitque im-
mensa sua bonitate, ut s. Cal. lun. cum iam ad foros ferme languore confe-
cti iaceremus, Britanniam inferiorem conspexerimus. Veruntamen, quod
non semel à Gubernatore nostro decepti fuisset, qui terræ loco nobis ac
chimæras indicarat, quæ propere euanuerant, speculatore iterum atque ite-
rum pro more exclamante, Terram, Terram, vix tamen vere illud dici cre-
debamus. At qui secundo flante vento proa obuersa mox certo cognoui-
mus, continentem in propinquo esse. Iam vero, ut liquido apparet, quan-
tam in miseriam, quantumque in discrimen adducti fuerimus: quæque op-
portune Deus sit nobis opitulatus, huc referre lubet, quod nauclerus no-
ster edita voce affirmavit statim, ubi gratiarum actiones ob imminentem
liberationem nostram egisset: se nimirum omnino decreuisse, si diem v-
num adhuc in illo tam misero statu permansissemus, non quidem forte a-
gere (ut ab nonnullis, in tales redactis angustias est aliquando factum) sed
aliquem ex nobis clam interficere, qui cæteris esui esset. Quæ res minime
me commouit, cōscius enim mihi eram (quamuis omnes macie essemus
confecti) me ab illo periculo tutum satis fuisse, nisi forte cutem & ossa nu-
da pro carnib. habere voluisset. Quoniam autem nauæ nostri Rupellam
appellere decreuerant, ut ibi Brasiliium suum lignum venderent, cum iam
à Britannia sex passuum millibus tantum abessemus, Nauclerus cum Phi-
lippo & quibusdam aliis scapha vecti ad oppidulum proximum (Hodier-
nam vocant) contendunt, cibaria comparaturi. Inter quos duo ex nostris,
quibus pecunias speciatim numeraueram ad cibaria quædam mihi com-
paranda, ubi ad continentem appulerunt, nauem nostram famis domici-
lium esse rati, diserte testati sunt se in eam pedem nunquam relatu-
ros: quod ab ipsis est factum. Relictis enim in naue sarcinis suis, ab illo tempore eos
nunquam vidimus. Attamen eorum vnus, qui solus mecum è quatuorde-
ci in illis, quorū nomina initio recensui, hoc an. 1584. quo historiam hanc
corrigo recenseoque, quanto cum labore pristinae restituti fuerint valetudi-
ni ad me scripsit. Nobis quid hac in parte contigerit, mox narrabo. Nobis
in anchoris nostros operientibus, ad nos accessere piscatores quidam, à qui-
bus cibaria petimus, illi se à nobis irrideri arbitrati, imo ne iniuria aliqua
afficerentur veriti, fugam capessunt; at nos, quos vrgebat fames, eos ut cō-
sisterent, cogimus, inque eorum lintrem irruimus. Tum illi extrema que-
uis sibi imminere credebant. Nos vero pacate omnia agere, cumque ciba-
riorum nihil præter cibarii panis frustra aliquot comperissemus, vnus ex il-
lis inuentus est, qui exposita extrema, qua premebamur fame, adeo ferum
se præstitit, ut pro pane illius frustulo, quod vix obulo vænisset, sestertios
duodecim non dubitaret à me exigere. Nostri autem mox cum cibariis ad
nos redeunt, quam auide à nobis fuerint excepta, necesse non est dicere.
Tum in proposito perseuerantes, nimirum ut Rupellæ littus peteremus, iā
passuum sex millia nauigaremus, cum ab Nautis, qui nos assecuti sunt, ad-
moniti fuimus, Piratas quosdam ad oram illam vagari. Quare post tot tā-
taque

taque pericula, quæ Dei ope euaseramus, si ultro in periculum nos conii-
ceremus, videntes illud nihil aliud esse, quam Deum tentare, illo ipso die 7.
Cal. Iunias portum intramus Blauuetensem, in Britannia: ad quem per il-
lud tempus naues permultæ è varijs regionibus reduces appellebant: quæ
& tormenta displodebant, aliaq; nauigantibus solemnia celebrabant, atq;
ob portas victorias triumphabant. Inter quas vna erat ex vrbe Sarmalca,
cuius nautæ Hispanicam ex terris Peruanis reducem ceperant. Ea pretiosis
quibusque mercibus erat onerata, cuius pretium ad sexaginta aureorum
nummorum millia estimabatur. Cuius rei fama, cum per vniuersam Gal-
liam sparsa fuisset, mercatores non pauci Parisienses, Lugdunenses, alijque
eò ad merces illas coemendas commeabant. Quæ res commodissime no-
bis euenit: accidit enim, vt cum è naui egrederemur mercatorum illorum
plerique ijs auditis, quæ perpessi eramus, & nos præ infirmitate minus ad-
gressus figendos idoneos sustentarint, & opportunissime admonuerint,
vt ab nimio esu diligenter nobis caueremus, paulatimq; vires nostras pau-
culo cibo repararemus, iure ex veterum gallinarum decoctione, lacte ca-
prino, alijsq; ad viscera dilatanda accommodatis. Ac sane cum ijs omnib.
qui tam salubri paruerunt consilio, bene est actum. Nautæ vero, qui repē-
te ventrem cibo impleuere, non tulerunt impune: nam è viginti, tot enim
incolumes terram attigerunt, plures decem sibi mortem accersuisse au-
tumo: nos vero (quoddecim eramus numero) qui, vt iam dixi, nauem illam
in America conscēderamus in Galliam remigraturi, ad vnum omnes terra
marique incolumes tum seruati sumus. Hoc quidem verum est, nos non-
nisi cute & ossibus tum constitisse, adeo vt alij alios intuentes cadauera è
sepulchris eruta videre videremur. Adhæc, vbi cœlum terrestre persensi-
mus, tātum ciborum nos cepit fastidium, vt (nam de me nominatim ve-
rius referre possum) in diuersorium tādē delatus, oblatum mihi vinum,
vbi olfeci, deliquium animi passus sim, inque arcam, quæ in propinquo e-
rat delapsus. Qui vero aderāt, futurum, vt animam mox agerem, existima-
bant, habita præsertim debilitatis meæ ratione. Atqui minimo affectus
fui casu illo incommodo. Itaq; in lectum decubui, tamq; suauiter dormi-
ui, vt non nisi sequenti die, & quidem multa luce experrectus fuerim: quā-
uis ante decem mēses in lecto non decubuissem, quod ideo commemo-
ro, quod faciat contra eorum opinionem, qui putant eos, qui ab mollib.
cubilibus desueuerunt, ea repetentes initio dormire minus posse. Blaueti
igitur quatuor diebus trāfactis, Hannebonem nos conferimus, quod op-
pidulum ab Blaueto quatuor passuum millibus distat. In quo totos quin-
decim dies quieuius, nosq; ex medicorum præscripto curauimus. Quā-
tumuis tamen diligenter nobis caueremus, nemo nostrum effugere po-
tuit, quin tumore per totum corpus infestaretur, mecum tribus alijs ex-
ceptis, qui ab vmbilico ad pedes vsq; eo morbo laborauim⁹. Insuper cum
diapysia & stomachi solutione conflictabamur, adeo vt intra corpus nihil
confisteret eorum, quæ immittebantur. Tamen medicamenti genus no-
bis est indicatum, quo postquam vsi sumus, confestim ab eo morbo sana-

*Famem conse-
quitur ciborū
fastidium.*

*Medicamentū
ad restringēdā
alium accom-
modum.*

Nn

ti fuimus: est autem eiusmodi: Ius hederæ terrestris est accipiendum cum oryza probe cocta: in ipsa olla pannis veteribus restincta, deinde ouorum vitellis permistis, denuo igni admouenda. Confectionem illam cochlearibus ad modum pultis, ori admouebamus. Ac sane nos omnes morbo illo extinctos futuros fuisse, nisi medicamentum illud adhibitum fuisset facile credo. Hæc sunt denique, quæ de nauigatione illa nostra habui referenda: quæ sane inter minimas non est reponenda, si animaduertas nos gradus septuaginta tres nauigasse ab Aquilone ad Austrum. Verum nepal-

*Ioh. Sebast. de
Cano, Hispanus,
& Drach.
Anglus, vniuersum
terrarum orbem circun-
dederunt.
Consule Hist.
Gen. Ind. c. 98.
Iren. Popelin.
De tribus n. n.
dis.*

*Statim post
Benzoni reditum accin-
git se ad iter
Amer. Auctur.*

mam merentibus præripere videamur, quantula est, si cum ingenti illa Iohannis Sebastiani De Cano Hispani, aut (vt quidam volunt) Veneti, vel etiam, vt alijs placet, ab vrbe Guetaria in Cantabria Prouincia oriundi, qui vniuerso orbe circundato, quod ni fallor, contigerat ante eum nemini (post eum quidem de Dracho Anglo idem referunt) qui in patriam redux pro insignibus orbem terræ depingi curauit, cum hac inscriptione, *Primus me circumdedisti.*

Cæterum ijs à me lectis, quæ Hieronymus Benzo de sua in Peruensem terram, aliasque orbis illius regiones peregrinatione, quæ fuit annorum quatuordecim, scripsit: cõmune hoc mihi cū illo esse animaduerti, quod (vt ipse historię suæ initio refert) annos viginti duos natus esset, cum multorum exemplo peragrandi orbis cupidus, ac præsertim visendæ eius mundi partis nuper repertæ, cui Indiæ Occidentalis nomen factum est, explere animum secum tandem constituit: Ego vero eodem studio impulsus, totidemque annos natus, in Brasiliam nauigationem suscepi, prout ipse historię huius initio adnotaui: sed aliud est longe maiori dignum obseruatione, quod nimirum Benzo (licet ille de nobis nihil, nec nos de ipso vquam audiuissemus) affirmat se idibus Septembris Anno 1556. in Hispaniam, peractis suis peregrinationibus, appulisse: nos vero ad 4 Idus eiusdem mensis, eodemque anno in Brasiliam profecturi, domo discessimus. Iam igitur, si quis temporum seriem obseruare velit, eorum qui in Americam nauigarunt: nos statim post Benzoni reditum esse collocandi. Porro cum Benzoni historia Latino sermone primum, ac postea Gallico Urbani Caluetoni amicissimi mei opera extet ex Italico conuersa, cui titulus est, *Noua noui orbis historia*, adde quod auctor ipse inter eos, qui multa obseruarunt, atque obseruata elegantissime scriptis mandarunt, postremum non obtinet locum: necesse penitus esse existimo ijs, qui Americanorum mores probe nosse cupiunt, atque adeo quam immaniter miseræ illæ gentes ab Hispanis, à quibus subactæ sunt, excipiantur, vt historiam illam diligenter perlegant. Ille autem eo maiori est dignus laude, quod historiam suam concludat præstantissima gratiarum actione, quam ad Deum dirigit. In quo se minime ingratum in eum fuisse, à quo beneficium hoc acceperat, vt res adeo nouas, tamque à nobis remotas terras viseret, per totum quatuordecim annorum spatium, cuius etiam ope tot pericula euasisset. Illius tamen clarissimum nomen obscurare nititur Theuetus, veritatis (si quis alius nostra memoria extitit) acerrimus hostis, suo viro-

rum

rum illustrium libro, quem nuper edidit. Ille enim de Francisco Pizarro Hispano, à quo Attabalippa Peruensium Rex fuit deuietus, verba faciens, totam Benzoni historiam ita in dubium reuocat (à cuius tamen facundia longissime abest) vt meras fabulas esse dicat. Quæ res forte à Theueto de industria est suscepta, quod Galliam patriam suam debito non prosecutur affectu, cuius tamen lepidissimus Benzo famæ est studiosissimus, aduersus eos, qui quod minimo negotio Indos illos subegerint, cæteras omnes gentes tam facile se deuincere posse iactant.

*Theueto de
Zoni obtulit*

Sed vt ad nos redeam, finem ac requiem laborum consequutos nos esse forsitan quis existimet: attamen nisi ille idem, cuius ope à tot naufragijs, tempestatibus, extremaq; fame, alijsq; incommodis, quæ nos inter nauigandum assidue vexarunt, liberati sumus, nos ad littus appulso seruasset, extrema quæq; nobis impendebant. Iam supra dixi Villagagnonem tradidisse dicam in nos per scriptam, præfecto nauis illius, qua reuecti sumus, vna cum mandatis ad obuios quosque magistratus, vt in nos animaduertent, ignique abdicerent. Contigit autem, vt Philippo Duci nostro cum Magistratibus (ad religionem, quam profitebamur, non abhorrentibus) cui arcuilla illa epistolis dicæ illi adiunctis plena tradita fuerat, necessitudo intercederet. Quo factum est, vt optime ab illis excepti fuerimus, contra quæ cupiebat Villagagno, imo etiam fortunis suis non pepercerunt, quin nostris, quibus opus erat, eas largirentur: Philippus quoque ab illis pecunias mutuo accepit, atq; ita Deus ille, qui astutos in astutia deprehendit, nos ab illo periculo liberauit, effecitque, vt scelerati Villagagnonis perfidia detecta, id totum ad illius contumeliam, nostrum vero solatium redundarit. Tanto igitur accepto beneficio ab illius manu, qui nos toties terra mariq; seruauit. Nautis nostris Hanebone excedentibus, vt Neustriam patriam suam repeterent: Nos etiam, vt ab Britannis illis recederemus, quorum idioma non minus nobis erat Barbarum, atq; fuerat Americana lingua, ad Nannetes properamus, non quod per celeres iter illud confecerimus: tanta enim erat infirmitas nostra, vt equis, quibus infidebamus, regendis minime pares essemus. Quocirca mercenarij, à quibus regerentur, singulis fuerunt mercede conducendi.

*Promittit Dei
admiranda*

Quoniam autem quodammodo restauranda erant corpora nostra, non minus portentosis flagrabamus appetitibus, atq; ij sunt, quos de prægnantibus mulieribus referunt: quorum, nisi ad finem properarem, exempla admiranda referre possem: quin etiam pleriq; ab vino ita abhorrebant, vt ab eo per mensem integrum abstinerent. Tandem vbi ad Nannetum urbem peruenimus, quasi inuersi essent sensus nostri vniuersi, aures oculiq; nostri adeo hebetes repente facti sunt, vt formido incesset, ne in surdos atq; cæcos euaderemus. Huc referri potest, quod Ionathan Saulis filius dicebat: illuminatos fuisse oculos suos, postquam aliquântulum mellis gustasset: quibus verbis non obscure significabat, oculos antea fuisse inedia hebetatos. Verum tamen ab primi nominis medicis quibusdam, alijsq; claris viris, qui ad nos frequentissime accedebant, tanta cum diligentia curati

*Natura re-
stantia ap-
petitum mira-
bilit.*

*Surditas ocu-
lorumq; hebe-
tatio ex fame
orta.
1. Sam. 14. 27.
29.*

EXEMPLAR

DVARVM LITERARVM,
 QVIBVS BREVITER
 EXPLICANTVR, ET NAVIGATIO NI-
 colai Villagagnonis Equitis Melitensis, in illam A-
 mericæ Prouinciam, quæ ultra AEquatorem ad Tro-
 picum vsque Capricorni extenditur: & mores
 consuetudinesque Incolarum eius
 regionis.

*Scripta quidem illa ad flumen Ganabara (Lusitanis Rio de Genero
 dictum) & in Galliam missa à quodam è Villagagnonis do-
 mesticis: nunc vero recens Latio donata à*

C. C. A.

FRANCOFVRTI
 Typis Matthiæ Beckeri,
 MDCV.

C. C. A. BENIVOLO
LECTORI.

Cum Theodorus de Bry, cuius nomen tibi proculdubio notum ex Virginiana & Floridensis Historiarum, quas elegantissimis figuris ornauit, euulgatione, Brasilianam etiam Historiam à Stadio quidem & Lerio conscriptam, ab ipso vero similibus picturis illustratam, in publicum emittere vellet: non ingratum tibi futurum existimaui, si ad eius Historia calcem, duarum Epistolarum, à Nicolao Barre (cuius Floridensis historia meminit) Gallico sermone scriptarum, exempla (quia eiusdem argumenti, & de Villagagnonis in eandem Prouinciam nauigatione breuiter agunt) adiungerem. Eas autem Anno M D LV II. hoc est, sequente illum quo scripta fuerunt, eodemq; sermone editas auide legi, pro innato mihi ad res peregrinas percipiendas desiderio, & hæctenus diligenter apud me seruauit: nunc vero Latinas facere volui, ut qui Gallicum idioma non callent, ipsarum etiam lectione frui possint. Boni igitur consule tenuem hunc meum laborem in tuam gratiam susceptum, & uiue.

PRIOR-

PRIORIS EPISTOLÆ
EXEMPLVM.

QVM à valle Argentueil, ad quam, inuicem valedicturi non sine communi omnium nostrum mœrore comitati estis, discederem: vos ad felices vestras Musas redijstis, ego institutum iter prosequutus sum, meam tamen fidem obstringens, me, simul atque eo, quo tendebamus, peruenissem; vobis scripturum. Eam igitur liberare, ingratitudeisq; vitium fugere cupiens, nec immemor videri volens beneficiorum à vobis acceptorum: quantum temporis angustia permisit, quid nobis in illa Nauigatione acciderit, hac epistola vobis breuiter significare volui.

Anno Domini M D L V. Villagagno, paratis omnibus rebus ad suum institutum necessarijs, & attributis illi ex Regis Henrici II. mandato magnis duabus nauibus, quarum singulæ ducentorum doliorum capaces, & tormentis bellicis probe instructæ, ad earum tuitionem, tum vt aliquam eorum partem istic, quo pfectionem instituebat, relinqueret, oneraria præterea naue centum amphorarum, quæ annonam & cætera necessaria veheret, comitibus multis nobilibus viris, artificibus, & nautis, eas conscendit, & merces imposuit. Omnibus ergo recte constitutis 4. Id. Iulij sub tertiam pomeridianam, è Gratiano portu, in quo classis parata fuerat, solvere, & explicare vela iubet.

*Prima nauis
conscensio.*

Bona tum erat tempestas, & spirabat Aquilo, nostræ nauigationi accommodus, quo perseuerante, Occidentalem Indiam attingere potuissemus. Sed postero die & sequentibus Austroafricus, inde, quo nobis recta dirigendum erat iter, flare cœpit adeo vehemens, vt in maritimam illam Angliæ oram, quæ vulgo Gallis *Blanquet* appellatur, propelleret, vbi iactis anchoris subsistere statuebamus, sperantes eius vehemētiam mitigatum iri: verum frustra, imo summa cum festinatione nobis fuerunt vellendæ, vt in Galliam redeuntes Diepam appelleremus. Turbida ista tempestate, nauis, qua Villagagno vehebatur, fluctibus concussa, tantum aquæ trahebat, vt minori quam semihoræ spatio, circiter quadringentas aquæ situlas è sentina educere necesse esset: quod sane mirandum, & hæctenus inauditum de nauis è portu soluente. Hac de causa Diepensē portum ingressi sumus, sed cū magna difficultate, quia eius aqua tres duntaxat orgyias alta est, nostræ

Blanquet.

*Regressu in
Diepensem
portum.*

vero naues ad duas orgyias cum semisse in aqua fidebant, præterea ventus admodum vehemens aditum præpediebat: sed Diepensēs (pro solito & laudabili ipsorum more) adeo frequentes affluerunt ad rudentes trahēdos, vt ipsorum auxilio portum intraremus xvi. Kal. Sextiles. Ex illo, plerisque nobiles nostri comitatus satias cepit maris, fidem firmantes prouerbio, Mare vidit & fugit; plerique etiam militum & artificum, istarum rerum pertæsi, secesserunt.

*Secundanauium
conscensio.*

Nos trium hebdomadarum spatio istic absumpto, secundum ventum expectantes, & reparandis nauibus occupati, Aquilone denuo flante secundo, vela fecimus, ea spe, vt superatis illis maris angustijs, in vastum Oceanū penetraremus: sed venti perinde nobis aduersi violentia, voto potiri non pmisit, imo eundem portum, ex quo solueramus, repetere coegit, in quo hæsimus ad xix. vsque Kal. Septembres.

*Tertianauium
conscensio.*

Interea singuli recentem annonam & reliqua necessaria compararunt, vt tertio mari nos committeremus. Prædicto igitur die Diuinam clementiam & benignitatem agnoscentes (nam quemadmodum nostris precibus illum sollicitaueramus, tempestatē maris sedauit, & cælum aduersus nos furens compescuit) atq; animaduertentes ventum in ea statione constantem aliquamdiu futurū, maiori, quam antea, spe, tertio nauibus conscensis, vela fecimus: fuit vero is ventus nobis adeo secundus, vt angustias illas inter vtramque Britanniam, vulgo Gallorum nauarum *La Menche* dictas, Aquitanicum & Cantabricum sinum, Hispaniam, Lusitaniam, Sacrum promontorium, Calpen, Maderę Insulas, & Fortunatas, quę vulgo Canarię cognominantur, superauerimus. Tenariße montem, à veteribus Atlas appellatum (à quo secundum Cosmographos Atlanticum mare denominatum) obseruauimus: nam præcellus est, & viginti leucarum spatio conspicui potest. Illi ad ænei tormenti iactum facti sumus vicini Dominico die, qui fuit vicesimus à tertia nostra in naues conscensione. Distat is à Gratiano portu mille & quingentas leucas, ab Æquatore vero xxviii. gradus ad Septentriones. Nascuntur, vt aiunt, in ea Insula sacchari abundantia & generosa vina. Hispano parere satis intelleximus: nam cum istic anchoras iacere vellemus, ad petendam recentem aquam, & quædam necessaria, ex castello ad radices cuiusdam montis sito, duobus aut tribus globis sumus petiti, quorum vnus Prætoriam nostram nauem perfodit. Instabar meridies, ingensq; erat æstus nullo spirante vento: illorum itaq; iectus sustinendi fuerunt. Sed contra tormentis explosis ita ipsis respondimus, vt multis in arce ædificiis corruptis, foeminae pueris permistæ præcipiti in agros fuga sibi consulere cogerentur. Si nostros lembos & cymbas eductas habuissemus, arbitror nos in pulchra illa Insula hæsueros fuisse. Nemo nostrum vulneratus fuit, præter tormentarium quendam, qui tormēti ænei genus vulgo *Cardinac* appellatum explodere volēs, sibi vulnus inflixit, quod decimo post die extinctus est. Tandem cum animaduertentes, nihil istinc quam iectus reportaturos, altum petimus, ad Barbariæ (quæ pars Africæ est) maritimam oram tendentes, atque secundo vento perseuerante, prætergressi sumus

Mōs Atlas veterum.

*Eius distantia
à Gratiano
portu.*

*Barbaria, pars
Africa.*

fumus flumen Ligerim in Barbaria. Promontoriū album, quod sub Tropico Cancrī est, & 6. Id. Septembres ad alitudinem Promontorij Æthiopi-
 ci peruenimus, vbi maximum æstum experiri cœpimus. A Tenariffa ad
 hoc Promontorium trecentæ leucæ numerantur. His summis ardoribus
 suborta est in Pratoria nauī pestilens febris, ex putidæ & corruptæ aquæ po-
 tu, à quo, qui illa vehabantur, abstinere nequibant. Fuit vero ea febris adeo
 contagiosa & pernitiōsa, vt ex centum capitibus sola decem fuerint ab illa
 immunia, & ex nonaginta agris quinque morerentur: res profecto com-
 miseratione digna & deploranda: adeo vt ipse Villagagno in nostram na-
 uem se recipere cogeret, in qua omnes sani & alacres eramus, tristes ta-
 men ob infortunium in socia nauē acceptum. Abest hoc Promontorium
 à Torrida Zona 14. gradibus, & ab Æthiopibus habitatur. Istic desijt ven-
 tus secundus, & sex continuis diebus fuimus afflictī malacia, sole autem
 ad occasum tendente sæuis turbinibus & imbribus tam fœtidis, vt quibus
 cutis madesceret, amplæ excitarentur pustulæ: ea de causa vix ab acatio si-
 ue maiore velo abscedebamus. Deus tamen nobis adfuit: nam Austroafri-
 cum immisit, qui, licet aduersus, vtilis tamen fuit, quia nimis ad Occiden-
 tem vergebamus, & cum frigidiusculus esset, plurimum corpus & animū
 nostrum refecit, illoque Guineæ oram legimus, paulatim ad Zonam tor-
 ridam accedentes, quam (præter veterum opinionem) adeo temperatam
 comperimus, vt qui vestes induisset, ob æstum eas exuere non cogeret,
 neque qui careret, illas ob frigus sumere.

Nos 6. Id. Octobris centrum illud mundi superauimus apud Insulas D.
 Thomæ, quæ directe sub Æquatore sunt, vicinæ Prouinciæ *Manicongo*. * Et
 licet hoc iter nobis cōmodum non esset: aduerso tamen vento obsequen-
 dum fuit, & eo deflectendum, sic vt pro trecentis leucis, quæ recta tenden-
 tibus nobis erant emetiendæ, mille & quadringentas fere conficeremus.
 Imo si ad Bonæ spei Promontorium, quod 23. gradibus citra Æquatorem
 est, in Orientali India, iter instituissemus, prius eo peruenissemus, quam in
 Brasiliam. Quinque citra, & alijs quinque gradibus vltra Æquatorem, in
 tantam piscium, eorumq; varij generis abundantiam incidimus, vt inter-
 dum illis inhærere nostras naues arbitraremur: ex horum numero erant
 Delphini vtrumq; genus, Balænæ, Squatinæ, Auratæ, Albacores Hispanis
 dicti, Pelamides, & hirundines marinæ, quas gregatim volantes conspexi-
 mus instar nostratium sturnorum. Istic nos defecerunt aquæ præter eas,
 quæ ex riuis collectæ, adeo fœtidæ & corruptæ, vt nullus putor cum ijs
 comparari posset: quoties autem nobis erant bibendæ, oculos claudeba-
 mus, & nares obturabamus.

In his difficultatibus versantes, & fere animum despondentes Brasili-
 am attingere posse, ob magnam distantiam (nam nongentis aut mille ad-
 huc leucis ab illa aberamus) Deus nostri misertus, Euroaustum immisit,
 qui dirigere nos coegit proram ad Fauonium, quo nobis erat rēdendum.
 Cæterum adeo secundo vsi sumus eo vento, vt Dominico die mane, qui
 incidebat in 13. Kalen. Nouembres, elegantem Insulam, in marina charta

Oo

Prom. album
sub Tropico
CancrīP. Æthiop. di-
stantia ab Æ-
quatore.

Guineæ

* 6. tamē gra-
dib. vltra Æ-
quatorem est.Promon. Bonæ
spei 37. grad.
cū Æquat.

Ascensionis
Inf.

Ascensionis nomine donatam, cōspiceremus, octo gradibus cum semisse ab Æquatore distantem: ex cuius conspectu exultātes didicimus, vbinam versaremur: viciniore tamen illi non sumus facti, quam magnæ leuæ distantia. Admiratione profecto dignum, Insulam videre quingentis leucis à continente discretam. Dies igitur, noctesque nostrum iter prosequētes secundo hoc vento, factum est, vt Dominico die mane 3. videlicet No. Nouembres Occidentalis India, Orbis quarta pars nobis in conspectum venerit, America dicta, ab eo qui primus illam obseruauit anno 1493. Facile quis æstimare potest, quāto gaudio fuerimus perfusi, considerata nostra miseria, & quanto tempore in itinere hæseramus: à singulis ergo gratiæ Deo actæ. Altitudinem porro x x. graduum habet Regio illa à nobis obseruata, quæ à Barbaris *Pararbe* appellatur, & à Lusitanis, nationeque continua bella cum nostris confœderatis gerente, incolitur. Inde restabant adhuc tres gradus ad Tropicum Capricorni, qui octoginta leucas conficiunt.

America, quādo inuenta.

Pararbe.

Quarto igitur Id. Nouembris ingressi sumus flumen *Ganabara*, à similitudine lacus sic appellatum, sub ipso Tropico Capricorni. Istic excensione facta, Dominoq; laudibus & gratiarum actionibus redditis, quingenti aut sexcenti incole omnino nudi, & arcibus sagittisq; instructi, nobis aduentum gratulati sunt, & facultates suas obrulerūt, solennes & festiuos ignes struentes, quod adiuuissimus eos aduersus Lusitanos, aliosque infestissimos hostes propugnaturi. Ipse locus peramœnus est, & natura munitus: nam fluminis ostium angustum, & sesquimiliare Italicum forsitan patēs, vtrimque præalto monte clauditur: meditullium occupat rupes centum pedes longa, sexaginta lata, in qua Villagagno Propugnaculum è trabibus construxit, in quod tormentorum bellicorum partem transtulit, ne hostes damnum inferre possint. Adeo vero latum est hoc flumen, vt totius orbis (opinor) nauibus commodam & tutam stationem præbere possit. Sparsæ sunt in eo amœnissimæ Insulæ, arboribus perpetuo virentibus ornatae, tum etiam prata, in quorum vno (quod à propugnaculo tormenti ænei iactu abest) nos omnes cum reliquis tormentis bellicis fuimus expositi: metuebamus enim, si in continente sedes figeremus, vt Barbari, ad occupandas nostras merces, facto impetu nos trucidarent.

Propugn. Villagagno.

* Mandioca reliqui.

* Musa est.

Terra Milium illud duntaxat producit, quod vulgo apud nos frumentum Turcicum dicitur, & quandam radicem, ex qua Milio commista vitum conficiunt. Habet vero ea radix, * *Maniel* appellata, fruticem ebuli altitudine, folia Pœoniæ mari adeo similia, vt initio eam esse arbitrarer. Ex eadem radice fit mollis farina, non minus grati saporis quam panis. Conspexi herbam, *Petun* vocatam, folia symphyto maiori æqualia habentem, quorum succum hauriunt, & fumum attrahunt, possuntque illius herbæ vsu, octo aut nouem dierum famem tolerare. Nascuntur etiam duo fructus genera, gratissimi saporis: vnum *Xana* dictum, cynaræ amplitudine, dulci quidem succo plenum, sed difficilis concoctionis, quem profert Aloe non dissimilis planta, spongiosa tamen: alterum *Pacona* * appellatum, ficibus con-

congener, probæ concoctionis, cuius stirps foliis Hydrolapati est. Præterea fabæ crassæ & minutæ, utræque edules, sacchari cannæ, non tamen frequentes, & aurea, citria, limoniaq; mala, sed parce admodum, quia incolæ in colenda terra negligentiores sunt. Inter alias stirpes, obseruauit portulacam, myrtum, & ocymum: reliquæ sunt adeo peregrinæ, ut, si etiam adfit M. Ioannes herbarum demonstrator Lutetianus, multum negotii in iis nuncupandis sit habiturus. Metallica nos reperturos confido: nam Lusitani quinquaginta leucis supra hanc regionem, & aliis quinquagenis infra, aurum, argentum, & æs inuenerunt. Irrigant istam regionem tam amœni fluuii aquæ dulcis & potulente, ut saniores bibere non meminerim. Aer est temperatus, calido tamen vicinior quam frigido. December illis estas, nimirum cum Sol in suum Tropicum venit, illisque pro Zenith est. Toto illo tempore, quo Sol ad illos accedit, sub vesperam, per trium horarum spatium, cadunt illis imbres, & tonitrua exaudiuntur: quando vero ad suum Æquinoctium, & Tropicum Cancræ regreditur, amœnissimam apud eos esse tempestatem perhibent. Et hæc quidem de soli uertate, acrisque salubritate & dispositione: superest ut de Incolarum conditionibus, statutis, & moribus dicamus.

Nullam sub Sole nationem magis Barbaram, & ab omni ciuilitate alienam censeo: nam sine vlla Numinis notitia, sine sollicitudine, sine lege, sine vlla religione viuunt, perinde ac bruta animalia, quæ solo suo sensu ducuntur. Nudi incedunt viri & femine, sine vlllo pudore, obscœnis partibus nulla re tectis. Ipsorum idioma dictionibus abundat, sed numeris caret: nam quinarium exprimere volentes, quinque digitos ostendunt. Bellum inferunt quinq; aut sex nationibus, è quibus, si quos capiunt, pulcherrimis virginibus elocatis, tot funes collo innectunt, quot lunis illos conseruare vult. His elapsis, vinum ex milio & radicibus conficiunt, quo conuocatis omnibus amicis, inebriantur. Deinde qui illum cepit, lignea claua trucidat, atque in partes sectum igni torret: has carnes auide vorant, nectar, ambrosia esse dictitantes. Ceteroquin, serpētibus, crocodilis, buffonibus, & magnis lacertis vesci solent, quos non in minoribus delitiis habent, quam nos capos, lepores, & cuniculos. Eorum confœderatio in centum leucas extenditur: hostes, præter Lusitanos, habent Onitachas, Onymas, Margaias, Taliarbas, quorum mores nostrorum confœderatorum moribus respondent. Totidem, quot volunt, vxores ducunt, liberumq; vxoribus est, leui occasione maritos deserere. Magni faciunt nostras vestes arma, & quæcunque à nostris aduehuntur, contemnentes aurum, argentum & gemmas omnis generis, quæ apud nos magno sunt in precio. Eorū arma sunt arcus & sagittæ ossiculis asperatæ. In alueis, siue linternis triginta aut quadraginta pedes longis nauigant, adeo porro periti sunt natatores, ut si ipsorum lintres mergantur, non admodum solliciti sint. Pro opibus habent albas paruorum marinarum cochlearū lineas, & ornamenta è plumis concinnata, quibus ad bellum profecturi se adornant: deinde Brasilianum lignum, quo aduenas naues onerant, Præcella

Brasilianorum
astat.

Brasilianorum
barbaris.

Crudelitatem.

Hostes.

Lintres.

Oper.

Qui sunt eiusdem familiae, simul habitant.

Quos habent Reges.

est hæc arbor (nam quasdam conspexi centum pedes altitudine, sex crassitudine equantes) folio buxi. Nisi Deus ipsorum misereatur, difficilime (vt puto) ad Christianam fidem conuertentur, & illis adimetur fera illa sese mutuo deuorandi consuetudo. Cateruatim viuunt, quingenti aut sexcenti simul conuenientes, & oblonga domicilia, veteribus mapalia dicta, ædificantes. Qui ex eadem familia sunt oriundi, libèter simul habitant. Xyli magnam habent copiam, ex quo pensilia cubilia contexunt, quibus incumbere non minus commodum, quam pluma suffarcinatis lectis. In singulis pagis præstantissimus quisque, hoc est, qui plures hostes ceperit & occiderit, omnium suffragio Rex creatur. Omnia sunt inter illos communia: sed quando nobis aliquid conferunt, aliqua re compensare ipsis oportet, alioqui moleste ferunt.

Hæc, amicissimi, nunc commentari & scribere licuit de nostra Navigatione, quæ vt boni consulatis, vos etiam atque etiam oro. Vt uterius, ad trigessimum septimum, aut trigessimum vsque gradum progredi, Deo annuente, speramus. Quicquid istic obseruauero, vobis etiam perscribam, vt eo fruamini, donec in patriam rediero. Interea vobis à Deo longam & felicem vitam precabor, atque vestræ beneuolentiæ me commendabo. Ad flumen Ganabara in Brasilia Franciæ Antarcticæ Prouincia, sub Tropico Capricorni. Kal. Februar. M D LVI.

Vobis amicis.

N. B.

Accepta die Iouis ad x. Kal. Augusti eiusdem anni.

ALTERIVS EPISTOLÆ
EXEMPLVM.

Blatam occasionem prætermittere nolui, mihi amicissimi, quin vobis breuiter significarem, quibus & quantis periculis nos Deus pro sua clementia liberauerit: vt, quando in eiusmodi, aut alia pericula incidetis, nostro exemplo, ipsius benignitati confidere discatis.

Bi duo post Nauium discessum, qui fuit pridie Non. Februar. M D LVI. deprehensa est coniuratio facta ab omnibus artificibus & mercenarijs, quos aduexeramus (erant autem triginta numero) aduersus Villagagnonem & reliquos, qui cum ipso eramus, quorum octo duntaxat erant ad resistendum idonei. Eius autem coniurationis auctor fuit Interpres Villagagnoni donatus à Nobile quodam Nortmanno, qui ipsum huc vsque comitatus erat. Consuetudinem habebat ille idem Interpres cum Brasiliana scemina, quam nec dimittere, ne pro legitima vxore retinere volebat. Villagagno porro probi viri & Deum metuentis officio functus, initio in constituenda sua familia, sub capitis pœna inhibuit, ne quis suorum cum istis infidelibus stupri consuetudinem haberet, sed in vxorem duceret. Vixerat autem is Interpres reliquorum more, in summa Epicureorum abominatione, diuini timoris, fideiq; expers toto septennio. Propterea tædebat eum dimittere suum scortum, & hætenus actæ vitæ valedicere, vt frugi vir in Christianorum cœtu deinceps viueret. Principio igitur Villagagnonem nosque cæteros veneno tollere instituerat, nisi ab vno ex coniuratis fuisset inhihitus. Deinde ad mercenarias operas & artifices se contulit, quos ob graues labores sibi impositos, & parce subministratum cibum, inuitos istic viuere nō ignorabat. Nam cum ex Gallia nulla annona esset allata, qua in continente viuere possent, statim primo die subducta est sicera, & cruda aqua ad potandum propinata: pro pane autem bis cocto, data eius regionis farina, ex herbæ cuiusdam, folia Pæoniæ maris habentis, & humanam altitudinem superantis, radicibus conflata. Quæ subita mutatio valde insolens fuit, præsertim artificibus, qui sui quæstus & commodi causa duntaxat aduenerant: huc accedebant aquæ potulentæ penuria, aspera & deserta loca, atque intolerandi labores impositi ad structuram ædificiorum, quæ inhabitaremus. Facile igitur illos

*Coniuratio in
Villagagnonem
& eius domus
sic.*

*Interpres præ-
stigit. ff. vias.*

*Artifices &
mercenarias
operas corrup-
pit.*

*Coniuratio
proditur.*

*Interpres ad
Barbaros se
confert.
Ceteros inter-
pretes seducit.*

*Insula à Villa-
gagnone habi-
tata.*

seduxit, cum proponeret summam quam habituri essent libertatem, quas opes acquirerent, Barbaris abunde distribuendas, ut libere & pro arbitrio deinde ipsis vivere liceret. Itaque cōspiratione facta, illico, pulueri tormētario, qui in cella prope ædificata, supra quam omnes iacebamus adseruabatur, ignem subiicere voluerunt: nonnulli tamen disfluaserunt, quia simul perirent omnes merces, supellex, & quidquid pretiosum habebamus, sine vlla ipsorum vtilitate. Statuunt ergo nos somno oppressos aggredi, & iugulare. Sed huic rei vna etiam oboriebatur difficultas, quod Villagagno tres Scotos haberet satellites. Hos igitur corrūpere etiam studuerunt. Sed illi ipsorum cōsiliis bene perspectis & exploratis, coniurationem mihi produnt, ego vicissim Villagagnoni & meis comitibus. Remedium autem statim adhibitū, quatuor e primariis coniuratorum comprehensis, quibus in omnium conspectu statim ferreæ compedes iniectæ. Postridie, victorū vnus, facinoris, sibi conscius, ad aquas adrepens, & sese in eas præcipitans, misere periit: alteri gula laqueo fracta fuit. Alii mancipiorum instar nunc seruiunt: reliqui sine murmure viuunt, & multo diligentius, quam antea, laborant. Coniurationis auctor Interpres aberat, sed deprehensam coniurationem intelligens, ad Barbaros se contulit, cum quibus nūc habitat, & ceteros eius regionis interpretes, viginti aut viginti quinque numero, seduxit. Hi quibuscumque possunt rationibus, nos calumniari & molestia afficere non desinunt, ut videlicet harum rerum perterritos in Galliam redire cogant.

Quia porro Barcari à nostro aduentu pestilenti & contagiosa febre correpti fuere, qua plures octingentis perierunt, ipsis persuasum ab interpretibus, Villagagnonem id facere. Ea de causa tantum odium in nos conceperunt, ut, si in continenti habitarem, bello sint haud dubie nos adgressuri. Sed loci quē incolimus accessu prohibentur: exigua enim est insula sexcētos passus longa, centum lata, vndiq; mari cincta, & à continēte se iuncta ad tormenti ænei iactum: quæ causa est ut ad nos accedere nequeat, cum furor ipsos corripit. Ipsum etiam locum suapte natura munitum, propugnaculis ita firmavimus, ut nos in suis cymbis accessuri, præ formidine torpeant. Illud tamen accedit incōmodi, quod potulēta aqua careat: sed huic etiā difficultati subuenire iam cœpimus structura cisternæ, quæ tantum aquæ cōtineat, ut omnibus qui hic viuimus, ad semestre sufficere queat. Iacturam præterea fecimus vnus nauiculæ, tum et cymbæ, quæ ad scopulos allisæ, magno nostro incommodo: quia lintribus destituti, neque aquam, neque ligna, neque annonam inferre possumus. Postremo faber lignarius & duo mercenarii ad Barbaros trāsfererunt, ut liberius vivere possint. Nihilominus tantam constantiam nobis dedit Deus, ut horum conatibus resistamus, & de ipsius misericordia non diffidamus. Eius autem permisso hæc contigisse non est dubium, ut declararet, quanta difficultate quouis loco radices agat Dei verbum, ad eius rei solidā gloriam sibi vindicandam: at vbi semel radices egerit, in æternum permanet. In causa fuerunt hi motus, quo minus regionem (ut constitueram) obseruare potuerim
an vllas

an vllas metallicas venas, aut alias res singulares habeat: sed alio tempore fiet. Imminere nobis dicuntur Lusitani: verum Deus pro sua benignitate nos conseruabit.

Vtrumque vestrum autem obsecro, vt proluxa epistola me doceatis, quid rerum agatis, quæ sint vestra consilia, & quonam secedere decreueritis, ad studiorum vestrorum fructum percipiendum, vt, cum Deo visum erit, me ex hac regione in Galliam reuocare, vos conuenire, & vestra consuetudine vti possim. Deum interea oro, vt omni felicitate vos cumulet.

Ad flumen Ganabara, in Brasiliæ Franciæ Antarcticiæ Prouincia, sub Tropico Capricorni VIII. Kalen. Iu-

nij M D LVI.

Vobisamicis.

N. B.

IN IOANNIS STADII,
ET IOANNIS LERII HISTO-
RIAS BRASILIENSES, RERVM
ET VERBORVM INDEX LO.

CVPLETISSIMVS.

A.

Abbati Boffange regulus	93	Agouti, nefrendis genus	180
Acaiou, fructus edulis	198	Aiourous, psittacorum genus	186
Acara ouassou, pisces optimi	91	Albacoræ, pisces	152
Acetum è cannis sacchari	200	Albakore, pisces maiores	4
Ackakey, Cercopithecorum genus.		Alimēta Barbarorum infantium	236
129		Alkindar Miri	42
Acores Insule. ii. regis Portugaliæ im- perio subsunt	ibid.	Alkindar Ioan. Stadio infestus. 67. ex oculis laborat. 67. visum recuperat	67
Acus nautica. 147. eius præstantia, ibi- dem.		Alkatrafes Insula	24
Acutia, vicus Barbarorum	22	Alkatrafes aues, 25. nullo negotio ca- piuntur	ibid.
Adulteri, qua pœna afficiantur apud Barbaros	235	Ameni iou, xylon	199
Æquator (seu Æquinoctialis circu- lus) vnde dictus	156	Americæ amplitudo	204
citra Æquatorem nauigatio diffi- cilis	154	Americus Vesputius Americę inuen- tor	157
circa Æquatorem naues difficili- me aguntur	156	Americani potatores eximii. 175. 4. sex- tarios Caouini exhauriunt	176
sub Æquinoctiali vterq; polorum latet	156	Americani non sunt villosi	158
Aër temperatus sub Tropicis, & qua- re	200	Americanum solum tritico & vino accommodatum. 173. ad frumenta nostra ob pinguedinem ineptum.	174
Æstus inter Tropicos perpetuus	102	Amurati, Turcici Imperatoris, crude- litas	218
Æstus maximus sub Æquinoctia- li	155	Ananas, plantæ descriptio. 200. opti- mus totius Americæ fructus	201
Agefilai eximia sententia	196	Anati	

Index.

Anati, fructus Barbarorum	33	Arirap, vicus	50
Anati, milium amplum	178	Arma Barbarorum	122
Anatum India ferax. 185. cur ijs nō ve-		Armilla ex ossium frustulis	169
scantur Americani	ibid.	Aroua, specula	169
Animalia quænam apud Barbaros	129	Artus Coellius Marino Præfectus	5
Animalia insolita multa in Barbaro-		Arundines in India Oriëntali miræ ma-	
rum regione	130	gnitudinis & crassitudinis	200
Animalia Americæ prorsus nostris		Allumptio, locus Rio de Plata	20
dissimilia	178	Astutia Barbarorum in decipiendis	
Animarum immortalitatem credūt		exteris	158
Barbari	222	Atourassap Barbaris, inter quos bona	
Anni distinctione carent Barbari	120	sunt communia	234
Antipodes nostra ætate Euangelium		Atramentum quale Barbaris	131
audiuerunt	232	Attabalipæ Peruensium regis admi-	
Antonius Agodinus Gallicienfis	46	randa fortitudo	209
Anus Barbaræ adipem humanum a-		Attun, vermiculi genus ex fordib. na-	
uidissime lingunt	214	tum. 130. partibus humani corpo-	
Aou ai, lignum tetri odoris	197	ris infestum	ibid.
Apostoli totum orbem peragrarunt.		Auaritiam nostrorum rident Barba-	
232		ri	195. 196
Apes culicum magnitudine. 131. mel		Auellanæ sub terris nascentes	202
optimum conficiunt	ibid.	Auium mira varietas	131
Apum tria genera	131	Auium cantus Americani obseruant.	
Aprasse Barbaris saltare est	42	188	
Aprofitus Insula	148	Auium multitudo in Maq-hensibus	
Aquæ Brasiliensium optimæ	177	Insulis	161
Aqua marina potui inutilis. 155. eius		Auratae vnde dicantur. 152. omnium	
mirabilis natura	ibid.	marinorum suauissimi pisces	153
Arabouten, Brasilia arbor	149	Aurea mala magno numero crescunt	
Araroye, pennarum fasciculus	167	apud Americanos	199
Arafoya flabellum ex auium pennis.		Aypi, radix	171
44		Ayri, hebeni species spinosa	196
Arat, auis excellenti pluma	185	B.	
Arauers, Papiliones	189	Baculus Iacob, instrumentum nauti-	
Arbores, quomodo excindāt Barba-		cum	156
ri	194	Balænæ monstrofæ	163
Arbores Americanæ multæ venena-		Balæna in vado adhærescens. 163. eius	
tos fructus ferunt	197	caro insipida	163
Arcus cuiusmodi habeāt Barbari. fol.		Balæna instar scopuli emergit	157
205		Barbari infidi, & ab omni virtute alie-	
Arignau miri, gallinæ nostrates	184	ni	94
Arignau oufou, gallinæ Indicæ	184	Barbari futurorum prædictiones idô-	
Arignau-ropia, ouum	185	lis suis attribuunt	43

Index.

Barbari quando expeditionem suscipiant	33	Bolis ardens in aere conspicitur	276
Barbari sibi mutuo diffidunt, folio		vnde ortum habuent	277
159		Bombax quomodo proueniat	132
Barbari primoribus dicto audientes sunt	111	Bonitæ pisces	152
Barbari, quibus blanditijs merces à Gallis extorqueant	169	Brasilia ex parte inter Tropicos iacet.	102
Barbari semper sagittis & arcu instructi incedunt	107	Brasiliæ amplitudo. 103. amœnitas. ib. feris abundat	103
Barbarorum statura. 164. rerum mundanarum neglectores	164	Bratti pisces à Barbaris appellati	33
villosi non sunt	164. 165	Brickioca à Lusitanis reitauratur	31
vnde natus hic error	166	Buttugaris portus	11
variis coloribus corpus inficiunt. 166		Byassape portus. 25. eius situs. ibidem.	
corpus incidunt. 167. ex parte nudi, ex parte induti incedunt. 168. absque pane & vino laute viuunt. 171. quoties esuriunt, edunt. 176. inter edendum non bibunt. ib. immortales inimicitias gerunt. 204. sagittas validissime emittunt. 206. sagittis pisces transfigunt. 191. sine ordine, inconfuse tamen in militiã proficiscuntur. 206. ad prælium venientes vlulant	207	Byyv, liba	109
Barbari aduenas humeris gerunt. fol. 243		C.	
Barbari suam agnoscunt obcæcationem	233	Cacodæmones an sint	224
Barbari inexcusabiles in extremo iudicio	232	Cacodæmones Barbaros infestant. 223. apparent eis brutorum specie. ibid.	
Barbari Dei cultui adherere promittunt	231	Caiou-a brassicæ	202
Barbarorum cæcitas	118	Caluariarum acerui apud Barbaros.	215
Barbari cum lachrymis excipiunt reuersos	50	Calumniæ exitus, qualis	73
Barbari vnde originem traxerint. fol. 233		Camomoupouy-ouassou, piscis prægrandis	191
Bogesly, colli ornamentum	113	Canada Insula	277
Boiga de Todoslos sanctos, vicus à Portugallensibus constructus	103	Canaria Insula amœna. 149. pro Atlãtide à nonnullis habetur	ibid.
Boisius classi præficitur	145	Canariarum Insularum nomina	101
		Canceri terrestres	160
		Canes nulli apud Barbaros	182
		Canide, auis cærulea	186
		Cannibali Tououpinambaultijs vicini	232
		Canomi miri, pueruli	170
		Cantabri, in quo Ouetaatibus similes	160
		Cantus Barbarorum	226
		Capita hostium vestibulis tuguriorum Barbarorum præfixa	50
		Capo de S. Augustin, promontorium	5
		Capo de Gel, vrbs Barbariæ	+
		Capo	

Index.

Capo Verde, id est, Capitis viridis In- sula, 101. in Æthiopia sita.	12	Choyne, arbores fructum Maraca fe- rentes.	197
Capreoli nostris similes apud Barba- ros.	129	Citrea mala magno numero crescūt in Brasilia.	199
Captiui coloniae causa in Americam deducti.	2	Citrullae Americanae.	203
Captiui quomodo tractentur à Bar- baris.	81	Claua lignea Barbarorum.	205
Captiuorum verba sollemnia.	83	Claudius Mirandus Gallus, 69. fratrem Io. Stadii se simulat.	69
Captius caedi destinatus quomodo tractetur.	123	Clypeus ex marina testudine.	154
Captiuos quomodo tractent Barba- ri, 210. per vicos circumducunt. 211.		Coaty, longo rostro animal.	184
Captius moriens se vlciscitur. ibi- dem.		Collignium, castellum.	163
Caraibes, Pseudoprophetae Barbaro- rum.	225	Commanda-miri, pisa minora.	203
Caribas, gens pessima.	183	Commenda-ouassou, faba Brasiliiana 203.	
Carinée portus.	25	Commutandi cum Barbaris ratio. 159.	
Carios ad meridiem sita natio.	16	Concordia Barbarorum.	112
Carios, gens malitiosa, 103. regio pau- lo rigidior, 103. quibus indumentis vtantur incolae.	ibid.	Consilia quomodo ineant Barbari. 119.	
Carios ferina & piscibus abundat. 20.		Conuentus Barbarorum ad Lunam. 54.	
Carnes humanas fumo indurāt Bar- bari.	86	Conuentus Barbari quarto vel quin- to quoque anno celebrant, 225. & quibus caeremoniis. 226. 227	
Casae Barbarorum quomodo con- structae.	105. 106	Copau, arbor nuci similis.	197
Casarum Americ. forma & structura. 227		Coquendi ratio apud Barbaros.	110
Catharina de Vattauilla, nauis Galli- ca.	97	Cortex arboris nauis vsum praebens. 119.	
Cattiuaro, animal amphibium.	130	Cosmographorum error in describē- do Fortunatarum Insularum situ. 148.	
Cauxium mare.	146	Cosmographorum error in depingē- dis Barbarorum assationibus. 214	
Cay, Cercopithecii, 183. eorum in tuē- dis paruulis industria.	183	Crepundia Americanorum infan- tium.	235
Cera Barbarorum nigra.	189	Crines quomodo absque forfice de- tondeant Barbari.	113
Cercopithecorum tria genera.	129	Crucis signum in Barbaria conspiciūt Lusitani.	19
Ceyba, arbor ingens.	194	Cubilia Barbarorum quomodo ster- nantur.	239
Chamus auctor generis Barbarorum censetur.	233	Culinae Barbarorum quales.	179
Charitatem colunt Barbari.	244	Cumanensium regio vbi sita.	188

Index.

Cunei Barbarorum.	108	il Ferro Infula.	101
Cynici cuiusdam impudentia.	237	Festum quomodo celebrent Barb.	117
D.			
Dæmonem timent Barbari.	170	Flâmulae apparentes nautis bonum omen.	5
Dattu animalculum.	129	Florida quantum distat ab America.	201.
Delicatorum hominum studia	155	Fœneratores Americanis immaniores.	219
Delphines ad naues alluunt.	97	Folia ingentis magnitudinis.	198
Delphines nauem circumdant.	157	Forte-ventura Infula.	101
Dentium dolore infestatur Ioan. Stadium.	49	Fortunatae Insulae.	148
Deum nullum agnoscunt Barbari.	221	Franciscus de Champs, nauclerus.	97
Dierum discrimen apud Barbaros nullum.	120	S. Francisci flumen.	19
Diluuii notitia aliqua apud Barbaros est.	118.229	Friense Promontorium.	160.161
Diuitiae Barbarorum.	116	Frigus nullum in America.	200
Don Diego de Senabria, classis praefectus.	11	Fumus, Tatatin Barbaris.	243
Dorado, piscis genus.	4	Funtschallum Insulae Maderae oppidum.	4
Doynges, piscium genus.	77	G.	
E.			
Enduap, natium tegumentum.	114	Gallarum ferax America.	185
Equis caret America.	209	Gallus apud Barbaros degit. 47. de uorandum pronuntiat Stadium.	47
Esseniorum de animarum immortalitate sententia reprehenditur.	222	Galli piperi colligendo intenti.	46
Effloreae Insulae.	275	Gallica nauis à Lusitanis inuaditur.	11.
Expeditio Barbarorum.	77	Gallorum cum Brasilianis commercium. 45. cum Lusitanis inimicitias exercent.	45
F.			
Faba Brasiliiana.	203	Ganabaræ sinus. 161. eius descriptio.	162.
Fames in nauis Lusitana exorta.	11	Garasu oppidum à Barbaris obsidetur. 6. eius situs.	ibidem
Famis horrendae hist. 275. 276. 277. & seqq.		Garasu obsidio soluitur.	9
Famuli apud Gallos infano more circumcurstantes.	176	Genipat fructus gummosus.	166
Farina ex radicibus.	8	Georgius Fenero Lusitanus à Barbaris voratur.	81
Farina ex piscibus.	108	Gerau, Palmarum genus.	196
Femina Barbara crucem Ioan. Stadium demolitur.	87	Gigantum ad flumen Platam celeritas.	160
Feminae Barbarorum vestes pertinaciter reiiciunt.	170	Gladios ferreos parui faciunt Barbari.	206.
Fernambuco portus?	5	Gomera, historiae Indicae scriptor.	233
		Gonambuch, auis minima.	187
		Gorgones,	

Index.

Gorgones, Insulæ, nunc Capo Verde dicuntur.	101	Ignem quomodo eliciant Barbari.	107
Gossypium quomodo neant Americanae mulieres	239	Ignem delectantur Barbari.	243
Cran Canaria, Insula.	101	Ignis Tata Barbaris.	243
Guap vel Kuap, pectines.	169	Ignem quomodo exitent Barbari.	243
Guinea, Æthiopia regio.	101	Inaures Barbarorum.	167
H.		Inconstantia Barbarorum.	231
Hami, quibus utuntur Barbari.	193	Inedia rabiem generat.	278
eos magni faciunt.	ibidem	Infantes quomodo gestent Barbari.	114
Hay, deforme animal.	184	Infantibus quo ritu indent nomina.	115.
Heliodorus Hesus, Eobani filius.	35	Infantes vorant Barbari.	215, 216
Henricus Brand Bremensis.	2	Infantes an fasciis inuoluendi.	236
Hesperion cornu, Capo Verde dictum in Æthiopia.	12	Ingange, Dæmon Barbaris.	107
Hesperides Insulæ.	101	Inimicitia inter Gallos & Lusitanos Vnde orta.	147
Hetich, radices optimæ.	202	Ingenio tuguria in quibus saccharum conficitur.	35
Hieronymus de praga à Barbaris affatur.	18	Inni lecti penfiles.	38
Hiuomæ, Guaiaci species.	197	Insularum Fortunatarum situs.	184
Homicidii poena quæ apud Barbaros	110.	Inubia, cornua ingentia.	206
Honfleur oppidum Normaniæ.	97	Ioannes Brachusius, Germanus.	2
Hospites comiter excipiunt Barbari.	240	Ioannes Ferdinandus, Cantaber, cum Barbaris degit.	20
Humanitatis Barbarorum. insigne exemplum.	244	Ioannes Humbertus, Nauarcha.	146
Huuassou, locus asper.	157	Ioannes Meunius, nauclerus. sine literis egregius gubernator.	ibid.
I.		Ioannes Sanches Cantaber.	69
Iacare, Crocodili Americani.	181	Ioannes Stadius Vlyssibonæ quieti sedat.	11
Iacous, Phasiani.	185	ad Portum S. Mariæ Bæticæ urbem appellit.	11
Iacobus & Dominicus de Praga. fratres Christiani capiuntur à Barb.	79	Hispalim venit.	11
Ian-ouare, fera hominibus infesta.	182.	ad S. Lucam portum peruenit.	12
Ichthiocollæ vnde aduehantur.	277	tempestate conflictatur.	15
Idola Barbarorum futurorum præscia ab ipsis creduntur.	45	ad Barbaros scapha mittitur.	22
Ieppipo V Vafu 42. duriter tractat Stadium.	55	castello tuendo præficitur.	31
Ieppipo V Vafu familia ægrotat.	58	ab Hispano in Insula S. Vincentii inuisitur.	35
Ittiki, radices boni saporis.	132	in Barbarorum manus incidit.	35
		ab eis captiuus abripitur.	35
		de eo altercantur Barbari.	36
		in mortis discrimine versatur.	36

Index.

ad pias cogitationes incenditur.	38	mitius tractatur à Barbaris.	70
in angustiis Deo hymnum canit.	38.	aufugere conatur.	75
precibus suis tempestatem auertit.	39.	ad Barbaros redit.	75
à mulieribus Barbarorum vexatur.	40.	expeditioni adiungitur.	77
epulis destinatur.	42	captiuos duos Christianos conso-	81
vinculis à Barbaris mulierculis cō-		latur.	81
stringitur.	42	vaticinandi peritus à Barbaris cre-	82
detondetur.	42	ditur.	82
ad saltationem accingitur.	44	Christianos à cæde eripere fatagit.	83.
Ipperu V Vafu traditur.	45	crucem ligneam erigit.	87
contra idola Barbarorum differit.	45.	piscationi adhibetur.	88
Gallorum confœderatum se dicit.	46.	tempestatem precibus auertit.	88
ad Deum preces fundit.	47	fugæ occasionem Christianis ca-	90
accuratissime asseruatur.	48	ptiuus monstrat.	90
dentium doloribus vexatur.	49	à Gallis inuisitur.	93
mortem optat.	49	inuitis Barbaris abducitur & libe-	94.95
coram Rege Konyan Bebe sistitur.	50.	ratur.	94.95
magno plausu à Barbaris excipitur.	50.	in conflictu vulneratur.	97
regi Konyan Bebe blanditur.	50	Diepam proficiscitur.	97
eundem de hostibus suis præmo-		Londinū aduehitur, & inde Ant-	99
net.	51	uerpiam.	99
cantare cogitur.	51	Ionquet, sal Barbarorum.	203
fugam meditat.	53	Iosephus Ornio, Genuensis merca-	35
ægrotos frustra sanare tentat.	60	tor.	35
melius haberi iubetur.	60	Ipperu V Vafu dono Io. Stadium acci-	42
à vetulis Scheraeire vocatur.	61	pit.	42
mancipium morti destinatum de		Itavvu regulus Lusitanum vorat.	92
Deo erudit.	64	Itero. enne, locus maritimus.	62
tempestatem excitasse à Barbaris		Iudæorum immanis crudelitas.	214
arguitur.	65	Iumentis carent Americani.	194
ab esu humanarum carniū Bar-		Iuni Pappceyvva arbores.	131
baros deterret.	67	Iunonia, vna ex Insulis Fortunatis.	148.
ad nauim Lusitanorum in collo-		Ivvara Pemme claua maestationi ca-	124
quium mittitur.	69	ptiuorum destinata.	124
merces ab iis accipit.	70.	K.	
Brickiocacenses admonet.	70	Kannitare, capitis redimiculum, sol.	113.
		Karayæ, natio.	
		Karaya natio ex palmis salem confi-	110
		cit.	110
		Karvvar-	

Index.

Karvattuvvare Gallus quidam à Barbaris nominatus	47	Litteræ, excellentissimum Dei donū.	221
Karvattuvvare ad Stadium reuertitur. 62. Stadium liberare conatur. 62. 63.		Litui Barbarorum, fistulæ ex ossibus humanis	206
Kavvi, potus Barbarorum	33	Lunam metuunt Barbari	54
Kenirima, radices aridæ	109	Lunæ facies formidabilis apparet sol.	54
Kenrimakui regulus Barbarorum. 61. de Ioan. Stadio somniat	61	Lunæ vicibus tempus definiunt Barbari	231
Key, Cercopithecorum genus	129	Lusitani de Io. Stadio apud Barbaros inquirunt. 57. responsum frigidum referunt	ibid.
Konyan Bebe, rex Barbarorum	50	Lusitanorum erga Gallos crudelitas.	62
Konyan Bebe fastu & ambitione laborat. 50. fortitudinem suam iacetat	51	Lusitani quomodo cum Barbaris negotientur	69
Kurema, mulli genus	191	Lyfles pisces ab Hispanis dicti	33
L.		M.	
Labia perforant Barbari. 113. lapillis exornant	ibid.	Macacoua, Perdicum genus	185
Lacertæ Americanæ maximæ. 181. edules	ibid.	Maetationis captiuorum descriptio.	72
Lacerta immanis magnitudinis. fol. 182		Mackukavva. auis	124
Lamerotta Insula	101	Madera Insula regiæ Portugalix paret 4 vini & sacchari fertilis	4
Lapides varij generis ex labiis appendunt Barbari	50	Magi Barbarorum. 117. eorum imposta	ibid.
Lapides olim cultrorum vsu Americanis præbebant	214	Mahometi monstrosa crudelitas	218
Laridum quadragesimæ non est suis marini adeps, sed Balenæ	153	Mais, Peruanum triticū. 173. eius mira fœcunditas	ibid.
I ateritia, locus in America	267	Mambukabe pagis à Tuppin Ikinfijs vastatur	55
Lecti Barbarorum	107	Mancipium quoddam Ioh. Stadium apud Barbaros calumniatur. 72. ægrotans maetatur à Barbaris	72
Leitpirakaen, piscium genus	77	Mandioca, radix	9
Leopardi infesti Barbaris	130	Mandiocæ radice descriptio	109
Leripes, ostrea	163	Maniot, radix	171
Librum, quomodo Barbari appella-uerint	65	Manobi, auellanæ	202
Ligna rosei odoris	197	Maq-he regio	160
Ligna varij coloris	197	Maraca, crepitacula ex fructibus	108
Lignorum duo genera apud Americ. 243		Mare, an in se habet singulas animalium species	192
Lingua Balenæ in Galliam transmiffa	163		
Lintres corticei	207		

Index.

Margaiates Gallis inimicissimi	157	nibus conuentibus	226.228.229
Marganas, Pfitraci, apud nos frequētes	186	Mokaen, caro tosta Christianorum.	85
Margou-ia, poma aurea	199	Monetæ nullus vsus	116
Maria Bellete, nauis Gallicana. 92. in itinere perijt	ibid.	Monilia Barbarorum	50
Marinum oppidum	5	Μονόγαμοι Barbari plerique	115
Markayas, hostes Barbarorum	50	Montium Brasiliæ altitudo	103
S. Maro, è regione Brickiocæ Insula.	31	Mortem contemnunt Barbari	64
Mastiche in dumetis nascitur	200	Mos Barbarorum in adornandis epulis	64
Matrimonia, quomodo contrahant Barbari	234	Mouton, auis rara	183
Matrimonia Barbari, cum quibus nõ ineant	234	Mulierum Barbarorum nomina, unde desumpta	114
Matte pue, cochlearum marinarum genus	113.114	Mulieres Barbarorum, quomodo captiuos accipiunt	40
D. Mattheus Euangelium apud Canibalas annuntiauit	232	Mulieres Americanę viros laboribus vincunt. 235. grauidę à laborib. non cessant	ibid.
Matthiolus, quomodo Musam arborem describat	199	Mulieres Americanæ dæmoniacę fiunt	226.217
Mauritaniæ terra humilis & plana.	149	Mulieres Barbaræ fuce vniuersum corpus illinunt. 114. comam alunt. ibid. auriculas perforant	ibid.
Maurongaus, citrullæ rotundæ	203	Mulieres vaticicę Barbarorum 118. ecstasin simulant	118
Mayenbipe Insula	77	Mulieres Americanę, qua in re nostris præstent	234
Medici cuiusmodi apud Barbaros. fo.	246	Mulierum nostratium mores	235
Melle, quomodo vtantur Barbari	189	Mullorum duo genera	191
Memoriæ subsidia, an vtilia	222	Mungu V Vappe, locus maritimus	62
Menisci ex ossibus candidis	166	Mus tribus coronatis venditur	277
Menstruis carent Americanæ mulieres. 237. & cur, coniectura	ibi.	Mures à nautis famelicis vorantur.	275
Merces, quas à Barbari negociatores accipiunt	75	Musa arbor eiusque descriptio	199
Merces nostrates, quanti faciant Barbari	244.245	Mussurana, funis ad vinciendo captiuos	64
Mette humane quidam Barbaris dictus miracula edidit apud Barbaros	113	Myoparo piraticus capitur	149
Mingau, puls	110	N.	
Mitylenæ quando expugnatae	218	Nambibeia, muliebre ornamentum	114
Mockaein, carnes coctæ	110	Natandi peritissimi Barbari	192
Modulationes Barbarorum in solenni		Nauis quomodo construant Barbari	119
		Na-	

Index.

Nauigatio in Brasiliam quomodo instituenda	101. 102.		
Nauigantibus nullæ delitiæ propositæ	155		
Nauigantium pericula	148		
Nauis oneraria in portu perit	23		
Nautæ duo fame necati	275		
Nautarum rapacitas	147		
Nautarum crudelitas	149		
Negotiandi cum Barbaris ratio.	69		
Neustrij naumachiæ peritissimi	150		
Nicotiana non est Petum. 201. vnde primum allata	ibid.		
Nigua quid	189		
Niue caret America	200		
Nomina Barbari cum feris communia habent. 114. ad numerum cesorum hostium augent	114		
Nomina cuiusmodi imponant infantibus Barbari	236		
Nuditas Americanorum, an sit libidinis illex	171		
Nuditas contra S. scripturam	171		
Numerorum vsus nullus apud Americanos	128		
O.			
Obstetrices nullæ apud Barbaros	114		
Ocarantim vicus	245		
Occarasu mons	83		
Ollæ, cuiusmodi apud Americanos.	240		
Ombrios Insularum Fortunatarum vna	148		
Orapat, arcus Barbarorum	205		
Ostrea præstantissima	163		
Oua ab Americanis venenata habentur	185		
Ouara, piscium genus	191		
Ouetacates Gallis inimici	158		
Ouetacatum feritas	159		
Oussa, cancri terrestres	190		
Ouy-entan, farina durior	172		
Ouy-pou, farina mollior	172		
		P.	
Paco, poma, ficus sapore	198		
Paco-aire, frutex tenera. 198. folia habet amplissima	ibid.		
Pag, animal maculosum	180		
Pages, Medici Barbarorum	246		
Paicacu, turtures	185		
Palma Insula vna ex Canarijs. 12. eius situs	101		
Palmarum 4. aut 5. genera	196		
Palmae encephalum nautis loco cibi est	19		
Pana-pana, piscis capite deformi	192		
Pane, quo vtantur Barbari	109		
Paraibe fluuius	77. 105		
Paraibæ	159		
Parati, nulli genus	191		
Parmæ ex tergore Tapiroussou	178		
Papiliones apud Barbaros	189		
Pacca animalis dens	108		
Paygi, vates Barbarorum	117		
Pediculos vorant Barbari	114		
Pegassou, palumbi	185		
Pelles tonitruorum liber Barbaris dicitur	65		
Pennæ auium magno sunt in pretio apud Barbaros	116. 131		
Perdices Americani. 185. eorum duo genera	ibid.		
Petasitis folium latissimum	198		
Perot appellantur Lusitani à Barbaris	35		
Perottus Ioh. Stadij fratrem se simulat	93		
Peru regnum auro fertilissimum	11		
Petrus Rosselius, negotiator	97		
Petrus Bordonius, tornator peritissimus	198		
Petum herba magnarum virium 201. eius fumus cerebrum purgat	ibid.		
Petum vera in Gallia nulla	201		
Phasiani Indici	185		
Phasianorum tria genera	185		

Qq

Index.

Pintiadus nauarcha	2	R.	
Piper Brasilianum, quomodo proueniat	132	Rabies ex inedia	278
Piper Indicum non est oblongum	202	Radices, lettiki dictæ. 132. in lupuli modum crescunt	ibid.
Piperis duo genera	132	le Ratier rupes munitissima	162
Pipere viridi, vt plurimū vtuntur Barbari	110	Reciprocatio fluctuum mirabilis, fo.	148
Pipere ad fugandos hostes vtūtur Barbari	123	Requienes pisces. 153. damnosi	154
Pira, pisces	191	Resurrectio mortuorum à Peruenibus Barbaris creditur	224
Pirakui farina ex tostis piscibus	33	Rio de lenero, portus	75
Pirau iou, Insula	212	Rio de Plata regio Americæ	11
Piscandi ratio apud Barbaros	107	Roberga minor, nauis	145
Pisce Bolador, id est, pisces volatiles	4	Romanus itineris ad Prouinciam Rio de Plata peritus	25
Piscis prodigiosus	161	Rosea, nauis	146
Plumaceus ornatus Barbarorum	113	Rupes Smaragdus credita	160
Politia Barbarorum qualis. 238. nullis legibus constituta est, sed à sola naturæ luce pendet	ibid.	S.	
Polygamia apud Barbaros vsitata	234	Sabaucæ, nucis Indicæ species	197
Potus conficiendi ratio	175. 111	Sacchari cannæ in Brasilia nascuntur	200
Portulaca Americana nostræ similis.	203	Sacrum Promontorium	148
Portus S. Mariæ, vrbs Bætici	11	Sagæ nostræ cum mulieribus Americanis Dæmoniacis comparantur.	226
Prandium præter casam fugiens, pro- uerb.	149	Sagittarij peritissimi in America	205
Precatio Ioh. Stadij	99	Sagittarum cuspides ex ossibus piscium	122
Precum efficacia	17. 19	Sagittis, cuiusmodi vtantur Barbari.	205
Pricki, Cercopithecorum genus	129	Sago apud Marotum quid, & vnde.	184
Pfittaci humanæ vocis periti	186	Sagouin, pulcrum animalculum	183
Pfittaci mira historia	186	Salasar, Capitaneus	20
Pfittacorum multitudo	161	Salis nullus vsus apud Barbaros	203
Pfittacorum tria genera apud Americanos	186	Saltationes Barbarorum, quibus ritibus fiant	228
Ptolemæi Lathuri immane facinus.	217	Sancerra Gallie per annum integrum obfessa	239
Puellæ impuberes despondentur	116	Sancerrana fames	278
Puerperæ Americanæ laboris patientissimæ	236	Sarelmo, id est, corpora sancta, flammulæ nautis apparentes	5
Puluis tormentarius incensus nauigium corripit.	275	Sarigoy, foetidum animal	180
Q.		Sarvvoy, fera apud Barbaros	129
Quoniam, dicuntur foeminae Barbaris	169	Sca-	

Index.

- Scarificatione qua vtantur Barbari. 108.
- Scheraeire quid Barbaris. 61
- Scheriff Mauritanorū rex urbem Capo de Gel Portugaliæ regi eripit. 4
- Schirmireni, Portus S. Catharinæ. 19
- Scorpiones in America frequētes. 190
aduersus eorum ictus remedium. ibid.
- Scoticus lapis admiranda ratione ignem concipit. 243
- Scripturæ vsus magnum Dei beneficium. 221
- Scuta Barbarorum. 122
- S. Sebastiani Insula. 77
- Senes reuerenter habent Barbari. 204
- Seouassou, ceruorum genus. 180
- Serpentes vorant Barbari. 181
- Setubal, vrbs Lusitaniæ. 2
- Siluestres in Fernambuco seditionē mouent. 6
- Sippo sarmenta. 8
- Sirenes an sint in mari. 193
- Socrates liberorum suorum Deo committit. 196
- Socratis sententia de memoria subdiis reprehenditur. 222
- Solis altitudo apud Tuppin Ikinsios. 16.
- Somnia obseruant Barbari. 77. 120
- Soo, animantes feræ. 178
- Sorices sciurorum magnitudine. 180
- Sovvarasu, regulus. 93
- Spititus sanctus, castellum Lusitanorum. 159
- Sponsalia quo ritu celebrentur à Barbaris. 116
- Spuma quæ saponis vicem supplet apud Americanos. 239
- Strategemata Barbarorum in militiâ proficiscentium. 207
- Stryges Græcorum. 189
- Su, stella polus Antarcticus à Neustriis dicitur. 156
- Sues marini. 153. eorum duo genera. ibid. ingens copia. ibid. qua ratione capiuntur. ibid.
- Sues vmbilicum in dorso habent. 180
- Supellex Barbarorum qualis sit. 239
- Superstitiones Barbarorum crassissima. 239. 230
- Supravvai, portus. 15. ab Insula S. Vincentii xviii. miliarib. abest. ibid.
- T.
- Tacape, claua lignea. 205
- Tackvvarasu, ibi, vicus Barbarorum. 91.
- Taiassou, aper Americanus. 180
- Talionis pœna apud Barbaros. 238
- Tamaraka fructus, Barbarorum numina. 40. 117
- Tamaraka vicus Barbarorum. 8
- Tamouata, piscis monstrosus. 191. 192
- Tapemiry, plaga maritima. 159
- Tapiroussou, fera asinum referens. 178
- Tapitis, leporis genus. 180
- Taramiri regulus Georgium Ferrerium assat. 86
- Tatou, squaminis armata fera. 180
- Tempestatis insignis descriptio. 17
- Tempus qua ratione distinguât Barbari. 120
- Teneriffe Insula. 101
- Tercera Insula. 11
- Testudinum marinarum sub zona torrida quantitas. 154
- Tetiire, conuicium Barbarorum erga Deum. 51
- Teygasu Tattu, apri. 129
- Theuetus notatus. 162. 175
- Theueti error in descriptione herbæ Petum. 202
- Theuetus reprehenditur. 243
- Thomas de Suse Capitaneus. 32
- S. Thomæ Insula à Portugallensibus inhabitatur. 12
- Tiberaun, piscis marinus. 122

Index.

Tickquarippe pagus	64	Typpoy, indusia nationis Carios	103
Tigrides in Barbaria	129	Tyuire, conuicium Barbarorum	23
Tippiti palmæ genus	109	V.	
Tockaun, folia, ex quibus retia con-		Valboa Hispanus canibus Barbaros	
textunt Barbari	107	fugat	183
Tocon herba, arcubus neruorum lo-		Vasa, quomodo conficiant Barbari.	
co	205	111	
Ton, insecti genus. 189. vngulas pedū		Vasanum, maris sinus	164
& manuum infestat	189	Venti in mari Brasiliano, sole in meri-	
Tonitru terrentur Barbari	222	die versante, à meridie flant, ad me-	
Tonitrua horrenda in Brasilia	200	ridiem declinante, à septentrione	
Toucan, auis descriptio	167	irruunt	13
Toucan, auis rostro monstroso	187	Venti per quinque menses vno exlo-	
Touis, Psittacorum genus	187	co spirant	13
Toupan, tonitrua	200	Venti inconstantes circa Æquato-	
Tououpinambaultij, Barbarorū no-		rem	154. 155
men	164	Ventorum tempestas exoritur	65
Touous, lacertæ Americanæ	181	Ver perpetuum apud Brasilienses	157
Trichides prodigiosæ	148	Verba quib. Barbari in prælio se mu-	
Tritones, num in mari reperiantur.		tuo inclamant	119
193		Vespertiones nostris maiores apud	
sub Tropicis cœlum clementissimū.		Barbaros. 130. dormientes infestant	
200		ibid.	
Tubæ Barbarorum	121	Vespertilionis faceta historia	188
Tuguria, quomodo construunt Bar-		Vestium luxuries ad libidinem puo-	
bari	105	cat	171
Tuguria, quomodo muniunt Barba-		Vicus Barbarorum, quot casis con-	
ri	106	stet	106
Tuppin Ikinsij. 16. Lusitanorum con-		Vignol, cochlea prægrandis	169
foederati	ibid.	Villagagno rupem munire conatur.	
Tuppin Ikinsij cum Tuppin Imbis de-		162. eius habitatio	165
certant	37	Vindictæ cupidissimi Barbari	104
Tuppin Ikinsij in hostes suos expedi-		Vino incautè se obruunt Americani.	
tionem suscipiunt	53	177	
Tuppin Imbarum regio sub 24. vltra		Viri obstetricantur mulieribus	235
Æquatorem gradu sita	101	Vitam hilarem ducunt Americani, &	
Tuppin Imbarum cum Tuppin Ikin-		curis vacuum	233
siis conflictus	79	Vladi, Moldaviæ reguli, inaudita im-	
Tuppin Imbeꝝ iuxta flumina & siluas		manitas	219
ædificant	105	Vlcionis diuinæ exemplum	98
Tuppin Imbæ, quas nationes vicinas		Vlyssibona, vrbis Lusitaniæ. 101. eleua-	
habeant	105	tionem poli habet 39. grad.	ibid.
Turacanus, legatus Turcicus trophe-		Volatiles pisces	151. 152
um ex capitib. humanis erigit	217	Vpec, Anates Indiæ	185
		Vra-	

Index.

Vrakuciba, ligna	107	Vveittaka vicini Tuppin Imbarum.	
Vratinge V Vafu, Regulus. 42. 61. eius nominis interpretatio. ibid. Barba- ris somnium de Iohan. Stadio nar- rat	61	105 VWilhelmus de Moner, præfectus na- uis Gallicanæ	97
Urbanitas Barbarorum	138	X.	
Vrbioneme Infula S. Vincentij	25	Xyliferæ arbores	199
Vulturnus ventus, quomodo a nau- tis appelletur	17	Xylon, quomodo proueniat	132
Vvvara Pirange, aues	36. 131	Y.	
Vvvara crebro colorem mutant	36	Yettin, culices	190
Vvattibi vicus Tuppin Imbarum.	40. 51	Yga yvvera, arbores	119
Vxores inuicem donant Barbari	115	Ygat, linter corticeus	207
Vythan, farina	109	Yneppaun, vasa Barbarorum	109
VV.		Yvvara Pemme, claua Barbarorum ad maçtandos captiuos	42
VVaygannas natio in montibus ha- bitans. 103. nullis certis vtitur sedib. 103. in hostes crudelis	104	Yvvara, tuguniorum munimenta.	40
		Z.	
		Zelotypia nulla apud Barbaros	234

F I N I S.

IMPRESSVM FRAN-
COVRTI AD MOENVM,
APVD MATTHIAM BECKERVM,
IMPENSIS THEODORI DE BRY.

MD CV.

UVA.BHSC

UVA.BHSC